

spondeo eum ad tua vestigia perventurum, et quoadusque vixerit tempore, devotum tibi servum adfuturum. Tunc venerabilis Joannes abbas, se ex corde precantes semper juvare paratus, pie factæ orationi mox annuit, et pro quo rogaverat, cito de ejus oppressione auxilium sensit. Mira res! Qui in miræ magnitudinis turris custodia positus cum esset, per semetipsum ex improvisu depositus est ex ea cum parvo funiculo. Et sic per tegulas in tegulas, diueum satellitibus perquirentibus, inimicorum manus evasit.

113. De domno Bernardo Parmensis urbis Episco-

(117) Hujus sancti viri vitam edidit Thesaurus Velius Romæ anno 1612. Videri etiam potest Locatellus, fuse de eo disserens, lib. 2, cap. 11, ac novissimus Venantius Simius in Catalogo pag. 62. De eo agemus cum Martyrol. Rom. iv Decembris.

po (117). Qui cum adhuc Cardinalis esset Presbyter, atque trans Tiberim apud Sanctum Chrysogonum positus, cum ei quadam die, vel quid in cibum sumeret, vel pretium, unde emeret, omnino deesset, prædictum Patrem Joannem adducens, suppliciter rogare cœpit ut ei, quid sumeret, largiretur. Eadem vero hora ex improvisu duo advenientes viri, unus sex solidos, alius..... cim (118) in panno ligatos devotissime obtulerunt. Deinceps ciborum grandis copia a quibusdam est oblata. De eodem domno Bernardo, qui epistolam transmisit Regi, in qua testimonium inseruit, quod postea retractans (119)

(118) Franchius lib. 10, pag. 368, et Thesaurus Velius dicunt fuisse duodecim solidos. Malui ergo fideliter ponere, prout inveni.

(119) Satis manifestum est hic aliqua deesse.

S. JOANNIS GUALBERTI VITA ALTERA

Auctore beato Attone abbate Vallumbrosano, et postea episcopo Pistoriensi.

(Ex editis apud Joannem Mabillonium sæculo VI Benedictino, parte II, a pag. 268.)

(Vide supra, col. 667.)

MIRACULA S. JOANNIS GUALBERTI

Auctore Hieronymo Radiolensi monacho Vallumbrosano.

(Ex ms. Florentino Bibliothecæ Medicæe plut. XVIII.)

PROLOGUS.

1. Cum non solum, quos vulgo dicimus sæculares, magno et excellenti ingenio viri, verum etiam religiosi, doctrina et virtute præditi, quos brevitatis causa prætermitto, Laurenti (120) magnifice avoparentique suo et Tibi, ut magis in aperto, et vestris perquam magnifice rebus gestis illustriores essent, quæ magnifica de egregiis viris edidere, direxerint, non ab re visam est mihi pro tuis ac Majorum tuorum, non solum erga universum corpus Ecclesiæ, verum etiam erga Religionem nostram, singularibus meritis, quam et illustrasti et quotidie illustras, aliquid tua devotione dignum ad hanc tantam dignitatem pro viribus nostris afferre. Ceterum cum animadverterem quidnam magis gratum magisque congruum pro tempore magnificentiae tuæ esset, nihil intellexi ita hac tempestate tuæ devotioni in hanc nostram Religionem congruere posse, quam si Joan-

(120) Laurentius is, doctorum virorum Mæcenas, juxta Odoricum Raynaldum in continuatione Annalium ecclesiasticorum tom. XIX, obiit anno 1492, iv

nis Gualberti sanctissimi viri, civisque Florentini dignissimi, qui non solum Hetruriam verum etiam Christi Jesu religionem universam suis meritis prodigiisque reformavit, miracula, quæ legirim, viderim, a viris fide dignis acceperim, perscriberem.

2. Ad quod profecto aggrediendum multa ingenium meum incultum et inconcinnum appulere; primum quod nulli istarum rerum reperiantur veri sed tantum simplices scriptores, qui quidem multa omiserunt quæ erant scitu dignissima; et ea etiam, nescio qua incuria, perierant, nisi tantum in scriniis librarii quædam notata haberentur. Præterea videram propriis oculis audieramque a viris fide dignis multa memoria digna, quæ si perire sivissem, et corpori et animæ meæ quandoque detrimentum fore existimassem. Accedebat ad hoc tua, quæ plurimum

Idus Aprilis; unde hujus scripti ætas præter propter colligi potest.

semper valuit, auctoritas cum nullus antea **A** ad id ostendendum observamus, aperiam, priusquam religionis me ad hoc impulerit, cum plurimum in aperto sint : in quo, si quid minus caute periteque dixerim, mihi facile veniam tua singularis benignitas et humanitas dabit, cum, ut paulo ante dixi, et arte et ingenio parum valeam. Insuper cum hæc jam omiserim studia, et divinis incubuerim, quæ quidem de industria a viris doctissimis parum ornate ac eloquenter edita fuere ; præsertim ea quæ in jure Canonico a quibusdam inculte et inconcine probata sunt, ita ut etiam Latinis litteris mediocriter eruditus eam scribendi ruditatem haud æquo animo ferre possit ; quam tamen ferre oportet, cum illi ea in arte liberali plurimum sententia quam ornatu valeant. Eo fit, Laurenti, ut sæpius in dicendo non Latini, sed barbari a viris eloquentissimis habeamur ; quam barbariem æquo animo feras oro ; lege ergo feliciter.

rum prius quonam modo et *Cruz*, qua in utimur, ad hoc instituta, et brachium illud **B** simum huc per Angelos miraculose delatum nodum viamque quam majores nostri et nos

ad id ostendendum observamus, aperiam, priusquam initium narrandi faciam, ut omnia magis magisque in aperto sint : in quo, si quid minus caute periteque dixerim, mihi facile veniam tua singularis benignitas et humanitas dabit, cum, ut paulo ante dixi, et arte et ingenio parum valeam. Insuper cum hæc jam omiserim studia, et divinis incubuerim, quæ quidem de industria a viris doctissimis parum ornate ac eloquenter edita fuere ; præsertim ea quæ in jure Canonico a quibusdam inculte et inconcine probata sunt, ita ut etiam Latinis litteris mediocriter eruditus eam scribendi ruditatem haud æquo animo ferre possit ; quam tamen ferre oportet, cum illi ea in arte liberali plurimum sententia quam ornatu valeant. Eo fit, Laurenti, ut sæpius in dicendo non Latini, sed barbari a viris eloquentissimis habeamur ; quam barbariem æquo animo feras oro ; lege ergo feliciter.

LIBER PRIMUS.

PARS. I.

ipsius sanctissimi Joannis Vita legitur quem *lorentium Florentinum*, cum plurimum eloquentia et vulgari prudentia polleret, nonnumquam Joannem inter alios cives pro Petro Simo-Episcopo Florentino insurrexisse. Hic cum remissis, quadam detentus infirmitate, laborantibus sibi visum est consilium, cum ipse **C** conscientia ad inferos damnaretur, habita Joanne sanctissimo Religionis impetrare ; et, cum hujusmodi suis necessariis committens, ne pio et injuriarum immemori facillime veimpetravit ; ad habitum tamen dandum, quia roboratione fieri non licet, immobilem reperit. Egrotum igitur affines non sine difficultate Joannem deferunt ; et denique precibus et orationibus parentum, vel revera magis ipsius fide, habitum ad extremum illi consentit. Proh lesu ! tanta S. Joannis virtus et gratia fuit, ut cum moriens videretur, sumpto eo amictu, sursum et ambularet.

ad nonnullo interjecto tempore, cum gravior **D** ægrotatio eundem corripere, ita ut nullam spem haberet, P. Joannes, vocatis fratribus, eum visere pergit, et, ipso et cæteris fratribus, ille ægrotus caput totum, lecti arrecto, cooperuit. Quid vereatur rogat S. Joannes : respondit inquit tremens : Diabolum toto

ex ore flammam ignitam et naribus hiulcis pestiferum sulphureumque fumum edentem cominus me miserum intueor ! Et B. Joannes, ubinam esset, interrogans, illo arripiens manibus crucem, umbram perquam strenue percussit ; qui diabolus statim ejulans ac foetens ceu fumus evanuit ; et infirmus acri voce exclamare : Deo gratias ! Deo gratias ! Abiit, discessit. Ecce adsunt Virgo, Dei gloriosa Mater, Petrus Apostolus et pater Benedictus. His dictis, animam felicissime emisit.

6. Quam crucem monachi in sacrario inter Sanctorum reliquias servantes, sæpius etiam nostra ætate fide et virtutibus S. Joannis ducti, ubi aliquis a dæmonio captus huc accesserit, utrum captus sit a dæmone an non, eadem cruce tentant, in primis tamen aquam sale et verbis exorcizatam aspergentes, qua solum, me præsentem, quamplures discessere incolumes. Sed si fit penitus, ut præfata cruce, qui a dæmone torquetur, incolumis non evaserit, ad beatorum deducitur sepulcrum ; Orlandi (121) scilicet viri et monachi sanctissimi, et Melioris (122) eremitæ gloriosissimi, et hujus monasterii Abbatum Benigni (123) et Michaelis (124), et nonnullorum qui etiam venerabiles exstitere Patrum, quorum vitas et egregia facta quia alias et prolixè et breviter litteris mandare curavimus, impræsentiarum de his secus scribere non fuit consilium ; ad quorum sepulcrum innumerabiles tum viri tum mulieres, variis

1) Hic beatus Orlandus fuit Conversus Ordinis Umbrosani, obiitque anno 1242. Syllogem de historicam vide in Actis nostris ad diem 20 Julii tom. 2 ejusdem mensis v pag. 263. De ipso agit Simius in Catalogo pag. 226.

2) Is fuit eremita Cellarum. De eo agemus ad translationem, nempe primum Augusti, quem alii monasterii Vallis Umbrosæ Beatis commu-

nem habet. Interim ejus elogium legi potest apud Simium in Catalogo pag. 215.

(123) De abbate Benigno vide Locatellum lib. 2, cap. 27, Simium jam sæpe citatum pag. 51.

(124) Is mortuus est anno 1370 juxta Locatellum lib. 2, cap. 40. Vide Simium pag. 217, aliosque auctores apud eum citatos.

infirmatibus detenti, Christi Jesu amplissima misericordia sensim morbo levati, sanitati denique redditi sunt.

7. Sed si hoc haud profuerit (utpote quia varia cum sunt genera dæmoniorum, variis etiam Sanctoram expelluntur meritis) ad S. Joannis brachium etiam res deveniens suis semper meritis ac precibus dæmones omnes etiam alio ire coguntur. De quo priusquam quò ordine quave devotione monasterium extra deferatur expediam, pauca supra repetens, scilicet quonam modo ab Angelis huc mirabiliter delatum, quo ad cognoscendum omnia illustra, magis magisque in aperto sint. Quidam igitur hujus nostri monasterii Conversi fide digni mihi sæpius retulere, se a patribus suis accepisse, post primi Bernardi de Ubertis (125) hujus monasterii Generalis, et S. R. E. Cardinalis obitum, præfatum brachium per Angelos mire huc delatum fuisse, cum imprimis gratia hujus, lites non parvæ inter nostros et Passiani monachos exstitisse ferantur. Verum demum, cum utraque pars in sua voluntate et sententia persisteret, fatigatis arbitris, lis hujusmodi ad Florentinum senatum devenit.

8. Cognita itaque causa et rite ac diligenter examinata, judicatum est, ubi corpus, ibi membra. Quam rem nostri non æquo animo ferentes, quia id ulterius habendi spes omnis sublata erat, mœsti ad eadem nostram rediere, brachium autem istud fertur esse, quo, ut supra diximus, P. Johannes, dum in hac vita esset, diabolus cum cruce percussit, et ita esse res ipsa paulo post experimento indicavit. Nam, eodem fere tempore, cum quidam a dæmone fatigatus S. Mariæ de Valle Umbrosa monasterium petisset, et dæmon, S. Joannis virtutem non ferens, per os ejusdem viri cogeretur exclamare: Quid me, o Joannes, torques? Quid detrimenti quidve molestiæ tibi attuli? Non satis visum est tibi in vita me jugiter insequi, cum etiam post eam necdum desinas quovis modo etiam in externis regionibus insectari? Desiste tandem, desine, si qua pietas in te est, nos variis afficere cruciatibus. Inde tartareis vocibus exclamare geminando sæpius: O cruces! O tormenta! Paulo post hominum miserrimum ad terram detrudens, ut spiritum emittere videretur.

9. His igitur et aliis inique ab ipso peractis, monachi casum, hominis jam ad extrema deducti miserantes, ad Passiniani monasterium, quod ea tempestate sanctissimi Joannis Reliquiis pollebat, socios ut pergerent hortabantur. Quibus dæmon divina virtute inquit: Quid hunc laborem incassum

sumere festinatis, cum S. Joannis brachium in sacrarii vestri pluteo mire ac digne locetur? Cui, utpote mendacissimo, cum monachi parum fidei adhiberent, et ille tamen in sententia sua permaneret, tandem quæsitum est, et, ut dixerat, in sacrarii armario repertum est. Qua de re ingens gaudium inter monachos oboritur. Pulsatis igitur campanis, funalibus accensis, omnibus monachis et ministris, quod genus hominum vulgato nomine Conversos dicimus, et qui aderant agricolæ, una convenientibus, cantantibus et devote psallentibus Fratribus, dæmon tandem non sine miseri hominis detrimento discessit.

10. Ex eo itaque tempore templum hoc majori in devotione ac reverentia, quam antea, a cunctis Hetruscis habitum est: Nec mirum, cum non tantum de Italiæ partibus, verum etiam ex Gallia Transalpina (126) constat a dæmone et ab aliis infirmitatibus, precibus Joannis sanctissimi, incolumitati redditos esse quamplures. Dicam profecto quid sentiam, et dicam verius quam potero: hanc religionem, ne dicam domum, puto hujus sanctissimi brachii miraculis precibusque Joannis conservari. Quis enim hujus status Religionis ab Abbate Ricciardo (127) ad R. P. Franciscum (128), qui modo ipsi religioni præest, fuerit, incertum habeo pudeat an pigeat magis disserere. Verum ad inceptum redeo. Res ipsa hortari videtur, quoniam de S. Joannis brachio supra dictum est, etiam huic aliud inserere prodigium, quod tempore Abbatis Bernardi Florent. de Giunfiglazzis (129) multorum testimonio, qui nunc etiam supersunt, probatur exstitisse: Cum enim, ut mos est, accitu populi Florentini Abbas præfatus una cum monachis honorifice Joannis beatissimi brachium deferendo, ut Bapt. Joannis festivitati decori ornamentoque essent, Florentiam concessissent; peracta S. Joannis Bapt. pompa et processione solemniter adimpleta, hoc brachium tam egregium multisque miraculis insignitum, invitis monachis ac prælatis, in digniori gradu palatii domusque publicæ pro tempore Patres Priores statore; hoc animo tamen ut sibi auratum tabernaculum et egregium, ut fas erat, fieret.

11. Verum cum jam hunc sibi locum, cæteris posthabitis, delegisset beatissimus Joannes, et in vita etiam post ipsum decus mundi potentiorumque limina devitans postridie a sacrista in altari suo, quod hoc in monasterio situm est, quatuor cum luminaribus conspicitur; quæ, ut ipse referre solitus erat, propriis oculis cælum versus tendere luminaria vidit; hoc in primis stupori sibi et admirationi, deinde

(125) De hoc S. Bernardo supra in Annotatis egimus, et auctores de eo agentes assignavimus.

(126) Verosimiliter intelligi eam solam Galliæ partem, quæ proxima est Alpibus, Italiam a Gallia dividitibus.

(127) Hic Ricciardus sive Riccardus ex abbate Generali factus est episcopus Massæ anno 1435, ut habet Ughellus tom. 3 Italiæ sacræ col. 799. Vide de eo Simium pag. 257, qui tamen errat in anno

electionis ejus ad episcopatum.

(128) Is Franciscus circa annum 1450 electus est Generalis congregationis Vallumbrosanæ, et post vigilem 29 annorum gubernationem obiit anno 1479; unde liquet hæc miracula ante hunc annum conscripta esse.

(129) Bernardus ille Gianfigliuzzi, teste Simio in Catalogo pag. 66, post 22 annorum generalatum obiit anno 1422.

lætitiæ existit. Curavit itaque illico iis qui domi remanserant monachis referre; re ingenti lætitiâ affecti, et lacrymis præobortis, illuc maturæ euntes dicunt: O Pater, ecclesiæ spesque nostræ! decrevisti hoc in familiamque tuam non deserere. Deinde, campanis, et funalibus accensis, devote iterque psallentes ipsum inter cæteras Reliquias sacrario locavere; rem vero omnem quam a venerando Abbati per litteras significaverunt. Igitur repente pro metu ingens gaudium omnibus exortum est.

In loco itaque sacratissimum brachium tali oratione inferius describetur, dum res exposcit, adfertur necessaria sive intus sive foris a dæmone captus S. Joannis præstoletur opem: Pulsatis ut fit in plenis solemnitatibus, campanis, ut omnes uno in loco consistant. Interim ex his unus tantum sacerdos ornamento ecclesiastico, quod vulgo pluviale dicunt, adornatur, et ab acolythis præparantur, quibus optime et compositis, diligenter illico foras omni ordine modeste compositæque incedentes, et devote psallentes prodeunt, nec ab hoc opere cessant, quoad, ubi demoniacus est, desistit. Evenit interdum, ut nonnulli et cives forte ut fit præsertim tempore æstivo superet omnis ordinis et ætatis immisti villicolæ et coloni, qui regionem istam circum incolunt, et coloni aliquo in negotio exercentur sæculares, ad id spectaculum summa cum religione et aliorum ducti exemplo, concurrant, et canunt et orantibus monachis, et idem interdum ac crebro repetentibus, Jesu, virginisque et S. Joannis gratia efficitur ut omnes modo oratione vexatos huc se concessisse non poenitent, quod majus est, nonnulli alii, variis latibus detenti, in patriam suam læti et in se redire; ut infra legentibus liquido

PARS II.

mirum igitur miraculorum memorabilium a summo Joanne feliciter mireque ostensum, et mortalibus celebratum, sic accepimus. Muquamdam ex Liguriæ (130) provincia fatigalæmonio ad hoc S. Mariæ monasterium in a S. Joannis festivitàte vi a parentibus deductam fuisse: sed cum jam monasterio prope esset, S. Joannis virtutem diabolus a ferre non valens, per os mulieris maxillasque voces cum spuma emittere, sequem clamitare; ulterius nec posse nec velle li, et se adeo torqueri aiebat, ut nusquam a ejusmodi tormentis se affectum juramento ret. His itaque clamoribus cœtus virorum ac am, qui gratia devotionis religionisque motum hoc adiverant, attoniti et exterriti, illuc,

Liguria est Italiæ regio, quæ antiquitus duplex fuit; nempe littorea et mediterranea. De utraque, ignoro.

ubi misera mulier torquebatur, sese undique tumultuario confluentes prorumpunt. Operæ pretium erat et dæmonis horribiles et truces variasque voces interdum audire; nonnunquam vero Jesu Christi gratia, dato spatio non parvo, miseram illam lacrymis suffusam oculos, Virginis Mariæ opem imprimis, deinde S. Joannis implorantem asplicere.

14. Quid multa? Tandem [ea,] haud sine ingenti vi multorum, ad ecclesiam rapta, monachi ex more cum S. Joannis brachio, ut paulo supra retulimus, devote summissequæ illuc usque, ubi melior tormentis affliciebatur, multis circum orantibus, concessere. Acclamanti itaque sacerdoti, in rem suam concederet dæmon, crebris conjurationibus ipse Joannis sanctissimi virtute defessus, lugubribus vocibus paulo post se alio iturum profitebatur. Verum quia diabolus callidus ac mendax multis testibus comprobatur, quocirca non sibi satis fidelis præstandum censerent; interrogatus a monacho sacerdote, quod signum, cum discederet, daret; inquit: Ictu fulminis a septentrionali regione impulsus [in] arborem illam, juxta ecclesiam positam, [eam] minuatim lacerando ac frustillatim passim fundendo, desiliam; quod equidem re ipsa paulo post probavit. Nam cum undique aer serenus esset, et hi, qui hinc spectaculo aderant, exitum rei summo cum desiderio præstolarentur, præsertim quia dæmon sæpius interrogatus idem se facturum instanter affirmaret: demum sanctissimi Joannis meritis et monachorum orationibus sensim sibi vires deficere [coeperunt] ita jam etiam invito dæmone, quod fuerat pollicitus, suo in exitu demonstraretur.

15. O Jesu mira potentia in sanctis præcipue! En subito e regione Boreæ ventus nubem condensam et atram ad has nostras efflavit regiones, et, uti dæmon dixerat, suo in discessu folmine ex nube vibrato ac pulsu nimio contorto, rapido ingentique motu arborem (quæ vulgo acer dicitur) percutiens ipsamque frustulatim lanians, hac illac ramos suos jactitans, fere ad nihilum redegit; cujus truncus, vel rectius dicam robur, ad nostra fere tempora in tantæ rei memoriam diligentia patrum conservatum est, quod me vidisse memini. Idcirco omnes qui aderant mortales, rigentes ac trepidi, animadvertentes quod præter aeris morem evenerat, Joannis sanctitatem extollentes, mulieris exitum exspectare: sibi enim jam refugerat sanguis, et pallida effecta interque manus parentum humi paulatim collapsa, membrorum calore extincto, veluti exanimis jacere, cui antea opera diaboli truces oculi, triste supercilium, turgidæ nares, os spumosum, vultus malignus, iracundus animus, lingua fetida animæque male olentes fuerant. Tandem ipsa huc illuc oculorum aciem dirigens, cunctosque, qui aderant, perlustrans, ab omnibus, ubinam gentium esset, perquirere; demum, re cognita, diligenter curvatis genibus Deo gratias referens in patriam cum suis hilaris

et incolumis concessit. Quo prodigio Joannes beatissimus, paucis ante cognitus, clarus atque magnus prope longeque est habitus. Hoc miraculum a compluribus nostri ordinis fide dignis accepi.

16. Sic e Perusina civitate (131) quemdam adolescentulum, non solum a dæmonio vexatum, verum linguae auriumque officio, iusuper et cæterorum membrorum privatum, adeo ut non imago hominis, sed monstrum quoddam videretur; caput etiam intra genua reflexum [habentem] ab affinibus suis, viris inclytis, sanctissimi Joannis illectis prodigiis, ad hoc cænobium ductum fuisse, luce clarius patet. Hic clarissimi Joannis, olim SS. Joannis et Pauli Cardineo titulo ornati, ac eadem tempestate Perusini legati exstitit nepos: quem cum abbas Bernardus (132) hujus monasterii pater, cæterique, cum monachi tum conversi, ita recurvum aspicerent, stupore misericordiaeque ducti, in fletum cum parentibus pariter dedere sese. Proh bone Jesu! Quis tam durus, tam ferreus, qui, nostram aspiciens figuram corporisque aspectum, suis officiis penitus privatum, a lacrymis fletuque sese abstinere potuisset? Abbas igitur parentibus aliisque præsentibus compatiens, premens alto corde dolorem, ita ad eos exorsus est? Solvite corde metum, dilectissimi, abeat tristitia, tantum fides integra pectoribus vestris insita sit, Jesum Dominum nostrum meritis Mariæ matris sanctissimæ et Joannis servi sui precibus hunc filium vestrum et posse et velle non solum incolumem reddere, verum etiam et conservare. Ita speramus, inquit pater, Jesu et vobis ipsum et nos summopere commendantes.

17. Pulsatis igitur ex more campanis, et monachis in sacrario, funalibus accensis, simul cum abbate una congregatis, præfatum adolescentem præ manibus servi gestantes, juxtaque reliquiarum tabernaculum sternentes juvenem: nam nec per se stare [poterat] et se detineri minime patiebatur. Cæterum omnes, cum monachi, tum sæculares, flexis genibus, quidam sursum ad Jesum amore quodam tracti divino suspicere, nonnulli vero, quibus mens non ita sanior esset, oculis demissis Jesu piissimi præsidium inter canendum mœsti implorare: conversi quoque et cæteri pro re quisque totis animi viribus preces ad Virginem piissimam Mariam fundere, orare, ut illi misero ferat opem. Dum hæc pro cujusque ingenio et studio, dissimiliratione agerentur, elapso brevi temporis intervallo, puer S. Joannis meritis, recuperatis viribus, caput attollere, deinde suis se in pedibus sistens, more balbutientium voces tenuissimas emittere; præterea suum auditum resumens, maxima cum omnium admiratione propriis pedibus, quo cupido animi ferebat, ire, voces insuper plenas et ordine suo deductas proferre.

18. Cumque omnibus jam constaret eum plene incolumem evasisse, pater suus aliique affines ita

(131) Perugia urbs Italiæ sita in confinio Hetruriæ, estque Umbriæ et agri Perusini caput.

A præ gaudio gestire, ut crebro S. Joannis brachium summa cum reverentia exoscularentur; filium insuper ex re monstruosa formosi juvenis imaginem præ se ferentem conspicientes, intuendo non poterant expleri; petitoque adolescens silentio, hujusmodi orationem suppliciter emisit: « O Pater, salusque fidelium, illustrator animarum Domine Jesu Christe, cui cuncta creata serviunt, te laudo et benedico, tibi que posthac me totum commendo et trado, ut ad portum perpetuæ salutis spiritum meum tua solita pietate velis deducere: tuque gloriosa Virgo, per quam cuncta bona ad nos mortales usque deveniunt, et tu Joannes sanctissime, cui tantam gratiam Deus tribuere dignatur, ut a quavis infirmitate miseros mortales tuis precibus, modo se humiliter commendent, incolumes reddas, vobis pro tali tantoque dono, mihi hoc in monasterio collato, toto corde totaque mente gratias ago, orans et obsecrans, ut in posterum tantam animi virtutem adversum diaboli vires mihi præbere velitis, ut, ejus devitatis dolis, vobis sincere pureque valeam obsequi per virtutem et nomen Jesu Christi. Amen. Inde parentes intuens, inquit: P. Abbati cæterisque, qui adeo humiliter et modeste ad labores perferendos pro mei liberatione se Deo devoverunt, non tantum gratias agere, pater, sed tua solita benevolentia referre velis oro. »

19. Cum igitur hic sermo omnibus qui aderant et admirationi et jucunditati existeret, pater suavi complexu osculo hærens filii, et lacrymis iterum præ gaudio obortis, inquit: « Filii, acerbissimus mihi olim, nunc luce jucundior, sume pecuniam tutemet humillime Deo offer, etsi non, ut nostri esset officii, pro tali tantoque beneficio accepto, sed ut quibus, tribuamus. » Demum P. Abbas, datis prius inter se dextris et gratulatoriis verbis devote ab utroque habitis, tanti beneficii ne immemores essent, monuit, et ita læti discessere. Tantum igitur miraculum et prodigium, ne facile hominum memoria deleteretur, in tabula quadam pater ipsius, ut diligenter pingeretur, operam dedit, et desuper S. Joannis hujus nostræ ecclesiæ altari cum filii vestibus, quibus in infirmitate positus utebatur, pendi voluit: verum nunc picturis pulvere et aqua humoribusque, quibus hic locus abundat, delinitus, tantum quorundam hujus ordinis abbatum et conversorum, qui adhuc supersunt, memoria retinetur, a quibus ego (nam interfuere) accepi.

20. Petrus Bernardi de Arena civis Florentinus, tempore Bernardi de Gianfigliazzis Vallis Umbrosæ abbatis, huc veniens miris modis funibus undique septus horribilitatem quamdam præ se ferens, ut multorum nasos et aures mordicus attentare præmeret, et admirationem et terrorem non parvum cunctis aspicientibus se daret; fertur etiam tantis per ejus os, ubi primum has ingressus est regiones, emisisse voces, ut colles montesque omnes juxta

(132) Puto hic intelligi Bernardum Gianfigliazzi, de quo supra actum est.

sterium in eminenti siti, undique resonare A
ntur. Cum autem ex more in sacrarium, et
t funibus undique circumdatus, traheretur,
s tandem post multas in eum orationes con-
nesque habitas hæc retulit; se cujusdam
ii viri carminibus et incantationibus illis ita
stum et ligatum teneri, ut nullo pacto nulla
vi se inde abstrahi posse fateretur, ni prius
itiones et incantationes illæ de sub ostii li-
lomis suæ amoverentur.

ætarum cum monachi, et monitis Christi
at B. Hilarionis exemplo ducti, parum vel
dei adhiberent, eo quia in aliis sæpe mentitus
instare orationibus insuper sacerdos jugiter
re, sibi que ex virtute Dei exitium imminere
t; econtra ille vultu truci ardentibusque ocu-
læ prorupit verba : O cruces ! o tormenta !
atior ? Quid opus est, o pessimi fratres, ut
eam [per] tot orationes ? Cur incassum hos
s verba que hæc divina effunditis ? Quid frustra
laboris perfertis ? Sat est, hoc ex me potuisse
, in ostii limine incantationes pati [*id est*
ii], quod mihi plurimum nociturum non du-
ptantibus nonnullis ex his qui cum ipso ve-
, ut quæ dæmon aiebat, lamina et linum et
inquirerentur, et a loco amoverentur; pro-
a monachi, ne aut solutus incantationibus
esse dæmon, aut ipsi suis sermonibus accom-
sæ fidem videri possent; asserentes semper
s esse dæmones et ad simulandum callidos.
ous itaque et virginem Mariam sanctum que
m jugiter religiosi viris deprecantibus, e
us tenentium sese (nam nudatus funibus erat)
one captus erumpens, ad sacrarii extremum
summoque ingentique impetu proripuit, ibi-
liabolo humi tartarea inhumanitate detru-
nta talique ibidem affici pœna, quanta nec
lomi nec in itinere (ut qui cum eo iter fece-
firmavere) nec in sacrario, præsentibus mo-
, fuerat affectus, ita ut omnibus miserabile
spectaculum præberet.

lum vero et S. Joannis virtute et monacho-
pplicationibus oppido fatigaretur diabolus,
sque Jesu virtutem perferre non valeret,
miserum prius diu discerpens et lanians, de-
lisscessit. Sed operæ pretium erat audire, quas
stiam post in ipso volitans sacrario emiserit :
credibilia mihi pene fuissent, quæ narraban-
ab his qui tali spectaculo aderant, accepis-
tantus, proh bone Jesu ! et strepitus et terræ
factus est, dum alio tenderet dæmon, ut sam
ecclesiamque toto cum monasterio funditus
ntarent, qui aderant, omnes : cui vero hæc
ibilia existerent, alios legat libros et ecclesia-
et gentiles, et quid potuerit diabolus, Deo

) Monasterium illud, teste Lubino in Abba-
1 Italiae Brevi notitia pag. 115, situm est in
Florentino, estque diœcesos Fesulanæ. Quan-
a congregationi Vallumbrosanæ unitum sit,

annuente, liquido intelliget et ad hujusce rei con-
firmationem aliqua in medium afferrem, ni ea res
me longius ab incepto traheret. Redeam ergo unde
digressus sum. Redeuntibus igitur sociis cum Ber-
nardo incolumi Florentiam, monachorum monitis
haud parvare. Dederant enim hi in mandatis, ne
incantationes perquirerent illas. Cæterum uti cu-
riosi et nova cognoscere affectantes ostiique limen
adeuntes, et, ut libido fert, omnia perscrutantes
pannum lineum conglobatum filisque sericis cir-
cumligatum invenere, quo explicato, particulam
ossis pueri defuncti, nec non et mulieris capillos,
pellem insuper pulli asinini, ut ipsi quibusdam ex
nostris postea retulerunt, intus quibusdam cum
signis et characteribus conspexere; quæ omnia viri
cujusdam religiosi monitu igni tradidere. Patet
igitur incantationes carminibus fieri posse; hoc et
nostri canones approbant, et res etiam indicat
ipsa.

PARS III.

23. Relatu abbatis Cultus-boni (133), cui Paulo no-
men fuit, ex S. Gaudentii oppido (134) puellam quam-
dam huc tempore abbatis Bernardi de Gianfigliaxis
venisse accepimus. Hanc talis tamque iniquus pos-
sederat dæmon, ut eam adire nisi caute, præsertim
dum tormentis afficeretur, nemo auderet : complu-
rium enim et manus et nares dentibus mordaciter
attrectare tentaverat sæpius, ita ut, dum cœnobium
propter sui eam de jumento, quo insidebat, depo-
nere curarent, ipsius cervicem dentibus apprehen-
dens incumberet, adeo ut caput puellæ summis vi-
ribus inde amovere qui aderant, minime valerent ;
cui spectaculo, multis concurrentibus, etiam et Pe-
trus vir religiosus, hujus cœnobii tunc decanus,
interfuit, et signo Crucis in puellam edito, mox ipsa
quasi de industria extulit caput.

24. Eam igitur ad capellam usque vi pertrahentes,
eum cruce venerabili, qua S. Joannem dæmonem
legimus percussisse, monachus quidam [attigisset]
non multo tempore in eam conjurandam consumpto,
puellam ipsam modis terribilibus et cruciatibus in-
auditis torquens ad terram detrusit diabolus. Sa-
cerdos vero, monens ne quis ex iis qui aderant eam
attingeret, leviter aquæ benedictæ roribus aspersit.
Cæterum mulier, uti præsentem vitam functa, per horæ
intervallum jacens, nihil aliud vitæ ostendere, nisi
quia tantum tenues ore spiritus vicissitudinarios
emittere quandoque paululum videretur. Tandem
exurgens et undique circumspiciens non parva cum
teneretur admiratione, interrogavit, ubi gentium
esset et unde illuc applicuisset, et quid sibi tot reli-
giosi vellent. Cognita denique a sacerdote et a suis,
qua laborasset infirmitate, et ut incolumis S. Joan-
nis meritis evaserit, Deo et sibi gratias agens, læta
cum suis in propriam redivit patriam.

vide apud Ughellum tom. 3, Italiae sacre col. 284.

(134) Hoc oppidum situm est in mediis montibus
circa Appenninum inter Vallem Umbrosam et mo-
nasterium Marrathense vulgo *Marradi*.

25. Etiam constat ad hoc S. Mariæ monasterium quemdam aromatorium (135) Florentinum eodem fere tempore funibus circumligatum, a suis deductum fuisse; qui quidem et in urbe ex extra et quoquo traheretur, mirum de se spectaculum mortalibus omnibus præberet. Nam a tali torquebatur dæmone, ut varia de se et stupore plena demonstrare cogetur; interdum jocosa, nonnumquam gravia, quandoque vero terribilia verba proferens. Cæterum ubi loca hæc silvasque monasterii adivit, hujusmodi clamitando cœpit et ore hominis verba effundere: Nec illac ire velitis, ne me trahatis oro: Nihil enim ex his quæ optatis, flet, imo et majori tristitia redibitis ad urbem, ac nunc monasterium versus pergatis. His dictis contigit. Hæc in itinere dixisse dæmonem a nonnullis qui aderant, cum ventum est ad cœnobium, cognovere monachi. Cum igitur eum socii [non] nisi magna vi trahentes deducere possent, in hujusmodi certamine tantum consumpsere temporis, ut jam tertia noctis lapsa hora adierint monasterium.

26. Quiescentibus itaque in superiori parte monachis, qui in inferiori hospitalitati præerant Conversi, ut eos honorifice more solito haberent, operam dedere; verum cum dæmon miserabilem virum acriter vexare non desisteret, eumque suffocatum paulo post affirmaret, Conversi qui aderant, pietate moti, decanum illico accersire curaverunt. Veniens igitur S. Joannis crucem mox jussit afferri; ipse interim flexis genibus orationi instare. Cæterum antequam illuc cum cruce, quibus imperatum fuerat, concessissent, a dæmonio homo ille miserabiliter est suffocatus. Cumque omnes hujusmodi repentinus casus flebiles reddidisset et mæstos, decanus paternalia verba, ut eorum molliret dolorem, exorsus est: Dei judicia cum nobis incognita existant, sibi profecto, ut propheta ait, in omnibus et de omnibus gratias agere tenemur, obligamurque: nihil enim, ut Evangelia sanota referunt, nisi nutu divino etiam parvula evenire certum est. Quo circaet mæstitiæ finem detis; insuper et corpora cibo paululum recreetis oro; ne dum vultis, ut quorundam haud pientum ingenium est, mortalium casus sine modo deflere, et corporibus detrimentum adferre: et Deo rem non gratam facere pergatis.

27. His itaque et aliis verbis eos decanus exhortans, miserabiles illi, paululum viribus corporis recuperatis, non sine ingenti mæstitia sumpsere cibum; postridie vero psalmis ex Christiana traditione decantatis, cadaver ipsius in cœmeterio extra fores ecclesiæ sito terræ reddidere; cognito tamen a sociis quod religiose et honeste vitam duxerat suam: annuatim enim, ut sacri volunt canones, de suis sceleribus humilem Deo et sacerdoti fecerat confessionem. Si enim secus vitam suam instituisset, in loco non sacro cadaver illud condidissent. Comites

(135) Significatur, ut opinor, qui vendit aromata,
(136) Est pagus in agro Casentino, qui est ditio-
nis Florentinæ.

igitur, ut diabolus dixerat, tristiores, ac huc venerant, et si omnes tum monachi tum Conversi eos solati fuerint, domum rediere suam.

28. Anus quædam ex Milliario monte (136), quam ridiculus invaserat dæmon, a suis ad hoc Virginis Mariæ cœnobium ducta est, jucundum de se et mirabile spectaculum præbens, ut etiam religiosi viri, gravitate ornatis, risum nonnumquam concuteret. Dæmon enim et hymnum Angelicum et Kyrie eleison quandoque etiam et psalmos canens, ita ut sacerdotis alicujus animam putares, haud fieri poterat quin præ insolita re risum præsentibus daret; interdum vero sacerdotis jussu his silentium faciens, ut in rem suam iret conjurabatur: Cui ille cachinnans inquit: Concedam alio: si me paululum antipbonam seu psalmum canere jusseritis, nulli vestrum in psallendo et rite canendo cederem: et his finitis nullum a sacerdote exspectans responsam dulciter more solito divinum aliquid canendo dicere. Cæterum, monachis moram longam in hujusmodi nugis et ridiculis non valentibus perferre, sacerdoti a decano imperatum fuit, ut his cantilenis juberet finem imponi. Quid multis opus est? tandem dulciter canendo, absque ulla aniculæ læsione, ut fertur, lætitiâ quamdam ostendens, abiit. Sic illa incolumis S. Joanni gratias agens domum concessit suam.

29. Ad nos usque fama perlatus est, ex Flaminia (137) provincia quemdam ingentis corporis sacerdotem ad hoc S. Mariæ monasterium venisse; quem dæmon ita crudelibus torturis afficeret, ut nec ubi sisti, vel nocturno seu diurno tempore quiescere posset, nisi fatigatus et assiduo iugentique motu corporis defessus; tum ubivis locorum, in aqua etiam, et quod dictu incredibile est, humi sese prosterneret, cibum interdum non nisi saltando caperet. Eo tot discriminibus, semper a tergo manibus ligatis, vel columna aliqua fune circumsepta, vel viris fortissimis tenebatur, ut quo iter faceret, undique ad hæc tam mirum invisendi gratia spectaculum mortales cujuscumque sexus et generis concurrerent, ejus imprimis inauditum casum demirantes; deinde sibi vehementer commiserantes, alter alteri inquit: Heu quis casus huic misero accidit sacerdoti? Proh fidem Dei atque hominum! Quid hoc est? Ut sacerdotes Dei in hujusmodi atrocissima devenerint tormenta; saltem alio quovis morbo laboraret; et justius et tolerabilius iudicio meo esset, ut febris, podagris, syncopi, cæterisque afficeretur infirmitatibus. Hæc tunc erat murmur vulgi de sacerdote; quibus vere mens sanior erat, secus sentire; Jesumque in suis omnibus judiciis laudandum extollendumque censebant.

30. Demum, non sine magno comitum labore, ad cœnobium istud deductus est: Quis enim, quæ dixerit egeritve ipse dæmon, etiam summa eloquentiæ prædictus enarrare posset: dies insuper me defice-

(137) Flaminia regio Æmiliæ, quæ nunc *Romendiola* dicitur, de qua egimus in Annotatis ad Acta priora.

e de ipso accipi, litteris mandare cura-
e aliis tædio mihique labori sim, ad rei
inabo. Cumque a sacerdote interrogare-
dacia Christi sacerdotem ingressus esset,
tibus qui aderant omnibus, dedit respon-
m. Nutu divino et affeci hunc, et afflicto,
e tormentis quoad, ut meritis est, ha-
um. Instante tamen sacerdote cum S. Jo-
quii, ut exiret, Spirituique sancto locum
possum nec volo, inquit dæmon: Hunc
issione divina suum fore, tartareis voci-
at. Qui, inquit sacerdos, istud dicere
ledicte? Nonne creatura Dei et Christi sa-
est? Nescis enim quid futurum sit. Rei-
abitur sciam necne, respondit dæmon.

Abbat tamen sacerdos suum, monachis aliis
is, peragens officium; quam rem dæmon
m antea ægerrime ferens, utpote quia
a et sine exemplo S. Joannis virtute a-
eretur, in hæc tonans prorupit verba:
sum, o fratres, orationes fundere, et me,
eam, acriter torquere oportet? Nam hic
est, qui et hominem occidit et divinus Sa-
nefarie corde incontrito, nulla habita con-
nulla requisita absolute, pro nefas let
ministrare et sibi sumere nec erubuit nec
Hæc enim quæ diabolus ex ejus ore pro-
u parvam omnibus et admirationem in-
metum; verum cum monachi nullum in
idum temporis et dies quamplures frustra
issent, missum eum, invitis tamen comi-
e: Nam abbates nostri decreverunt nos
servare mores et statuta et annalia, quæ a
nostris in concionibus et capitulis sancita
equidem triduanum diem hospitibus
gratis permittunt. cum dicunt; Per tri-
pitibus jus esto nec ultra, nisi summa
ssitas. Verum ut ad incepta redeam:
ta in patriam recedentibus ubi primum
exiere finibus sacerdotem (quod dictu
ac metuendum est), summis viribus ad-
diabolus trahens, affectum torturis ingenti-
nis tandem suffocavit. Hæc nostri a qui-
qui funebriis officiis defuncti sacerdotis
at, cognovere. Hinc quivis sacerdos exem-
ere et parti suæ consulere potest, quid
exitus maneat illum qui, sine cordis con-
i sacerdotis copia deest, et tantum trac-
mentum et sibi suisque ausus fuerit ad-
Sed dicet forte aliquis: Pauci vel multi
pestate in ejusmodi formidolosa discri-
rrunt. Malo, si mihi optio daretur, hic
re quam alibi æterne cruciari; quod qui-
am sacerdoti futurum fore, nisi hac in vita
to reconcilietur fidelis dubitat nemo. Sed
aliqua.

næ urbs Hetruriæ intra colles sita, S. Ca-
nensis et trium summorum Pontificum
illustris.

A 33. Ex Senarum (138) civitate adolescentem acrem
et fortem catena etiam ligatum et innexum (nam
funium resta (139) lacerasset) cum affines, nobilissimi
viri, multis comitantibus traheret, forte monasterium
Cultus boni propter iter habuere; quod quidem mo-
nasterium hujus Religionis esse probatur. Illic jam
S. Joannis virtutem dæmon sentiens, eamque per-
ferre amplius non valens, miris modis exclamare:
nec ulterius ire, inquit, si vellem, valerem; date
veniam retro gradiamini oro. O cruces! o tormen-
ta! quæ mihi immerito, tu S. Joannes, inferis! me
miserum! hæc nequeo amplius perferre; in patriam
ut redeatis oro; illuc profecto recedam quamprimum.
Cum enim contra sententiam suam iter Val-
lem Umbrosam versus comites properarent, dæmon
et gratia Joannis beatissimi et juvenis fide amplius
cum torqueretur, ingentes emittens voces, milites
clamitare, sese miserabilem dicere. Addebat, hic
sistite equum, sistite rogo, discedam nempe, disce-
dam: ulterius enim prodire nequeo.

B 24. Firmantes igitur jumentum, juvenem catenis
irretitum, et sudore toto corpore prælabore made-
factum ac fere membris perfractum universis, pe-
dibusque labentem ac tementem deposuere ex equo.
Concurrentibus itaque ad hoc mirum spectaculum
turmatim ex agris et villis cujusvis conditionis mor-
talibus (eos enim tartareis vocibus dæmon hinc inde
acierat) alter alteri dicere: Mi frater, quot miseri
mortales hanc dum degunt vitam intolerabiles per-
farunt cruciatus! quocirca utilius dicerem in cunis
post baptismi Sacramentum eam abrumpere vitam,
quam ad has pervenire ætates. Cui e contra respon-
debatur: Desine posthac hæc et similia inconsiderate
et insulse proferre verba: male enim sentis.
Sic placitum Deo, cui omnia parent et, cui quare
sic fecisti, audet dicere nemo. Insuper, ut aiunt:
Quod difficilius, id præclarior: quo enim majora
hac in fragili vita tormenta æquo animo pertuleri-
mus eo in futura magis gloriosa dabuntur pro ha-
boribus præmia.

C 35. Dum hæc et alia, prout voluntas fert, jacta-
rent dæmon multo ferocius solito, ex circumstanti-
bus orantibus nonnullis, in eum miserum adole-
scentulum e vestigio debacchari, tandem eum vi
ad terram detrudens, discerpens imprimis et dila-
nians, demum ingenti cum clamore discessit; ipse
vero fere per horæ spatium non sine magna omnium
qui aderant admiratione, veluti defunctus humi
prostratus jacuit, deinde paululum excutitur, et,
uti a somno excitus, exurgens sanus tamen et in-
columis Deo imprimis et Virgini Mariæ sanctoque
Joanni gratias agens, deinde cæteris omnibus; et
in patriam suam, nisi prius S. Joannis ædem visi-
tasset, redire noluit. Placuit omnibus et huc sese
contulere una, et sanctissimi Joannis brachio vene-
rabiliter et devote osculato, hujus monasterii bea-

(139) Hanc vocem ita inflexam nullibi inveni. At
satis patet ex sensu, quod auctor velit.

torum sepulcrum quod in infima parte turris campanariæ situm est, festivi et læti devotionis gratia visitarunt et eremitarum insuper humiles adiere casas quæ in saxeo tumulo supra monasterium edito sitæ sunt; qui quidem tumulus ex ea parte quæ meridiem spectat, contractus abscissusque est horrendum in modum: ex ea etiam parte quæ ab Oriente exoritur per angustum tractu superiori monti conjunctus cujus de nomine et situ pauca disserere non alienum locus esse monet, quoniam alibi de eo mentionem haud facturi sumus; et abbas Sanctus (140) optime ac diligentissime omnium qui S. Joannis historiam vitamque scripsere, hunc locum prosecutus, mihi parum libero ore locutus videtur, qui, situm Vallumbrosæ operis suo inserens, hunc celerem locum, mfrum in modum a natura, magisque hominum industria situm et ornatum, vix tetigit.

36. Mons igitur est saxosus, asperrimus, et incultus qui bina cingitur silva; ex superiori enim parte, quæ per declivum montis in flumen ducitur, proceras habet abietes, quæ in vasta solitudine loci religionem augent, horroremque intreuntibus non mediocrem incutiunt, ex interiori autem quæ ad ima monasterii versus tendit, natura veluti humano artificio, humillimis hac tempestate circumdatur illicibus. In hujus medio montis amœnissimum cernitur pratum muris, de industria in brachium eremitarum opera elevatis, undipue vestientibus; quod spatium divisis cellulis anachoretæ quatuor incolebant. Medium tenet ecclesia horrenda vetustate et religione dignissima, in qua inter cæteras, quæ tabulis miro artificio ostenduntur, picturas, Virginis Mariæ imago tam egregia tam insignis apparet ut [a] pictore ad plenum perfectum videatur, quod ait Poeta noster:

Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus.

Proh bone Jesu! quid Zeuxis ille insignis, quid Polyctetus? Huic cederent profecto; cedret et Euphranorus, et si quis alter fuerit unquam insignis pictor et sculptor (141).

37. Sed ad anachoretas redeo, qui, quamquam singuli privata habeant altaria, in quibus sacra divina seorsim et per se quisque, qui funguntur ordine sacerdotali, peragunt, tamen ad ecclesiam majorem statutis horis diei, noctuque ad psalmos decantandos legendosque conveniunt. Cellulæ non, ut in cœnobiis consuevere, pariete interjecto conjunctæ sunt; sed sejuncti per se humiles habitant casulas, quibus singulis singuli inter annexi suat horticuli; cibum una tantum Dominicis et festivis diebus capiunt; diebus vero aliis quisque per se suum parce reficit corpusculum. Præter Canonicas horas integrum singulis hebdomadis feria sexta, qua pane tantum vescuntur et aqua, psalterium

(140) Intelligit hic, ni fallor, Xantem de Valaribus Perusinum, abbatem Marrathensem, Unde patet vitam S. Joannis Gualberti ab hoc Xante ante annum 1479 scriptam esse.

(141) Fuerunt hi magnæ artis pictores aut sculpto-

peragunt; et, ut paucis eorum vitam aperiam hanc eremum certe incolunt, qui paulo asperiores vitam in laudem divinam prætor S. Benedicti instituta adamant. Sunt enim qui, veterum SS. Patrum more, singulum per diem compleant psalterium: sunt etiam qui, divino amore igniti, raro vel nunquam degustent vinum; sunt hac in eremo qui etiam quando deformis stridet hiems, nudis pedibus inter nives et asperas glacie incedant et eo tempore, vili veste et palliolo contenti, ad libidines insuper demandas circulo ferreo supra nudum corpus jugiter utantur, de quibus alias latius, Jesu favente tractabimus: Nam tempus alio properare nos monet.

38. Hi omnes veterum Patrum, Ægyptiorum præsertim, mores imitantes, opere manuum exercentur, vel in excolendis hortis, quos omnes interluunt ac rigant rivuli per ligneos meatus deducti vel in vimineis canistris fiscellisque texendis. Nonnulli etiam minutiora ex ligno utensilia manibus efficiunt ut coc hleare ut patinam, ut catinum. Hæc, ne diabolus eos reperiat otiosos, et ad vana evitanda desideria, post divina officia adimpleta vel per se vel in unum alacriter peragunt. A monasterio igitur ad hunc eremitarum locum unus et perdifficilis, sed amœnus divina meditati, est aditus; hinc iter abietibus, inde monachorum hortulis circumdatur. Quid quod rupes illa asperrima contra naturam loci varios ostendat flores, et olentes plurimi generis herbas gignit? Sed hoc haud prætereundum censeo quod non in itinere modo, sed ex rupe in qua anachoretarum cellulæ constructæ sunt, dum monachi inferiores psalmos in ecclesia personant, dum organis canitur, concentus dulcissimos et modulationes varias ad ea intenti percipiunt. Talem tamque religiosissimum postquam supradictus adolescens adivit locum, admirans in loco horroris et vastæ solitudinis tot ecclesiolas tuguriolis, seu rectius dicam cellulis junctas; contemplans insuper ordinem vitæ eremitarum, morum etiam gravitatem asperitatemque loci, insuper rerum penuriam quam voluntario alacrique animo perferant, nequibat Jesu semper gratias agens expleri. Hos demum eremitas ut pro sua salute omniumque Christianorum orarent deprecans, lætus in Domino descendit ad monasterium.

39. Cum igitur anxie et cœnobarum vitam, ex quo eremitarum cogoverat, inquireret, sibi Abbas Benedictus (142) vir religiosissimus, qui ea tempestate monasterio et Ordini universo præerat, paucis aperuit; inquit enim: Prima, ut olim Ægyptiacis monachis, apud omnes cœnobitas confœderatio est: obedire majoribus, in unum degere; et dividuntur per decurias seu, si major sit numerus per centu-

res, apud viros profanæ antiquitatis peritos satis noti.

(142) Is Benedictus Generalatum administravit ab anno 1387 usque ad 1400, quo mortuus est, ut testatur Simius in Catalogo pag. 50.

ut novem hominibus unus decimus præsit, A
 is decem præpositos sub se centesimus ha-
 que ad horam nonam, ut S. Benedicti præ-
 titutam est jejunium; et jujunium totius
 uale est præterquam in Quadragesima, in
 conceditur strictius vivere; et interim nemo
 d alium, nisi summa cogat necessitas, his
 qui decani vel Priores dicuntur. Post no-
 communionem conveniunt et missa a decano
 Abbate benedictione, aliam alii aggrediuntur
 salmi illo illico resonant, alibi Scripturæ ex-
 citantur, discuntur quæ in ecclesia et alibi
 et tractanda sunt ut ædificentur audientes.
 aquam ab abbate, vel cui fuerit imperatum,
 tio de Scripturis oritur, in qua silentium fit,
 us ad alium respicere, nullus audeat ex-
 In ecclesia, in refectorio, in dormitorio et
 anstra æternum silentium.

ivitur pane, legumine et olere, quæ sale et
 idiuntur; interdum ova, nonnunquam et
 i in mensa apponuntur parce; carnes tan-
 res et pueri, raro tamen, accipiunt, ut alio-
 isa sustentetur ætas, aliorum non frangatur
 is. Opera manuum ita ut a decano statuitur
 i infirmum quem viderit, consolantur; si
 more ferventem, cohortantur ad studium:
 a nocte extra officia publica quisque in suo
 cubiculo, primi circumeunt cellulas singulo-
 , aure apposita, quid faciant diligenter ex-
 : quem negligentiores deprehenderit, non
 nt, sed dissimulant quod norunt, et sic ad
 am provocant; et secundum regulam ita C
 a moderantur, ut nemo quid postulet, nemo
 n re parva indigeat; et, ne multis vos deti-
 ta, omnibus hujusmodi rebus posthabitis,
 ut, cum de regno Christi, de futura beatitu-
 dia, de gloriosorum martyrum triumphis
 rum Sanctorum rebus bene gestis, seu in ec-
 clia alibi, mentio legendo vel recitando fiat, vi-
 ctos moderato suspirio et oculis præ ingenti
 ad cælum elevatis, intra se dicere: Quis
 ihi pennas sicut columbæ, et volabo et rem-
 m? Et ea quæ videntur acerba, quæ multa
 in monachorum vita obedientiaque versan-
 ferunt, ut nihil a statu veræ fidei discedant,
 jugiter illud sapientis secum referant: In
 unguentorum tuorum curremus. Illis dictis, D
 it abbas. Tunc ille: O vere beati felicesque
 ita sancte ita recte suam instituere vitam!
 as Deo imprimis, Virginique Mariæ Matri
 S. Joanni agens, sese orationibus abbatis et
 plurimum commendans, in patriam, opti-
 mplis monachorum et monumentis instru-
 nus et incolumis recessit.

PARS IV.

æterea ex Liguriæ partibus his in temporibus
 jam provectæ ætatis homo ad hoc S. Mariæ
 erium vi raptus et catenatus a parentibus,
 scuro loco natis, ductus fuit; qui quidem, in-

ter alia quæ stupori et admirationi esset, hoc mi-
 rum ostendebat sæpius, quod per os ejus dæmones
 plures emitterent voces, ita ut quivis affirmasset,
 non ab uno solum, sed a pluribus et variis dæmoni-
 bus ipsum tormentis affici. Operæ pretium erat, ut
 nobis a fide dignis relatum est, et actus suos et verba
 observare diligenter: Nam modo gravia stultitia
 etiam sæpius et levia, interdum urbana, nonnum-
 quam rustica explicare optime et proferre; cum
 imprimis, bonæ existens valetudinis, ut graves decet
 viros, non nisi gravia et loco et tempori congrua af-
 funderet verba: nec enim hoc, ut solet interdum, ex
 ingenii acumine, sed de insaniam fieri potius dice-
 batur.

42. His itaque et aliis rebus ab ipsa inepte et in-
 sulse peractis, facile non ab uno, sed a pluribus, ut
 diximus, et variis dæmonibus possideri credebatur.
 Quocirca facile ostendebatur, plus et temporis et
 artis erga hujus sospitatem a monachis exhiberi
 oportere. Fiunt itaque preces more solito, et nihil,
 quod necessarium erga ejus bonam valetudinem re-
 cuperandam existat, prætermittitur. Mira res! inter
 orandum sæpius his agitabatur furiis, ut vix, etiam
 funibus et catena ligatus et vinctus, a quampluribus
 viris atrocissimis teneretur. Nonnunquam vero
 quamdā præ se ferre humanitatem et modestiam,
 ut, qui aderant, fere major pars affirmaret, eum
 nullo affici dolore, nullo torqueri morbo nulla in-
 digere curatione: Nam in dæmone tantus dolus,
 tanta calliditas et astutia erat ut signum crucis in
 hominis fronte fieri permetteret, et, quod majus est,
 Dominicam orationem et Virginis Mariæ hymnum
 ipsum proferri sineret: ita ut ex monachis etiam
 nonnulli sanum et incolumem dicerent.

43. Cæterum quidam in ea re magis experti, secus
 sentientes, multis variisque exemplis dæmones cal-
 lidissimos et ambiguos approbantes (utpote quia
 aliud sunt, aliud simulant) non quamprimum eorum
 fallaciis rebusque fucatis credendum esse assere-
 bant. Id ita esse, ut aiebant, paulo post re ipsa pro-
 batum est. Cum etiam eum die quadam summo mane,
 hoc animo ut inde minime abiret nisi cum recu-
 parata bona valetudine, in sacrarium duxissent, et
 monachi ex more orationes et preces cum Reliquiis
 haberent, ut multitudo dæmonum in rem suam
 malam, quo digni essent, abirent; illi contra, se
 nec discedere velle nec posse, etsi summis et in-
 gentibus, ut ipsi asserebant, afficerentur, cruciati-
 bus. Eloquar an sileam? quid in eorum exitu egerint
 ignoro. Vereor enim ob nonnullorum pertinaciam,
 qui ea quæ sibi facilia factu putant affirmant, su-
 per ea, veluti ficta, pro falsis ducunt. Dicam tamen,
 his præsertim qui Deum mirabilem in Sanctis et
 credunt et prædicant. Cum enim, ut diximus, reli-
 giosi viri a pio opere non desisterent, et idem se
 jugiter facturos, nisi dæmones abirent, statuissent,
 cœperunt ipsi varias et tartareas emittere voces,
 ita ut non unum hominem, sed populum loqui di-
 ceres. Et demum ingenti vi, funibus effractis, cur-

sum foras arripiens, eum vix turba hominum in **A** corona reducta ceperunt.

44. Non parvo itaque tempore in pio opere consumpto, demum dæmones unus post alterum exeuntes, eum fere vita hac privatum reliquere. Eo in loco ubi hoc prodigium S. Joannis virtute operatum est, cum plures tum religiosi tum sæculares adessent, abnuente Abbate, eum adire seu palpando tractare ausus est nemo. Cum igitur omnes rei exitum orando præstolarentur, expleta hora et dimidia, sensim se movens, demum, quasi de somno evigilaret, exsurrexit, et percunctans quid illic ageretur, re cognita, diligenter ad altare majus se contulit, et viva, ut dicitur, voce orationem ad piissimam Virginem Mariam et ad S. Joannem habuit ita ornatam, verbis miserabilibus plenam, ut omnibus præsentibus concuteret lacrymas. Demum valedicens omnibus, una cum suis in patriam lætus et admiratione plenus concessit.

45. Quemdam ingenti amore exardescens, cum suam voluptatem explere non valisset (nam quam amabat alteri nupsit), in insaniam hac potissimum causa accēpimus devenisse, et inde ita agitatum furiis, ut sese sæpenumero diabolo dederit, et hunc Puppiensem (143) fuisse cognovimus. Forte ea tempestate quidam nequam in cruce suspensus fuerat, qui ut de se cæteris terrorem incuteret, ita ut sit interdum, præsertim si damnatus multis et malis fuerit facinoribus coopertus, edicto prætoris nundum de ea qua pendebat cruce depositus [erat]; hic equidem, ut palam dicebatur, nec sua voluit scelera sacerdoti confiteri, nec petere veniam, sed Jesu renuens charitatem, ingentemque quam de se mortalibus miseris sponte exhibet misericordiam, ad crucis patibulum veluti desperatus concessit. Ad hæc mala hoc addidit etiam, blasphemias in Jesum scilicet et in piissimam Mariam matrem ejus: adeo ut quamplures viri religiosi, qui consolationis gratia una cum damnatis iter tale aggrediuntur, in ipsum spiritum malignum ingressum assererent. Heu quoties se suamque vitam diabolo commendavit! heu quoties etiam Jesu Christi Domini picturam et imaginem torvis oculis respexit! Quibus imprecationibus, et eques et qui aderant alii, casum miserabilem spectantes, sibi compati, interdum minari, ni finem bacchandi faceret. Verum, cum nihil proficerent, exitum sibi suisque moribus dignum dedere.

46. Cum igitur, ut dixi, cadaver in cruce catena ligatum penderet, hic qui ex amore in insaniam devenerat, forte crucem juxta iter habuit, et more ingenii humani elevatis oculis cadaver horrendum, atrum, semicorruptum, vermibus et aliis, quas putredo ex se gignit, musculis corrosam et situ temporis albine mucida pictum exhorruit. Insuper, ut ipse solitus erat referre, sonitum sibilum audivit: qui quidem, seu diaboli dolo ipsum perterre-

(143) *Puppiensis* ita dictus a *Puppio* vulgo *Poppi*, quod est castrum Tusciæ, et caput Casentini tractus in agro Florentino.

A faceret, seu vento, qui angusta ingressus tales sonitus reddere solet, evenerit, non satis compertum habemus. Hoc satis patet, illico in eum dæmonem ob ingentem metum ingressum: Nam ut ipsum prædicantem audire nonnulli, nusquam gentium tanto talique pavore alias confectus est, ut mox viribus omnibus destitutus procubuerit humi. In eum itaque ita trepidantem dæmon, uti suam ingressus domum, sibi dominari cœpit, ita ut ex stulto insanum redderet, et quod periculosius est, formidolosum.

47. Continuo itaque artus elevans suos, et iter Puppium versus faciens, summo cum impetu in homines cujusque generis ferebat. Tandem vero a quibusdam viris fortissimis, agmine facto et in coronam deducto, captus et manibus a tergo devinctus, funibusque toto circumdatus corpore, maxima tum videntium tum audientium admiratione, ad compitum seu divorticulum, quod vulgares et plebei crucicium (144) dicunt, eo quod viæ quatuor in crucis formam ad loca tendant diversa, vi tractus est. Et cum clamores horrendos ad sidera tolleret, se etiam neque ulterius ire juramento affirmaret, illic, ut defessa reerearent corpora, quievire omnes. Inter quiescendum igitur, necessitatem corporis simulans, missione accepta, cum paululum a via divertisset, sociis idem minime verentibus, aufugiens, iter Puppium versus tendere properabat; et ni quidam de monte Milliario, qui his in rupibus varia pro necessitate tunc agere, clamoribus insequentium exciti, iter suum impedissent, profecto ea die vel Puppium **C** vel alio longius sese contulisset. Nam concurrentibus undique pastoribus et montanis omne sibi clausere iter.

48. Stetit ille prospiciens cuncta, cumque conspiceret omnem sibi aditum denegari, parum moratus, inde, ut ursus fremens, maxima cum velocitate minus potentes sese ferens, paululum reluctantibus illis, e manibus eorum evasit. Itaque ille fugiendo, hi insectando multum diei per convaca valium, per abrupta montium frustra consumpsere. Operæ pretium erat cernere quanta audacia quantaque animi vi, diaboli adjutus auxilio, sese miser ille tueretur. Non enim verbis tantum et clamoribus variis, sed lapidibus sudibusve res ab eo atrociter agebatur. Eo pacto eos longe repellere; interdum vero immite **D** percutere: tandem vero pars optimum fore rati ipsum fallere, dum in alitis acriter incurreret, alii eum dolo aggressi, quia nihil tale putaret, manibus a tergo revinctis, ad monasterium sudore madidum, et pulvere conspersum, invitum et torva sæpius exclamantem traxere. Res mira! quoties enim sanctissimi Joannis brachio vel cruce conjuraretur, exibat: ubi a pio opere cessabunt monachii, in eum rediret illico.

49. Cum igitur hac necessitudine [*forte vicissitu-*

(144) Ab Italica voce *croccchio*, quæ *quadricium* significat.

ne in longam deduceretur moram, nec diabolus cum factis componeret (quippe qui verbis amplius eum ingressurum polliceri, cæterum se agere) statuit pater abbas ut publice prius orationes pro eo ab omnibus agerentur.

devote et prolixè peractis, postridie fere per quatuor orationibus et precibus monachorum, et votis jugibus conjurationibus stomachatus, tandem omnibus audientibus in hæc verba ait: Qui me insontem ita impie orationibus blasphemis o Fratres? In hunc tanquam in meam personam sæpius vocatus incesse, quocirca detestamur nefario opere absistatis oro. Non enim in voluntate hoc sum aggressus, cui velle renefas est profecto. Tu, inquit sacerdos, o tuus dæmon, Dei resistis voluntati; qui cum ipse superbis hostis et inimicus, alios etiam ad perniciem trahere niteris. Ea propter abi in partem malam, et vade in tartareas regiones, merito es; nihil tibi sit commune cum servis dei et cœlestia cogitantibus.

Et cetera et alia cum sæpius sacerdos, monachis et cantantibus, revolveret, tandem dæmon, in sanctitatem amplius ferre non valens, dissidit ille humi prostratus, fere per horam, ut ait, jacuit: Demum vero exurgens, et mente ore sanus, Deo imprimis et gloriosæ Virgini et S. Joanni gratias egit. Voluit tamen P. abbas humiliter confiteretur Deo et sacerdoti, locum repedaret suam, ne deinceps dæmon potestatem ingrediendi haberet. Facta igitur humiliter et humiliter confessione, summa cum lætissimum rediere omnes; nec ulterius a dæmone ille possessus est.

PARS V.

puellam quamdam, cui nomen erat Francisca, ab urbe Castellana (145), magiis et incantationibus sine vexatam, ad hoc S. Mariæ monasterium am accepimus. Hæc interdum adeo boni sensu quietæ vitæ esse, ut eam a dæmonio torqueri sua in parte corporis laborare diceret nemo. Sed quæque vero se gladio necare, alios invadere et in eis laniare tentabat. Sed hoc ægerrime sacerdos ait qui eam conjurabant monachi, perferre, dæmon, etiam ingentibus tormentis affectus, non daret responsum. Nam vel [*id est an*] de invidiam id ageret, vel quia forte natura mutum quod dæmonius dæmoniorum sit, nobis parum constat. Quod utem diu torqueretur, et sæpius sacerdos, ut ait, in te Dei saltem responderet, præcepisset, forte quid machinaretur mali, cujus gratia tentat tandem tale dedit responsum: Hic cujusdam in presbyteri incantationibus longe constrictus ait, qui quidem improbo amore in puellam inagrabat; verum [cum] ipsa haud sibi assenti-

retur, cum cæteræ malæ artes quibus amantes utuntur sibi deessent, omnia experiri maluit magis quam ita impatienter uri.

52. Quocirca me, ut ipsam ad sui voluptatem cogere, cantando excitavit. Sed, ut verum fatear, nihil profeci. Nam ut a parentibus optime instructa peroptime monumentis bonis, a teneris annis sese orationibus dare, precibus et lacrymis Virginis Mariæ auxilium jugiter implorare. His itaque et aliis operibus bonis ab ea impeditus, cum ipsius nequam sacerdotis pessimam voluntatem executioni mandare nequirem, indignans eam invasi. Quam enim sibi contra morem nostrum humanus benignusque existiterim, ipsamet callet peroptime. Nam inter cætera, quotiescumque corde et mente majori studio incensa, veram Dei religionem sequi, vel orando in silentio, vel ecclesias visitando, vel prædicationes adire studisset, nunquam recusavi quin una [ad] opera incessem pia. Cui sacerdos: Tu, o omnium seductor, mille ferens casus, discordias, iras, simultates, cædesque, pia opera agis? Haec omnium dæmonum pessime qui a supernis delapsi sunt regionibus, novi te intus et in cute. Quidquid sanctorum et juste fiebat, non tuis, sed Virginis Mariæ meritis agebatur, cui minime contradicere audetis.

53. Tunc dæmon risu soluto cachinnans inquit: Ita est, mi pater, ut ais. Sciscitante etiam sacerdote cur in talem puellam optimis moribus instructam ingredi sit ausus, inquit: Non absque numine factum divino; ea propter non esse mortalium perscrutari: sed, et in his et in aliis omnibus quæ ad eos non pertinent, æterno oportere silentio conticescere. In precibus igitur et orationibus jam [post] duos dies frustra consumptos, diabolus S. Joannis virtutem impatienter tolerans, hæc tandem intonuit verba: Eia oro quid me insectamini? Cur tot et tam varia, ut hinc abeam, infertis tormenta? Non dixi me hic alieno imperio detineri? Veniat ille, qui me devinxit, iniquus presbyter; et absolvat, et lubens discedam. Tum, qui aderant, sæculares viri, cum de nomine presbyteri interrogare vellent: Apagite, inquit sacerdos: Nam diaboli officium est et discordias serere, et quidquid potest mali mortalibus inferre. Quocirca nullam ei fidem adhibeatis, oro. His dæmon indignatus, clara voce, inquit: Re ipsa paulo post declarabitur, mentitus sim, an verum dixerim. O quantas, pessime presbyter, dabis penas, cujus gratia in tot cruces et tormenta deveni?

54. Cæterum Jesu gratia et S. Mariæ et S. Joannis precibus a dæmone liberata puella, nescio qua gratia evenerit ut e vestigio intolerabilis et fastidiosus eam talis invaderet morbus, ut, ulceribus toto corpore referta, atram undique scaturiret bilem, et demum impatientia et morbo capillis capitis evulsis, spectaculum omnibus, sed præsertim affinis præberet.

1) Quam hic auctor *civitatem Castellanam* vocat datus Franchius lib. 10, pag. 376, vulgari nominat *Citta di Custello*. Invenio autem vulgare nomine appellari Tiferum Tiberinum,

quæ est urbs Umbræ in limite Hetruriæ et ducatus Urbinatis. Hunc haud dubie locum designare Auctor voluit per *civitatem Castellanam*.

Transactis tamen nonnullis annis, in pristinam, A Virginis Mariæ et S. Joannis gratia, quibus plurimum se commendaverat, reducit sanitatem; tantum pallorem et maculas quædam in vultu servans, de cætero valens. Relatum est deinde his qui tunc hanc servabant domum, presbyterum illum de quo supra verbum feci, opera diaboli parentibus demonstratum, seu conjecturis, quod verius creditur, agnitum, in alias partes, judicium pro malefactis timens, sese contulisse, et miseram Dei iudicio in ultionem puellæ degisse vitam. Fuerunt qui etiam affirmarent a fratribus jam dictæ virginis extra patriam necatum. Sed is rumor tantum, cæterum rei veritas penes auctores sit. Nobis satis constat, pluribus annis præfatam virginem in sanctissimi Joannis festivitate nudis pedibus cum cereo hanc Virginis Mariæ domum adisse devote. His itaque et aliis, B quæ retulimus et relaturi sumus, miraculis satis constat incantationes a perversis hominibus fieri.

55. Memoria mea mulierem quamdam, Taddeam nomine, ex Prati (146) oppido, quod Florentia ferme decem millia passuum abest, a parentibus suis ad hoc S. Mariæ monasterium vidimus deductam. Hanc talis invaserat dæmon, ut cruce solum facile liberaretur mulier. Cæterum ubi ipsa una cum comitibus iter domum hospitium versus faceret, et [prope] fontem, qui juxta capellam jugi labitur aqua, transitum haberet (nam ad eam domum alter non est facilis aditus) ab eodem dæmone fatigata, ex manibus multorum prosiliens, fugam facere conabatur. Verum, hinc inde concurrentibus cum opificibus, qui hoc in monasterio, præcipue ætivo tempore, C operibus indulgent, tum etiam bubulcis et agricolis quibusdam, capitur, trahitur, et manibus a tergo devinctis, ad capellam defertur vi. Cum igitur illic ab exorcista interrogaretur cur tam facilem ingressum ad eam et egressum haberet, respondit: Ego cum natura facilis sim et humanus, et hæc mulier his pariter et aliis virtutibus redimita probetur, nec cruce pati possum, nec eam volo torquere: Ea propter, orantibus vobis, discedo, absentibus vero, in hanc, veluti domum redeo meam.

56. Hæc igitur et alia ridicula cum referret diabolus, et idem sæpius faceret cum eum lector amplius perpeti non posset, et itidem hujusmodi ludibria monachos fastidirent, statuerunt ut eodem in loco cum cruce legeretur, ubi dæmon mulierem D congregari solitus esset. Instante igitur sacerdote, ut orationibus et minis adjurante dæmonem ut concederet alio; inquit dæmon: Concedam. Te, o puella, domi præstolor; eum veneris, amicitiam antiquam, mihi que gratissimam tecum inibo. His dictis, alio concedens, non parvum timorem et admirationem se omnibus dedit. Mulierem vero illam fere exani-

mem suo in discessu reliquit; ita ut multi eam vita præsentem functam dicerent. Cæterum cum qui aderant pars calidis brachia manibus fricarent, pars certatim vino aliisque rebus cum madefacerent membra, sensusque parumper tepentes revocando [juvarent], mulier quasi a somno expergefata, in sese paululum rediens, cum surgere vellet, illico decidit.

57. Durantibus itaque in orationibus et psalmis monachis, tandem Dei gratia sanctique Joannis meritis optime convaleuit. Cum enim adhuc ex verbis quæ diabolus supra dixerat: Te domi præstolor, o puella, suspensi existerent, monitu sacerdotis monachi, qui eum conjuraverat dæmonem, et etiam suorum affinium habita scelerum confessione, læti in patriam rediere. Vovit præterea mulier, ob tantum taleque beneficium, S. Joannis meritis sibi allatum, annuatim, et in vigilia ipsius Joannis jejunium et festum, veluti ab Ecclesia indictum, celebrare, et, quoties sibi facultas prodeundi daretur, non impedita partu scilicet vel alia re graviore, in ipsius festivitate hanc Virginis Mariæ domum adire. Mira res! et fide ipsius et gloriosæ Mariæ Virginis precibus et S. Joannis meritis factum est ut deinceps nec diabolus ille, qui sibi superius, se ad eam rediturum, domi dum esset, pollicitus fuerat, nec alter ex malignis spiritibus illam ulterius aggredi est ausus. Quapropter, dum spiritus suos rexerit artus, incolumem et beatam vixit vitam.

58. Ex oppido Lancisa (147), quod in Arni superioris valle situm est, quemdam, non infimo loco natum, captum a dæmonio venisse ad hoc S. Mariæ monasterium, multis comitantibus, vidimus. Forte tunc quidam, cui Zanobio nomen erat, supervenit, germanus cujusdam monachi nostri Ordinis, qui adhuc vivit; qui quidem affinium hujus invasi a dæmone precibus compulsus, quemdam necromantem virum malignum et dolis plenum, Nepum nomine, ob consilia inquirenda ab ipso, quid in hoc homine agendum esset, adiverat. Cui, quia ea quæ nefaria sunt agere tentaverat, diabolica videlicet potius quam divina inquirere auxilia, mirum stupendumque malum accidit in vesperi: Nam dum uno in loco in hospitali consederent ambo, ipse scilicet, et a dæmone invasus, illic brevi intervallo dato, fecerit itinere et somno, sese paululum dans quieti, caput intra genua posuit. At paulo post experrectus: Deo gratias, Deo gratias, inquit, convaleui.

59. E contra Zanobius ille, qui Nepum adiverat, ab eodem correptus dæmone, insanire, bacchari, furere, adeo ut a quibusdam, qui ad hoc miserabile spectaculum concurrerant, compressus, vix cum sistere possent: Hoc enim quamprimum nuntiarum monachis curaverunt, qui aderant, familiares et

(146) Est oppidum Hetruriæ in agro Florentino ad Bisentium amnem inter Florentiam et Pistoriam

(147) Franchius lib. 10, pag. 377, hoc oppidum vocat *Ancisam*; Locatellus autem lib. 1, cap. 90,

cum Auctore nostro appellat *Lancisam*. Quidquid sit, puto esse locum illum, qui in mappis geographicis, sub nomine *Ancisa*, collocatur inter montes in agro Florentino inter *Emam* et *Arnum*.

cum nondum nox terram operuisset, et **A** ora et Officium Completorii jam peractum tamen in ecclesiam jusserunt duci. **B** digiosa, et nostris inaudita sæculis, aculum fuit, ut dixi, non præsentibus achis et conversis, cæterisque familiaribus tam domum incolebant, verum omnibus qui supervenerant. Dæmon igitur dote interrogaretur cur illum alium tamen ruerat hominem, et hunc, ubi primum it ingressus, respondit: Superno nutum ille divinum tota mente et fide reilium, merito quamprimum his cruciabiliterandus. Hic vero miser, qui inde quam convenientia et justa percipere curabat, non injuria ita debuit tor-

enim monachi in pio opere orando et pergerent, peracta jam fere noctis hora, minis maximo cruciatu, sed sui imprimis eum liberum et incolumem relin-

em hoc terribile Dei iudicium, non præ-

tum, sed absentibus existit pavore: Nam miraculi, per omnes finitimas regiones ata, et exemplo fuit et admirationi; et prædicto Zanobio, qui, dum amore et cana ductus, unde minime debuit et a quo quærit alteri adferre medelam, sibi crunit. Discant igitur omnes non [opem] huius, ut rectius loquar, diabolicam imprimis, in huiusmodi discriminibus esse inquit ut multi egere religiosi, cum viri tum **C** id diuturnos cruciatus corporis, et, quod mortem maluere perpeti, quam alienum, a Dei, vel unde haud honestum foret, in illium. Memorare possem quamplures, a mea his præclaris fulsere virtutibus, **C** e] longius ab incepto traheret. Male igitur propositum redeam, sibi consulit qui, ob corporis recuperandam, animæ ruinam curat. His itaque bonæ valetudini et nitati redditis, non parvo gaudio cunctis, mæror et tristitia invaserat, existere, is imprimis oppido obnoxius Virginitoque Joanni existeret, ambo deinde ex se fecere obligatissimos, et læti concessam.

PARS VI.

tate **A** retina quatuor germani, multiis aliis us, olim hoc S. Mariæ monasterium graletudinis recuperandæ quæsivere; quout re ipsa declarabatur, a dæmone fati-;] cæteri vero, etsi ipsi clam vexarentur incolumes tamen apparebant. Inter leum et orandum, hoc, quod prius erat cunctis qui aderant liquido patuit. Cum ex his, ad purgandum ventrem egressus, ul a monasterio varia et stultitia et vaniageret, ita ut metui et admirationi qui-

busdam foris tunc existentibus esset, intra monasterium cursum irrumpentes illi, omnibus occurrentibus, quæ foris viderant, enarrabant. Ex his igitur, qui comites et socii fuerant, trepidatione rigidi foras prorumpentes nonnulli, et cum his alii ruricolæ immixti, eum huc illuc cursitantem, et se lapidibus et saxis pro viribus tutantem non sine maximo eorum discrimine tandem corripientes, innexum fune vi traxere intro. Illico ex fratribus alter tremere, signaque de se satis convenientia quod ipse in dæmonis potestate esset, dare: Itaque statim capitur. His et quartus additur frater, qui ferox et suo apte ingenio et dæmonis violentia, cum ea quæ ab antietite legebantur haud pati posset, foras cedentibus omnibus qui aderant, ingenti timore correptis, ni quidam cæteris sagacior ecclesiæ fores clausisset, proripuiisset sese.

62. Cum igitur in ancipiti periculo horror ingens spectantes perstrinxisset, nec in tanta dæmonum turba quid agendum quove se vertendum ad plenum noscerent; cum alii vehementioris ingenii viri ad eum irruendum censerent (nam parieti, quo una pars corporis tutior foret, inhæserat, [quoad] alteram nudato gladio ipse sese tutare), alii vero, monachi præsertim, lenia remedia aptiora fore, concitatumque animum frangi [difficilius] quam flecti posse, dicerent, inquit pater abbas: Cum tutius tum facilius probo, hunc pro tempore adeat nemo: sed ut hi alii Virginis Mariæ, sanctique Joannis virtute, vestrisque orationibus liberi incolumesque evadant, quam primum operam date. Interim ille diuturnitate temporis et tædio affectus, locum, quem nunc contra omnium voluntatem tenere videtur, invitus velit nolit deseret. Fit igitur ut pater abbas censuerat. Instant igitur, primo conjurant dæmonem et exorcizant, alio vero subeat. Omnes enim cum religiosi tum sæculares flere (quisque equidem proprio negotio relicto ad hoc inauditum stupendumque miraculum sese contulerat), piissimam Virginem Mariam, sanctumque Joannem, ut his miseris opem ferant, orare.

63. Inter orandum itaque, cum sacerdos causam ingressus illorum dæmonum ab eo dæmone qui primus erat inquireret, inquit ille: Hos quatuor fratres scias volo, in alterius quamdam possessionem devenisse, eamque fraudibus quibusdam et cavillationibus sibi vindicasse, et jus denegasse alterius, suumque ratum et firmum ut rectum haberi voluisse, et ex tunc pro sua quisque vi certare ne his quibus jure hæreditario fundus conveniret, redderetur: quocirca in has miseras et ærumnas divino numine præcipitari. Qui ni prius supplices culpam fateantur suam, et agrum, quem fraude sibi vindicavere, propriis restituant dominis, et, ut jura divina et humana petunt, jurejurando confirmaverint, seu vades dederint, se vel male ablata ex tunc restituere, vel in concordia devenire, mihi credite, nos pro tempore, quia cruce tot, totque tormenta amplius tolerare non possumus, locum

Deo daturus; verum paulo post in eos, velut in nobis obligatissimos, iterum redituros, ut acrioribus eos afficiamus tormentis, dubitet nemo.

64. Verum, ut alias, cum dæmoni fides nulla daretur, divino officio diligenter peracto, sacerdos quam occulte possit, dedit operam ab his qui aderant rem quam maxime manifestam haberi. Quicum se quædam persensisse confiterentur, eos monuit ne rem aliquo pacto palam facerent, imo vehementer simularent, et via quadam eos adirent, bene pollicerentur, et, occultius quam fieri possit, hoc explorarent diligenter. Causa itaque ab his quos sacerdos monuerat peroptime, uti dæmon dixerat, ita esse cognita, eos dure seorsum presbyter monachus severis verbis increpare, castigare imprimis, deinde blande monere ut deinceps caverent, vellentque potius suis pauperrime et duriter, ac alienis otiose et laute festiveque vitam agere.

65. Rebus itaque diligenter, ut sacerdoti monacho placuerat, confirmatis; fide etiam, ne quid obscurum maneret, data, unus, inde alter, post tertius, demum quartus adeo facillime in bonam valetudinem rediere, ut de se omnibus qui aderant admirationem non parvam exhiberent. Et Deo Virginique Mariæ matri ejus et S. Joanni, deinde patri abbati gratias agunt, liberaliter habiti in calamitate sua, demum in patriam læti ubique locorum Joannis sanctissimi nomen extollentes, rediere; et, ut fuerant polliciti, quidquid injuste furtimve sibi vindicaverant, propriis dominis reddere, et fructus restituere curantes, ut in S. Joannis festivitate a quibusdam Aretinis nostris relatum fuit, melius vitam deinceps rectiusque instituere suam. Hæc igitur mortalibus cunctis exemplo sint, quid discriminis quidve periculi his immineat, qui vel calliditate vel vi, vel alio quovis modo sibi aliena vindicant. Nam etsi hac in præsentī vita omnes, ut meriti sint, non animadvertantur, ne se impunitos putent in futura: etenim gravioribus flagris afficientur. Verum nunc ad reliqua.

66. Quamdam puellam, Liviam nomine, ex Fori Livii (148) civitate (quam et vidisse sæpius, postquam ea convaluit infirmitate, memini me) ad hoc S. Mariæ monasterium deductam complures monachi et conversi, qui adhuc supersunt, videre. Hæc puella imprimis ad quamdam sanctissimæ virginis Mariæ basilicam, noviter mirificeque constructam, deducta fuerat: Quæ quidem basilica per quatuor millia passuum a supradicta abest civitate, Cæsenam (149) vel Forum Pompilii (150) versus. Eo in loco illico meritis gloriosissimæ Matris Jesu, ut omnes qui ejus implorant auxilium, liberata est. Paulo post idem dæmon eandem, quam dixi, Liviam, ingres-

(148) *Forum Livii* vulgo *Forli* urbs Romandiolæ sita in planitie prope montes, media inter Cæsenam et Faventiam, et utrimque decem milliariis distat.

(149) *Civitas Romandiolæ* sita juxta Sapim fluvium, montia radentem ad pedes montis, estque inter Ari-

minum ad ortum, et Faventiam ad occasum.
 sus est puellam; quamobrem affines ejus non parvo timore correpti, ad hanc Mariæ virginis ecclesiam, de qua nunc verbum feci, deducere cum vellent, per ejusdem os dæmon exclamare, et totam complere urbem: Non exibo, non alio concedam, nisi S. Mariæ de Valle Umbrosa monasterium quæsieritis. Cæterum hoc affinibus et aliis quampluribus et ludibrio haberi, cum Virginis Mariæ patrocinium nulli unquam cum cordis fide petenti defuerit; et odio etiam ob itineris difficultatem: distat enim fere per septuaginta millia passuum. Quamobrem summis viribus, dæmone plurimum renitente, eam ad S. Mariæ ecclesiam, de qua nunc dixi, duxere invitam.

67. At illic multis diebus et laboribus frustra consumptis, eremita eos miseratus inquit: Dicam quid sentio, dilectissimi, ex quo incassum hoc in loco tempus atteritur; quoniam neque diabolus ab insidiis cavet, et nos suis pollicitando et promittendo lactat verbis; neque enim alio concedere statuit: vos [monasterium] S. Mariæ de Valle Umbrosæ adire reor optimum, cum melius me calleatis locum illum et S. Mariæ et S. Joannis Gualberti precibus, miraculis, pluribusque pollere prodigiis. Fit itaque ut vir Dei censuerat. Arripientibus iter compluribus, simul dæmonem pœnitere cœpit incepti; se miserum millies clamitare, urbem totam clamoribus tartareis et ululatibus femineis complere; eos dicebat iter arduum absque puellæ salute agere. Cæterum et tergiversanti nulla datur fides, imo quamplures suis commoti calliditatibus et fallacem et versutum appellare, se nunquam quieturos, nisi discederet, affirmare penitus. Per longa igitur et aspera et saltuosa itinera die tertia qua domo abierant, huc vesperi pervenere. Quid vero laboris in itinere pertulerit, quid admirationis de se cunctis quibus occurrebant diabolus dederit, ob prolixitatem vitandam prætermittere utile visum est.

68. Ubi igitur venere, etsi noctis tempus jam adesset, tamen ab his quibus curæ hospites sunt liberaliter habiti, præsertim quia et hujus religionis monachus Forliviensis, cui nomen Marcello erat, pietate actus, eis optimus, ut ipsi retulerant, extiterat comes. Postridie igitur, his parum cautis, hæc calliditate usus est dæmon: ad tempus enim discorsum simulans, puellam humilem et quietam, dare signum crucis in fronte sinere, orationem Domini-cam, angelicamque virginis Mariæ salutationem, ut rite et suo ordine diceret, permittere; et denique nihil, quibus sanæ mentis utuntur homines, quin et ipsa uteretur, prætermittere. Hi igitur parum prudentes S. Joannem imprimis in cœlum attollere, deinde, cavillationibus diaboli et insidiis de-

minum ad ortum, et Faventiam ad occasum.

(150) *Forum Popilii* seu *Pompilii*, vulgo *Fortimpoli*, est in Romandiola inter Forum Livii ad occasum et Cæsenam ad ortum.

tenti eam liberam, quo cupido vellet, ire permittere.

69. Ipsa itaque quia et causa et locus opportunus sibi erat precibus meliebribus, a suis per pratum, quo monasterii pars cingitur, facile incessu impetrato, his aliis rebus intentis, extemplo fugam arripuit. Quod nisi undique nostri, qui foris tunc essent, properassent, et eam suis etiam auxilium ferentibus, vi cepissent, profecto ea die ad alienas se contulisset extraneasque regiones: tales tantasque sibi vires diabolus inter fugiendum administrabat. Quam captam, manibus a tergo revinctis, ad capellam, quæ juxta monasterium ædificata est, viribus ingentibus rapiens, omnes alii, qui domi et foris tunc aderant, ad eam visendam concurrere. Edicto insuper a Patre monasterii, ut pro ipsius salute pro se quisque Jesum, Virginem Mariam, sanctumque orarent Joannem, foras monachi omnes ordine quodam cum S. Joannis brachio, uti mos est, cum res necessitasque exostulat, incedentes devote, et ad id loci, ubi dæmon ingentes clamoros per os puellæ dare, ventum est.

70. Sciscitante sacerdote, unde sibi tanta petendi creaturam Christi iterum audacia, præsertim cum gloriosissimæ Virginis Mariæ meritis pristinæ redita fuerit sanitati, inquit dæmon: Cur a me ea requiris, quæ ad te non pertinent, o sacerdos? Tuum perage, quam recte potes, officium, et ne ea inquiras, quæ ad te nil attinent. Cum enim ab omnibus psallendo et cantando in longum traheretur oratio, et dæmon, tametsi multis afficeretur tormentis, in sua tamen permaneret sententia, Spirituique sancto locum non daret, utile visum est in diem alteram, sui conjurationem et cruces, quia puellam vehementer concusserat, differre. Interim abbas Pater Jesu Virginique Mariæ sanctoque Joanni privata supplicia (151) decernere: id læto animo monachi pro se quisque agere, ab oratione non desistere, diabolo intus, foris, singuli simulque quitem nullam dare.

71. Postridie vero orationibus omnes intenti, et sacerdos jugibus continuisque conjurationibus instare, ut in rem suam concederet dæmon. Tandem multo tempore in pio opere attrito, S. Joannis virtutem ferre amplius non valens ingentium stridore et terrore loca petiit. Puella vero Livia fere per horam uti defuncta vita humi prostrata jacuit. Ubi surrexit non parva admiratione teneri, ubinam gentium esset, quid quidem ille monachorum aliorumve hominum globus inquireret, interrogans. Causa cognita, inquit: Grata mihi res est, o boni viri; de me quidem ob consecutam sanitatem gratissima sancti Joannis annuatim, dum spiritus hoc reget artus, memoria erit; cui pro Virginis Mariæ

(151) Puto hic per *supplicia* intelligi pœnitentias vel corporis castigationes, nisi forte hæc vox barbare pro supplicationibus aut orationibus adhibeatur.

(152) Nescio quos Auctor hic oppugnet adversarios, cum eorum assertio videatur catholica. Fieri tamen potuit, ut aliqui ea veritate abuterentur ad impediendas pias peregrinationes, dicendo frustraneum

A charitate gratias ago, agamque semper, mihi que voluntarium pro tanto in me collato beneficio in ipsius vigilia jejunium indico; addo insuper, o parentes affinesque mei dulcissimi, annuariam ipsius S. Joannis commemorationem celebrem in S. Antonii templo, ubi nostrorum cadavera jacent, fieri. Asserunt se facturos affines, et statim S. Joannis brachio devote osculato, valedicentibus fratribus, domum discessere. Quam puellam postea humana omnia despexisse, parentes, propinquos, et cætera, quæ apud mortales prima habentur, et religionem monialium iniisse accepimus. Non enim alibi melius et latius posse rebatur ea divina bona sumere et mereri, quæ paulo ante meritis Mariæ semper Virginis et Joannis sanctissimi degustarat.

B 72. Cæterum non abs re visum est in calce miraculi contra contentiosos et perversos quosdam [agere] qui asserere nituntur, ex quo præfata puella non ibi in S. Mariæ ecclesia, ubi prius, sed hic convaluerit, sanctos Dei, non ubi volunt, sed ubi Deo libuerit, infirmitatum gratiam impetrare (152). Quod equidem quam insulsum nefariumque existat, aliorum sit judicium. Mihi sat erit, quid hac in re sentiam disse- rere, si forte sic horum falsa refellatur opinio. Mariam itaque Virginem sanctosque Christi Jesu omnes eadem velle, eadem nolle, dum sunt in patria æterna, quæ Jesu grata acceptaque sint, censeo: cum idem Jesus in sacris Evangeliiis sentire videatur, dum dicit: Volo, Pater, ut quemadmodum ego et tu unum sumus, ita et isti in nobis unum sint. Eo fit, ut quidquid sancti viri operantur, Dei nutu, Virginisque Mariæ tantum precibus præmissis, id agant. Tuam igitur, o malevole et detractor, vitam, non sanctorum merita culpes, oro; si non, ut tibi gratum esset et ubi velles, sed quando eis lubet, et quovis gentium prodigia divino nutu et auxilio inter mortales ostendunt. Sed nunc ad reliqua.

PARS VII.

73. Ex civitate Aretina (153); de qua supra verbum fecimus, mulier quædam jam in decrepitate ætate constituta tali dæmone vexabatur ut, vinctis etiam post terga manibus, vix a duodecim viris acerrimis teneri sistique, nisi cum ingenti difficultate et labore posset. Quam rem amici una cum parentibus ægerrime ferentes, dubitare, quidnam in tanta re agendum esset; eam [an] scilicet, vi hominum conducta, traherent, seu, atroci jumento invento, eam undique vinctam desuper sedere juberent. Tandem satius visum est, mulum seu cabalum ad anum deferendam conducere ad tempus, quam tot viris et sibi oneri detrimentoque esse. Invento itaque mulo, qui ejusdem agri cæteris omnibus viribus præstaret, ipsam funibus fortissimis irretitam esse loca sanctis consecrata adire, cum Deus, ubi vult, morbos curet.

(153) *Aretium*, vulgo *Arezzo*, urbs Etruriæ sita in monte, et vix tribus milliaribus distat a Clani palude, quæ paulo infra in Arnum fluvium se exonerat.

figavere desuper. Tum dæmon suis viribus usus, eam et mulum, tartareas emittens voces, adeo quater, ut nisi ex omni multitudine, quæ ad hoc miserandum spectaculum ex tota urbe præsto fuerant, fortissimi juvenes quidam, quamcitus ad eam excipiendam prosiliissent, con fractis ex omni parte nexibus, ipsam et mulum, non sine ingenti utriusque detrimento, ad terram detrusisset dæmon. Quamobrem, ut erat, atrox visum est id pessimum facinus diaboli.

74. Silentium itaque triste ac tacita mœstitia ob hoc ita defixit omnium, sed mulierum præsertim animos (nam ad id spectaculum maximus confluxerat numerus), ut præ metu oblitæ quid agerent, quo se verterent, deficiente consilio, aliæ alias rogarent, si quid tale unquam audierint, viderintve. Cum interim magno metu quidam, huic anui non parva conjunctus affinitate, eum nonnullis primoribus civitatis se ad eum locum, ubi misera mulier prostrata jaceret, processit, moxque exclamans, inquit: O mea mater infelix, quid tantum de te meruisti? Ubi nunc illa, qua plurimum erga inopes usa es, misericordia? Ubi nunc crebræ omnium ecclesiarum visitationes? Nonne, ut perspicio, Jesus te deseruit, diabolus vero te totam invasit? His itaque verbis omnibus lacrymæ obortæ, paululum morati, inquit: Tempus in mœstitia inanibusque querelis ne teras, oramus. Cura, cura quamprimum, ut ad S. Mariæ de Valle Umbrosa monasterium, sin minus duci potest, multitudine juvenum coacta, trahatur vi.

75. Movit feroces juvenes ad opus subeundum, tum manus insolitus in auditusque casus, tum etiam viri dignitas. Quocirca, non multa oratione consumpta, anus illa catena innexa a circumfusa juvenum turba modo trahitur, modo subnixâ in aerem pereorum manus defertur. His additur religiosus quidam sacerdos, qui Deo Virginique Mariæ et crebras fundens orationes, diabolo demeret vires, ipsisque opem ferret. Inter trahendum itaque ingens clamor et stupor civitatem totam invasit. Advolant igitur undique, cum viri, tum mulieres; pueri etiam utriusque sexus et ætatis, ita ut se tumultus per vicos non sustineret, sed passim urbem totam pervaderet. Quibus civitate egressis ex agris et mapalibus tuguriolisque, quibus ager ille olim refertus esse [solebat], obviam veniunt ruricolæ bubulcique omnes, rem insolitam admirantes: idem fieri, quo ibant, quoad hoc S. Mariæ monasterium petiere. Hæc ab his, qui iter una fecerunt, monachis relata sunt. Addebant insuper. Quacunque iter dirigetur locum, ea specie, oris in primis pallore ac macie perempta [apparebat.] Cui etiam arte diaboli fœdi oculi, terribilisque ac deformis aspectus esse: deinde tartareis vocibus, senilibusque ululatibus, quos crebrius emittere, omnibus terrorem ac tumultum de se dare. Fidem, ita esse eadem, quæ hoc in monasterio eo vesperi, quo ventum huc est, ageret, faciebant.

76. Tunc quieti pro tempore fessis locus datus est. Postridie verro summa luce celebratis officiis, monachorum more capitulis laxatis, cum ex monachis unus, cui vicissitudinario ordine dæmones conjurare officium erat, ad capellam, quo mulier tracta fuerat, cum cruce et aqua sale verbisque divinis expurgata concederet; præstigiis arteque dæmonis ita factum est, ut penitus anum, cunctis liberam malis, qui aderant, crederent, assererentque omnes. Quibus monachus: Cui nomina mille, mille artes nocendi; perfacile est, harum inexpertos rerum fallere. Quocirca ita esse necne ut periculum faciamus oro. Fiat, inquit illi. Conjuratur itaque a sacerdote diabolus, cæteris aliis orationi ac precibus devote humiliterque intentis. Quorum fide virtuteque Joannis beatissimi, mox illas dæmonis simultates et versutias, quibus in rebus parum cauti illaqueantur mortales, esse patuit.

77. Cum dæmon virtutem sanctitatemque beatissimi Joannis non ferens exclamaret: O cruces, o tormenta, me miserum, heu, heu, atrociter torquor! Desine, o sacerdos, desine, si qua in te est pietas! Instare tamen, sacerdos, nec a pio opere cessare. Commotos quandoque cruce vexare, verbisque minacibus dæmonem sic provocare: Istæ facie, istis dolis, o pessime, miseros cæcosque ludificas mortales? Abi, quo dignus es, non rediturus. Aliam te oportet, o dæmon, aggredi viam, etsi nulla sit, qua non tuis fallaciis circumieris false. Tacet dæmon, ira, non pudore ductus. Hic tamen, ut alio versum tendat, instare; minis, orationibus, conjurationibusque mixtis rem accelerare: cui dæmon haud assentire, sed totis viribus resistere; ac demum ingenti voce, cum eum amplius perferre non posset, inquit: Tuas, o sacerdos impie, conjurationes, orationes, minas, etiamsi ad vespertas deduces, floccifacio: quamobrem si tibi alia incumbant negotia, ea, si sapis, perage, et ab his desine tandem.

78. His igitur vicissitudinariis controversiis jam diei hora quarta fere paracta, cum sacerdos monachus se nihil proficere, et diabolum re asperierem, atrociorum fieri intelligeret, anui compatiens, quæ fessa corpore, ægra mente vix spiritus vitales dare, a pio opere desistens, introque rediens, rem omnem Patri abbati curat enarrare quamprimum. Mox Pater abbas, convocato monachorum consilio, imperat in silentio pro se quisque orent. Deinde parvo dato intervallo, uti mos est, rebus omnibus diligenter instructis, foras canendo et orando prodeunt monachi omnes, et, qui partem inferiorem habent, conversi, eo, de quo supra verbum habui, sanctissimi Joannis brachium deferente, quo diabolus vehementer percussus, plus solito furens; vix mulier illa misera a circumfuso juvenum globo ita teneri, ut flexis genibus esset.

79. Sacerdoti igitur, in rem suam instanter iret, præcipienti, dæmon truces oculos, os spumosum, vultum anus ipsius ardentem iracundiâ ostentans,

verbis minacibus inquit : Non tuis, o omnium pessime, verbis, sed Dei nutu, etiam et Joannis virtute hinc paulo post invitum alio properare oportet. Nihil refert, inquit sacerdos, si dictis facta compenses ; vercor tamen, ne tua solita nefaria usus calliditate, et versutia, tergiversando, nosque verbis jactando, in longam moram hanc tuam protrahas fugam. His diabolus subridens, paululum moratus ait, Velim, nolim, abeundum est. Diutius enim hic esse, etiamsi sit voluntas et cupido, Dei virtus prohibet. Tui egressus signum des, ne amplius frustremur, te, inquit sacerdos conjuro. Dabitur, dæmon ait, quamprimum, illicoque anus ipsius solea uno exuta pede, extra valles, qui capellam una ex parte muniunt, diabolo volente, cum admirarentur quidnam actum esset de ipsa, qui aderant mortales, inventa est.

80. Exinde majus datum, Deo volente, signum : Dum enim in rem suam malam iret dæmon, ceu fumus ex ore mulieris visus est diabolus paulatim superiora et aerea petere. Proh boue Jesu ! mirum quantum stuporis admirationisve hoc prodigium omnibus, qui aderant, dederit ; præsertim quia alias Aretini illi simile viderant nec audierant. Gratias itaque ingentes Deo, Virginique Mariæ et S. Joanni agentes auxilium precibus exposcunt, uti volentes anum ipsam seque et Christianam religionem sospitent universam. Demum valedicentes abbati cæterisque, læti ad Aredinam civitatem contendunt.

Anus illa non immemor beneficii, sibi perpetuum in S. Joannis Gualberti vigilia indixit jejunium. Ad hoc addidit etiam ut annualim pedester (154), sin minus ob ætatem id munus obire valeret, comparato sibi jumento, equester, ad hoc S. Mariæ monasterium ; comitantibus nonnullis cum viri tum mulieribus, sanctitate Joannis in primis, deinde mulieris nobilitate compulsis, in ipsius festivitate contenderet : eo ducta amore divino et Joannis sanctissimi beneficio, ut nullam molestiam, nullumque laborem sed voluptatem potius, jejunium iterque asperum efferrent. Verum nunc ad reliqua. Nam Joannis sanctissimi miracula prodigiaque stupenda sese nobis catervatim offerunt.

81. Joannes quidam non infimo loco natus, qui hospitium in loco, quod Malmantile (155) dicitur, ab urbe Florentina non multum distans, hæreditario jure habebat, a pessimo dæmone, ut deinde a re ipsa probatum est, captus, a suo germano strictus undique funibus, in atroci etiam positus jumento, ad hoc S. Mariæ monasterium, comitantibus ex affinibus et clientibus nonnullis nostra tempestate

(154) *Pedester* de viro tantummodo dicitur ; sed hos aliosque solocismos subinde occurrentes annotare non vacat ; modo sensus intelligatur.

(155) Is locus in exactioribus mappis geographicis assignatur inclusus inter fluvium Arnum ac civitatem Florentiam ; et situs ad montes, qui Florentiam inter meridiem et occasum cingunt.

(156) Urbs Italiæ, Aprutii ulterioris caput, quæ Roma distat 60 millibus passuum in ortum æsti-

A deductus est, cum antea Passinianum monasterium, ubi S. Joannis, hujus religionis auctoris corpus honorifice requiescit, adivisset nec ea, quam optaverat, sospitate esset potitus. Cum vero in his, quæ diabolus suis hic dolis gesserit, quod sane faciendum esset, nolim immorari, nam tempus profecto maturius, quam res me deseret ; juvat tamen non præterire, quam callide astuteque monachos decipere tentaret, eum cum flexis genibus supinas ad Deum manus tendere, ac instantia frequentiaque orationum prolixarum Deum, Virginemque Mariam fatigare, Joannem præfatum in ecclesia, monachis officium intente psallentibus, hisque eum admirantibus, permetteret.

82. Verum cum monachi, divino celebrato officio, signum crucis in eum ederent tum, qui esset apparebat, cum probe ut æmens consternatus a loco suo humique prostratus exclamaret. Cæterum cum hoc in loco etiam, nescio qua gratia, multis diebus, orantibus et conjurantibus monachis, pro sui valetudine recuperanda frustra consumptis nihil, proficeret ne inane tereretur tempus, hoc nobis ægerime ferentibus, Romam, nequid ob sui bonam valetudinem recuperandam prætermitteret, alter frater contendere statuit. Ubi igitur Romam venire, columnam, cui Jesus Christus hærens, dum prædicare solitus erat, ingressus [est] in primis, si forte incolumis fieret. Verbum ubi id parum procedere cognoscit, bonorum consilio omnia experiri malens, cunctas, quæ Romæ sunt, ecclesias sanctorum reliquiis celebratas, devotissime perlustrans, non modo fratris sospitatem invenit, sed diabolus, ubi ex ecclesiis cedebatur, in dies fieri ferocior.

83. His rebus asperis alter frater non perturbari, sed Deo gratias agens fortemque animum gerens statuit quovis modo operari, ut ille pristinae redderetur, sanitati. Ad Aquilensem (156) ergo urbem ubi S. Bernardi (157) Minorum Fratrum corpus honorifice quiescit, quia, ut fertur, illic Jesu Christi gratia plurimis pollet miraculis, contendunt. Ibi etiam incassum cum tereretur tempus, divinis confidens beneficiis, alia, quæ per Italiam fama clarissima sunt loca templaque adiens, fratrique sospitatem non dari intelligens, nullum ferox vel malum verbum edens domum redire parat. Igitur cum redirent, ubi ad id loci ventum, quo olim Annibal, ut memoriæ proditum, est, suorum castra, cum Romam contenderet, posuit ; qui locus nunc Lancisa, propter saxa tunc a suis incisa ad paludem exsiccandam dicitur (158) : dixit ille, quem dæmon vexarat acriter : Mi frater, en iter, quod ad monasterium.

(157) Recens tum erat Bernadi seu polius Bernardini Semensis memoria, utpote qui obiit anno 1444, et a Nicolao V relatus est in Sanctorum numerum anno 1450.

(158) Quidquid sit de loci hujus etymologia, puto eundem designari, nempe *Ancisam* vel *Lancisam*, de cujus situ paulo ante egimus.

sterium S. Mariæ de Valle Umbrosa dirigitur. Quid tum? alter frater: Quid tum? Ut eo contendamus, Satis superque satis, inquit ille, ulliis nobisquetædio, molestiæ onerique fuimus; quamobrem inceptum domum nostram versus iter peragamus oro. Non ita, frater, non recte sentis profecto: persuadeo enim, me S. Joannis precibus, cui magnopere credo incolumem evasurum. Jesu bone, quid vera sanctaque fides humanis insita pectoribus ad varias gratias impetrandas valeat possitque, cum unaquaque in re bona vel sospitate obtinenda cognoscatur, tamen in hoc liquido patuit.

84. Cum enim hic totam, ut incolumis esset. Italiam petierit sanctaque loca adierit universa, quodque optabat, haud impetravit; dum cum germano bona fide dat mutuo accepitque verba, ex jumento prolapsus, inter fratris aliorumque manus excipitur, humique sensim ponitur, ibique veluti spiritibus vitalibus cunctis destitutus, prostratus jacens, non longam sic trahens moram, Deo gratias, Deo gratias, bis iterata voce exclamat: ecce convalui, quid timeo, quid jaceo, quid differo beatus ego! His frater auditis, in fratris osculum gestiens prorupit. Clamor inde comitum præ gaudio, concursusque hominum illuc, mirantium quid rei sit. Surgent ambo; lacrymis obortis inquit ille: Equidem hoc meo fratri constat satis, quantum cæteris in beatorum vita præstet Joannes Gualberti sanctissimus; cum universam, ipso a dæmone capto, perlustrans Italiam, omnium loca sanctorum, quæ nostra memoria fama ingenti et gloriosa perfulgent, adiverim devote nihilque ulla in re profecerim, nunc, quod minime sperabam, eo tantum invocato, cœlitus nobis auxilium sua solita pietate mittere dignatus est.

85. Deinde ad fratrem conversus, ait: Ecce sospitatem tibi precibus Joannis sanctissimi redditam, mi frater: me dubiæ fidei et modicæ poenitet, qui tibi parum fidei adhibendum esse [dixi] (159). Desino, et Deo omnipotenti, qui nos creavit redemitque, et Virgini Mariæ matri ejus, sanctoque Joanni, quam maximas, quam ingentes, pro tanto talique beneficio in nos collato, ob tuam valetudinem ago gratias, agamque semper. Sæpius enim mihi, charissime frater, dum atrociter torquebaris, et quærentibus nobis, nullum de cœlo daretur auxilium, hæc mecum tacitus: Heu! heu! in hoc me vita infelix traxit, ut fratre meum, non in ergastulo clausum, non exulem, non gladiis hostium pereuntem, non atroci morbo aliquo confectum, sed in mœrore et luctu a dæmone inique possessum morte graviolem vitam viventem video: et quod me male semper habuit, præsens periculum, quod

(259) Hic sensus non nihil restituendus fuit; alioquin nostro ms. nullam habebat significationem. Idem alibi subinde facere coactus fui; ut ex uncis patet.

(160) Non invenio, quodnam fuerit istud bellum Arixium, nisi forte per illud intelligat bellum civile a plebe gestum: nam nomen antiquum Brutiorum, in

animæ imminebat. Jamjam, frater animo meo charissime, ex quo meritis Joannis sanctissimi ex tot ærumnis et miseriis evasisti incolumis, meque etiam in tanta mala præcipitatus, tua sospitate fecisti beatum. Nunc profecto, Jesu bone, si tibi hoc animo sederet, mori liceret, ne iterum ægritudo aliqua rerum humanarum me spectaculum præbeat. Eumque deinde amplectens et exosculans, ab omni turba hominum comploratio ea miserabili oratione hisque gestibus orta est. Demum ad hospitium inclinati, summa cum hætitia sumpserunt cibum.

86. Cum igitur, sumpto cibo, quam viam aggressuri essent haud adhuc statuissent, ad Vallem Umbrosamne, an in patriam contenderent, præsertim, ut dixi, cum varie sentirent. Joannes sic adorsus est fratrem: Ex quo, mi frater, de itinere sumendo longe aliena tibi mens est, saltem in hoc mecum sentias volo, ut gratuito libentique animo, ne ingrati erga S. Joannem simus, qui nobis in tempore opportuno opem tulit, quo ipse usus in hoc itinere, mulus Valimbrosano monasterio dono detur. Non mulus tantum, inquit alter frater, verum pro religione proque salute animarum nostratum ductenti aurei ad illius monasterii sumptus augendos, ut de religione tam bene merentibus monachis penes Jesum gratiores acceptioresque simus, in Florentino monte ea lege, qua cives jus edi voluere ponantur ex his bonis, quæ nobis paterno hereditarioque jure probantur esse. Hoc tuum consilium, tuamque sententiam probo et lando, mi frater, ut vitam illam immortalem gloriosam servis Dei eleemosynam Dei amore tribuendo nobis vindicemus. Sieque rebus compositis, læti domum discedunt. Quos annuatim insuper S. Joannis festivitatem celebrasse. dum vita eis fuit mortalis, accepimus.

PARS VIII.

87. Procerum quemdam ingentique corpore virum cui obsita squalore vestis, promissaque barba, insuper et capilli incompti efferaverant speciem oris huc, nullo comite, contendisse vidimus. Qui quidem prima facie, ut insanus a nonnullis, qui foris erant juvenes sæculares et conversi, ludibrio habitus est: sed cum demum ipse verbis rebusque certis signa miseri non insani hominis daret, se nutu divino hunc locum sanctissimum, ut incolumis spiritu iniquo, qui eum vexarat diu, evaderet, potius; sciecitantibus illis unde id sibi malum, unde ille habitus et corporis deformitas, inquit: Me miserum bello Brutio (160), quod his proximis annis in Flaminia (161) crudeliter ac inique gestum est, propter populationes agrorum non modo fructu carui, sed villa incensa est, insuper, direptis omnibus pecoribusque abactis, tributum etiam iniquum meo temporis Romana historia notum, postea attributum est infimæ sortis hominibus, qui servilibus operibus addicebantur.

(161) Regio Calliæ Cisalpinæ sive Æmiliæ, quæ nunc Romandiola, vulgo la Romagna, dicitur. De ea etiam alibi egimus.

imperatum æs alienum fecit. Quamobrem a
ore non in servitium tantum, sed in ergastu-
t carnificinam ductus [fui]; quo in loco clau-
t tenebris cum mœrore et luctu annos exegi
plures: inde hic habitus et hæc deformitas cor-
unde vero in diaboli devenerim possessionem,
udet, dicam tamen:

His equidem circumventus, quæ dixi, malis,
impatenter et ægerrime, magis quam Chri-
m deceat, varios acerbosque fortunæ casus
em, neque aliquem jam per tot annos mei mi-
perciperem, ira in furorem versa, Christi reli-
m præter morem detestari, in alios cum servos
ocios, qui una nexi clausique tenebantur, com-
ari; in me pestem perniciem superi atque
converterent, precabar; totus denique insa-
nil pensi nil moderati habere. Hanc insaniam
emperiem qui aderant, admirantes, neque a
one possessum, ita ut erat, sibi persuadentes,
io cæteris nuntiant quamprimum. Ille in primis
era pro fictis falsisque reputans, meque ea, ut
sui locus facilis daretur, fingere asserens, eis
assensum præbuit Tandem vero cum hi et alii,
stupore percussi, illuc, ubi carcere detinebar,
rando veniebant, hæc eadem sibi sæpius di-
iterarent, flexit animum suum, et cum qui-
um lictoribus ferox carcerem adiens, atroci
verbisque minacibus inquit: Tu his fictioni-
nsaniis, debacchationibusque, hoc carcere, his
us, nisi fœnore soluto, evasurum existimas?
quam falsus animo es! His acriora, si perre-
mibi hercle dabis tormenta. Quamobrem, si
, his finem impone, æreque alieno te liberum
). Cui ego: Cur, domine mi, in me voces, inde-
probrosa objicis verba? Non enim ut putatis,
ne æs alienum reddatur, ago. Invitus in hanc
lum, meis sceleribus id exigentibus, devenio
iam. Qua tamen insania sæpius gloriosissimæ
æ semper Virginis [intercessione] cui magno-
nimam corpusque meum commendo, ut nunc,
r.

His igitur verbis precibusque circumstau-
cum iræ ipsius resedissent, motus pietate, me,
us tamen, datis, ergastulo liberavit. Hunc vero
petere cum Virginis Mariæ pietas, tum rumor
ionis et sanctitatis ejus me, desertum ab notis
licis, eo invito, qui me nunc premit diabolus,
re. Quocirca magnopere hortor vos, ut me
ad ecclesiam ducere velitis: nihil enim usquam
tutum, nisi sanctis in locis arbitror. Hæc igi-
diabolus ægre ferens, omnibus audientibus, in-

Quandiu, o omnium pessime, abuteris pa-
a mea? Hactenus pius in te, posthac impius
um, ingrattissime. Vos, qui adestis, cui mea præ-
im beneficia, animadvertatis, oro. Deinde usque
miserum agitabat, vexabatque hominem, ut
nagis in eum prosilire, quam inde cedere om-
imor suadebat.

Tandem animi viribus recuperatis, globo

A juvenum facto, quam caute quamque velociter pos-
sunt, in eum qui Virginis Mariæ auxilium subsidium-
quæ assidue petebat, irrumpunt; eumque compres-
sum torveque clamantem, manus a tergo devincien-
tes, trahunt celeriter intro. Qua re insolita, cum utrim-
que oriretur clamor, concursus conversorum alio-
rumque, qui tunc foris et domi variis incumbere
rebus, fit in ecclesiam. Abbas vero alique monachi,
qui tunc stationibus dispositi ad orationes Jesu
fundendas seu aliquid aliud agendum erant, hoc
clamore exciti, extemplo, quid hoc sit, pejora ve-
rentes, inquirunt. Cæterum, causa cognita, jubet
Pater rem per monachum tentari, insanusne, an
dæmonio captus esset homo ille. Tum diabolus,
cruce conjurationibusque adhibitis, necessitate
etiam ipsa cogente, tentare ultima: cum illi misero
multo majores solito vires administraret, facto im-
petu, virille e manibus tenentium prosiliens, cæteris
eum insequentibus et indesinenter Jesum Virginem-
que Mariam pro se orantibus, foras prorupit sese.

91. Cum vero ad quercum, rigidamque miræ
magnitudinis et ingentis roboris [arborem, quæ]
late umbram ramis diffusis undique præbet, nec a
monasterio multum distat, anhelans cursim deveni-
ret, fessus resedit solus, diabolo jugiter verbis sup-
plicibus orante ut domum, ex qua eo volente eva-
serat, repeteret suam, hæc inter alia disserens;
Nosti peroptime, mi Juste (nam Justo ei nomen
erat), quam domi forisque erga te in Christianis ri-
tibus exercendis, in supplicibusve agendis benignus
humanusve exstiterim; nunc ob hæc facta abs te
qua gratia sperner, cur his in locis tam atrociter,
tamquam dure crucier, nescio, carpe igitur iter
quam cursim vales domum versus, et nihil vereare;
nam te tutum securumque domi sistam. Miseret
me tui, qui ultro cruciatus inquiras dum in patria
laute læteque, me volente, vivere possis, Ha! om-
nium hominum seductor, inquit Justus, ego tus et
non potius Virginis Mariæ immensa misericordia
ritus exerceo Christianos, Jesuque legem servo?
eapropter tace, tuisque fucatis verbis ne me ene-
ces, oro.

92. His ille commotus, hunc Justum atrociter
torquere: ille millies geminando Jesu Virginemque
Mariam, ut sibi opem ferre dignarentur, exclamare.
Hæc iniqua in miserum hominem illum a diabolo
machinata: nam eum sæpius ad terram ingenti cum
ipsius dolore trudere; et pia, quibus ipse Justus in
Virginem Mariam utebatur, verba lacrymas omni-
bus qui aderant (aderant enim complures), concu-
tere, eique auxilium ferre, sed quisque parti suæ
timebat optare. Demum Jesu Christi gratia, diabolo
viribus demptis, miser ille sudore lacrymisque opple-
tus, humi consternatus jacere. Qui vero procul ti-
mentes aberant, ad eum tumultuario cursu erum-
pentes, ad hospitale subnixum detulere intro, eamque
quam poterant, Jesu amore misericordiam exhiben-
tes. At paulo post miser ille, quasi a sommo excita-
tus, suas secum ærummas, utpote sanæ tunc mentis

reputant, ejulatus, complorationes, nullas tamen voces indecoras, edere; sed Jesum Virginemque Mariam laudans, se nocentissimum, atrocioribusque dignum dicebat.

93. Quibus rebus abbas, cæterique omnes, cum monachi tum conversi, misericordia moti, qua parum coujurando velorando procedebat, eum tandiu domi esse statuerunt, quamdiu convaluisset. Hac gratia tamen, ut quotidie prolixis orationibus et conjurationibus tum private tum una dæmon ingentibus afficeretur tormentis. Inerat profecto huic Justo inter cæteras animi et corporis virtutes, ut quoties gloriosissimæ semper Virginis Mariæ sanctique Joannis precibus, quibus suam jugiter animæ et corporis sospitatem, ut dixi, commendabat, paululum tali levaretur morbo, nullum sibi vacuum tempus permetteret, quin manibus aliquid operaretur, tum hortulos fodiendo, tum ligna incidendo, tum aliud, si imperaretur, operando. His itaque abbati ac cæteris non avaritiæ sed virtutis gratia brevi carus acceptusque fuit, ita ut fere tres menses, solus tamen in hoc S. Mariæ monasterio vitam deguerit suam; in quibus etsi multa digna memoria egerit, tum quia nos alio properare tempus monet, illustriora quædam paucis aperire ad aliorum exemplum visum est utile, ut intelligant omnes, quanti penes Jesum sanctorum et præsertim Virginis Mariæ preces sint.

94. Cum igitur, ut supra dictum est, eum diabolus ira commotus suffocare voluisset sæpius, nec tamen, quia ipse auxilium Virginis Mariæ sanctique Joannis impetrare, valuisset, statuit dolo arteve aliqua, quo modo inceptum suum perficere. Cui cum minus succederent doli (nam frequentes monachi eum adire, quibus viis præstigiis diaboli modosque nocendi vitaret, edocere), hac tamen tandem calliditate cum sub voluptatis specie fefellit: fessus enim die quadam in hortis colendis, cum solus sub arbore, quæ cerasus dicitur, ad caloris ardorem vitandum sederet, tunc omnium hostis diabolus, humani generis seductor præsto affuit, suum in primis animum ad cerasa legenda inclinans quod profecto non difficile fuit, præsertim quia matura solent cujusvis animum ad se allicere. Ea propter, quo voluit, miserum illum impulit. Nec hoc, quod naturale est diabolicum dicere ausim, nisi me rerum mali exitus docuissent.

95. Ascensa arbore non tamen sine difficultate, ut qui viderant, retulere, blandis prius dæmon verbis, ut se deorsum jactaret, hortari. Ille vero, præsens periculum verens, haud assentiri. Dæmon iterum rem tentare; ille institutum suum servare. Intelligens itaque dæmon ea se via nihil proficere, cum hac cum exprobratione vehementer quateret: Modo peribis, pessime; te enim ingenti cum impetu ita deorsum trudam, ut te prope exsanguem ac semi-animem, ut meritis es, istis tuis, quibus confidis, reddam. Justus autem ille exitium tum animæ tum corporis a eo in discrimine timens, arboris truncum manibus apprehendens fortiter: Virgo Maria, fer

opem; S. Joannes, serva me! geminando sæpius exclamare; Diabolus contra voce majore intonare: Modo, modo peribis: una tartareas petemus regiones; ergo, monstrum hominis, tace. Ille exclamare, ut supra; hic autem: Periture, tace.

96. Ad hoc tam miserabile inauditumque spectaculum, dum hi duo inter se ita dispares litigant, concurrere hinc inde multi, qui re inaudita, nec ab eis visa iniqua, ita rigidi stupentes effecti [sunt], ut vix dare vocem, vix Jesum, vix Virginem Mariam, miserorum omnium ultimum solamen, invocare possent. Demum diabolus, desuper Joannis sanctissimi gratia operante, victus confusus, despectus, miserum illum, jamjam tum timore tum labore extrema petentem; alioversum tendens, in arbore miserabiliter pendentem reliquit. At nostri cursim scalas arbori bærentes eum sudore toto corpore manantem deposuere, sibique naturales sensus parumper recipienti aiunt; Vide, infelix, quid agas posthac noli te periculis, nisi incolumis fias, exponere, nec deinde etiam credere: ut tecum, in quo descrimine nos etiam essemus, animadvertas, oramus; si quid adversum tibi, quod Dominus Jesus avertat, eveniret.

97. Deinde Patris abbatis præcepto dedere operam omnes, ut si quis eum procul a monasterio reperiret, blanditiis dulcibusque verbis reduceret domum. Ad hoc addidere et aliud, quod multo salubrius fuit, necubi solus contenderet; et si monasterium juxta, hortulos [coleret], vel aliud manuale ageret opus, semper socios adesse quamplures: unum enim vel solum tantum non sibi ob dæmonis rabiem credere. Cum hæc gratia et amore Jesu, ut cætera, in Justum hunc, ea qua posset sagacitate et cautela, in nostris, ne miser ille funditus arte diaboli periret, fierent, forte accidit, ut non longe a rupe, quam nostri Ristonchiarum dixerunt, semper ipse una cum cæteris nescio quid in agris excoleret.

98. Verum ita, ut fit interdum, sociis alteri rei oppido intentis, præstigiis diaboli observato diligenter tempore, cursu quam rapidissimo hac gratia, ut deorsum se mox daret, rupem illam asperrimam petiit. Cui, diabolo frequenter orante, ut rupes una se dejiciendo peteret, Virginis Mariæ sanctique Joannis auxilium opportune non defuit, et ne loctorem prolixo sermone detineam, ut paulo supra in ceraso arbore, ita et hoc loco [factum est], longe majori tamen imminente periculo: nam saxum valde præruptum etiam tempestate nostra aspicientibus terrorem incutit non parvum. Diabolus, ut ipsum perderet, precibus, minis, vi, qua via, qua arte potuit, nihil intentatum reliquit; adeo ut sæpenumero cuidam ex nostris conversis, cui nomen Antonio, qui tum his in locis, saltuosus porcorum greges pascebat, visum sit, ipsum Justum versis pedum vestigiis a dæmone ad ima detrudi.

99. Exclamat præ timore conversus ille: huic et Justi et dæmonis horrendi etiam addebantur clamores. Operæ pretium erat modo una, modo separatim,

1 varias accipere voces. Fuit subitus illuc
um concursus : nam diu inter densissimas
et humillimas arbores, quibus passim hæc
ant loca, quærendo erraverant. Insuper et aliis
noribus exciti, advolant quamplures : sit nu-
non parvus. Cum ex tanto numero, diabolo
st terrores incutiendo et minitendo frequenter
audet nemo. Cæterum cum dæmon longius et
is, ac rati essent, certamen tam iniquum
eret, quamprimum Pauli abbati rem nuntiare
Cum ille in re tam atroci, tam ancipiti, quid
quo se vertere nesciret, divinum auxilium
inquirendum.

Convocatis igitur quamprimum in unum mo-
inquit : Quo loco res nostræ sint, dum rebus
tres, pro se quisque incumbit, ut Justus ille
ais evadat, juxta mecum intelligitis. Dum
x alto Jesu Christi præsidio operimur, vel
vel suis hoc sceleribus exigentibus, ut in
n dedecus verteretur, eum sæpius dæmon
re annexus est. Nec enim adhuc Virginis Ma-
3. Joannis precibus tam atrox tamque pessi-
cinus, etsi etiam in præsentiarum simul, ut
ius, certent, diabolus perpetrare valuit. Quo-
ro tempore proque rei atrocis causa sanum
ret utile consilium fore, ut, diaboli fractis
(quia eum rem cum dæmone habentem adire
emo), per hos tres dies futuros preces singu-
mmunesque, ea qua possumus, devotione,
umili et contrito agantur, ne nostra ignavia
n minus salvetur. Si evenerit, ut S. Joannis
pristinæ reddatur sanitati, lætus et incolu-
n minus talis, ut huc venit ita in suam con-
atriam. Placuit omnibus decretum hoc, sed
lim senibus, quorum mentes, ac juvenum, sa-
ac rectiores existunt semper. Fit igitur ut
Pater censuerat : quotus enim quisque [an
isquisque?] in religione fervens esse, omni
pectoreque toto suam orando, jejunando vir-
ostendere.

Cæterum inter hæc spes abbati, simulque cura
rescere, nuntio accepto, Justum illum adhuc
emone certare ; nec tamen illi suisque hac
pem deesse. Sciebant enim plus miseri homi-
), quam eorum meritis, sibi Christum Domi-
ementissimum auxilium, etsi differret, quan-
laturum. Cum igitur domi forisque pro se
e cum diabolo orando certaret, tandem Domi-
sus pauperum deprecationem exaudiens, S.
s precibus factum est ut a diabolo non ad-
i, ut alia semper, sed perpetuo Justus ille,
nis etiam absentibus, et orantibus, munda-
Hinc quam Domino Jesu carus acceptusque
Joannes sanctissimus, admiratio omnium
tur : cum inde [ad] monasterium contendens
ille Joannis sanctitatem laudando ad sidera
ret.

Vix monasterium omnibus aliis favore in-
re gaudio passim comitantibus, petierat, cum

A quidam sui affines fessi lassique supervenere ; qui
benigne gratanterque habiti, nostris percunctanti-
bus, unde, quive essent, quove tenderent (nondum
enim Justum illum, quia alibi resederat, viderant),
illi inquirunt : Regio Flaminia est ; insanum quem-
dam, seu a diabolo male detentum virum, Justum
nomine, ea insania æstuantem, domo nocturno
tempore abeuntem, diversas regiones et loca anxie,
diu inquirendo lustrantes, indicium veri tandem
non procul hinc comperimus, eum (quia et alii
eodem modo laborantes huc gratia sospitatis recu-
perandæ petunt) forte hoc monasterium, divina
gratia præeunte, adivisse : eo, si quid incidii vos
tenet, quia nos maximæ premunt curæ, certiores
reddatis, oramus. Respondetur a nostris : Abeat
metus omnis, sedentur curæ : præsens est et incolu-
B lumis, quem fatigati diversa loca petendo quæ-
sivistis.

103. Repente itaque inter omnes ingens gaudium
exoritur : advocatur Justus ; venit illico : adventu
suorum lacrymæ obortæ, datis inter se acceptisque
dextris. Non longo temporis facto intervallo,
ne quid insidiarum, diabolo fallente, nisi cum S.
Joannis brachio sacratissimo periculum fieret,
remaneret, itur in ecclesia, fiunt preces, fraus
nulla, nullum diaboli præstigium vel signum in eo
intelligitur : inde monachi læti omnes. Justum
paucis abbas hortatur : Tanti beneficii, Juste,
vosque pariter omnes, si, ut puto, viri Christiani
eritis, domi, foris, rebus publicis et privatis et
quidquid casus evenerit, vos nunquam fore imme-
C mores mihi persuadeo : ne sitis, oro. Nam, ut alia
beneficia omittam, quæ Dominus Jesus per Virginis
Mariæ et S. Joannis merita in hunc operari dignatus
est : hoc mihi et omnibus, qui sanum sapiunt
intellectum, maximum videtur, et est profecto,
eum solum tali tantoque diaboli morbo affectum,
quo nihil pejus, tot tantas lustrasse regiones, tot per
loca invia et incognita adiiisse populos, demum hæc
saltuosa et ardua petiisse incolumem et securum.

104. Multos dæmoniis aliisque morbis pessime
affectos huc contendisse memini : sed huic simile
nec audivi unquam, nec vidi. Quocirca, nec me-
moria vestra hæc excidant, vehementer rogo. Tu
vero, Juste, posthac, utcunque fortuna ceciderit,
qui tibi casus atrox et malus, quem Jesus avertat,
evenerit, nullas in Deum voces indecoras edas : sed
D te talem exhibe, ut labores, inedias, cruciatus
omnes propter Jesum, qui te intolerabili cruciatu
et turpissima crucis morte redemit, tolerare velis.
Cui ille : Mandata Dei omnipotentis, quantum in me
erit studio, labore tenebo observaboque : sancti vero
Joannis beneficia in corde, in ore, in oculis, semper
habeam, curabo. Vobis vero pro tanta, qua in me
usi estis, benignitate et clementia, Dominus Jesus
præmia digna ferat. Inde omnes. se benigne ac-
ceptos [fuisse testati,] gratias agunt, et in patriam,
virtutem Joannis sanctissimi ubique prædicantes
et extollentes, concedunt,

PARS IX.

105 Plebanum quemdam S. Joannis oppidi (162), in superioris Arni Valle siti, captum a dæmone ad hoc S. Mariæ monasterium vinctum atque tractum accepimus. Sciscitante igitur sacerdote monacho, cæteris metu percussis : Unde hæc tibi audacia, o dæmon, [ut] presbyterum, sacris imbutum, Deo præsentem offerentem sacrificium, ingredi sis ausus. Cui dæmon [dixit] satis illum diu per licentiam nutu divino, facinoribus omnibus coopertum pertulisse ; se nunc ob furtum, paulo ante in S. Maria nova (163) ha ! inique perpetratum, non ut sacerdotem, sed ut nequam tetrumque hominem possidere. Ille enim recte dicitur sacerdos, qui se, ut sacerdotem decet, gerit ; ubi enim a bono homine consuetudine mala in pravum abstrahitur, desinit esse sacerdos. Est enim sacerdotis sacrilegium agere, altarisque dona furtive, clamve, vel quovis modo diripere ? Moxque male ablata in suum restituat locum, deincepsque caveat ; nos vero sine strepitu absque rumore ullo alio contendemus. Si minus certamen in nos precesque funduntur incassum. Ergo non unus, ait sacerdos, sed plures estis.

106. Tum dæmon conticuit, nec ultra ab ipso sacerdos monachus precibus vel vi verbum ullum vult exsculpere : eo rem diremit : conjurationem vero in diem posterum statuit differre. Interim ipse quam maxime occulte, ut religiosus talis negoti artifex, rem a plebano, ut diabolus dixerat, ita esse cognovit : quem his verbis castigans ait : Ha ! infelix, qua audacia hæc nefariam tentare voluisti, cum sis ipe sacerdos ? Vide posthac caveas ne aliis majus atrociusve de te exemplum detur. Additur verbis miraculum : qui enim captus, totoque corpore vinctus huc contenderat, data fide, quidquid indigne abstulerat, redditurum, honestumque [quod] foret posthac facturum, liber incolumisque cum suis domum concessit propriam : adhuc etiam illum, quempræ se ferebat, in vultu et facie servans pallorem.

107. Ex Aretina civitate germanos tres, quorum unum a dæmonio captum constabat satis, hoc S. Mariæ monasterium adisse accepimus. Cæterum operæ pretium est, quibus artibus, quibusve fallaciis diabolus miseros mortales subducere tentet, diligenter advertere. Nam cum prima conjuratione discessum more suo simularet dæmon, etsi a monachis [ut] caverent, edocti [essent socii], tamen in re parum cauti, quo vellet, liberum ire permiserunt. In primis lassitudinem fingere, si quis tamen observaret, fallere, lentis gradibus ire : demum ubi suos mente cum oculis deditos alio intelligeret, et jam tenebris paululum exortis, ex composito dare in pedes quantum quibat ; frutetis vero arbustive vel

A spinetis, quibus hæc loca passim abundant, minime impediri. Nam non recto tramite, sed per devia inculta saltuosaque loca cursim iter arripuerat.

108. Cunctantibus suis, eumque nusquam gentium (exploraverant enim omnia diligenter) reperientibus ; rem uti erat, [nempe] ipsum quam raptim fugam parasse, persensere tandem. Eo expediti, arma celeriter arripere, etsi nox tenebrosior, solito, id, quod lucis esse potest, cælo undique nubibus obscuro, negaret, tamen Jesu Virginique Mariæ matri ejus ex intimis cordis in re tam atroci se commendantes, alii alio, quo sibi persuaderent eum tenuisse, nocte tota palantes errantesque, nemus omne undique lustrare. Igitur primo mane (non sine numine divino actum) quidam ex iis S. Hillarum (164), hujus S. Mariæ monasterii locum penes, errando vagantes, rusticum quemdam obvium habuere, qui necessitate urgente ante lucem iter pontem Arrignani juxta, ubi miser ille insania ductus volutabatur arenis, habuit. Quos errantes armis ante diem admirans, horrore perfusus inquit : Eia quo tenetis iter ? Hic repentinus, citus nocturnusque cursus quid velit, si menti est, declarate. Vix pauca hæc illi, nocturno labore diurnoque dolore affecti, dedere. Hei miseros infelicesque supra omnes mortales ! nos germanum, a dæmonio captum, qui incaute a nobis ex Vallis Umbrosæ monasterio abiit, somno itineribusque asperrimis attriti, errando per loca invia sequimur ; quo iverit ignoramus penitus : ita enim variis curis anxietatibusque afficimur, ut prorsus nostri obliti simus.

C 109. At ille eundem esse existimans, quem in arena volutantem invenerat, inquit : Ne paveatis ; fortem animum geratis oro ; sciatis Jesum, me superveniente, vos respexisse. Nam profecto is est, quem paulo ante in littore pontem prope projectam reperi : eum enim cum adivissem, insani capitis quædam tum agere tum dicere. Is est profecto : quacirca, si placet, duc nos ad eum : loci enim et itineris penitus ignari, quo tendendum sit nescimus. Ducam libenter, si prius corporis vires domi meæ, quæ non longe distat, redintegraveritis. Nil potes cibisve saperet, nisi germano invento. tibi tamen gratias agimus, orantes, cæptum properemus iter, ne moram agitando, interim aliquid oriatur mali.

D 110. His iter festinantibus, lætus sit obviam frater. Hi in admirationem prius, inde in lætitiã versi, datis acceptisque dextris, præ lætitiã neque lacrymas tenere poterant : ex quibus unus inquit : Dic, frater, cur a nobis abiisti ? Quæ te huc dementia vexit ? Unde hæc valetudo tua bona ? Unde tam repente ? Ex Jesu Virginisque Mariæ et S. Joannis meritis hæc bona sunt omnia, quibus me crebro

(162) Oppidum hoc situm est, ut ex mappis colligo, inter Arnium rivulosque ex eo ortos ex adverso Terræ Novæ.

(163) Suspicio hunc locum esse eundem, qui vulgo dicitur S. M. Novella, situsque est inter varios omnes, medio fere itinere inter Florentiam et

Volaterras.

(164) Locus hic, inquit Lubinus in Brevi notitia Abbatiarum Italiæ pag. 170, situs est in diocesi Fesulana prope antiquum Arignanum in appendice montis, qui ab Arno flumine alluitur.

adans, et sæpius idem, diabolo nolente, facti inimicus ille generis humani, seductor me suffocaret, in plura devexerit pericula, in ubi littus Arni attigi, nil prætermiserit, obsecrans, interdumque minitans, in pro aquam me mergerem. Ego econtra pro vitiis difficultatibus fortem gerens animum, Jesum, Virginem Mariam, opem ferrent, Tulere tandem solita misericordia opem que : nam diabolus, Jesu Virginisque Maria omnibus viribus se spoliatum considero malum opus inceptum, ut volebat, perisse advertens se, in iram versus, [ut] me est, in terram detrussit, lanians, discerpens corporis mortem æternamque damnationa precibus desisterem, minitans : demum confusus in rem malam concessit suam. iter, [ut] S. Joannis domum iterum visillico arripui : eo, quia me sospitem fecit, ire ne cunctemini.

Ad retro euntes, benigne a rustico, de quo ante verbum feci, habiti [sunt]. Ejus itaque opem admirantes, et se itidem acturos, si casus eveniret, pollicentes, ad Vallem Umregressi, gratanter a monachis, suisque nim fessi fatigatique redierant) sanctique virtutem admirantes, eumque ad sidera ex, recepti sunt. Itaque, more solito, S. Joachio devote humiliterque osculato, Arete civitatem petentes, Joannis beatissimique narrare et prædicare miracula ; quæ non ea, quæ accepi, sed quæ oculis vidi, aque sunt, ut si velim omnia diligenter scribere, tempus quam res maturius me deseeo quædam illustriora memoriæ prodere et de his parcius, quam res ipsa exposcerem nunc ad reliqua.

Iteram mulierem de Mugello (165) (pars Etruriæ, quam populus Florentinus peritus administrat) vidimus ad hoc S. Mariæ rium vi ductam, quam plebeculæ illæ adultu corrupto nomine Bellam appellabant ; Antonia vero nomine dici [solebat]. Hanc i speciei invaserat dæmon, [ut] facile, dililio advocato, non multo certamine cedente, monachis aliud curantibus, tum iniret His igitur dissensionibus creberrime ab æmone actis, reversionibus itidem sæpius jam monachorum animi fatigati [erant] : moni durius, his vero difficiliter monachi nituntur. Itaque ex voto et sententia omter se inito consilio, singulares supplicatomi forisque fiunt, ad hæc communi omngulo die, diuturno cum S. Joannis brato certamine.

demum diabolus, meritis Joannis in primis, monachorum intus forisque fessus fatigatugellana vallis, vulgo *il Mugello*, est tractus in agro Florentino ad Sevam fluvium, inter

A tusve orationibus, rem omnem, qua ille detinebatur, aperuit ; antea enim illum sæpius dissimulatem coarguerant monachi. Nisi enim, ait ille, hæc Christiano more sua diligenter scelera fuerit Deo sacerdotique confessa, quod pudore malo ducta haud egit unquam, si superi inferique precentur, si quidquam sanctorum est reliquiarum, in me congerantur, contendam minime. Videat igitur quid velit, an hac in vita, ita ut cœpit, [peccata committere], an illa deserere. Nam facile cuivis malum facinus admittere ; cæterum illud deponere difficile esse asserebat, quod sacerdos præsertim in dæmone [mirabatur] : verum, Jesu cogente, illud dicebat : quis enim alter dæmonem ad salubre opus impellere nisi nutu divino valeret.

B 114. Instat igitur sacerdos, agat hortatur : affirmare, nil salubrius, nil utilius animæ corporique a quovis Christiano fieri posse : ad hæc addere, nihil virium in nos dæmonem habere, modo Jesu Christo bonis operibus inhæreamus. His itaque et aliis mulierem ad veram confessionem agendam impellit ; quam corde bono, mente integra agere cum statuisset, illico eam toto corpore incolumen deserens dæmon, alio, strepitu nullo voceque nulla edita, indignabundus contendit. Nec deinceps eam atrectare [vel] ingredi ausus, suorum scelerum digna confessione peracta. Res ipsa hortari videbatur, quia inde summam tum animæ tum corporis nobis vindicamus salutem, aliquod verbum in calce hujus miraculi de perfecta confessione fecisse, opportunitate occurrente, nisi alibi ipsa latius cum latine tum vulgo litteris mandavissemus. Eo inceptum ad opus redeamus.

PARS X.

C 115. Sed eisdem fere temporibus puella quædam parentibus solum comitantibus, templum S. Mariæ de Valle Umbrosa, gratia bonæ valetudinis recuperandæ adivit. Quod profecto miraculum (quia pium miserabileque fuit) ut vel tunc videndo pariter nunc litteris mandando lacrymas haud tenere possum. Hanc unicam parentes habebant ; quæ, ut ab ipsis accepimus (qui revera boni fidelesque esse videbantur ; cæterum, ut res ipsa paulo post declaravit, haud erant) in teneris annis tanta animi virtute instructa fuit, ut adversus mundi lascivias, voluptates et illecebras, quæ quandoque, nisi quis caveat, corpus animamque miserabiliter obruunt, supplex humilis Virgini Mariæ penitus dedita esse, preces quamplures, variasque orationes, quas domi didicerat, in sui honorem decusque singulo die emittere, omnes ipsius vigiliæ indictas seu minime pane tantum lutuosaque aqua contenta jejunare ; neque salem, neque alia irritamenta gulæ quærere, nec virum ducere, nec eorum visere spectacula vel conventus, cæterum eos spernere aut fugere, si domum peterent, latebras inquirere et plura alia quæ religiosam puellam decent.

Apenninum montem ad septentrionem, et Arnum fluvium ad meridiem.

116. Hanc igitur virtutibus omnibus redimitam A diabolus Dei nutu invasit. Eam in primis leviter torquere, nec a solitis orationibus jejuniisque facere alienam. Verum interdum oculorum aciem torvam, vultum faciemque exsanguem dare, ora fœtida præter solitum habere. Quibus parentes paululum permoti, primo rati [sunt esse] morbum naturalem : post ubi eam non semper eandem vident neque æqualem manere, sed sicuti a diabolo movebatur magis magisque variam esse, neque interrogata verum responsum dare, sed dissimulando variare; cognita re (nam antea sæpius audierant signa diabolica) sic in primis conjecturari, properantes Passinianum monasterium hujus ordinis, quod S. Michaelis dicitur, adeunt ex suis quidam. Quibus non procul a domo præfati monasterii œconomus occurrens, re cognita, ab instituto itinere domum eorum divertit. Eum in primis, alios præsertim religiosos viros accurate religioseque habuerunt.

117. Deinde monachus in cojecturis sagacissimus (nam antea diabolicum genus sibi ob frequentiam expertum erat) conjurationibus aliisque, quibus utimur, modis ipsam dæmone captam cognovit. Eos itaque Passiniani monasterium, ubi S. Joannis corpus honorifice sepultum est, ire tum monet, tum hortatur. Rebus igitur diligenter compositis, illa Florentiam, hi ad aliud monasterium contendunt : qui quidem grati abbati præter infortunium casumque mirabilem fuere : ex monasterii enim colonis et agricolis semper boni fidelesque permanserant. Eo cupiente abbate illic divinum auxilium exspectantes incassum, multis diebus et laboribus consumptis, de monachorum consilio, solo diabolo tunc quiescente, ad hoc S. Mariæ monasterium ætate itinereque fessi, tenebris jam, ubi venere, exortis cum litteris quæ abbatis Passiniani nomine mittebantur, contenderunt. In his litteris abbas non parentes tantum, cæterum eorum filiam summopere commendans, hæc inter reliqua [scribebat] : Hujus fama virtutis passim non agrum Passinianum tantum, sed et finitimos omnes complevit; adeo dum hoc in monasterio conjuraretur, multi ad hoc spectaculum mortales causa ipsius convenere præsertim proximi quique; et multa alia, quæ aut benevola aut utilia esse credebat, scripsit, ut animos nostros pietatis cupidos vehementer accenderet.

118. Postridie autem adventu monachorum his senibus abortæ lacrymæ se miseros, se desolatos, omni spe destitutos, nisi filia curetur clamitantes. Consolantur ægros animi monachi his verbis : Patres, ne hoc impatienter feratis, oramus, cum Scriptura divina testetur Jesum Redemptorem nostrum, eos quos diligit quosque ad vitam præordinavit, excruciare, variis intolerabilibusque cruciatibus afficere. Nec injuria; cum ipse solus non tantum bonus, sed perfectus (cujus bonitas non ex accidenti dono, sed essentialis et æternæ ei inest) tamen frigus, famem, sitim, eodemque tempore inopiam et laborem tolerare, demum cruces tormenta que immania ac tur-

pissimam mortem ob scelera nostra delinienda constanter animo ingenti, etsi dolores intolerabiles corpori illi sanctissimo inferrent Judæi, perferre voluit. Quid de Joanne Baptista? Quid de Laurentio? qui, velut alienato a sensu animo, totum corpus pro nomine Jesu torrere passus est. Quid de cæteris inclytis beatissimisque viris dicemus? quibus regnum nunc cælorum ob eorum merita et præclara facta exornatur; quibus, ni patientiæ virtus exstilisset, tum cruciatus illos, tum tartareos, multo duriores inclementioresque perferrent.

119. His et aliis animos eorum mæstos arrexere paululum. Inde ad capellam, extra monasterium sitam, prodeunt omnes, hinc sæculares, inde devoti religiosi. Conjuratur dæmon, interrogatur : tacet ille. Demum S. Joannis virtutem, primo etiam increpationes crebrasque probationes sacerdotis amplius ferre non valens, circumferens hinc inde truces minaciter oculos, in hæc tandem prorupit verba, inde in parentes puellæ ipsos oculos ignivomos defigens inquit : Perditi miserieque senes, qui vestris sceleribus filiam unicam, longe prius excruciatam, demum perdere curatis : scelesti, reddite quæ furtim clamve monasterii surripuistis bona, inde discedam; secus autem preces incassum, etiamsi totum annum crucier, fierent. Cunctati aliquandiu sunt iniquissimi illi, alius alium circumspectantes : movit deinde pudor. Itaque, tum vultu, tum facie, colore aliisque corporis signis se reos tanti sceleris patefecerunt.

120. Rem sacerdos, quam caute sagaciterve potuit, exploravit, ne quod ante nemini, nisi per diabolum cognitum fuerat, per omnium ora deinceps versaretur. Cæterum operæ pretium fuit, eos senes, male urgente conscientia, in vultu totoque corporis aspectu immutatos videre, cum etiam diabolus ipsos per puellæ os, ubi monachi intro ingressi [erant], hujusmodi insectaretur verbis : Vos, perversi senes, hujus puellæ machinatores mali; vos filiam vestram hoc discrimine vestris sceleribus induxistis; vos, cum aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum, hypocritæ, subdoli, varii, haberetis, pene filiam vestram perdidistis. Hoc ægerrime fero, quoniam insanabile vestrum cognosco ingenium, hæc in suo id corpore tolerare, quod meriti estis. Voluissem vos vestro supplicio docuisse humanum genus, ea scelestæ, nefariæ, sacrilegæ esse, quæ tam inique, nulla necessitate urgente, estis perpetrati. His aliisque eos silentes, mæstos, oculos humi præ pudore defixos tenentes, quid agerent, quidve dicerent penitus oblitos, nunc stantes per capellam errantes, insectare instanter diabolus.

121. Hinc luce clarius constat, unicam securamque vitam per virtutem esse, cum corrupti mores actorem instigent semper, et cum bonis bona, malis mala præsto sint. Nunc autem ad miseros senes, qui data fide se omnia male ablata paulatim propriis dominis restituros firmare, si fœdum, inutileque, ut erat, censerent : Habita prius suorum scelerum non sine lacrymis confessione, dæmon nullo strepitu,

oce emissa, alioversum contendit. Mira res, A uam enim, ut dixi, summo cum silentio alio concesserit, tamen mox signum miserabile est, quod præsentium perterrefecit, præsertim animos: cum puella ad terram consternoribundæ similis, horam prostrata jacuerit. Aderam enim) mihi senes illi multo miserassunt: qui eam defunctam existimantes, in gemitumque sese prorumpentes, pugnis percutere, vestes scindere, aliaque plura, quæ dori amat, uti insanirent, agere. Ægerrime a nobis exemplis, aliorumque rationibus vix adeo perturbationibus vexabantur. Demum ratione omnium sensim anxie surrexit illa, inde recuperatis viribus, ingenti stupore ducta enim omnia prius lustraverat) ubinam gent, sciscitari.

Re itaque cogita, in parentem oscula amque ruens, eorum mœstitiam lenivit: inde ad rediens oculis manibusque una cum mentem jugiter intentis, has, nobis monachis aus, preces effudit devote nequaquam muliectoris ingenique: Tibi, Jesu Christe Deus omnis, quo sine nihil superi, inferi, et quod usquam atum, agunt tractantque, gratias pro tanto inllato beneficio uberrimas ago: tibi que me dedo, obligo; tuamque immensam pietatem t, veluti me ægram morbo intolerabilique u, sospitam incolumemve tua solita benigni- xisti, ita velis me posthac talem tamque san- stituere vitam, ut tetras inferni pœnas hor- que cruciatus possim evadere. Tuque, glo- C ima semper Virgo Maria, per quam post Deum vivit orbis terrarum, sine qua nil gratiæ hac e lacrymarum nos, heu miseri mortales, a Jesu ui possumus, me tibi filiam adoptare velis, entem vero meam in sanam rectamque viam i deprecor: nulla sorditate spurcitiave cum i tum corporis animus meus inquinetur: Tu e o Joannes beatissime, cui tantum Deus e recte factis præstitit, ut osse etiam arido a morbo mortales omnes eripias, rogo, paren- os meque ita adjuves et conserves, ut hac vita tecum una bonis perfruamur cœlestibus. Inde se primo nostris commendantes oratio- domum læti concessere propriam. Senem annuatim, dum illi vita comes fuit, nudis pe- D in S. Joannis festivitate hoc S. Mariæ mo- ium cum cereo funali devote petiisse vidimus. i in fine hujus miraculi pro religione Chri- , proque salute nostra non absurdum visum e addidisse: Quod etsi, ut [in] sacris Scriptu- moriæ proditum est, filii ob scelera parentum non duros, pari modo nec parentes; hoc , multisque aliis miraculis constat secus esse. im in sacris Scripturis ita accipi potest, mor- cilicet in futura vita non pœnas pro alienis) Is est S. Zenobius urbis Florentinæ episco- patronus, qui 25 Maii solemni ritu illic colli-

sceleribus sumpturos: ubi mali juste animadvertun- tur; boni vero præmium factis suis dignum inve- niunt. Vel ita omnes, qui in præsentia vita torquen- tur, non alienis, sed suis, etsi nobis clam sint, sceleribus torqueri. Quanquam hic diligenter ani- madvertenti perspinuum erit, senes illos acrioribus filia supplicii affectos. Nunc ad reliqua.

124. Ex eodem Passiniani agro aliam ad hoc S. Mariæ monasterium vidimus vi tractam puellam, quam antea parentes Florentiæ, num S. Zenobii (166) reliquiis liberari posset an non, experiri voluerunt. Hic multis diebus, cruce, brachio, orationibus cum privatis tum publicis, incassum consumptis, eos missos monachi hac conditione fecere [ut] alias, cum tempus opportunum daretur, redirent. Cæte- rum illi precibus lacrynisque aliam diem a piis mo- nachis impetravere, orantes, quidquid laboris ope- risve valerent [impendere,] in dæmone ejiciendo experirentur. Si vero aliter ac rati essent eveniret, sine mora postridie patriam petituros.

125. Jubet itaque decanus monachos quosque pro se orationes ad Jesum fieri, presbyteros in missis, alios cum in officiis publicis tum orationibus priva- tis: ab omnibus igitur summa devotione orabatur. Altera vero die, primo mane celebrato officio more solito, monachi ordine quodam cantantes et psal- lentes ea voluntate, eo, ubi dæmonem esse [noverant] contendunt, ne inde abeant, nisi perfectam sospita- tem recuperarit puella.

126. Cum igitur utrimque summa vi, his orando, illo resistendo certaretur, demum diabolus, S. Joanne sua virtute annitente, die illa se concessurum fate- batur; ad hoc addere: Conjunctionibus et orationi- bus ha! tandem finem detis, oro: vobis atrociores et certamini instantes magis nusquam gentium reperi. His monachi in eum crudeliores fieri, nullo labore, nullo certamine diuturno vinci. Tunc exitum suum dæmon paulo post, quia monachi nec cedere, futu- rum existimans; inflammatus ira concitat summis viribus mulierem, extollitque. Defatigantur, labun- tur, cadunt interdum, qui eam amplexi a tergo me- diamque arripuerunt, feroces juvenes. Terrorem aspicientibus non mediocrem de se dæmon dare, cum os fœtidum, spumosum, oculos puellæ ardentes, labia ipsius quandoque tartarea vi ad occiput usque trahens, monstrum hominis faceret.

127. Tali in certamine multum temporis cum in- cassum consumpsissent, qui aderant, religiosi (nam diabolus verbis fugam polliceri; cæterum re ipsa acriter puellam vexare) ipsam potius quam se mise- rantes, ægre abiere intro. Quid? quod his deceden- tibus verbis procacibus insultare dæmon. Non me hinc dejicere vel Joannes vester potuit, vel vos; quocirca aliud curantes, ab hoc opere desistite. Ve- rum hæc insultationes et derisiones sibi plurimum obfuere. Meridie enim ex fratribus unus illuc cum cruce pergit; nec ad eum expellendum minus animi tur: quo die de illo egit Papebrochius, tom. VI Maii, pag. 49.

erat, fretus virtute Joannis sanctissimi, ac paulo supra cunctis fuerat monachis. Instabat itaque, Deo gloriam daret. E contra ille magis sævire. Tum monachus : Quandoquidem apud te, o dæmon, nulla misericordia nullus locus pietatis est, etsi singulis horis in capite dimicetur tuo, ita eam, mihi crede, pietatem nusquam invenies. Rem enim non cum peccatoribus, verum cum sanctis agis, quamobrem alio contendendum, velis nolis, tibi necessarium erit.

128. Diuturniori itaque certamine dæmon fatigatur, verum discessum pollicere : paulo post se alio concessurum, signo dato, fatebatur. Signum enim tum aliquod ob veræ discessionis indicium petierat sacerdos; nec longo data mora, mulier unum exuta pedem solea, extra vallem, quæ capellam munit, cum ingenti omnium admiratione ab inquirentibus reperitur. Hoc nisi arte dæmonia haud fieri potuit. Ex tunc puella humi prostrata, fere dimidium horæ jacuit : inde incolumis domum rediit suam. Fertur diabolum inter conjurandum dixisse, se ob matris in filiam maledicta blasphemiasque, animo iniquo prolatas, ipsam obsedissee. Cæterum quia diabolus, ut sacræ testantur Scripturæ, in his suis primordiis mentitus est, ita fuisse an non, nobis non satis constat. Potuisse tamen Dei occulto judicio fieri, probabile videtur. Nam blasphemia præsertim, quæ mente corrupta a parentibus in liberos dicuntur, sæpius plurimum his obfuisse relatu multorum, litterarum monumentis cognovimus.

PARS XI.

129. Ex Alvernæ partibus, oppido videlicet, quod illi montem Fatuum seu Fatucchium (167) a fatis dicunt (olim enim arte necromantiæ diabolique dolo mortales, quæ futura essent, vaticinabantur) ad hoc S. Mariæ monasterium puella, Lisa nomine, a parentibus ducta est. Hanc dæmon qui invaserat, plurima facinora diuturniori temporis spatio [committere] fecit : quæ quia atrocita variaque fuere, ea litteris mandare curavimus. Cum igitur cruce et sanctissimi Joannis brachio, orationibus cum publicis tum privatis dæmonem diu acriter infatigabiliterque vexassent monachi, et ipse Domino Jesu haud gloriam daret, lassus fatigatusque, hiemis insuper asperæ nivium copiam, quam nocte, quæ instabat, aer abunde effudit, verentes, his, discederent, mitiorique tempore existente, redirent alias, imperatum est. Hoc illi ægerrime, tum pella nondum incolumi, tum itineris aerisque difficultate, cum ferrent, mansionem in diem alterum orant : inde in patriam, quæcunque sors acciderit se concessuros fatentur. Quod facile ab his impetratum.

130. Ea die summa vi utrimque a diabolo et monachis certatum est. Hi enim pro Dei honore : ille vero solita crudelitate pugnare. Cum ergo diu monachi orassent, et diabolus adhuc præter spem

(167) Quidquid sit de hujus cognominis etymologia, montem *Fatucchio* invenio non procul ab eremo Camaldulensi versus orientem. Unde existimo au-

resisteret, quia hora vespertina jam advenerat, dæmonem jamjam ad ultima deductum deserentes, introgressi sunt. In nocte autem sequenti, nives ingenti vento commixtæ has Alpes regionesque circum ad eo complevere, ut homines et jumenta torrida frigore, nec pedem domum extra ferre auderent, omnia inanimata etiam rigerent gelu. Quam temporis deformitatem miseri illi exacerbantes pavidi trepidique stare : nam non modo redeundi in patriam spes omnis amota (etiam asperiora his Alpium loca incolebant), sed in dies pejora verebantur. Eo supplices gementes tantum victum orare : se pro sumptibus, quam vellent pecuniam daturus ; etsi in extrema inopia versarentur, polliceri.

131. Quos decamus Pater, quassatos, fractos, pannosos cernens, eorum miseratus fortunam, [ad] eos ita benigne exorsus est : Nondum enim, quantum conjecturari valeo, quantum apud servos Dei oportet esse misericordiam spectastis ; quod profecto si spectavissetis, nihil vos perterrisset, neque pro victu pecuniam, neque aliud offerre vobis ori cordique fuisse, cum penes nos omnia in melius quærantur. Non diuturnum tempus, non nives rigentes obstant libertati : cum non a nobis, sed ab ipso Deo ex vestris sudoribus proveniant, quæ dantur. Tuta nobis omnia. A nobis vero non tantum sumptus necessari, sed auxilium ad dæmonem expellendum, Jesu favente, dabitur. Eo mittite tristem mœstitiam, desuper divinum expectantes auxilium. His arrecti animum dictis. Imperat, qui hospitio præerat, necessari omnia, dum moram hic traherent, dari, et sic ex voto omnibus rebus foris compositis, monasterium ingreditur.

132. Eam igitur diabolus cum sæpius suffocare, t hoc summis viribus omni que arte tentavisset, parentes, humanis auxiliis destituti, Jesum modo, modo Virginem Mariam, interdum sanctissimum Joannem, ferrent opem, clamitare. His in difficultatibus cum penitus, quid agerent, quo se verterent, nescirent, hospitem conversum, qui eis victum præbebat, si qua via posset, eorum inopiæ et calamitati subveniret, oravere. At illi simplici cum omnes hujusmodi in negotio deessent artes ; vix enim Dominicam orationem cum Virginis Mariæ salutatione scire, inquit : Fidem integram in primis erga Deum sanctosque ejus habere fideles omnes oportet ; inde suum suppliciter exposcere præsidium ; idque longamini spe agere, si quandoque, quod petimus, differatur, cum animis cupientibus nihil satis, ut dicitur, festinetur. Inde introveniens quidquid de lo arteve diaboli acciderat puellæ, et ut vitam luctu mœroreque plenam agerent alii, decano quamprimum studuit enarrare.

133. Motus his decanus sacerdoti cuidam ex monachis, singulis diebus cum cruce ad dæmonem conjurandum anathematizandumque eo ire præcepit.

ctorem per partes Alvernæ. Alvernum Tusciæ montem, S. Francisci stigmatibus notissimum intelligere.

m decani præceptum reverenter agitaret A
 , diaboli interim non quiescere, verum
 uellæ, modo juvenes conversos, modo bu-
 enigne appellare, joca cum eis agere, in-
 lliatis omnia tentare, eorum animos ad rem
 variis modis illicere, nihil quod ad tetrum
 utile putaret, relinquere. Ei multa agitati
 ente nihil cum procederet statuit mona-
 nde sæpius transeuntem, cui gallinarum
 nmissa fuerat, alloqui. Observato itaque
 er tempore, cum a pullis gallinæ pascendis
 [ad] eum ita, sui parentibus opportune aliis
 intentis, vel ut dicebatur, paululum quie-
 is, exorsus est : Antoni frater (nam nomen
 me audiendo didicerat), fortuna, si vir esse
 ræclari dulcisque facinoris casum dedit,
 t monachus casum. Hac scilicet nocte ad
 hanc ingrediaris, et mihi credas volo, me
 nihil periculi imminere. Cum monachus ille
 boli arte irretitus, et virtute castitatis, ad
 m illectus, portam monasterii singulo ve-
 audi diceret, et id minime executioni man-
 sse, ait dæmon : Fac periculum de cætero
 bi sit curæ : mea enim arte portam undique
 s patentem.

His dictis, monachus quam celerrime pro-
 monasterium versus ire; moram enim ultra
 acerat. Domini igitur multa secum volvens
 nto habere, quidnam e duobus, quæ seorsim
 ite certabant, eligeret. Nam in una parte
 oluptas puella potiri quovis modo cupiebat;
 tera timor Dei, sui dedecus, si in re capere-
 rceris asperitas, ne tam pessimum aggrede-
 facinus, deterrebant; vicit tamen in avido
 o pessimum consilium. Eo hujus ei participem
 neminem, statuit id, quod nefas erat, quoquo
 perpetrare. Casu eo die coquinæ officium
 re munus, quod in religione commune ne-
 omnibus, ut regula dicitur, etiam sacerdo-
 his tantum qui majora curant amotis, ad ip-
 dine vicissitudinario pertinere.

Quocirca optima via ad perpetrandum inventa,
 um monachum, virum religiosum, qui mona-
 a tunc curam et præsertim juvenum gerebat
 bis adoritur : Si justum est, Pater, et si libet
 orium extra, quia mihi multa incumbunt
 a, quiescam. Cum ille primo commotus in-
 re, id nullo pacto, et præcipue ob aliorum
 lum non decere assereret, et caveret id pete-
 d indecens esset; et iratus monachus, nihil
 m ob sua in eum plurima benefacta conse-
 , diceret; demum super hoc multis ultro
 te verbis consumptis, Gaspar ipsius imper-
 victus, quia nihil periculi, monasterio undi-
 auso et munito, immineret, eum missum,
 ut esset hac conditione, fecit. Ille se omnia
 am, etiam et majora pollicens, lætus ab ipso

Diligenter igitur omnibus, quæ coquinæ

erant, quam festive peractis, infelix, iudicii Dei
 semper præsentis, et professionis, quod majus est,
 quam coram ipso et sanctis ejus se observaturum
 juraverat, oblitus, rem, duce diabolo, tentare est
 ausus. Ad portam igitur monasterii veniens, eam,
 ut dæmon dixerat, patentem reperit. Verum preci-
 bus Joannis sanctissimi, qui servos suos decusque
 monasterii jugiter tutatur, factum est, ut metus pa-
 vorque ingens eum invaderet. Eo vehementer per-
 territus, sese quam raptim, ostio patente, ut erat,
 relicto, in coquinam dedit, ibique signo crucis se
 muniens, flexis genibus, orando, trepidus, adhuc
 divinum implorare auxilium.

137. Ipsum ego postea, multis præsentibus, præ-
 dicantem audivi, se nunquam majori horrore et
 tremore affectum : visum enim fuerat sibi, quod
 horresco referens, umbram quamdam atram hor-
 rendamque, oculos ignitos præ se ferentem, sul-
 phureum pestiferumque fumum naribus hiulcis
 edentem, ipsum insequi : quo totam noctem ad
 matutinas horas usque formidolosum et tremen-
 tem se etiam pernoctasse; hoc in animo etiam sæpius
 volvisse, se dormitorium extra, dum cæteri decum-
 bunt, fore nunquam. Cæterum domnus Gaspar
 Prior, de quo supra verbum fecimus, ostium clausum
 invenit : nam monasterii [claves] semper ad deca-
 num seu ad Priorem deferuntur. Neque hoc silentio
 prætereundum puto, quod cum forte alias monachus
 iste Antonius iter, ubi dæmon erat de majori præ-
 cepto haberet; eum his verbis irrideret dæmon :
 Vah ! omnium ignavissime, nulliusque pretii formi-
 dolose, qui mulierem puellam adire non audes :
 quonam pacto virum aggredereris armatum ? Abi
 quo dignus es cum istac tua timiditate muliebri,
 meamque opem posthac ne expetas, ne inquiras, ex
 quo, ut voluissem, puella hac modo non es potitus.
 Monachus vero signo crucis facto, in primis surda
 pertransiens aure, ad peragendum ivit, quod sibi
 imperatum fuerat, officium.

138. Est et aliud, quod, quæso, libenter audite.
 Joannes quidam conversus, qui cellæ vinarie pro
 exterioribus rebus curandis præerat, vir profecto
 simplex, cum quodam vesperi quamplures super-
 venissent hospites, et conversus alter Augustinus,
 de quo supra verbum fecimus, cui negotium his de-
 serendo necessaria injunctum fuerat, hospitibus
 aliis inserviret; Joannes iste illorum, qui cum puella
 capta a dæmone erant, curam cœpit. Deferens itaque
 eis necessaria, forte patrem senem, diabolo vires
 administrante, hoc animo [ut] ipsum suffocaret
 filia aggressa fuerat incassum, matre insuper totis
 viribus annitente, oranteque semper filiam, ne tan-
 tum tamque tetrum facinus in parentem admitteret.
 Nam cæteri tunc aberant; quod admisisset profecto,
 ni conversus, invocato nomine Jesu, ac suis usus
 viribus eam, ægerrime tamen, a patria violentis
 complexibus abstraxisset.

139. Verum cum jam discessum parasset conver-
 sus, iteram puella nutu diaboli atrocius solito pa-

trem, mortem crebro minitando, aggreditur. Injecerat enim manus in gulam. Ille intro quamprimum, matre conclamante, rediens, dæmonem, ea vi amota, ut solent sacerdotes et religiosi, vulgaribus tamen verbis (litterarum enim ignarus erat) conjurare cœpit. In quem dæmon vultu atroci terribilibusque oculis se, ut ipse solitus erat referre, convertens inquit: Asine, bubulce, nullius valoris homo, unde hæc tibi audacia, ne, ut religiosi assolent, conjures? Abi hinc in crucem tuam, et tuum non aliorum peragas negotium; et si ulterius bellua, non homo, perrexeris, mihi crede, tuo supplicio docebis humanum genus, quid periculi immineat divina tractanti, nisi sacris prius initiatus fuerit.

140. At conversus et teterrimo dæmoniis aspectu et minis ejus non parvo timore correptus, inde quam raptim abire. Quem senex parti suæ diffidens magnopere orare, illuc alium ex bubulcis seu subulcis per Jesu Christi clementiam mittat, et illico suum præsens periculum decano monachisque enuntiare studeat. Quod ille diligenter oratum peragens, Antonium quemdam ex bubulcis illuc ire jussit; remque omnem deinde Patri decano aperuit. Mittitur statim sacerdos, qui, uti justum fuerat, puellam stola sacerdotali circumligavit, et deinde parentes, ne ulterius formident, monens, insuper et bubulco imperans, ad suum solitum concedat locum; quia jam multum noctis peractum erat, quam cito in monasterium rediit. Hinc facile intelligi potest, cujus virtutis et potentiae sint stolæ sacræ, et cætera, quibus sacerdotes ornantur, dum suis funguntur officiis, fide tamen, ut fit in cæteris rebus præmissa. Nam diabolus, qui antea ferox in senes illos miserabiles fuerat, in alios vero verba contumeliosa dixerat, stola circumligata, ut diximus, demissus, humilis, impotensve effectus, totam noctem duxit quietam.

141. Additur huic et aliud miraculum. Nam Antonius ille bubulcus, quem paulo ante retulimus, cui boum cura cum aliis quibusdam injuncta fuerat, turpi amore puellæ captus, secum in mente volvere cœpit, qua via posset clam parentibus ipsius puellæ potiri concubitu. Nam cum moribus tum natura rusticanus erat [esset], quid periculi ob diaboli sævitiam immineret, minime cogitans, verum voluptatem malam tantum explere cupiens. Sibi multa agitati hæc optima via visa est, aditum fenestræ, quæ partem respiciebat inferiorem, scalis positus tentare; quæ quidem fenestra pessulo, seu sera, nullo artificio inepte adeo claudebatur, ut quivis arte callidus de una ad aliam partem [movere] valisset per rimas ipsius fenestræ. Hac itaque viam rem ille aggredi cum cœpisset, et jamjam ad id devenisset, ut fenestra aperiretur, diabolus circum scalarum gradus volitans, sic eum perterrefecit, ut tremens toto corpore, pedibus etiam et manibus suum officium non rite peragentibus, ad terram repente lapsus, uno crure pene fracto, scalis relictis,

A vix ad bovine usque, quod non multum distabat, repens pervenerit.

142. Quo repente subitoque casu stupentes alii, qui erant, bubulci, unde hoc sibi, vel quæ tanta ipsum tenuerat mora, sciscitantes, pavens tremensque adhuc ipsis, qui hoc idem paulo ante, dum moram traheret, conjectaverant, rem omnem, hac lege dicerent nemini, aperuit. Verum non multo tempore post, cum de ista puella sermocinaretur, quasi pro miraculo hæc eadem Antonius presentibus nonnullis prædicavit. Hoc S. Joannis precibus factum nulli nostrum dubium exstitit, cum sui Ordinis, præcipue hujus monasterii, decus honosque curæ est: ut ipse et alii posthac ad hujusmodi turpissima essent tardiores vel caverent: nam ausim dicere, talem rem ante vel post tentasse neminem, etsi multæ et vultu modesto et venusto venerint et ætate integra puellæ, cum a diabolo, tum aliis morbis oppressæ.

143. Sed ad diabolum, qui Lisam puellam invaserat, redeamus. Cum enim, ut supra diximus, jam omnibus suis viribus destitutus, etiam nec mutiri amplius auderet, nivibus Austro flante liquefactis, die quadam, nec aura quidem spirante, sereno cælo, ægre ad capellam, summis viribus, diabolo ne id fieret annitente, trahitur, et de more cum S. Joannis brachio, presentibus monachis devoteque psallentibus, et canentibus, in moram longam conjurando et anathematizando torquetur: cum enim jam discedendi tempus adesset, pristinis viribus resumptis exclamare repente, debacchari, convicia maledictaque dicere, solito pejus puellam sursum tollere cœpit.

144. Accedentibus igitur nonnullis, qui aderant familiares, montanis ferocissimis, eam maximo cum labore vix sistere valentibus, pro tempore quievit dæmon. Tandem S. Joannis virtutem amplius non ferens, alio ingenti cum stridore concessit. Puella vero e manibus tenentium paulatim prolapsa, diu, uti hac vita mortali functa supra ecclesiæ pavimentum jacuit. Demum surgens, Jesu in primis, Virginique Mariæ, et S. Joanni gratias agens, læta cum suis domum propriam contendit. Verum, nondum tribus mensibus expletis, iterum idem dæmon eam atrocius solito invasit.

D 145. Eo parentes nimium percussi, quid in hujusmodi re atroci agerent, quo se verterent, penitus ignorabant. Huc redire eos pudebat, alio se conferre, etsi necessitas cogeret, tamen, quia et vires et pecuniæ longis itineribus jam absumptæ fuerant, verebantur. Itaque in re dubia non defuere, qui et pecuniis et jumento ferrent opem. His ergo hoc monasterium iterum petentibus non cessare comites, pars misericordia pietateque illecti, pars cupidinis visendi tale et tantum monasterium in terra deserta in loco horroris et vastæ solitudinis situm: adventum quorum propter dæmonis reditum monachi ægerrime ferentes, statuerunt intus, foris quoque

ando, supplicando, ipsum dæmonem acer- A
pugnare.

um igitur hinc inde summa vi decertare-
oannis sanctissimi virtutes crucesque tam
diabolus amplius perferre non posset, in
os, parentes puellæ, truces oculos conver-
s mortale sonans, inquit : Iniqui perversive
ir me filiamque vestram, vita a vobis male et

instituta, in tot devexistis tormenta? Re-
ite ad conscientiam; facinora illa mucida,
is latent, jam expurgate, ut pœnitentiæ acri-
virtuteve Dei curentur. His dictis conticuit

Hi vero rubore perfusi, qua potuere con-
sua peccata confessi sunt. Ex tunc diabo-
ti fumus visus est per puellæ os supera
puæ quidem devotissimam et utilem suorum
in hoc S. Mariæ monasterio, sicut paren-
uit confessionem, et Domino Jesu deinde,
ospitem fecerat, ut sponso, adhæsit.

PARS XII.

nus quædam de S. Mariæ Prunetæ regioni-
ltis comitantibus, quia non obscuro loco nata
i jumento undique funibus circumsepta se-
e ad hoc S. Mariæ monasterium concessit :
æmon adeo ferox demensque invaserat, ut
ibus monachis cum reliquiis, a multis, etiam
s a tergo revinctis, nec teneri nec flecti pos-
necesse fuit [ad] abietem quamdam, quæ in
ob novum ædificium peragendum tum sita
ane circumducto [eam] irretire; et ita vix
terat]. Operæ pretium erit advertere, quam a
e assidue quateretur, subinde subnixu extol-

exclamare ipsam, ululatus aniles edere, se
m præ dolore clamitare, ita omnibus, qui
t, et misericordiæ esse et terrori non parvo.
Verum cum dæmoni, etsi ingentibus S. Joan-
ute afficeretur cruciatibus, vires non im-
entur, imo magis magisque auferentur, ita
s omnibus, qui eam vinctam habebant, mo-
antando et orando, ita ut fit semper, anum
natura et ætate squalidam et horrendam, cui
diabolus feram, deformemque reddiderat spe-
ris, trepidi deserentes rediere intro. Cæterum
serabile spectaculum omnibus, qui aderant,
: ubi enim monachi cessere forte per horam,
æmon (nam soluta erat) in gyrum vertere, in-
abiliter movere, et ita tartereis vocibus ex-
e, [ut] montes collesque supini et formidolo-
es vocem reciprocam, ut Poetæ nostri dicti-
tentia, reddere viderentur.

Qui vero parentes et comites aderant, ingenti
e percussi, cum, quid in tali re agerent, peni-
orarent, tantum divinæ clementiæ in primis,
. Joanni et nobis, [ut] eorum miseremur, se
ndare. Cui miseræ et torturis abbas compa-
ni ex monachis præcepit, ut, corporibus cibo

) Per *breve* hic intelligitur, ut opinor, charac-
teristicus in *brevis* vel *breviculo* descriptis, de
habet Cangius in Glossario.

recreatis, tandiu orationibus et precibus instaret,
quandiu, aut diabolus alioversum tenderet, aut
dies finiretur. Quem laborem monachus cum li-
benter obiret, oraretque incessanter, ambo (ille
conjurando, hic vociferando) defessi sunt. Verum
tandem Deus omnipotens ex alio prospectans, mu-
lieri precibus Joannis sanctissimi opem tulit;
nam inter conjurandum : Exibo, inquit, exibo,
idem dira voce geminans; quia hic ulterius esse,
etiamsi sit voluntas, potestas non datur. Quod
nobis tui exitus signum dabis, inquit sacerdos. Ce-
reum, ille [ait], ardentem exstinguam. Illico cereum
accensum, solum non exstinxit, sed quadam im-
patientia ductus, ad terram detrusit : hærebat
enim parieti. Anus vera diu velut defuncta humi
prostrata jacens, exurgens tandem Deo sanctoque
Joanni, inde nobis gratias agens; domum suam
læta una cum sociis concessit.

150. Vidimus in hoc S. Mariæ monasterio et aliam,
in decrepita ætate constitutam, quæ nunc secus eam,
de qua nunc verbum fecimus, a dæmone crudeliter
torquebatur. Verum nonnunquam jocum et risum
de se dare, cum presbyterorum more hymnum An-
gelicum, Apostolorumque symbolum, quod festis ce-
lebratisque diebus dicitur, caneret non absurde. Cum
igitur longa conjuratione frangeretur, tandem rem,
cur non alio concederet, nullo interrogante, aperuit.
Aiebat enim : Nisi, quod intra vestes situm breve
(168) latet, amoveatur : hinc, si vellem, nequeo dis-
cedere. Locis igitur abditis, sacerdote et id assen-
tiente, scrutatis, dissutis etiam, anu illa, ne quid
fieret, prohibente, inventum est. Quo amoto, mox
dæmon clamans voce magna alio contendit.

151. Id breve conspeximus fere omnes hujus mo-
nasterii monachi. Erat enim signis variis caracte-
risbusque quibusdam in angulis, nominibus mixtis,
impressum cera alba filisque circumligatum : cujus
non omnia sed quædam teneo nomina, Og (169) videli-
cet et Magog, quæ in Joannis evangelistæ Apocalypsi
leguntur : Tetagrammaton insuper, Adonai, Sa-
bath, quæ quidem nomina, ut nostræ docent Scri-
pturæ, Dei magni sunt. Hæc huic operi seu miraculo
inserere non abs re visum est, ut quis intelligat,
dæmonem sæpius tum verbis tum rebus ipsis, sub
facie specieque boni, miseros mortales et genus fal-
lere humanum : id vero, ut res diabolica, igni dari
imperatum est. Eo liquido constat, breviter nec fieri
nec ferri licere, nisi quæ a sacris canonibus conce-
duntur, quæ quidem pertranseo, ne videar regula-
res constitutiones potius quam historias scribere.
Incantationes vero et quas vulgatis verbis dixere
magias, apud Christianos nusquam gentium pro-
bantur. Verum nunc ad reliqua.

152. Ex Galliæ Cisalpinæ partibus nobilem quem-
dam, qui se ad plures jusserat sanctorum reliquias
deferri, monitu quorundam nostrorum monacho-

(169) *Og* est nomen regis Basan. Auctor certe vo-
luit dicere Gog et Magog, de quibus agit S. Joan-
nes in Apocalypsi cap. xx, § 7.

rum, qui eas in monasteriis incolunt regiones, ad istud S. Mariæ monasterium usque, gratia recuperandæ sanitatis, venisse tempore abbatis Bernardi, a quodam nostro converso jam decrepito accepimus. Hic ubi primum ecclesiam ingressus est, nondum lata cruce, qua, ut supra dictum est, dæmones conjurantur, diabolus tum luci, tum Joannis beatissimi sanctitatem amplius perferre non valens, emissâ ingenti voce, abiit. Quæ vox, ut ipse conversus referre solitus erat, adeo terribilis et tartarea existit, ut omnes, qui tunc cultui divino inserviebant, reddiderit attonitos. Vir ille beneficii accepti memor, non parvam pecuniæ quantitatem devote super altare ponens obtulit: qui inde liberaliter cum sociis habitus, postridie cunctis de more visitatis, quæ sancta sunt, locis, etiam anachoretarum humilibus cellulis, in Liguriam bene instructus et admiratione plenus tum loci devotione, tum monachorum virtutibus concessit.

153. Ad hoc, ne cui id mirabile seu incredibile existeret, et aliud multo majus prædictus conversus referre solitus erat. Aiebat enim, quemdam mercatorem prædivitem de Unguriæ partibus Venetias, inde Pisas (170), [ut] Romam tandem peteret, comitantibus multis, navigasse. Quem cum Pisis dæmon invasisset, eumque torqueret acriter, adeo [ut] ex sociis ipsum aggredi auderet nemo (multos enim morsibus graviter atrectaverat), demum cujusdam Pisani fraude deceptus, fune catenaque ligatus et ad varias Italiæ partes, ubi Sanctorum loca [esse] audiverant, adductus, nec tamen convalens, intuitu quorundam honorum, hoc S. Mariæ monasterium cum sociis adivit. Huic erat interpres, qui modo latina, modo materna lingua suos omnes aperiret sermones. Nec statim hic, ut supradictus, sospitatem recepit: sed quivis in atroci certamine consumptis diebus, dæmon, sese alio concessurum, nec posse Joannis sanctissimi virtutem amplius perferre, fatetur. Sciscitante sacerdote, quod signum, ubi discederet daret, ait: Audietur ab omnibus. Et illico capellæ tintinnabulum, nemine funem trahente, signum fecit. Quod signum omnibus, sed præsertim suis admirationi existens, qui forte numquam vel raro hujusmodi prodigia viderant. Deum ergo sanctumque Joannem benedicentes, rediere Pisas, inde Romam, postremo in patriam propriam.

154. De Casentini partibus, [ex] oppido, quod Romana (171) dicitur, militem quemdam pro sospitate obtinenda vidimus concessisse ad hoc S. Mariæ monasterium: qui a tanto torquebatur dæmone, ut a multis etiam ferocissimis juvenibus vix dum conjuraretur, detineri posset. Verum cum jam fere per triduum multis tormentis, tum cruce, tum S. Joannis brachio affectus esset, Jesu virtute, et S. Joan-

(170) Urbs Hetruriæ olim virtute bellica memorabilis, ad Arnum fluvium interfluentem, a cujus ostio sex miliaribus in ortum distat. De reliquis locis, quæ hic memorantur, agere non est opus, cum ita nota sint ut explicatione non indigeant.

nis precibus in hæc tandem furibundus prorupit verba: O hominum omnium iniquissime, cur me teque in has cruces horrendaque tormenta dedisti? Nosti enim, quæ Deo et Matri ejus vovisti; peroptime calles, sed dissimulas, perjure. His dictis voluit, sed non valuit, ipsum ad terram tartarea vi detrusum suffocare.

155. Miles ille, ubi divina pietate paululum naturales sensus revocavit, cum a monacho sacerdote, si quid voti Deo obligaretur, moneretur, [ut] per confessionem aperiret, habita suorum scelerum devota confessione, votum, quo Virgini Mariæ tenebatur, se, ubi primum sospes domum repedasset, executioni mandaturum pollicitus est. Qua ex corde promissione fideliter justaque data, dæmon absque miseri hominis tortura, nihil mussitans ad alias se contulit regiones. Hinc quivis Christianus plene intelligit quid periculi sit vovisse, nec, si facultas data est, ignavia vel malitia, seu sapiæ mentis perversitate, non reddidisse votum. Verum si partim de his votis quæ viderim, quæve audiverim digna, litteris mandare statuissem, metas, quam miracula, maturius me desereret. Eo ad reliqua, quæ, ni fallor, non minorem legentibus et admirationem et utilitatem prioribus allatura sunt.

156. Me in puerili ætate constituto, cum nonnullis, qui adhuc supersunt, monachis, de Senarum (172) partibus adolescens quidam non tantum a dæmone captus, verum etiam paralyticus, mutus et surdus, a parentibus, S. Joannis miraculis et prodigiis impulsis, ad istud S. Mariæ monasterium, non parva hominum turba inaudita re tracta, in cistis jumento superpositis deductus est. Proh Jesu bone! quid admirationis quidve amaritudinis mortalium mentibus dare nostram imaginem spirantem et vivam, omni membrorum officio privatam et dæmone repletam conspicerem! Quis usquam gentium hujusmodi audivit! Quis aspexit? Quis non ingenti admiratione afficeretur, non tantum propriis oculis videndo, sed accipiendo auribus? Ubi primum in parvula ecclesia, quæ extra monasterium sita est, matris et aliarum mulierum gratia, quæ pietate coactæ, iter una aggressæ fuerant in grabato toto corpore stratus esset (nam sedere, quia paralyticus, haud poterat), illico illuc re nova illecti, [multi adveniunt, et] conversorum, monachorum, aliorumque opificum et montanorum, qui variis incumbentibus negotiis, sit concursus.

167. Hic etsi opera diaboli, ut diximus, omnium corporis membrorum officio privaretur, tamen lingua ipsius, dæmonis virtute plurimum in eo vigere. Nam indecentia in Deum et S. Joannem (virtute enim ipsius torquebatur) edere. Cum igitur non parum laboris, ut) sospitatem reciperet, dies noctesque

(171) Locus hic situs est in tractu Casentino circa Arnum fluvium, æquali fere intervallo a Valle Umbrosa et eremo Camaldulensi.

(172) Senæ, vulgo Siena, urbs Hetruriæ satis nota, de qua iterum antea egi.

,conjurando,instando singularibus (ita enim A tum fuerat) suppliciiis monachi pertulissent; Jesus Dominus noster [ejus misertus est] is imprimis Joannis beatissimi, inde fide laque suorum, præsertim matris: nihil enim n prætermisit; paulatim adolescens, propriis s officii et viribus recuperatis, et dæmone aristi virtute(monachi non parvam traxerant) fugato, Dominum per se laudabat, omni-admirationem sui faciebat.

So parentes præ gaudio toto corpore gestire, amplecti, osculari. Qui aderant, tanti mirapore percussi, S. Joannem miris laudibus um extollere. Tandem, silentio dato, talem audientibus cunctis, habuit orationem: Pissu, a quo omne bonum, et sine quo nihil B , toto corde, tota mente, totis viribus te be- laudo, magnifico, qui per servum tuum m beatissimum hujusmodi prodigia nobis, magis magisque laudemus ostendis: quod in filio meo hactenus misero, nunc felicitate, quæ vera felicitas dici et potest et de-elligo. Eo bone Jesu, tuque Virgo Maria ssima, etiam et tu Joannes beatissime, filium rosque omnes in rectam viam et ad patriam deducere dignemini: vobisque, Pater Abmonachi, quos ad hujusmodi dignissimum a elegit Deus, nos nostraque commendamus, rum memores in omnibus vestris esse veli- super ipse Jesus pro tali tantoque beneficio orum patria pro nobis restituat. His finitis, o devote S. Joannis brachio, læti in patriam C lere. Quod prodigium antea toto sæculo um, non tantum civitati Senarum, sed fini- unctis, ubi narrabatur, summæ admirationi

Rem revera ridiculam, veris rebus verio- amem, quæ nostra tempestate accidit, enar- lisco. Senex quidam de Scarpariæ (173) op- ito in Mugelli partibus, ad S. Cresci eccl- evit] imprimis, quæ ea in regione dedicata de, cum haud sospes fieret, ad hoc S. Mariæ terium concessit. Hic brevi pristinæ redditur i, domum suam lætus abiens: [sed], nescio usa vel quo vitio factum sit, in eum paulo em ipse dæmon iterum introiit. Quem ad um S. Crescium, cum parentes longo itinere D que asperitate, si huc concessissent, perterriti deduxissent, petito signo a sacerdote, qui onjuraverat, inquit dæmon: Mox signum estum dabitur, et illico asinum, super quem t, in arboris trunco suspendens, ipsis dolo- amnun illatum et multis risum præbuit. Hoc

) Scarparia sita est in agro Mugellano vulgo il- o, de quo et supra egimus.

) Errat hic Auctor ponendo montem Aventinum ille Exquilino, qui multum ab invicem distant, us Romanis satis notum est. In colle autem lino id prodigium factum esse ex Breviario

ita fuisse a viris fide dignis, qui in S. Joannis festi- vitate, voti emissi gratia, hanc adiere ædem, rela- tum est.

160. Molendinarius quidam de valle Arni de op- pido videlicet Lancisæ, die quadam dum molendi- num extra sospes [in] ligno quodam decumberet; ubi surrexit, neque mens neque cætera corporis membra satis suum officium agere, imo huc illucque debacchando currere, et ut paucis absolvam, insani capitis et stulti hominis officia de se præbere. Quem, qui supervenerant, dolo vique comprehen- dentes, vinctis a tergo manibus, ad hoc S. Mariæ monasterium, vociferantem, et, quo ibant, omnes partes clamoribus replentem, traxere invitum. Cum enim quis esset, et cur tantopere miserum homi- nem torqueret, a sacerdote interrogaretur; tum, ait dæmon: Me hinc expellere minime ad vos per- tinet, qui veram professi estis religionem, et quos nisi justum agere haud decet; furem enim aggressus sum crebro mentientem, Deumque etiam sæpenu- mero blasphemantem. Ita esse, audientibus nobis, affirmavere quamplures. Verum cum sacerdos clam aliis eum ab hujusmodi nefariis [ut] cavere vellet, moneret, demum post triduum, quo tempore dæmon eum acriter vexando torserat, de se non parvo dato signo (fenestræ enim partem fregit) abiit quo mæ- ritus est. Eo molendinarius ille Jesu et S. Joanni gratias agens, et artes et mores domum rediens mu- tavit.

PARS XIII.

161. In vigilia S. Mariæ, quæ ob ingentem copiam nivis, quæ olim Aventinum montem (174) Romæ, ipsius Virgius prodigio, secundis Nonis Augusti comple- vit, de Nive dicitur. Is enim festus dies et celebra- tus per religionem Christianam quintus mensis Au- gusti a Christicolis notatur. Et ne cui admirationi sit me hoc in miraculo tantum mensem diemque notasse iutelligat, res novumque prodigium, [ut] id agerem, coegisse. Quod equidem horrendum, pecto- ribusque æterne servandum animadvertatis oro. Hoc enim ab alio non accepi, sed ut multum inter- fui, legi, dæmonem conjuravi. Ea igitur quam dixi- mus die, mulier quædam a dæmone capta, revera haud ignobilis de Calcisæ (175) partibus, ut in tali re fieri sæpius solet, multis comitantibus ad istud S. Mariæ monasterium contendit. Cum enim a me in Sanctorum sepulcro, de quo alibi latius verbum fecimus, tunc prostrata conjuraretur, et mutus dæ- mon effectus, legendo, orando seu conjurando nul- lum daret responsum, forte Ordinis S. Francisci duo supervenere Fratres, qui a Fratre Marco tunc cremita S. Mariæ de Cascea invitati, ad ipsius Vir- ginis Mariæ festum ire properabant.

Romano aliisque monumentis constat.

(175) Opinor esse eundem locum qui sub nomine Cascia in mappis geographicis statuitur inter duos rivos ex fluvio Arno ortos, non procul a montibus Prati magni.

162. Qui liberaliter a nostris habiti, dum more solito totum viserent monasterium, dictum fuit venisse mulierem a dæmone possessam. Illico itaque nova re illecti concessere ad sepulchrum. Unus autem ex his forte necromantiæ arte instructus, mediū interrogando laborante, et dæmonem non respondentem haud æquo animo perferens inquit: Quæso, Pater, pace fiat vestra. Huic mulieri quædam secreta in aures liceat dicere. Quid si dæmon etiam invitus respondere cogatur? Ego igitur in tali re parum expertus, putans verba aliqua divina, ut decet Fratres, dicturum, permisi libenter. Accedens itaque ad mulieris aures, nescio quid mussitans et labia movens secreta spiraverit. Cui statim dæmon indignans, eumque trucibus minaciter aspiciens oculis, in hæc demum verba stridens erupit: Hypocrita, simulator non Frater, sed corruptor, o hominum pessime, qua tu audacia isthoc in loco sacro, Reliquiæ servisque Dei præsentibus, ausus es tua pessima arte, quem Deus nondum coegerat, cogere. Te, mihi crede, pænitteret, si quæ in sinu defers amoveres: ferebat enim, ut mihi ipse deinde retulit, de ligno pretiosissimæ Crucis Christi Jesu.

163. Cui cum statim intrepidus, Nec te nec tuas paveo minas, responderet, inquit dæmon: Da, oro te, huic, quod in sinu latet tuo: inde in Alpibus juga, vel quovis extra hæc loca sancta te confer, et illic mecum conflictando experire quid tua, o bos, virtus in me possit: verum nec urbem adieris Perusiam [quin] ego quid mea in te valeat, periculum faciam. His dictis conticuit. Infelix vero Frater, de his quæ in diabolum dixerat, pœnitentia ductus, ingenti pavore percussus, una cum comite, S. Joanni imprimis, inde nobis, plurimum se commendans, tristis abiit. Mulier vero eodem die virtute Joannis beatissimi pristina sospitati reddita, quia non procul a monasterio [habitabat], gaudens domum propriam concessit.

164. Frater autem ille, de quo nunc verbum feci, ut suus postea nobis retulit comes, tales exitus habuit: sanctæ enim Mariæ fustivitate ex voto et sententia eremitæ Marci acta diligenter, ad quemdam Conventum Fratrum, in colle quodam satis in immensum pertingenti inter S. Joannem de valle Arni et oppidum Montis-Varchi (176) situm, se Fratres illi conferentes, is qui pessimum facinus perpetrarat, sua lacrymans scelera, humiliter confessus imprimis, inde quid sibi acciderit compluribus enarravit. His itaque Fratribus res inaudita non parvam et admirationem incussit et metum; tamen, ut Fratrum mos est, ejus blandis verbis lenire dolorem, nihil esse quod vereri deberet, tum quia confessus, tum quia diabolus nec valet quod vult: frangitur enim Dei potentia, ejusque virtute debilitatur: et, quod majus est, mentitur sæpe. His igitur et aliis verbis

(176) Ambo hæc loca inter duos rivulos ex fluvio Arno versus meridiem fluentes includuntur. De S. Joannis oppido supra actum est.

(177) *Lacus Perusinus*, sic dictus ab urbe Perusia,

A ultro citroque datis et acceptis, in spem animum arrecti, se Fratrum orationibus commendantes postredie iter perrexere suum.

165. Verum cum intensissimo solis ardore et labore fessi, sub lata olea locum Perasinum (177) prope, in itinere consedissent: ecce (horresco referens), condensa nebula et nigerrima quodam cum stridore horrenti e lacu repente veniens, ubi consederant miseri, locum omnem conglobans, ita [ut] illic diem in noctem verteret, ingenti cum fœtore eos circumdans, inde paulo post abiens, summum æra petiit in quo paulatim soluta nusquam comparuit. His illico obriguere pili, et subitus cucurrit eis per ossa tremor, et humor undique et undique salsus guttatim scaturiens. Ubi paululum morati sunt, longe trepidi pedibus labantibus surgentes, signoque crucis se munientes, inceptum non sine magno labore peregere iter. Cæterum ubi civitatem Perusiam ingressi sunt, miser ille, quem dæmon nostro in monasterio acriter castigarat, diem clausit extremum. Hæc omnia alter Frater, comes ipsius in reditu suo Florentiam, nobis referre curavit. Exemplo hoc patet satis, artem necromantiæ, nec secularem quidem, quanto minus Religiosum exercere debere, præsertim quia Christianos omnes, divina humanaque, non diabolica, requirere auxilia oportet. Verum nunc ad reliqua.

166. Ea in hebdomada puella, septimum ægeas annum, a dæmone possessa, a parentibus ad hoc S. Mariæ monasterium vi raptâ, omnibus ea in ætate puellari posita, admirationi extitit. Cui cum in Sanctorum sepulcro matris lacrymis aliorumque pietate motus, compaterer, dæmonem vero orationibus et precibus in rem suam abiret conjurarem, tanta vis puellæ, dæmone annitente, fuit, ut ingentia saxa capite amoveret, virosque omnes, qui super sepulcrum sedebant ne forte exiret, in varias partes (quod dicta incredibile est) labi coegerit: ipsa vero quam primum prosiliit extra. Ego equidem tale oculis meis nec ante nec post memini me vidisse. Proh, bone Jesu! parvula puella, tantum arte dæmonis furorem versa hoc tale solo capite ausa sit facinus. Ubi primum, ut dixi, a Sanctorum sepulcro prosiliit, circumferens hinc inde truces minaciter oculos, miserabile pavidumque de se omnibus spectaculum præbere: passos enim capillos, oculos ignivomos, os spumosum, lacerumque pectus et ora habens, modo singulos, modo universos ad certamen provocare; et eo atrocius, quia intra valli septa clausa et juvenum globus ostium obsidens, nulla parte via, qua erumperet, dabatur.

167. Demum omnibus formidine arreptis eamque aggredi cunctantibus, signum Crucis cum S. Joannis cruce in eam faciens, quievit paululum. Quam lapsam et sudore madefactam misera mater in sinum

a qua tantum 7 miliaribus distat; ab antiquis *Trasimenus* vocabatur. Situs est in ditione Ecclesie in Umbria; ejus circuitus est 22 miliarium, continetque tres parvas insulas.

s, caput compsit, cæteras et deinde partes A
adornando. Paulo post, quia diei extremum
s intro petentes, eamque comites pedibus et
pore labantem trahentes secuti sunt. Ubi
d capellam ventum est, ibi quievit paulu-
te fortuna fuit in Virginis Mariæ laudem, ut
singulis per totam Christi religionem fieri
, pulsaretur; vix primo dato signo, dæmon
Mariæ sanctique Joannis virtutem amplius
ferens, me una cum acolythis, quorum unus
verbis et sale expurgatam, alter Crucem fere-
liente, dæmon ingenti cum stridore exclam-
oncessit. Postero vero die, Jesu Virginique
matri ejus ingentes gratias agentes, læti in
contendere. Eam deinde incolumem vidisse
mini: in Valle enim Arni superioris, non
a Castri-Franchi (178) oppido distans, mora-

De patria mea, hoc est de Raggiolo (179), et-
as ad hoc S. Mariæ monasterium gratia so-
recuperandæ venire, tamen hoc uno in præ-
um contenti erimus. Adolescens quidam, cui
Andrææ est (superest enim adhuc), cum mali-
jusdam perversique presbyteri, ut postea
claruit, incantationibus magisque, ut vulgo
ita acriter vexaretur, [ut] vultus, ora vestes-
sere manibus propriis flendo tunderet lace-
re, et germanus cæterique affines, quid tanto
crimine agerent penitus ignorarent, forte
a bonus vir, qui ad tantum cum cæteris mul-
currerat spectaculum, ei compatiens inquit:
i Mariæ bono rectoque corde hunc commen-
si reddideritis, mihi credite, illico bonæ vale-
dabitur et sanitati. Germanus igitur suus, his
a, nulla data mora, tale Virgini Mariæ emisit
: Tales quales indutus est vestes, o Virgo
purissima, tuam una cum isto misero adiene-
am, in foribus templi ad tui decus suspen-
modo per te, o omnium sanctissima, pristinæ
i restituatur. Res mira! mox suis votis
Virgo Maria adstitit, et præfatum An-
ab eo intolerabili liberans dolore, mente et
e sanum valentemque reddidit.

Eo, qui aderant, omnes se explere in glorio-
Virginem Mariam laudando, benedicendo et
ando, haud poterant, lacrymis ob gaudia exor-
itaque die, aliis rebus relictis, ecclesiam S. D
de Bibiena, quæ de Saxo dicitur, adire
primum, oblatisque vestibus, et oratione in-
ad Mariam Virginem devote ex intimis præ-
s emissa, domum eo vesperi prospere rediere
um itaque Andræas iste arte diaboli membris
us captus, Virginisque Mariæ precibus libera-

b) Locus ille includitur duobus Arni rivulis, et
a meridiem distat a Valle Umbrosa æquali fere
quo Vallis Umbrosa inter septentrionem et
em a civitate Florentina.

b) Didacus Franchius in citatione Auctorum ante
i S. Joannis Gualberti hunc locum vocat
nolo, aitque situm esse in tractu Casentino.

tus esset, non longo deinde temporis intervallo dato,
cum die quadam una cum quibusdam vineas excole-
ret, iterum dæmon herbis et verbis noxiis coactus,
et supra, eum ingrediens possedit. Inde debacchari,
furere, alios marra, sudibus saxisque petere; illi
fugere, secreta securaque loca adire; tandem alii
quamplures ad eum de vineis, de agris, hinc inde
concurrentes, fessum vi dolore capientes, ligatum
et vinctum traxere domum. Quibus cunctantibus,
quid agerent, quoque se verterent, penitus ignorantibus,
optimum factum visum est eum ad S. Mariæ de
Valle Umbrosa monasterium ducere. At alii maligno
spiritu ducti, magos et incantatores super hoc con-
sulendos in re fore existimantes, inquit germanus
ejus, Galganus nomine: Nisi in [monasterio] S.
Mariæ de Valle Umbrosa sospitatem pristinam re-
cuperet, alio ire in præsentiarum non sanum mihi
videtur fore consilium. Confido enim S. Joannem
nobis, ut cæteris, opem cœlitus daturum, modo eam
sincero corde integraque fide exigamus.

170. Hic optimus adolescens divinum tantum
consecrat quærendum auxilium ubi humanum dees-
set: quod equidem omnes qui sanæ sunt mentis
sentiunt. Mox itaque jumento de more cum cistis
parato, multis ex patria comitantibus, huc conten-
dere. Ad quem visendum, cum quia de patria, tum
etiam quia, ut puto, affinis esset, properans, re di-
ligenter cognita, pro ipsius salute in hospitali ignem
juxta, non cruce, non reliquiis aliis adhibitis, di-
vina tantum misericordia fretus, oravi: Proh, bone
Jesu! e vestigio meritis Joannis beatissimi, sua
comitumque fide miraculum secutum est, cum quos-
dam nigerrimos carbones paulatim evomens, Deo
gratias, Deo gratias, inquit, convalui! Ad hæc vi-
denda sociorum aliorumque fit concursus. Nequi-
bant satis mirari unde isti carbones, præsertim
cum se nunquam comedissem fateretur. Sciscitantibus
itaque me unde hoc, cum nihil certi hac in re
dare auderem, conjecturor tamen, inquam, diaboli
arte fieri posse, mixtos cibo potuque non apparere,
et sic sumi. Verum, ut Crispus (180) ait, vereor ne
quis, quæ sibi facta putet, æquo animo accipiat,
supra ea veluti ficta pro falsis ducat. Cæterum,
quod propriis oculis perspexi, manu tetigi, affir-
mare non dubito. Nam ad hujus confirmationem,
puellam illam S. Gaudentii, de qua supra multa
dixi, in testem afferro; cum et alios quamplures, si
res exigeret, afferre possem: a multis enim fide
dignis religiosis accepi eam dentes, capillos aliaque,
dum in S. Salvio conjuraretur, spuisse. Verum hæc
pro incredulis: nunc ad inceptum redeo.

171. Matronam quamdam Florentinam, Vaggiam
nomine, haud obscuro loco natam, a dæmone ca-
Ab hoc loco Hieronymus horum miraculum col-
lector cognominatus est *Radiolensis*.

(180) Forte Auctor hic intelligit Sallustium histo-
ricum, qui habuit præ nomen *Crispi*, ut patet ex
Martiali poeta, a quo dicitur: *Crispus Romana pri-
mus in historia*.

ptam, cum Florentiæ sospitatem non inveniret, A clam quam potuit, nocturno scilicet tempore, hoc S. Mariæ monasterium petiisse vidimus. Hanc tali occupaverat dæmon; interdum miti ingenio adeo esse, jocari, facetias, risu dignas urbanitates de se dare, et præsentibus voluptati pariter et admirationi existere. Nonnunquam vero, mutatis moribus, præsertim dum conjuraretur, alteram diceres; ita enim specie crudelis immitisque effici, [ut] nihil crudelius qui aderant se aliquando vidisse fateantur. Qua modo varia vicissitudine cum ex diaboli voluntate tempus incassum tereretur, statuerunt cum ea privato communique, cum foris tum domi, pugnare certamine. Fiunt igitur ad Jesum preces; pro se quisque modo Virginem Mariam, unicum ac singulare miserorum refugium, modo Joannem beatissimum appellare. Verum cum B in hoc pio opere dies quamplures consumpsissent frustra, id Pater Abbas ægerrime ferens, voluit [ut] ea die (postridie enim fugam adornabant), diu orando canendoque monachi vel lassitudine nimia torquerentur, vel in rem suam malam concederet dæmon.

172. His igitur devote ferventerque cantantibus, tantum virium præter solitum mulieri dæmon administrare, [ut] plantis pedum altaris scabello in-nixis feroces juvenes numero decem, qui eam a tergo vi sistere, procul esse cogeret: retro modo, modo [eos] in se trudebat. Opere pretium erat vultum horribilem, faciem turpem, truces oculos, motus ineptissimos et incompositos cum vultus tum totius corporis aspicere: turpia in Deum santosque ejus C edere, quæ dum accipio, exhorreo, non modo litteris dare ausim. Denique bonitate Jesu sanctique Joannis meritis alio, voce ingenti emissa, concessit, mulierem tantum illam humi prostratam, vita fere extinctam deserens. Quæ paulo post surgens cum ubinam gentium esset, quid cerei accensi, quid Religiosi sibi vellent, admiraretur, re a suis diligenter cognita, Deo gratias agens conticuit. Conjux vero suus, vir in Republica Florentina satis præstans, oblatione non parva S. Joanni pro tanto beneficio data, lætus Florentiam, se sancta, cum interrogaretur unde iret, peragrasse loca simulans, venit.

173. Alteram de Castro Bononiense (181) magno natu mulierem, Anastasiam nomine, eodem fere D tempore ad istud S. Mariæ monasterium, cum esset a dæmone capta, contendisse accepimus. Quam maximis cruciatibus cruciasset dæmonem semper sui asserebant, sed præcipue dum has finitimas regiones, huncve agrum primum sunt ingressi. Sæpe etenim numero mulieris suffocationem veriti, cum dæmon gulam peteret, tantum cæteris destituti auxiliis, Jesu Virginisque Mariæ præsidium lacry-

mis implorare. Verum cum hoc in laco idem tentare videretur dæmon, abbas optimum factu ratus, stola gulam mulieris circumnectere, ne dæmon acrioribus affectis tormentis, si spatium daretur, rem perageret, mox eam afferri jussit. Res mira! quoties gula stola cingebatur, toties dæmon inferiores partes vel intestina petere, nonnunquam pedum vel manuum extrema adire. Ubi ea amovebatur, mox gulam repetere. En quantæ [virtutis] sacre vestes sint, facile perspici hoc uno miraculo a quovis potest.

174. Cum igitur dæmon sacerdoti verbis fugam promitteret, cæterum re ipsa acrior ferociorque instaret, Spirituique sancto haud locum daret, mandat omnibus aliis monachis abbas pro se quisque supplicationes orationesque habeat; quod si nec ita procederet, longam cum diabolo certando una omnes moram traherent. Quam rem cum strenue monachi agerent, demum dæmon rei exitum sentiens, ea, qua potuit, in miseram mulierem usus est virtute: cum enim plus solita gulam inflatam turgidamque redderet, adeo fatigabatur mulier, [ut] oculis sanguineis, anhelitu foetido, labiis exsiccatis et pallidis, toto denique vultu et facie extrema adesse ostenderet; ita ut de ea multi actum esse censerent. Eo, qui aderant, omnes Christum Jesum piissimamque ejus Virginem Mariam saltem animæ salutem darent, lacrymis effusis orare. Tandem post diuturnam, quam a dæmone in gula pertulerat, torturam, carbonem nigerrimum, pilis conglobatos spuens, illico incolumis facta [est], cunctis inauditum et ab eis nunquam visum [prodigium] admirantibus. [Tunc illi], Jesum sanctumque Joannem laudando, expleri nequibant: inde in patriam læti, virtutem Joannis sanctissimi omnibus occurrentibus prædicantes, rediere.

PARS XIV.

175. Non multo post (nam ille annus prodigiis clarus extitit) quidam de Valialla (182), cui nomen Bartholomæc fuerat, ad hoc S. Mariæ monasterium, haud parva hominum turba comitante, concessit. Hic etiam funibus undique septus, vix a compluribus juvenibus, qui sibi comites extiterant, et qui domi tunc erant (utpote qui ab viginti et octo spiritibus malignis torqueretur) detineri [poterat]. Qui quidem pessimi spiritus interdum jocum, quandoque terrorem præsentibus inferre. Quis enim tam gravis tam rigidus, [ut] de se risum non dedisset, cum ex ore unius varias voces vario motu verba edentes accepisset, ita ut populum, non unum loquentem putares? Et etiam quis tam fatuus, tam sensu levis rem prodigiosam tantam, tamque horribilem non maxima cum formidine admiraretur? Mibi profecto incredibilia, commentitia fictaque essent, nisi Evangelistæ, qui nec mentiri volunt nec possunt,

castrum in partibus Hungariæ. Martinus Zeillerius in descriptione Hungariæ meminit cujusdam oppidi, quod *Varallium* vocat. Utrum illud hic indicetur, non facile dicam.

(181) Oppidum in ditione Bononiensi, in via Æmilia, inter Imolam ad occasum, et Faventiam ad ortum.

(182) Locatellus lib. 1, cap. 107, ait *Valianam* esse

am a Domino Jesu incolumem factum, eum regione dæmoniorum captum, litterarum in memoriam tradidissent.

Nunc ad propositum rediens [prosequor]. m de ejus sospitate a cunctis fere (quia multum assum dies in tali opere consumpserant) detur, et hoc æstuans animo suo agitaret ab-) omitteret inceptum, quoniam frustra erat, oannis virtutem expectaret, qua sæpe du- in multis prospere usus fuerat, inquit senex æ ætatis monachus quidam Petrus nomine : nnum dixerim, reverendissime Pater. Hunc olumem hinc abire si permitti censueritis, s monasterii dedecus esse dubitet nemo; ce clarius constet eum multis variisque spi- impugnari. Eo utile honestumque duco (et æ spero ducere) [ut] nullo labore cum sin- um universali victi, rei exitum etiam diu- le temporis præstolemur. Senis sententiam : et probant omnes.

Illico uni ex monachis imperat abbas, sum- ce Joannis sanctissimi, diu legendo, orando, alio concedant, experiatur. Ad hoc mirum ulum undique Religiosi et sæculares cum rent, factus est numerus non exiguus. Cum atrinque strenue pugnaretur, nec dæmones suam concederent, fessus fatigatusque mo- [quievit]. Conflictum subit alter, inde et Demum servos suos miseratus Joannes, a atia impetrata, facillime, unus diabolus post a divino nutu, dato proprio nomine, alia loca. Quorum nomina ex monachis quidam C iæ mandare curavit diligenter; inde in tanti is memoriam in sacrarii pluteo recondita, nservata sunt : orto deinde inter finitimos um monasterii optima quæque ad Pithiani deportarentur, nescio qua gratia, una cum lis aliis rebus amissa sunt. Igitur recuperata e, Bartholomæus ille una cum cæteris virtu- annis sanctissimi ad cælum extollere. De- sumpta a Patre monasterii benedictione, ad i rediere.

Petrus quidam Dominici, de Prati veteris 83), qui dæmonem incognitum per duos fere ut ipse demum autumabat, habuit, ad hoc) Mariæ monasterium magna cum omnium atione, qua transibat, ob multa et varia, quæ agebat et dicebat, vi a suis ductus tandem uic tantas vires dæmon administrare, [ut] s undique funibus, etiam a tribus viris fors coram sanctissimi Joannis brachio haud osset. Qui facile sospitatem omnium mem- a recipiens, tanti beneficii immemor, non suos pessimos mores, ut monachi monuerant, utavit, sed his et alios addidit multo nequio-) divina justitia exigente, idem dæmon una ptem et quadraginta spiritibus malignis mi-

) Pratum vetus, vulgo Prato vecchio, situm est prope eremum Camaldulensem. Inter hunc locum entiam fere media est Vallis Umbrosa.

A serum illum ingressus, adeo crudeliter eum tor- quere, [ut] frequens populus ad rem tantæ tamque inauditæ crudelitatis visendam, ex oppidis, villis, mapalibus, qua iter uti insanus habebat (aufugerat enim) concurreret.

179. Demum calliditate multorum captus, vinctis- que pedibus et manibus, non parva mortalium turba comitante, eum ad hoc S. Mariæ monasterium traxere invitum : quod haud fecissent, ni bonus presbyter quidam, eorum infortuniis compatiens, precibus et orationibus tulisset opem. Hunc undi- que funibus septum, quidam ex nostris videntes, quem multo major, quam antea, turba hominum sequebantur, in admirationem et stuporem versi intro nuntiant quamprimum. Eo monachi sese in diabolum expedire, arma spiritualia parare, nil hu- jusmodi negotio necessarium relinquere; odio enim diaboli, pudoreque sui, quia tam cito redierat, ve- hementer agitati [erant]. Verum mirum erat varios in uno corpore audire spiritus, non solum diversis linguis loquentes, verum etiam motus incompósitos eodem in corpore dantes [videre]. Omnes enim, qui tanto talique spectaculo aderant (aderant enim complures etiam provectæ ætatis Religiosi), se si- mile nunquam audivisse vel vidisse asserebant.

180. Dum igitur in sacrarium concursus omnium fieret, monachis cum S. Joannis brachio orantibus, princeps omnium dæmon qui, ut supra diximus, mi- serum hominem solus prius invaserat, inquit : Suam promittat vitam deinceps justius se instituturum (ita tamen [ut] dictis facta compenset) et nos omnes C ibimus in rem nostram. Illico is [se] vitam in me- lius mutaturum, moresque suos pessimos correc- turum fatetur. Hi itaque dæmones parvo dato tem- poris intervallo, omnes una varios sonos emitten- tes, ita ut hominum multitudinem diceret, alio contenderunt. Incolumis ille jam factus, monitus- que a sacerdote, per confessionem Deo adherere [statuit]. Habita suorum scelerum diligenti con- fessione, ipse et socii læti et admirantes, virtutem Joannis sanctissimi ad æthera extollentes, in Ca- sentini vallem, inde in patriam rediere.

181. Quamdā alteram matronam de Flaminis partibus ad hoc S. Mariæ de Valle Umbrosa venisse accepimus monasterium; et dæmonem qui eam in- vaserat, post multa cum ea habita certamina, sa- cerdoti, qui signum petebat, dixisse : Ubi alio con- tendendi tempus imminere cognovero, quod jamjam prospicio adesse, asinus rustici cujusdam qui de rupe descendens, hac iter habebit, congruum satis manifestumque meæ discessionis signum, me tacente, dabit : pedes enim ejus adeo humi defigam, [ut] nec inde, nisi ferreis instrumentis relictis, evellere [quisquam] valeat. Hoc enim cum et ridiculum nec satis conveniens multis qui aderant videretur; ecce illico rusticus, ignarus hujus rei, opem requirens, ingrediebatur capellam, asserens asinum quem du-

cebat, paulo ante ita pedes fixisse, [ut] nullis percussionibus, nulla vi ex eodem loco se movere aut vellet aut posset.

182. Quem diabolus imprimis paululum uti admirandus intuens, inde cachinnans inquit: Pace fiat tua volo, rustice amicissime, asinum tuum pro signo fugæ meæ haberi; in hoc enim nihil, nisi instrumenta ferrea, amiseris; cæterum asinus una tecum iter peraget suum. His dictis, ejulans et stridens in rem concessit suam. Hæc rusticus veraducens, comitantibus nonnullis, cum eo, ubi asinum reliquerat, sperans ibidem inventurum, contenderet, asinumque jam procul a loco pascentem aspiciens, vehementer admiratus, S. Joannem virum sanctissimum dicere; præsertim quia, ut dæmon dixerat eum nudatis pedibus omnibus aspexit. Illico itaque paululum commotus Florentiam [f. deest aliquid]; ii intro concessere, mulieremque, uti vita defunctam, in manibus excipientes nonnulli, tempus quietis operuere. Demum ad se rediens cum et locum admiraretur et homines, re cognita, Deo gratias agens, in patriam suam gaudens rediit.

183. Aliam de Pontenano oppido nobis relatum est venisse mulierem; et dæmon, qui eam invaserat, ut plurimum solent, se cujusdam Liguris, cui nomen Beltramo, animam fuisse fatebatur. Quod quia impudens mendacium fuit, refellendum est, et sanctæ matris Ecclesiæ auctoritate retundendum, ut ignobile vulgus hæc haud posse fieri sentiat, et ita ad veram religionem instruat, et docti in vera sententia roborentur; et eo probato, ad propositum revertemur. Imprimis Prophetæ auctoritate probatur, qui inquit: Spiritus vadens et non rediens. Nihil refert quo eat, seu per aerem volitet se purgando, seu loca terrena inculta desertave seu non deserta incolet; seu nobis incognita, quod purgatorium dicimus, petat; in corpora amplius eum redire humana nefas et dicimus et ducimus. Præterea nusquam gentium lectum est, ejusdem conditionis et naturæ duas animas varias secum sentientes in uno corpore sedem habere. Potuissim et alias tum sacri Evangelii, tum divinarum Scripturarum in rei probationem sententias afferre: sed præterea ne sermones quam historiam prosequi videar, satis est [pro] nostrorum scientia, diabolus in hoc mentitos esse probasse. Verum si quid in animarum utilitatem, ut Officia, ut Gregorianas Missas, ut elemosynas requirant, hoc inviti, Deo volente, agunt. Verum nunc ad inceptum redeo.

184. Cum igitur dæmon diu et cruce et orationibus, [ut] alio contenderet, tormentis acerbis afficeretur, demum, in propositis perseverans, in hæc prorupit verba: Si isti diligenter res meas investigatas et inventas filiis meis restituere curabunt, ibo in rem meam. Si eorum solita perversitate ducti, omnia malle quam rem restituere [pergant], etsi nunc coactus alia ad vero loca, alias rediens, plures mecum ducens socios, pejora tormenta eis inferam. His auditis, miseri illi parti suæ timentes inquirunt:

A Da viam aggrediendi rem, si potis es, et quod dicis executioni mandare curabimus diligenter. Adhibeatur oro, inquit dæmon, qui, quæ dixerō, litteris det: volo enim res meas more gentium publicis legare codicillis. Illico accersito scriba, qui tunc forte domi monasterii rem cum abbate curaret, ex voto et ex sententia sua, dæmon res, causas, opera, dies, creditores debitoresque in rei fidem aperiens, quid filiis, quid ecclesiæ, quid cæteris reliquerat, per scribam memoriæ proditum est. His peractis diligenter, dæmon ceu fumus evanuit. Inde nec mulieri illi, nec alteri ejusdem domus detrimentum ausus est inferre.

185. Verum supradicti Beltrami necem, quo res magis magisque in aperto sit, uti accepimus, paucis aperire non abs re visum est. Hic more illius gentis has nostras pro se, atque etiam pro suis petiit regiones: noverat enim aliquid architecturæ artis qua æstivo tempore una cum suis non parvam sibi pecuniam congerebat; quem quidam perversi homines de Pontenani oppido, ea cupiditate pecuniæ illecti, observare; vias et itinera ejus diligenter hoc animo, ut interficerent, explorare. Quadam igitur die, dispositis insidiis, eum in secretiori loco horrentis umbrosique nemoris non longe a Pontenano aggressi obtruncavere, [et], sublatis furtim pecuniis, inhumatum quamprimum abeuntes, ne res indicis pateret, reliquere. Hinc dæmon divina voluntate, unam, ut audivistis ex ipsorum mulieribus, tormentis afficiens, rem omnem aperuit. Patet igitur mortales non suis semper sceleribus, verum interdum aliis rebus nobis incognitis torqueri: et ita id esse de cæco nato, Christi Jesu Evangelia declarant; quem talem neque sua, neque parentum scelera fecerunt, sed tantum, ut Dei opera per eum mortalibus patefierent. Verum nunc ad reliqua.

186. Puellam quamdam de oppido Pomini ad hoc S. Mariæ monasterium venisse accepimus, quæ cujusdam domni Simonis de Revezzanno soror extitit. Vivit presbyter ille adhuc, in decrepita tamen ætate constitutus. Verum dæmon, qui eam invaserat, animam cujusdam viri Mazzantis se esse asserbat, qui a quodam nequam in alearum ludo sic fuerat necatus. Hoc ita esse nitebantur [affirmare] qui aderant omnes. Instabat tamen sacerdos, multas in medium sententias virorum, virtute et doctrina præstantium, afferens, quibus ostendebat, quamprimum animæ hominum exirent corporibus, ire quo meritæ sunt; amœna scilicet loca, vel tetra et inculta, ad purgationem seu ad æternos cruciatus, petere, nec aliena corpora ingredi. Cæterum illos esse spiritus malignos, qui a cunabulis hominibus, si tepore et ignavia viri esse desinant, ad varias inferendas tentationes dantur. Nec mirum, si eorum nomina proferunt, si virtutes vel vitia prædicant, quibuscum commercium et familiaritatem ab ipsis habuere primordiis. Vix ipsis ita esse persuadere poterat: rustici enim moro suo, quo minus quæ dicuntur intelligunt eo magis admi-

ir : et cum alicui sententiæ aures jam præbue- non nisi cum maxima difficultate ab ea di- possunt. Fit hoc præsertim, quia duræ cervi- ant, et fere expertes rationis.

7. Cæterum cum diu diabolus, ut exiret, alio- imve contenderet, fatigaretur, et ipse totis vi- , ne discederet, instaret, demum virtute Joan- eatissimi in hæc verba prorupit : Contendam si pro illius Mazzantis anima et orationes flunt eces. Hi id se facturos omnino asseverantes, it ille : Videte ne mentiti inveniamini : pejora posthac, Deo volente, vobis inferrem tor- a, si pro eo erare verbis tantum promitteretis ; item ipsa alieni, ac si nihil ad vos pertineret, neique inveniremini. Fiet, fiet, inquit sacer- et si cæteri a pio opere desisterent, do fidem acturum ; tu tantum da locum Spiritui sancto, i in rem tuam. His finitis, illico terribilem tar- mque vocem dæmon emittens, puellamque se- functam vita relinquens, ceu fumus, evanuit. paulatim illa vires resumens, re cognita, Deo Joanni gratias agens, læta cum suis in patriam ; oblati imprimis quibusdam pecuniis, ut, romiserant, pro præfati Mazzantis anima Mis- regorianæ in monasterio celebrarentur.

8. De Senarum partibus mulier ad S. Mariæ ille Umbrosa monasterium ducta est ; cui dæ- , qui eam invaserat, dum domnus Benedictus, ostea S. Mariæ de Cuneo monasterio præfuit, suo temere et inconsiderate contumeliosa et tiis plena verba daret (ita ut quandoque sit peritis, dum ipsi dæmones interrogati mo- longam in respondendo faciunt), hoc, videlicet bi insulse et inepte et temerarie conjuratio- et exprobrationem fieri, dæmon ægerrime fe- tandem vultu truci terribilisque oculis se in Benedictum convertens, inquit : O omnium chorum pestifere, omniumque stultorum stul- te. Quid tibi vis ? Quorsumnam hæc tua fatui- Me parum considerate absque ulla supplica- , seu devotione arguere, corripere et conju- andeas ? Agiturne sic, o omnium insanissime, adam cum religione et timore ? Abi quo dignus i crucem tuam et pueros cernentes prostitue : tua solita improbitate perrexeris sceleratis- , tua coram omnibus pandam vitia : nondum i, qualis sim, pernosti.

9. Benedictus igitur ille monachus, quem ma- n rerum conscientia forte instigabat, non parvo re correptus, veritūs pejora, si pergeret, ti- , pavens in monasterium concessit. Cui officio chus, qui succedebat, his quæ dæmon in eum dixerat cognitis, scelera sua imprimis alteri ex dotibus monachis devote aperiens, et acta, quæ njuncta fuerat, pœnitentia, illuc, ubi dæmon concedens, dimisso vultu et voce supplici, dæ- , ut exiret, in nomine Domini Jesu, et gloriosæ erque Virginis Mariæ meritis, et S. Joannis, rare. Cui dæmon : Istud est sapere ; ita nos,

A ut tu, in Dei virtute et submisso conjurare ; non, ut ille insanus paulo ante, verbis tumidis, incon- cinnaque voce exclamare, et superba et minime hoc in loco et tali in officio condecencia proferre. Eum profecto, ni fallor, ita castigatum, ita mansuetum reddidi, ut posthac facile perspiciet qua cum re- verentia et religione divina omnia a mortalibus peragenda sint. Cedam igitur, nam hic diutius esse, etsi vellem, tamen S. Joannis virtus prohibet.

190. Cæterum cum maxima pars dici in hujus- modi conjuratione peracta [esset], et sacerdos nihil proficere se intelligeret (quia verbis discessio a dia- bolo nuntiaretur, cæterum reipsa acrior instare), op- timum factu ratus, in diem alteram certamen cum diabolo differre, et interim supplicationes pro ipsius mulieris salute a singulis monachis fieri, tristis abiit. Eo postridie monachi de more summa cum reverentia illuc bini et bini cum S. Joannis brachio euntes, tandiu illic canentes et orantes mansere, quoad diabolus, omni auxilio destitutus, non sine mulieris detrimento concessit quo dignus erat. Mulier illa membris corporis capta, diu ipsius offi- cio fungi haud potuit. Demum vero Jesu Christi gratia, et B. Mariæ et S. Joannis precibus in pri- stitinam gratiam restituta, felix et valetudinaria deinde vitam duxit.

PARS XV.

191. Monachum etiam hujus monasterii, cui no- men erat Paulo, qui, etsi in decrepita positus ætate, vivit tamen adhuc, dæmon, ut infra suo ostendetur ordine, magnopere perterrefecit. Hic enim nonnullis quodam vesperi detentus negotiis, dormitorium ex- tra sine Superioris sui missione quiescere ausus, cum jam ad id esset [ut] cubile ingrederetur (hor- resco referens), sibi adesse umbram hominis te- terrimi visum est ; cui, ut referre solitus erat, truces oculi, os ignivomum, nares hiuloi, barba pro- missa, et in morem hirci inculta, efferaverant spe- ciem oris. Qua insolita visione ingenti metu cor- reptus, et adeo omnibus corporis membris captus, [ut] nec Christianorum more signo crucis sanctis- simæ se munire posset. Quid ? quod nec lingua satis suum officium ageret. Miser itaque ille [cum] tanto talique in discrimine corporis, et quod pejus, ani- mæ positus, quo se verteret, quem in sui præsi- dium invocaret, nesciret, et jamjam dæmon lectu- lum, tartaream flammam evomens, teneret, treme- bundus et lacrymans toto corde, quia lingua haud posset, sese gloriosæ Virginis Mariæ, sanctoque Joanni commendans, salutem suam in eorum ma- nu tradens, tantum mortem æternosque cruciatus evadat orare.

192. Demum dæmon, cum neque quod intenderat efficere posset, quia Joannis sanctissimi virtute frangeretur (nam monachum illum se suffocare [voluisse], ipse dæmon postea primo mane, ubi huc contendit, referre solitus erat), eo ægerrime id fe- rens, fulcrum lectuli ira concitatus, per pavimen- tum prius trahens, in rem malam male olens con-

cessit. In eo itaque tam aspero negotio monachus A ille non minus animo demisso post dæmonis discessum, ac dum aderat, fuit : nam reliquam partem noctis insomnem, ut ipse narrare solitus erat, orans et tremens duxit; veritus semper ne, si etiam paululum quoddam ab incepta oratione desisteret, communis omnium hostis dæmon pejor acriorque rediret : quod haud fecit; precibus enim et meritis sanctissimæ Dei Genitricis et Virginis Mariæ et Patris Joannis beatissimi, perfidus ille Satan procul abstinit.

193. Summo igitur mane, quidam a dæmone captus, de villa quæ vulgato nomine Thosis dicitur (abest enim ab isto S. Mariæ monasterio fere per tria millia passuum), huc vi multorum comitantium ductus est. Cum igitur more solito monachi omnes ordine suo circumpositi canerent et orarent, ille, quem dæmon invaserat, omnibus prius monachis lustratis, in eum dæmon, qui præterita nocte visionem illam tam terribilem viderat, oculos defixit; inde, parva data mora, ingenti voce inquit : O amice, quod in ista præterita nocte a me passus es, tibi merito accidit, quia, ut inobediens et perversus, foris, dum alii quiescunt, fuisti; cave posthac : nisi enim ex intimo corde orasses, alteris, mihi crede, de te exemplum dedisses. His dictis conticuit. Monachus vero ille, inde quid sibi evenerat, compluribus enarravit. Pergentes igitur Religiosi viri nunquam a pio opere destitere, quoad dæmon ille, S. Joannis virtutem amplius ferre non valens, in rem malam, tartaream emittens vocem, concessit.

194. Videant igitur Religiosi omnes tum monachi tum fratres, discantque exemplo miseri istius, qui jugo obedientiæ colla præbentes ob Jesu Christi amorem animarumque suarum gratiam obsequendam, omnibus, quæ videbantur in sæculo possidere, postpositis et abjectis, Patribus et Abbatibus voluntatem vovere suam, quid periculi discriminisque immineat eis [qui audent] rebus injustis haud auscultare, tum interdum mala cupiditate illecti, a recto itinere divertentes, devios sequi anfractus etiam, et, quod intolerabilius est, præcepta Benedicti Patris, aliorumque sanctorum Patrum spernere, et inculta quædam et devia sequi. Memorare possem nonnullos tum nostræ tum alterius Religionis Fratres, qui mentis oculis excæcati, ea quæ coram Deo et sanctis ejus polliciti sunt non servantes, imo, quod pejus est, propriæ religioni mala inferentes, et, quod dictu nefas est, prætextam et habitum projicientes, et vitam non modo non religiosam, sed leonibus turpiorem ducentes, demum judicio divino exitium dignum eorum moribus inventientes, imprimis plerumque magnis ordinibus pessumdatis, in barathrum inferni demersos, ni mea res longius ab incepto traheret, et alio tempus maturare festinaret. His igitur dimissis, ad S. Joannis miracula deveniamus, quæ, ut alias dixi [plurima sunt]. Si sigillatim in singulis ejus felicissime actis miraculis immorari vellem, tempus quam res maturius me

desereret : catervatim enim se offerunt. Quamobrem quamplurimis prætermisissis, quædam signa magis celebrata, quo potero ordine, ostendam.

195. Ad hoc S. Mariæ monasterium de partibus Flaminie anum quamdam, a dæmone captam [intellexi], vi affinium aliorumque [fuisse] ductam, qui re insolita, ut mos est, excitati comites sese tanti tamque ardui itineris sponte præstiterant. Qui quidem dæmon, qui eam invaserat, tanta arte tantaque calliditate simulandi et dissimulandi, bone Jesu instructus [erat], ut ei vel nullus nequam spiritus, vel pauci similes, mea sententia inter homines, per aerem volitantes reperiantur : qua arte, de more cum cruce a monacho quodam in diaconatus officio constituto conjuraretur, ita usus est, ut quivis tali in re etiam longe expertus affirmasset mulierem illam a nullo iniquo dæmone occupari : nam S. Mariæ Angelicam salutationem, orationem etiam Dominicam summa cum devotione, oculis demissis, voce supplicis dicere; per se (quod incredibile videtur), signum crucis edere; et ne lectori fastidiosum, omnia devotionis signa, quæ a quovis catholico viro fieri possunt, in anu illa esse.

196. His itaque signis cum etiam monachi omnes fallerentur, eam veluti sospitem arbitantes, affines ad solitum hospitium, monachi intro rediere : cibo potuque corporibus paululum refocillatis, quia jam diei extremum erat, discessum in diem posteram paravere. Cum igitur jamjam tenebre nostram cooperuissent regionem, opera et arte dæmonis mulier corporis necessitatem simulans, seorsum ivit. Quæ ubi intellexit, se a nullo videri posse, cursu quam rapido, dæmone vires administrante, ad flumen, quod Micanum dicitur, usque (distat enim a monasterio fere per duo millia passuum), nulla data requie, appulit. Inde ripam fluminis ascendens in aquæ altissimæ pelagum sese precipitaret hortabatur dæmon; cæterum S. Mariæ et S. Joannis meritis, divina bonitas ei opem ferens, a tanto tamque nefario facinore prohibuit.

197. Cum interim sui per quemdam monasterii subuleum, qui sero domum repererat, causa et itinere cognito, propere flumen petere; et quo propius loco accedere illi, eo dæmon magis ingeminare, instare [ut] sibi mortem conscisceret mulier. Demum capta, orabant suis iret predibus; verum cum hoc frustra esset (se enim illic pernoctare velle affirmabat), hi ira ægritudineque permisti eam nec amplius, etsi mater [esset] perferre valentes, ipsius manibus a tergo vinctis, dæmone silvam ululatibus clamoribus implente, ad hoc S. Mariæ monasterium traxere invitam. Postridie vero monachis ex more cantantibus et orantibus, non multo consumpto tempore, dæmon amplius S. Joannis virtutum non ferens, veram paravit fugam; discerpens enim imprimis ferociter mulierem, inde torve terribiliterque exclamans, in rem concessit suam. Igitur mulier, recuperata sospitate, læta cum suis patriam revisit.

198. Memoria mea de Valle-Casentini de agro

1, tum viri tum mulieres capti a dæmone ad Mariæ monasterium vi ducti fuere complures, videm memorabiles extitissent; sed quia et viri et volumini modum statuere volo, cæteris remissis, hoc uno in præsentiarum contenti erit. Puella quædam, Catharina nomine (si rite audiverim), plures dies ante S. Joannis festum manibus vincata (nam a pessimo dæmone torquebatur), deducta est. Quæ, etsi in itinere, ut multi, pro loci sanctitatem, pristinæ reddita est saniamen comites diaboli calliditalem dolosque artes, monasterium hoc imprimis [audierunt]; quamprimum domum repedere consilium deditur ubi venere, per crucis experimentum uno convaluisse liquido patuit. Eo in patriam hinc redire quamprimum.

2. Verum nescio qua gratia factum sit [ut], multis consumptis diebus, eam iterum dæmonibus solito torqueret. Eapropter, ne importuni molesti, si quamprimum ad hoc S. Mariæ monasterium rediissent, haberentur, in sanctissimi Joannis civitatem, quæ haud procul erat, sui distulere statuerunt. In ipsius igitur vigilia vix, diabolo totis viribus annitente, huc eam traxere invitam. Verum ea ipsa die qua venerat haud liberaretur, postea primo mane, et tantæ festivitati esset impedito, eum undique mortalium concursus ad tale aculeum increbresceret, cuidam monacho præterito parum caute seu devote legenti inquit dæmon: Abi hinc quo dignus es, hypocrita; et pisces fortim sustulisti, talique in angulo celasti, quamprimum œconomus reddantur.

3. Forte fortuna fuit, dum hæc contumeliosa in miserum monachum illum diceret dæmon, œconomus, alium quærens socium, transitum habebat. Cognito igitur, diabolo volente, furto, clam quamprimum inde ad angulum abiens in conjecturis sagacissimus erat, ubi dæmon ablatum, piscibus inventis, coquo reddere curavit. Postea et mihi et nonnullis aliis monachis ille, cui jussu abbatis et cellulæ vinarie et coquinæ præesset, sublato tamen nomine auctoris, omnia se ludendo; demum fatigatus a nonnullis et auctorem nomen aperuit. Præfatus vero monachus, qui dæmonem conjurabat, etsi imprimis, his auditis, paululum pavitque, tamen, ne talem rei factis præsentibus, si illico inde abiisset, perrexit digne et supplicius quam antea fecerat, le-

4. Inde alter monachus, qui nunc monasterio de Fonte Thaonis (184) præest, curam conditi dæmonis accipiens, multo opere frustra contento, demum indignabundus abiit. Meridie vero more solito catervatim cujusvis conditionis virorum tum mulierum turba non parva, admi-

ratione et stupore percussa, undique confluerent, optimum factu credentes, qui tunc aderant, abbates (aderant enim complures) in conjuratione S. Joannis brachium adhibere; jussu Patris majoris convenientibus monachis, reliquisque cum Religiosis, tum sacerdotibus (is enim dies fere per universam Etruriam celebratur summa cum devotione et religione), effertur brachium.

202. Cum igitur utrinque summa vi certaretur, ille pro suo commodo, hi pro Christi Jesu gloria, tandem dæmon discessum suum adesse sentiens (nam virtus Joannis sanctissimi eum urgere, compellere), mulieri puellæ infensus, [eam] humi quam crudeliter consternens, inde etiam discerpens, tartarea demum emissa voce, in rem suam malam concessit. Ea igitur puella diu humi prolapsa, uti vita functa jacens, demum admirabunda surgens, oculosque circumferens, parentes, ubinam gentium essent, et quid turba hominum, quid sibi Religiosi illi vellent, inquisivit. Cui rem omnem aperientes, actis gratiis Deo et Virgini Mariæ ac S. Joanni, iter in patriam parant; quam secuta est turba propria tum affinium propinquorum læti, quia eis prospere successerat.

203. Quo cognito miraculo, omnes alii etiam, qui tantæ interfuerant festivitati, Joannem sanctissimum ad sidera extollere, obviam venientibus omnibus rem tanti facinoris aperire. Ita Joannes beatissimus clarior haberi, Sed libet in calce hujus prodigii eos appellare, qui etiam hac tempestate plures corpus quam animum faciunt, [ut discant] quid discriminis periculive his divina tractantibus immineat, nisi prius sua mala facinora per diligentem confessionem alteri ex sacerdotibus aperuerint; vei saltem corde contrito et humiliato ea retractare curarint; cum sacra carmina decantent: Cor contritum et humiliatum Deus non despiciet, verum nunc ad reliqua.

204. Aliam de Vulterris (185) mulierem accepimus ad hoc S. Mariæ monasterium pro sospitate recuperanda venisse: nam eam tres pessimi invaserant dæmones. Cum diu Ipsi dæmones non darent gloriam Deo [et] frustra conjurarentur, desperatis illis, [qui comitati fuerant, imperatum est ut] postredie, ni curaretur, in patriam redire curarent. Visum est [interim] mulieri, monachum quemdam reverendum nocturna visione sibi cum cruce in manibus assistisse. Quæ indicia et signa sanctissimum Joannem fuisse declarant. Qua visione insolita mulier perfusa horrore, inquit ille: Ne vereare, obsecro, mulier. mihi crede, postredie liberaberis: modo auxilium Dei, Virginis, Mariæ matris ejus fide integra poposceris. His dictis sublimis abiit.

205. Ubi igitur summo mane surrexit, viro suo visionem illam studuit enarrare; ille illico abbati. Ducatur iterum in ecclesiam, inquit abbas: spero

hoc monasterium hic velit, cum illud titulo S. Mariæ de fonte Thaonis nominet.

(185) Hujus urbis situm in Annotatis ad primam Vitam indicavimus.

4) Lubinus in Brevi notitia abbatiarum Italiae 141, putat monasterium fontis Thanis idem cum monasterio S. Salvatoris de Fontana, quod nunc est in diocesi Pistoriensi. Dubito an Auctor

enim S. Joannem, qui in visione sibi apparere dignatus est, non defuturum in tempore opportuno. Quod equidem et re ipsa probatum est. Nam, monachis cum S. Joannis brachio devote orantibus et cantantibus, hi tres dæmones unus post alterum, dato non parvo temporis spatio, in rem suam malam concessere. Verum hoc memoria dignum : quia uno liberata dæmone, paulatim et corporis vires et sanæ mentis officium sumere [cœpit]; adeo tertio abeunte dæmone, ipsamet Deo gratias agens, orationem tam eleganter dicitur habuisse, ut omnibus et gaudio existeret et admirationi. Vir suus, locuples cum esset, viso tanto prodigio, multum pecuniæ offerens; humiliter ab abbate petiit, in tantæ rei miraculum, ut id et S. Joannis quædam in vita sua feliciter acta in parietibus ecclesiæ monasterium extra sita pingerentur. Quo benigne impetrato, læti in patriam redire. Quæ pictura etiam hac nostra tempestate ipsis in parietibus demonstratur.

PARS XVI.

206. Figulus quidam de Cancelli oppido, cum suam pessime vitam instituisset, [a dæmone obsessus est]. Nam, ut alia sua malefacta omittam, expertem etiam alicujus minimæ misericordiæ a viris fide dignis accepimus; adeo ut inopes domum suam pro alimonia petentes virgis, convitiisque et contumeliosis verbis insectans, procul esse cogeret. Si quis in petendo, ut eis mos est, importunior procaciorve extitisset, baculo petere, ita [ut] qui semel domum adierat suam, amplius non rediret. Hunc magis sibi quam aliis imitem et crudelem dæmon pessimus divino judicio invasit, et tot tantisque eum affecit tormentis, ut pene, dum ad nos delatus est, exanimis existeret. Aiebant et comites: Ubi primum monasterii prata adivimus, tum diabolus magis solito vexare, in varias partes torquendo trahere; ita ferociter ut sibi infensis de se compassionem misericordiamque præberet. Pro se etiam quisque nostrum pejora verentes, Jesum Virginemque Mariam matrem ejus orare; sancti etiam Joannis opem sæpius et sæpius efflagitare.

207. Demum dæmon postquam sensit virtutem Joannis sanctissimi adesse, [cum] nec miserum illum, ut concupierat, suffocare, neque gratiæ Joannis beatissimi refragari posset, alio indignabundus contendit. Post dæmonis discessum, eum fessum corpore trahentes ad hoc S. Mariæ monasterium deduxere. Verum quia jam laborabat in extremis Deo animam ejus commendare, quam conjurare, optimum factu visum est: vix enim animæ ritu et ordine ecclesiastico commendatione facta, diem clausit extremum. Cujus cadaver tristes et mæsti jumento in patriam tulere. Proh bene Jesu! constat dæmonem invitum ab eo abisse, profuisseque illi misero Virginis Mariæ et S. Joannis merita et preces, quia in tanto corporis et animæ discrimine haud defunctus est.

208. Libet in calce hujus tam metuendi facinoris et stupendi eos castigare qui diuturna Domini Jesu

abutuntur patientia; qui malunt severum Judicem quam pium experiri patrem; qui hac brevi cruciatusque plena frui vita potius optant, ea æterna omnibus referta voluptatibus: cum, etsi perperam flagitioseque vixerint, tamen veniæ via patet, si, dum tempus datur, dum spiritus hos regit artus, ad ipsum Dominum Jesum, qui eos creavit, suo cruore redemit, sua ingenti patientia tolerat, benignitatis et misericordiæ plenissimum fontem supplices et humiles redire voluerit. Sunt tamen qui male sibi consulant, qui summum bonum in voluptate ponunt, qui, ut divinæ Scripturæ volunt, malis intolerabiles paratos cruciatus, bonos vero æterna præmia pro virtutum mercede habituros pro ridiculo habeant; qui errore seducti, mala voluptate capti, ad loca illa tetra inferiora et subterranea, inculta et formidolosa, demum demerguntur.

209. Sunt qui parti suæ malum veriti, Deum unum, justum, misericordem piumque ducant; tamen nimium freti bonitate divina haud emendantur; imo in dies, quod pejus est, licentiæ quædam major ad vitia fenestra patet. Hi quidem, ut plurimum falsa spe decepti, apud inferos variis cruciantur torturis. Sunt etiam nonnulli qui et dicant et sentiant Deum non omnes, sed quosdam hac in vita punire sceleratos; eo sat esse in extremo vitæ Domini Jesu implorare clementiam. Illi profecto longe falluntur, vitæ suæ exitus, quos ignorant, securos ducentes. Cum etsi longam vixerint vitam, in fine ipsius nil securi est, cum hinc mundi hujus amor, inde malorum rerum conscientia, alia ex parte dæmonum terrores aspectus, æterna mala minantur, vexent turbentque adeo, [ut] mens et animus nullo modo sedari, Jesu remanere possint. Hinc itaque excæcati perpetuis cruciatibus traduntur. O nos felices fortunatosque, si vel inviti, vel, quod securius esset, e Domino Jesu per varios casus vel a nobis sponte penas nostrorum scelerum in præsentiarum daremus, ut eas æternas evadere possimus. Verum ego a tramite paullulum diverti, dum hujus nostræ ætatis ingrati tudinis malorumque morum piget tædetque. Nunc ad reliqua.

210. Eodem fere modo, quem nunc supra diximus, alium de agro Aretino invaserat dæmon; quem ad hoc S. Mariæ monasterium super jumentum cum adduxissent affines, adeo corporis nimia, ob varios dæmonis, quos in itinere pertulerat, dum invitus huc contenderet cruciatus, debilitate detinebatur, [ut] nullo in loco, nisi in lecto prostratus quiesceret. Eo optimum factu visum est, [ut] eodem in loco, ubi corpus stratum habebat, cum S. Joannis cruce conjuraretur. Quod cum ex sacerdotibus unus ex præcepto abbatis id agere curasset, mutus illius effectus dæmon, fere per horam, ut responsam daret, precibus, minis, conjurationibusve ullis haud flecti potuit. Demum in iram diuturnis conjurationibus versus inquit: Non hinc discedam, nisi pro anima talis viri defuncti mortuorum Officium solemniter fuerit adimpletum. Polliciti sunt, qui aderant,

. se id, ubi primum domum contendissent, A
oni mandaturos, si alio iret. Ibo Officio
: nam vos novi, o pessimi rustici, nulla vel
beneficiis acceptis, præstare promissa. Cras
quit sacerdos. Cras discedam, inquit ille.
ulta? solemniter devoteque postridie defun-
i celebrato Officio, nihil hominem lædens, in
iam malam abiit dæmon.

Verum rei exitum parum animadvertatis oro.
nim tunc his rusticis pecuniæ deessent, in
nis festivitate se ad hoc S. Mariæ mona-
a venturos, tresque libras nummorum pro
ificio, sacrario oblaturas, promisere. Minime,
sacrista: sat enim est, si tantum pecuniæ,
um in cera accendenda exposuimus, persol-
Papæ! quid dicitis, Pater! non tres tantum, B
quatuor ad minus dabuntur. His dictis læti
ant, licet aliter animo ac verbis polliciti
: cogitantes: et ita esse, re ipsa probatum
sterum, o humana nobis atrox superbia! o
nptio vana! o ambitio quam cæca semper!
eum sanctosque ejus irridere putamus, nos
aus; nobis laqueum foveamque paramus; in
stræ reflectuntur sagittæ. Quod equidem
um, sed præsertim horum exemplo patuit,
tur non in ipsius S. Joannis festivitate solum,
no expleto, quod polliciti [fuerant], minime
tibus, ille, quem captum a dæmone huc duxe-
biit. Si tamen iterum dæmon eum invaserit,

compertum habemus; vita vero functum a
Juribus ejusdem loci fide dignis accepimus.
liud miraculum, quod fratres sui germani, to- C
domus extremam miseramque vitam ducunt,
sæpius etiam res familiaris ad necessaria de-

Nec multo hinc procul mulier quædam, cujus
t fratres nostram incolunt possessionem a
re capta extitit, quam affines, multis ex fini-
omitantibus, non sine magno sui imprimis dis-
e, aliorumque labore, deinde ad hoc S. Mariæ
terium traxere invitam: cum enim dæmoni
nolestumque esset cum Joanne beatissimo
conflictum, sæpenumero [ut] mulierem il-
mulo ad terram detruderet, dum huc irent,
lum facere conatus est; nec valuit tamen, tum
gratia id imprimis volente, tum et [iis] qui
t, eam [conantibus] observare diligenter. D

Cum igitur in Sanctorum sepulcro a mona-
ligioso cogeretur dare responsum (nam [dæ-
itebatur] mutum se simulare), in hæc tandem
vit verba: Quid tu tibi vis? Quid a me quæris?
lis, tametsi audio. Nil aliud nisi ex eas, ab eas,
monachus. Lubens abibo, tunc [ait] dæmon:
aim cruciatus [ferre] amplius non valeo.
um hoc non flet, nisi pro anima avunculi sui
dicuntur Gregorianæ. Se id acturos affirmant
, præsertim affines. Missæ hoc in monasterio
) Franchius lib. x, pag. 383, hunc montem
onte Mignaiio; ejus situm frustra inquisivi,

dicentur, ait monachus. Tunc dæmon in affines suos
truces oculos convertens, inquit: Nisi dictis facta
compensaveritis, me iterum in hanc rediturum
persuadeatis volo. Missæ dictæ sunt. Mulier vero,
quæ adhuc vivit, hactenus sæpè illæsa fuit. Cæte-
rum hæc diabolus, quia ab initio mendax fuit, et
in veritate non stetit, Domino Jesu volente, dicit,
facitque.

214. Etiam non hoc duximus prætereundum,
quonam modo quædam mulier de monte Miliario
(863), a dæmone et incantationibus, quas vulgo ma-
lias (187) appellant, S. Joannis precibus fuerit libe-
rata. Hæc itaque nunc anus, tunc puella, cujusdam
iniqui, ut fertur, presbyteri herbis quibusdam,
diabolici additis verbis, a dæmone ita torqueri,
[ut] mente sanisque sensibus privata penitus vide-
retur. Quid misera agat, quo se vertat, quem
Sanctorum in sui auxilium exposcat, cum sui juris
non esset, ignorabat. Demum orantibus suis, S.
Joannes, cujus devota a teneris annis extiterat, in
mentem venit; cujus gratia illustrata hæc lacrymans
effudit: O Joannes beatissime, Jesu familiaris et
amice, tuam respicias ancillam, in tot tantisque
ærumnis et miseriis suis peccatis positam: oro,
non peccata consideres mea, non meorum etiam;
sed devotionem, quam tibi toto corde sæpè exhibui:
velis, Pater sanctissime, tuis apud Jesum
Virginemque Mariam precibus impetrare, [ut] hæc
truci intolerabilique pœna liberata, valeam more
solito et melius et devotius tibi sanctas orationes
ac devotas mittere; monachis conversisque omnibus
tuæ Religionis solitum exhibere cum charitate hos-
pitium. Q mira et stupenda in sanctis gratia! o
ineffabilis in eis dignitas et potestas! o Domini Jesu
verba verioribus vera, qui inquit Apostolis suis:
Et majora horum facietis: ita vos miremini.

215. Illico, ea parva oratione habita, adeo con-
valuit, adeo in pristinam rediit sospitatem et incolu-
mitatem, ut melioris sensus ac antea, et majoris
existeret pulchritudinis, Visum est tamen utilius et
securius, etsi, ut diximus, ad plenum convaluisset,
tum affinibus tum omnibus, ad hoc S. Mariæ mo-
nasterium usque una cum ipsa ire. Huc igitur
summa cum fide et reverentia venientes, eis S. Joan-
nis brachium, audito tanto miraculo, devote osten-
sum est. Eo igitur osculato, in patriam læti rediere.

216. Sed etiam hac nostra tempestate operæ pre-
tium est eam advertere diligenter; qua fide, qua
caritate, quo vultu hilari, jucundaque fronte,
quam opipare non hujus monasterii tantum, sed
totius etiam Religionis excipiat tum monachos tum
conversos. Ubi primum eos transeuntes domum
juxta audit vel videt, ita annis obsita, ætate confecta,
prosilit in viam, orat, vexat, trahit, [ut] suam ad
quiescendum ingrediantur domum. Expertus loquor:
hæc enim nisi de pietatis fonte fieri, et quia acce-
pti beneficii memor [est], dubitat nemo. Proli bone

(187) Vox Italica *malia* idem significat quod
Latine *magia* vel *veneficium*.

Jesu ! quantum interest inter hanc mulierem et A eum, cujus gratia hoc in monasterio, ut paulo supra diximus, defunctorum celebratum est Officium. Hæc illam quam non est pollicita, quotidie exhibet misericordiam, illius vero affines nec quod monasterium exposuit persolverunt. Quid mirum, cum de leprosis mundatis Jesus Christus dicat : Nonne decem mundati sunt, et novem ubi sunt ? Non est inventus qui rediret et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Nunc ad reliqua.

PARS XVII.

217. Non dies, ut aiunt, sed annus me deficeret, si omnes homines, quos propriis oculis vidi, de agro Ceticæ aliisque finitimis locis, tum dæmone captos, tum ex aliis infirmitatibus laborantes, qui istud S. Mariæ adire monasterium, connumerare vellem. B Proh bone Jesu ! ausim dicere, ferme singulis [mensibus], horrida tamen dempta hieme, non unam tantum mulierem, verum nonnunquam tres, quatuor ; interdum etiam et viros et cujusvis conditionis mortales hoc S. Mariæ monasterium adisse : ita ut nobis admirationi tædiove existerent sæpe : nam una vel unus [vix erat] liberatus : ecce de improvise alteram vel alterum, et hæc et nemora rupesque omnes et concavas valles rusticis tartareisque vocibus complentem.

218. Verum cum annuatim, dum in eam concederent, Salvatorem quemdam, nostræ religionis monachum presbyterum convenirem (nam ipse omnibus, præsertim monachis aliisque Religiosis et vultu et rebus ipsis amabilem se præbere), sæpius in hujusmodi verba inter alia cum ipso incidi : Unde C Salvator, tot ad nos de hac provincia magis quam de aliis confluunt homines ? Nescio, inquit ille, nisi forte quia hujus villæ magis liberales et securiores cæteris existunt finitimis. Nam ut cætera omittam, soliti sunt filias suas, tum puellas maritatas, tum nobiles, sine comite ad nemora, ad pascua, ad prata, pro lignis, pro pascendis bobus, pro feno, proque aliis necessariis, quavis hora [mittere], nil verentes, non lupos, non ursos, non juvenes cereos ad carnis aliarumque malarum rerum voluptates : eo fit sæpius [ut], cum nonnunquam sero interdum vero obscura nocte domum repedent (nosti enim mulierum et præsertim puellarum virginum naturas adeo timidas esse), si arbores, foliumve, plantasve novellas motas vento, vel parva D etiam aura flante, viderint, illico retro metu redeant. Cui ego : Multas tamen a dæmone captas huc venisse vidi et audivi. Ita est, inquit ille : fit enim nonnunquam arte diaboli, [ut] post metum sequatur eos præcipue in mulierem. Verum quamplures semifatæ vel alio morbo fatigatæ, illud nostrum S. Mariæ, ut tute ipse scis, quæsivere monasterium.

219. Ad hoc hæc etiam addidi : Mea sententia,

(188) Vitiosus et obscurus sensus. Vult Auctor indicare, tempore quinque annorum neminem ex eo agro a dæmone possessum, aut alio morbo afflictum Vallem Umbrosam adire debuisse. Plures habet sen-

[ut] se, te, nosque his oneribus levent, hoc optimum factu censeo : te persuadere illis [cupio, eos] facile posse his posthac liberari periculis, si devote et fideliter annuatim S. Joannis agant commemorationem. Illico lætus ille hoc idem approbans, inquit : Nunquam audivi melius ad hoc consilium dari : quapropter accingar. Postridie autem ego patriam revisi meam ; ipse vero huic negotio intentus, quampluribus de primoribus populi rem enarravit. Assensere omnes. Demum, inter se concilio inito, decretum est in S. Joannis vigilia hæc commemoratio annis singulis ageretur. Vide, lector, clementiam Jesu Christi : vide Virginis Mariæ inauditam pietatem ; vide quantum eis eorum fides, et S. Joannis profuerint preces. Quintum jam annum [agimus ex] tunc ; nec unus adhuc a dæmone captus, aliove morbo irretitus, incolumis [nisi] fuerit, hanc S. Mariæ quæsivit domum (188). Forsan spiritibus iniquis omnibus nomine Jesu bonus Angelus impetravit, ne illam, cum S. Joannis pergerint commemorationem, ingrediantur provinciam. Hinc [patet] præcipue, quanta in Joanne beatissimo, divina præveniente gratia, insit virtus, [cum] omnes, qui devote suum implorant auxilium, quamprimum, quidquid velint, impetrent.

220. Neque turpe, neque inhonestum duxi, in calce fere horum miraculum matrem meam, tum etiam et matrem patris mei ponere ; ut ex hoc quivis intelligere valeat, me non tantum propter habitum religionis, verum etiam multis aliis de causis, sanctissimo Joanni longe obligari. Matrem G igitur patris mei, Xantham nomine, adhuc puellam, quidam furcifer et iniquissimæ vitæ presbyter magis et incantationibus ex formosa et corpore solido et succi pleno, adeo vietam et veteranosam et ægram et squalidam reddidit, ut effigiem corporis seu potius umbram, non corpus dixisses, et, cum vix ossa ossibus hæerent, et suis se vestigiis etiam cum bacillo haud sisteret, lecto humi strato decumbere [cogeretur]. Ad quam visendam multi undique ex populo convolarunt : nam horrendum de se tristeque etiam sibi infensis spectaculum præbere ; verum cum, qui aderant, sibi opem tanto in discrimine haud ferre possent, forte quidam ex agro Ceticæ nova re ductus, huic tam miserabili spectaculo supervenit : et cum ingens mulierum gemitus et ploratus omnibus lacrymas excuteret, his etiam, qui nulla secum affinitate tenentur, inquit ille : Absint lacrymæ, dolor omnis penitus e cordibus vestris solvatur ; et quæ dicam, silentio animadvertatis, oro.

221. Est locus qui Vallimbrosa dicitur ; abest enim hinc per decem fere et duo millia passuum sub ipsi radicibus montium nostræ Alpæ, tamen sub promontorio, quod montani Macenariam vocant, vergens in

sus intricatos, præsertim cum plerumque omittat conjunctionem *ut*, quam tamen claritatis causa sæpius supplevi.

Occidentem, inter duos editos et ambos præcipites dirutosque colles, qua nobis primo vere æstivoque tempore descensus est Florentiam patentibus, ubi inter amplissima prata perpulchrum cernitur monasterium: quod bina cingitur silva: altera enim, quæ Occidentem spectat, querens habet ingentes; altera vero, quæ in meridiem porrigitur, proceras habet abietes, quæ densissimæ et opacæ locum horrendum et venerabilem reddunt. Quod monasterium, ut fertur, in Virginis Mariæ matris Jesu nomen decusque vir quidam sanctissimus, cui nomen Joanni Gualberti est, construi voluit: cujus os aridum brachii dextri etiam hac nostra tempestate ingentibus pollet miraculis; cujus mira et stupenda prodigia, quæ non solum audivi, sed vidi, si ex multis quædam narrare vellem, dies mihi non sufficeret ad dicendum

222. **E**o si sapitis, et si hujus miseræ puellæ saluti consulere vultis, eam quamprimum illuc ducere, cæteris posthabitis auxiliis velitis oro. Ne vos labor iterque deterreat: per amœna prata, tum amore Jesu tum quia huic puellæ bene opto, ducam, et vobis persuadeatis volo (modo integra fide locum exquiratis), Virginem Mariam una cum Joanne sanctissimo huic puellæ opem laturam. Eamus, inquit omnes uno ore, et Jesu Christi servum potius ac humana auxilia in hoc quæramus. Iter igitur cum Jesu Virginisque Mariæ nomine, eo comite, aggressi [essent], demum ad hoc S. Mariæ devenere monasterium. Verum hoc mirabile dignumque memoria extitit, quod, ubi loca monasterii et hujusce nostræ Alp̄is attigere, illico diabolus mutus effectus [fuerit] cum antea valles omnes ululatibus tartareisque vocibus compleyerit.

223. Fuere tunc qui dicerent dæmones non tantum Joannis beatissimi, sed et suorum locorum, utpote sanctorum, virtutem ferre non valentes, alio quo meriti erant, contendisse: quod ita esse probo, tum quia tempestate nostra evenit compluribus, tum etiam, quia mulier ipsa per se Deum laudare, insuper Orationem Dominicam, Virginisque Mariæ Salutationem devote dicere, signum crucis, quod majus est, composite ornateque, nomine Trinitatis invocato id est Patris, et Filii, et Spiritus sancti, edere, et omnia, quæ [sunt] sani hominis, officia agere. Et quod palmarium prædicabileque duco, et Virginis Mariæ sanctique Joannis precibus, non corporis tantum, verum et animæ integram recuperavit sanitatem. Cum enim ante, ut omnes fere faciunt puellæ, ut animum ad aliquod vanum studium adjungant, sese ornare, comere, fucis, aliisque coloribus (quæ instrumenta sunt luxuriæ) uti [soleret], hoc sibi miraculo experto, sanitateque recuperata quamplures hoc prædicantes audivi, ipsam omnes vanitates posthabuisse, et oculis demissis, et capite semper velato ecclesias adiisse: et ne quis hoc fictè potius ac vere factum existimet, texentem telam studiose ipsam sæpius domi offendere quamplures, mediocriter vestitam, capillos passos circum caput negligenter rejectos habentem. Hinc facile quivis

A percipere potest optimum esse corpori cruciatus aliaque tempus pati (modo læto jucundoque animo tolerentur), cum ad bonos mores non solum nos instruant, verum etiam ad Deum nos ire compellant.

224. Pari modo matrem meam, magis et incantationibus confectam, accepi; verum secus sospes effecta [est]. Ea tempestate in hoc S. Mariæ monasterio, quidam meus patruus, Bartholomæus nomine morabatur, religiosus profecto bonusque vir, et monasterio, quia [erat] prudens, longe utilis; cujus plurima benefacta et memoria digna prætereo, ne illius vitam [potius] quam Joannis sanctissimi miracula prosequi videar. Hic forte tunc patriam nostram, ut germanos suos conveniret, adiverat. Cum igitur matris meæ miserabili spectaculo insperato et de improvviso interfuisset, eam, lætitiæ vultu simulans, propriis et bonis sensibus privatam ita alloquitur: Flora (nam sibi id nomen est), quia tibi est? Unde obsecro ita incomposite das modos, ita insulse, inepte et stulte loqueris, quæ alias et bonis moribus excedebas et sapientia. Eia, cur tuum non respicis fratrem, qui te, ut suam diligit vitam?

225. Cum igitur hæc et alia misericordia digna proferret verba; vix ipsa, capite e sinu alterius, aliis juvantibus mulierculis. elevato, cumque aspiciens in fletum prorupit, et illico iterum in sinum caput declinans lacrymis implevit orbitis. Ille itaque quia hujusmodi rebus sæpenumero interfuerat, peroptime calluit illas esse incantationes arte diaboli factas; cæterum non in eis diabolus admixtus. Eo pro ipsa interdum orare; sæpius eam habita oratione hortari se gloriosissimæ Virgini Mariæ et S. Joanni ex corde commendaret. Et hoc crebro et sæpius faciens, demum desivit mulier stulta et inepta et incompressa agere. Addidit tunc ipse: Fac votum S. Joanni, Flora soror, te per decennium S. Joannis domum annuatim, modo possis, devote visitaturam, suumque festum, dum spiritus tuos rexerit artus, etiam lubenter sanctificaturam; et mihi crede te brevi sospitatem consecuturam. Facio, inquit illa totoque corde, tota mente, totisque viribus Virgini Mariæ gloriosæ, sanctoque Joanni, me his eruant malis, commandatam reddo.

226. Mirabilis Deus, ait Propheta, in Sanctis suis! Vix votum emiserat, cum illico paulatim in pristinos rediit sensus. Hoc tantum sibi divino evenit **D** iudicio: nam comam capitis, quam sibi diligenter nutrierat, nondum completo anno, sensim cadendo amisit. Quam rem haud ægre ferens, Virginem Mariam et S. Joannem miris laudibus extollere, tum quia eam ex intolerabili infirmitate incolumem reddiderant, cum etiam quia multorum scelerum materiam sibi abstuferant. Eodem itaque anno in S. Joannis festivitate hanc S. Mariæ domum lubens visitavit, et non solum per decennium, ut noverat, verum inde annuatim in tanti Sancti festivitate brachium suum exosculavit devote. Jam enim septimus et trigesimus annus completus est quod ei talis accidit casus. Hinc profecto meæ conversationis ori-

ginem duco extitisse. Hanc enim religionem in cessi **A** visum est ad sanctissimi Joannis sepulcrum deferre. Comite itaque ipsius oppidi presbytero venerabili, eum manibus affectis [laborantem,] et loquelæ officio privatum ad Passiani monasterium deducunt. Cum itaque ante S. Joannis sepulcrum conjuraretur, dæmones ipsius sanctissimi virtutem haud ferentes, unus post alterum in rem suam malam etiam per acrem (mirabile dictu!) ejulanter recessere. Ille vero adolescens incolumis et lætus cum suis. S. Joannis virtutem ubique prædicans, domum propriam repetiit. Hujus tanti miraculi testes sunt omnes qui illud tunc monasterium, sicut ipse refert, incolebant.

227. In calce omnium miraculorum Joannis sanctissimi, quæ et ipsi vidimus et audivimus viventes divinitus e cælo precibus ejus impetrata, hoc quod Gregorius vir religiosissimus, olim Passiniani monasterii procurator, in scripturis non incuncte reliquit, ponemus. Ex Linari oppido fuisse adolescentem quemdam memoriæ prodidit; qui quidem sex spiritibus immundis acriter et immaniter torquebatur. Hunc itaque parentibus et affinibus, cum nullam aliam sui liberandi spem haberent, salutare

LIBER SECUNDUS.

PROEMIUM AD EUMDEM

28. In superiori parte operis hujus, Laurenti magnifice, satis, quod pollicitus sum, explicatum arbitror. Nam non omnia quæ de sanctissimo Joanne legeram, videram, et a viris fide dignis acceperam; sed carptim, ut quæque memoria digna videbantur, [volui] perscribere; ut facile quivis percipiat quantum Jesu Christi virtus in dæmonibus evertendis ejiciendisque in eo valuerit, in diesque valeat: et non ita esse, ut nonnulli falsissime opinantur, brachium ejus sanctissimum pene (quia super caput mulæ positum tempore domini Placidi (189) hujus monasterii abbatis aiunt) amisisse virtutem. Id fuisse falsissimum, quamplura, quæ post eum Placidum felicissime egerit miracula longe lateque declarant. Quod si ita esset, ut malevoli quidam asserere nituntur, nec indignum ducerem, nec contra jus fasque factum alios ducere debere arbitrarer, præsertim cum dæmonia ingredi belluas et posse, jamque ingressa esse, et Christi Jesu Evangelia et sanctorum Patrum historiæ, præsertim Hilarionis eremitæ venerabilis, ostendant.

229. His igitur cum suis falsis commentitiis omisis, aliorum miraculorum genera prosequar, quæ non ad dæmonis intolerabiles cruces, ut superiora, verum ad alios morbos pertinent. Omittam tamen, quæ olim a S. Actone (190), hujus sanctæ Mariæ monasterii abbate, et inde Pistoriensi episcopo, diligenter perscripta sunt; quæ quidem extant adhuc. At ea tantum litteris et memoriæ tradere curabo, quæ nostra tempestate et propriis aspexi oculis, et a fide dignis accepi. Quæ ubi legeris, ex beatissimo **D** Joanne facile perspicias sanctissimos viros a Domino Jesu, quidquid velint, consequi posse, et mortales omnes, si recta et æqua æque recteque Sanctos ipsos petant, nunquam incassum seu frustra petere; et

(189) Puto quod hic indicetur Placidus Pavanelli qui anno 1448 insignitus est titulo Biblensis episcopatus, postquam Congregationem Vullumbrosanam quindecim annis rexerat.

(190) Hic est B. Acto vel Atto, de quo egimus in commentario prævio num. 23 et 32, quique scripsit *Vitam S. Joannis Gualberti*, quam secundo loco edi-

B ille ingens amor, quem in religionem istam re ostendis, si augeri potest (quod equidem [haud scio], major in dies fiet, cum intellexeris Joannem beatissimum, illum olim civem Florentinum, non solum ipsi patriæ, verum etiam universis fidelibus Christianis et profuisse et prodesse semper. *Lege ergo feliciter.*

PARS I.

240. Tempore sanctissimi in Christo Martini pape V (191) cum Florentinis belli periculum, tum ex eo, tum ex quibusdam aliis finitimis, regibusque ea potestate pollentibus, immineret; et ipsi libertatem patriam, parentesque armis tegere concuperent (quia nisi ingenti ære hoc inter mortales agi non licet perfecte), omnibus tum suæ ditioni parentibus, nec religiosi amotis, onus non parvum in pecunia solvenda imposuere; et (ut) quamprimum solveretur, quia periculum præsens et inevitabile esset imperrare. Quapropter cum multi ex religiosi eo tempore haud pecuniosi existerent, nec etiam aliam pecuniam, aliis temporibus id exigentibus, sua aut amicorum fide sumptam, penuria rerum solvere possent, ut in tali discrimine fieri solet, beneficiorum suorum possessiones civibus, in republica et auctoritate et divitiis tum florentibus, ingenti ære ab his sumpto, inviti ad eorum filiorumque vitam tradidere. In eo religiosorum numero et R. P. Ricciardus (192) hujus S. Mariæ monasterii abas probatur extitisse; non quia imprudens aut prodigus [erat,] verum [ob] tributum iniquum, sua tempestate imperatum, æs alienum non parvum fecerat. Præterea [erat hic] ingens monachorum numerus; ad hæc et aliorum, ministrorum, quos vulgato nomine Conversos dicimus, ex quibus quidam [sunt] instituti ad cultum divinum peragendum; quidam autem ad forum rerum venalium, cum res ipsa necessitate expostulat, mittuntur: nam domus magnæ numero

dimus.

(191) Is Martinus V, aliis III, electus est anno 1417 et obiit anno 1431.

(192) De hoc abbate Ricciardo actum est in annotatis post partem primam libri primi miraculorum,

virorum prudentium conservantur, illustrantur et A
augentur.

231. His igitur necessitudinibus abbas tunc circumventus, cum quibusdam prædiis nemus quoddam etiam contulit, cujus gratia S. Joannes tale dedit miraculum. Est locus his in Alpibus in orientem vergens, quod Metatum montani (193) etiam nostra tempestate vulgato nomine appellant. Abest enim ab isto S. Mariæ monasterio ferme duo millia passuum, in quo nemus quoddam, diligenter consitum, quercubus aliisque generibus arborum refertum, faciem intuentibus lætiorem ostendit; quia juxta flumen jugi aqua piscibusve refertum labitur, æstivoque tempore pecore atque cultoribus et civibus interdum frequentatur piscandi gratia. Cum igitur quidam civi Florentino, cui nomen Bernardo de Serzellis, ut fructus ex eo perciperet, daretur in possessionem, et ille contra jus, et fœdus inter monachos et se percussum, mox, possessione accepta, arbores omnes jussit incidi. Hoc inique fœdeque factum ex nostris Conversis quidam, qui tunc prata tondebant, ægerrime ferentes, eos, qui ineidebant, adeunt, monent, orant ne tale facinus agant, [et] velint quandoque ab impio opere desistere.

232. Cæterum, cum illi tantum contumeliosa minarumque plena verba redderent, conversi veriti pejora, si pergerent, illico hanc exquirentes ædem, P. abbatem lacrymantes adeunt, renique omnem, uti erat, enarrant. Ille, etsi potens vim vi cum suis repellere, tamen quia in tali tempore vis civium magis lenienda quam exagitanda erat, fretus virtute divina, S. Joannis præsidium statuit implorare. Igitur jussu suo collectis undique, qui foris domique erant, monachis et conversis, capitulum, ut mos est, flebiliter adeunt; hisque imprimis abbas, cur accersisset, aperiens, inde præsentem fortique animo sint, hortatur; nec dubium foret eis S. Joannem opem quandoque laturum, modo bono rectove corde humiliter et reverenter ab eis requiratur. His dictis signum cum campanis fieri, ut mos est, jubet: inde P. Abbatem omnes imitantes sacrarium subnixi ingrediuntur. Cereus accensus ab eo, qui sacrario præst, cuique datur; et pluteo seu armariolo aperto, quo S. Joannis brachium honorifice servatur, quibusdam ad Jesu Christi decus Virginisque Mariæ et S. Joannis cantatis prius genibus flexis antiphonis abbatis jussu.

233. Deinde ad suum quisque concessit negotium peragendum, ea tamen fide ac spe, ut crederent Joannis beatissimi præsidium non defuturum in tempore opportuno; quod re ipsa paulo post probatum est: nam qui incidebant, operi nefario cum instarent, [et] quosdam etiam pastores, bonos profecto viros, qui eos orare et monere [cæperant,] nentantum in nemore discidii agerent, spernerent et

(193) *Metatum* pro villa rustica sumi alibi diximus. Itaque *metatum Montani* hic villam montanam significare existimo.

(194) Oppidum hoc ab aliis vocatus *Brisighella* vel

irriderent, nutu divino secures e manibus incidentium delapsæ cecidere. Quod cum cæteris hoc metum et horrorem insuper et non parvam incuteret admirationem, unus aliis nequior et improbior, eos hortari [ut] iterum secures ad reliquum nemus incidendum corripere. Renitentibus his et accusantibus, ille non futurum sibi prævidens casum, raptim securim capiens, eam perstrenue elevavit. Sed o verendum ab omnibus Christi Jesu judicium! nec manus nec securim deponere a tergo cum posset, in sua tamen malitia perseverans, dum spiritus suos pestiferos rexit artus, manus post nunquam retraxit. Hoc quamprimum P. Abbati nuntiari curaverunt pastores; at illum ingens gaudium atque dolor simul occupavere; nam lætabatur intelligens, silvam illam perpulchram S. Joannis precibus [conservatam esse, et] evenisse, ne malorum audacia [eam] stirpitibus extirparet; porro anxius esse ob miseri illius inevitabile malum.

234. Eadem etiam die, et ea hora, qua monachi, ut diximus, S. Joannis imploravere auxilium, ipsius civis, cui jure illud devenerat nemus, tres rure domos non inutiles combustas [fuisse] manifestum est; quod ubi accepit, existimans, id quod erat, sibi merito id mali evenisse, nolens cum sanctis et Jesu familiaribus rem agere, illico [petiit ut sibi] sue redderentur pecuniæ, et ipse, quidquid monasterii possidebat, restituere curavit. Hoc equidem tam verendum stupendumque miraculum aliis, qui ea tempestate ecclesiarum bona, ea, quam dixi, conditione habuere, mentem consiliumque inique agendi, veritis pejora, ademit. Et ne quis istud falsum fictumque existimet, sciat me a nonnullis tum abbatibus tum conversis in decrepita ætate constitutis, qui his interfuerunt, accepisse. Silva quoque illa, si homines silerent, calamitatem suam etiam hæc nostra tempestate ostendit, cum quercus, deinde plantatæ, cæteris multo humiliores intuentibus appareant. At mihi profecto multa legenti, audientique plurima, constat S. Joannem etiam memoria nostra miraculis et prodigiis claruisse, et adhuc ita clarere (pace omnium dixerim) ut ei nullus sanctorum hac in provincia inveniatur secundus.

235. A Faventia civitate Flaminie oppidum, cui Berzighella (194) nomen est, non procul abesse dicitur; in quo quædam mulier, non obscuro loco nata, cum ex quotidiana diu febre laborasset, nec medicorum, in quibus multum pecuniæ consumpserat, aliquo posset remedio liberari, precibus cujusdam nostri monachide Maratha, qui eam gratia visitationis adiverat, sanctissimi insuper Joannis miraculis ducta, votum sic vovit: Joannes beatissime, domum tuam, si tuis meritis sospitatem recuperavero, visitabo cum muneribus; mihi quæso, Pater sanctissime, etsi peccatrici opem feras tamen. Vix verba compleverat.

Bresighella, situmque est in Flaminia seu Romandiola septem circiter miliaribus Faventia inter meridiem et occidentem.

et ecce e vestigio miraculum : quæ capta omnibus membris in lecto jacebat, functa officio totius corporis, suis pedibus, ingenti omnium qui eam nove- rant admiratione, hoc S. Mariæ monasterium adivit devote ; ubi primum capellam cum duobus ingressa comitibus, genibus flexis, coram adoravit ; inde sur- gens, osculato altari, aliquantulum pecuniæ obtulit ; quam libenter ea die et liberaliter habuimus. Postri- die vero, missâ celebrata, et S. Joannis brachio osculato, domum contendit suam.

236. Aliud etiam miraculum præterire consilium non fuit, quod in eodem oppido nostra tempestate cuidam mulieri, quæ fluxu sanguinis diu fatigata [fuerat,] evenisse S. Joannis meritis probatur. Olim quidam civis Foroliviensis cum ex febre, lenta ta- men, cæterum continua, laboraret, hoc S. Mariæ monasterium annuatim multæ devotionis gratia ad- ivit ; qui forte inter incedendum cum comitibus propter fontem, qui fons S. Joannis dicitur, iter habuit ; qui quidem religione Patrum ad hæc nostra tempora usque eodem, ut fertur, topho herbaque viridi circumdatus, quo ipsius S. Joannis tempore, præstanter clauditur. Abest enim ab ipso S. Mariæ monasterio fere quingentos passus, qui quidem parvulis abietibus hinc inde perpulchre cingitur. Ille itaque cum a nostris rem omnem cognovisset, ut S. Joannis fons diceretur, ut quandoque illuc solus iret, ut crebro oraret, ut majores nostri devotionis ipsius gratia nolissent secus lapidibus sculptis exornare, manibus eorum summa cum reverentia, quia fons altus est aquam pronus libavit ; inde secutum mi- raculum : nam mox omni illa febre, qua prius jugi- ter affloiebatur, extincta, sospes efficitur.

237. Hic igitur cum lætus in patriam contenderet, domum jam dictæ mulieris vel affinitatis vel amici- tiæ gratia concessit, et quid ei de haustu fontis ob virtutem Joannis sanctissimi venerit, ipsa præsen- te, compluribus enarravit. Ea spe recuperandæ sanita- tis ducta, duos ex filiis impigros deligens, eos ad hoc S. Mariæ monasterium cum mandatis hujus- modi misit ; S. Joannis imprimis altare visitarent devote, et, missa oratione ad Jesum, oblationem darent ; dein aquam ex ipsius S. Joannis fonte haustam secum deferrent. Brevi itaque illi mandata efficientes cantharum aqua plenum secum tulere, quem ipsa fideliter sumens cyathum illico hausit. Quo hausto. mira Dei potentia ! mira in sanctis suis clementia ! quæ diu morbo intolerabili confecta [fuerat], illico incolumis evasit. Hoc stupori et admirationi non solum his qui oppidum Berzighellæ habitabant, verum finitimis omnibus exstitit.

238. Vir quidam egregius, Joannes nomine, civis Spoletanus (195), eruditus satis tum litteris Græcis tum Latinis, cum circa præcordia morbo quodam intolerabili afficeretur, ita ut nonnunquam, ut ipse referre solitus erat, cor sibi gladio videretur transfigi ; et quod remedium ei morbo esset, qui

(195) Spoletum urbs Italiæ in Umbria ad montium radices partim in colle et partim in planitie et ad

A doceret, medicorum invenit neminem. Eo divinum statuit implorare auxilium. Qui cum Jesum piam- que Matrem ejus, [ut] ferrent opem, invocaret, crebro talis ei visio per somnum, ut ipse referre so- litus erat, fuit [oblata]. Venerabilis vir quidam, monachali prætexta indutus, visus est dicere sibi : Vis hujusmodi morbo liberari ? Volo, inquit ille, imo et percipio, modo Jesu Christo placitum sit ; cui vir venerabilis : Monasterium meum, quod in Etruriæ partibus situm est, devote adibis, quod S. Mariæ de Valle Umbrosa dicitur ; inde aliud, ubi corpus meum jacet sepultum, visitabis ; et tertium, ubi cucullus, quo, dum vita viverem mortali, cir- cumdabar, a monachis adhuc conservatur devote. Qua via. Pater, hæc monasteria sine prævio et monstrante, quæ sint, intelligam ; cum multa in Etruriæ partibus sita monachorum habitacula di- cantur ? Abbatem S. Maræ de Eremita super hoc consule, inquit Pater ille, et quidquid dixerit, de- vote perficias.

239. Primo itaque mane sequentis diei vir ille devotus abbatem quamprimum adiens, ei quidquid viderat enarravit : abbas vero ex monachali præ- texta et verbis, quibus usus fuerat, S. Johannem hujus religionis institutorem esse declarans, cum rite cuncta edocet ; inde litteris, quas hujus mo- nasterii abbati redderet, datis et fido comite, qui has omnes optime callebat regiones et monasteria, eum Jesu Christo commendans, dimisit. Voluit ta- men in tanto itinere, quia corpore invalido et in- edia vigillisque exeso et macilento [erat], equum habere, quem seseus itinere pedestri quandoque ascenderet. Demum vero, duce famulo abbatis, die sexta, qua domo sua abierat, huc pervenit ; vespere vero, accersito hujus monasterii abbate, cunctis, quæ in somnis viderat et audierat, ei declaratis, postridie pro sua salute Missæ celebrentur, orat. Quo opere pio devote peracto, locis istis devotissi- mis, et eremitarum etiam cellulis intus forisque suppliciter visitatis, et inde non parvo munere oblato, et ipse et abbate liberaliter habitus, con- cessit Passinianum ; et itidem, ut in hoc S. Mariæ monasterio Missis pro sospitate ipsius celebratis, et S. Joannis sepulcro subnixè visitato, perrexit ad S. Salvium ; ubi pari modo et missis auditis, et ipsius S. Joannis cucullo viso, iterum concessit ad nos. Postridie vero sospes et lætus ad urbem Spo- letanam contendit ; et, ut nobis quidam de jam dicto monasterio S. Mariæ de Eremita monachus deinde retulit, dum civis ille vixit vitam hanc ærumnosam, nunquam amplius eo morbo intolerabili laboravit.

240. Florentiæ olim quidam nobilis exstitit civis, cui nomen Zanobio ; vir equidem in Republica Flo- rentina præstantissimus, insuper auri agrorumque ditissimus ; cui uxor sterilis cum esset, ægerrime id ferre, quia multæ ei essent divitiæ, quarum hære- dem filium exacta jam sua ætate haud reliquerat

Tessinum amnem, Incolæ vocantur a Plinio Spo- letini, a recentioribus Spoletani.

Forte fortuna fuit, cum die quadam cum, **A** olomeo, olim S. Trinitatis de Florentia in colloquium venisset, et inter alia cum de suo quæreretur, quod ei uxor sterilis quit abbas : Tibi profecto, clarissime Zanum cum honore dignissimo et optavi et piamque semper, et quid hac in re dicam, enitus. Tantum bono animo perferre nos ortere quæ Jesus Dominus noster agit, cui nus : et si, ubi humana desunt auxilia, ut as nosti, nos commendatos recto corde reddere non abs re fore. Persæpe hoc ego quit Zanobius. Experiamur iterum, inquit ; cum multa prodigia de Joanne, sanctissimo filio, narrentur, et per omnium ora quæva et inaudita volent miracula, mihi quidem leretur Virgini Mariæ imprimis, et S. Joanni **B** am ex corde commendares familiam ; et videre tibi prolem dignissimam futuram, Jerturum.

Hæc in ecclesia S. Trinitatis Florentiæ cum, ræsentate, ab his dicerentur, civis flexis geniam S. Joannis altari hujusmodi pectore ab it verba : Joannes beatissime, si hoc apud recibus tuis impetravero, saltem uxor mea mihi pariat filium, missæ quamplures hoc i ad tui decus celebrabuntur, ipsumque alamento purpureo, sericis et auro intexto,

Hæc itaque oratione et voto emisso, abbati ns, spem bonam filium habendi secum portum ingressus est remque omnem uxori agne natu mulieri, enarrare curavit. Hoc **C** cum ei longe gratum existeret, sese etiam Virgini Mariæ et S. Joanni commendans, at divinam gratiam adfuturam : nec eos spe iabuit, cum nono mense post filium masculonitas concesserit divina. Eo non tantum familia erant, verum omnes vicini gestire, i Jesus meritis Joannis beatissimi filium hædedisset. Zanobius igitur plura et meliora, ac , reddens, dum vitam vixit, S Joanni et ii universæ bonus et devotus exstitit : et ab ex amico amicissimum plurimis beneficiis t acceptis fecit. Hæc, multis præsentibus, ab Bartholomæo abbate accepimus.

Memoria nostra cuidam Gerardo, qui præ- **D** ius S. Mariæ colebat et adhuc colit, ca- remdam accidisse accepimus, qui equidem stitit. Cum enim jam dudum avi atavique parentes et ipse divi Bartholomæi festum an ipsa die honorifice celebrare consueti essent ficientius solito eo anno, quo hoc accidit, gramdam civium, qui eos adiverant (sunt atis locupletes) celebrare cum statuissent, quem diximus Gerardum, in Casentini partes ula emenda cæteri misere fratres. Ea itaque , cum domum rediret, nondum Patri magni e nostræ Alpis altiora juga attigerat, et jam esia S. Romuli de Prato, S. Fidelis de Stru-

mis horrendoque Hospitali pro Virginis Mariæ salutatione signum campanæ pulsabatur.

243. Cum igitur comite uno contentus, tum obscuritate noctis, aere in tempestatem mutato, tum etiam tarditate et vitulæ et matris nequirent properare, vix ad fontem, qui supra eremitorium S. Mariæ de Casceca in itinere jugiter manat, lumine quodam parvulo noctis non penitus obscuræ vel usu potius pervenere ; cum cito inexpectata et subita vis ventorum et immanis aquarum procella, obscurato cælo, undique et undique oboritur. Miseri itaque illi, in tanto talique discrimine positi, quid agerent, quo se verterent ignorabant penitus ; nam nec progredi ulterius poterant ob nubium densarum obscuritatem, et illic esse diu locus sterilis et penuria rerum, sed præsertim futurum et instans festum non permittebat. Rati itaque hoc in rem suam fore, divinum videlicet implorare auxilium, Gerardus tota mente tale edidit votum : Maria Virgo, spes unica salusque et tutissimum desolatorum [refugium], miserorumque omnium portus, tuque Apostole Dei Bartholomæe, familiæ et domus nostræ defensor, vobis nos nostraque, quantum in me est, toto corde et tota mente commendo. Liceat saltem hac nocte S. Mariæ de Valle Umbrosa adire monasterium ; quod si vestris precibus hoc apud Jesum impetravero, in honorem decusque vestri tabernaculum in triviis Malinariæ condendum instituam.

244. His dictis socium, ne inde, quoad redeat, discedat, monens et orans et signo crucis muniens S. Joannis virtute fretus, iter obscurum aggreditur. **C** Eum ego sæpius hanc rem prædicantem, quam dicturus sum, audivi ; quid videlicet sibi præter spem acciderit humanam. Mox enim [aiebat], ac si a quodam rapido vento suspensus deferrer, hoc S. Mariæ monasterium audivi et concitis crebrisque clamoribus Jacobum quemdam conversum advocans, per esum ad me foras egredi cum torre optime adusto nec causam tum vellet inquirere oravi. Ille illico ad me egrediens lumine accenso cum testa undique clausa meum comitatur iter ad socium, quem reliqueram usque ; inde si quid aliud vellem, inquirens : ego econtra : sat habeo. Datis acceptisque dexteris et ex more dignis salutationibus habitis, ille illico ad monasterium, ego domum meam abii. Constat itaque Virginis Mariæ imprimis, inde precibus Joannis sanctissimi huic, in tanto discrimine posito, divinam misericordiam adfuisse, et ei, ut olim Danieli prophetæ, per angelum tulisse opem. Inde ille, quod voverat, mox peregit.

PARS II.

245, D. Matthæus olim abbas S. Trinitatis in Alpi- bus monasterii hujus Ordinis, vir profecto bonus, et haud mediocriter instructus, cum cujusdam parvuli et nullius fere reditus Prioratus, videlicet S. Donati in Aretino agro qui vernacula lingua de Vinea dicitur, possessionem mihi præberet, ut sacri Canonnes censent tradendum, [et] iter una egressus esset, nescio quo pacto seu casu seu temeritate ; Cum enim

ab ipso equitando paululum distarem, eum humi toto corpore porrectum reperi. Igitur cum tantæ rei male actæ causam exquirerem, et ille dolore affectus ad plenum non posset dare responsum (fere enim crus fregerat unum) eum cœpi obsecrare et orare, se fide-liter et ex corde Virgini Mariæ sanctoque Joanni commendatum in tanto [discrimine reddere vellet omnino; quod et fecit, tale vovens votum: Crus cereum, Joannes Pater beatissime, altari tuo, quod in monasterio S. Mariæ de Valle Umbrosa situm honorifice habetur, desuper pendere jubebo, modo ope tua inceptum peragam iter. Jesu bone illico servo suo Joannes beatissimus auxilium ferens, in meum, cui insidebam, prosilit mulum: nam suus aufugerat et nisi a quibusdam ruricolis et montanis qui suum esse ob loci frequentiam optime noverant, vi et caliditate fuisset captus, haud a cœpto itinere destitisset, quoad S. Trinitatis in Alpibus adisset monasterium.

246. Quid multis opus est? læti Aretium versus equitantes, eum, quia facillime sibi dabantur verba ita exorsus sum [alloqui]: Mi Pater abbas, unde vobis vel quomodo tam gravis casus, si dici potest, exstitit? Ille imprimis pudore deductus fingere quædam: demum cum instarem, rem, uti erat, aperuit: Aiebat enim cum necessitate coactus de mulo descendissem, et deinde in ipsum iterum ascensum strenue pararem, oblivione et concito impetu ductus habenas more selito non attingi. Cupiens itaque in ipsum prosilire, quamprimum mulum [ascendit]; procul a me vero humi stratum ægerrime ferens intellexi esse. Demum Virginis Mariæ precibus re nostra fine optimo et felici conclusa properantes, ille Florentiam, ego vero ad istud monasterium contendi. Næc multo post, empto crure cereo, nos lætus revisere cupiens huc concessit, et suum devotissime complevit votum. Crus etiam illud cereum in testimonium tanti miraculi diu supra S. Joannis altari pendens conservatum est.

247. Hoc etiam silentio præterire non fuit consilium, quod nostra tempestate monacho cuidam Puppiensi cognovimus accidisse. D. Antonius Puppiensis, quem falso nomine vulgo quidam Gigarim dixere, cum in quibusdam facinoribus, ut erat tunc rumor, comprehensus a R. D. Placido ea tempestate hujus Ordinis Generale ea voluntate in tetro Pithiani carcere detineretur (195*), nec eum inde nisi defunctum abstraheretur vellet, modo in sua esset potestate, infelix monachus plurimum parti suæ timens humanis auxiliis plurimum diffidens, statuit omnia, priusquam periret, experiri. Eo hac via, ut ab ipso accepimus, divinum requisivit præsidium. Vesperi quodam cum infortunium suum et miseras et egestatem et quo in loco vitam ærumnis plenam ducere

(195*) Oratio incorrecta plane et deformis.

(196) Is est, ni fallor, idem Placidus Pavanelli, de quo supra in Annotatis memini. Hic quidem, ut loquitur Simius in Catalogo pag. 253 in *Spiritu Eliæ* rexit Congregationem Vallumbrosanam, sed ob id ipsum, nempe austeritatem vitæ, et rigorem mona-

porteret, utpote in carcere inculto tenebris et odore fædo, et quod cum viro sibi infensissimo agendum esset, animo suo sæpius revolveret, tandem oculos mentis sursum in cœlos elevans ex intimis præcordiis hujusmodi verba habuit.

248. Virgo Maria sanctissima omnium mortalium et præsertim in ærumnis et mœrore et luctu existentium solatium, refugium, virtus, spes tutissima, me totum tibi dedo, et animam meam tuæ fidei, ut alias semper, ita nunc tota mente totisque viribus commendo. Insuper, si mereor, me ex his miseriis et ærumnis incolumem reddere velis, oro; sin minus, [ut] non ægre hos cruciatus perferam, vires saltem deprecor administres: nam sic vitam degere et intolerabile mihi et indecens est: tuque Pater, fidelium dux atque lumen, Joannes sanctissime, ejus Ordinis tuendi defendendique gratia multa perperus sum, ut peroptime nosti, qui omnia e cœlis vides, tum fidelem tutari velis militem, eumque per Jesu Christi clementiam, perque illam tuam in alio solitam benignitatem e manibus impii crudelisque tyranni Placidi (196) liberares, oro. Hæc igitur et hujusmodi sæpius et sæpius geminando cum dicent, cum his etiam vota faciens, inter dicendum, ita et sit, somno laboreque fessus caput super genua declinans, paulatim eum sopor invasit. Quiescens itaque talem, ut ipse referre solitus erat, in somniis visus est vidisse visionem; virum videlicet venerabilem ei assistere, et ipsum imprimis humaniter solari, et demum his hortari verbis: ligaturam seu funem ex hoc tegmine lacerato, et in plura frusta diviso, ut vales, confice, et his oratibus ferreas fenestras circumligato, et per seipsum te sensim manibus alternatim suspensis descendere, et, quo te tua fortuna sinet, permittere ne cuncteris. Te haud deeram: mihi crede.

249. Evigilans itaque et ratus, quod erit, se Virgini Mariæ [et] S. Joannis curæ esse, que in somniis viderat, quovis modo tentare statuit: Misceatigitur cœlos imprimis oratione, inquit: Te Jesum, dominum istud opus, si divinum est, ratum facere; sin minus, dissipare [velim]; et me ab hoc discrimine eripias oro. Inde, signo crucis edito cooperterium frustulatim scindens funi simile dedit, et tremens pavens Christum Jesum, ipsum defendat, plura ingeminans: insuper et matrem ejus plerumque Virginem Mariam [invocat]. O divina et clarissima Christi Jesu pietas! o Virginis Mariæ sanctique Joannis optimum præsidium! Cui hoc verisimile videbitur, nisi illi, qui per fidem omnia prodigia et miranda per Virginem Mariam sanctaque Dei fieri posse crediderit? [quod] monachus quadragenarium agens annum, vestibus et prætorii monachali indutus, etiam cum compedibus fœnsticæ disciplinæ a Simio aliisque laudatur. Quæ miror, quod monachus, præsertim in oratione ad Deum fusa audeat virum hunc, abbatem suum, impii crudelisque tyranni nomine compellere, et quod tamen divinum auxilium Sanctorumque optari experiri mereatur.

per parvulum foramen, quod gratia pusilli luminis dandi in egastulo tenebroso positus relictum erat, absque ulla læsione egrediatur. Et quid? deinde aliud non minus sequitur miraculum: fune enim, quem confecerat, a solo per quatuordecim ulnas distante, ipse in terram lapsum faciens, ab excubantibus custodibus inter cadendum auditur quidem, videtur autem minime, etsi omnia diligenter etiam inter vepres hinc inde perlustrassent.

250. Illis itaque custodibus, omni spe inveniendi eam prorsus deposita, concedentibus in rem suam, ille, lento gradu tamen, ut pote qui a compedibus ferreis impediretur, in nemus securum longeque positum divina præeunte gratia contulit sese, ei que quiescenti ac timido quidam ex Liguriæ partibus, qui figlini fabrilis exercebat, cum armis suis occurrit: nam ad Casentini partes lucri gratia iter faciebat; qui sentum, squallidum, ægrum admirans ita eum affatur: Quid tu hic, pater? Quid tibi isti compedes? curve hæc loca incolis invia et deserta? Memiserum, inquit monachus lacrymans, sic est fatum meum! vitam infelicem extrema per omnia ducam! Me ad has arum me deduxere peccata. Verum te per Deum omnipotentem, (quia omnia tibi sunt abunde) me his compedibus liberares, oro; ut expeditus iter, quod incepti, peragere valeam. Ego vero id agam, inquit Ligurus; et illico eum a compedibus ferreis explicat.

251. Monachus gratias ei agens inquit: Hoc quam maxime potes occultum habeas deprecor, ne iterum ad pejora es passus sum, revocer. Cui ille: Nihil est quod voveare, mi pater: tantum pro me ora. Inde uterque viam suam contendit. Hic itaque D. Antonius D. Placidi hujus monasterii abbatis, de quo supra verbum fecimus, ejus atque conspectum fugiens, et ad quemdam comitem Parthenopes (197) regiones incolentem, qui sibi olim Romæ amicissimus existerat, se conferens et cum eo ad sanctissimi Nicolai (198) summi Pontificis V tempora usque vitam duceus, Eugenioque (199) pontifice defuncto, jam securus patriam revisens, votum suum peregit devote: nam cereum non parvi ponderis Virgini Mariæ et S. Joanni offerens super ipsius altari, quod et in Cellarum eremo dicatum est, pendere voluit. Qui quidem adhuc in tanti prodigii memoriam eo in loco conservatur. Nec ille inde discessit vitam parce ac devotè penitentis gratia agens, quoad plures Missas ad honorem Virginis Mariæ sanctique Joannis celebravit.

252. Varia equidem sanctissimi viri Joannis et sunt jugiter et fuere prodigia: nam omnes: qui S. Hilari agrum incolunt, adhuc affirmant, quod modo scripturus sum. Quidam enim illius regionis rusticus, Antonius normane, vir profecto, si virum

A dici fas est, ut ferebatur, flagitiosus, cum in sanctissimi Joannis festivitatis die, avaritia potius et cupiditate quadam quam necessitate urgente ductus, culmos tritici plenos ad aream cum bobus deferret, casus unus ex finitimis, qui ad hoc S. Mariæ monasterium ob S. Joannis festivitatem concedebat, pone eum iter habuit: quem primo demirans, quod tantam non observaret devote et reverenter festivitatem, blandis inde verbis eum obsecrans, inquit: Ha amice quid [agis]? necessitasne vel rerum penuria, vel hostes imminentes, vel subitus et nimius imber te ad hoc impellunt, ut tanti nostri Patris Joannis, hujus loci tutoris et defensoris festivitatem non celebres? Velis oro ab hujusmodi opificio hodie desistere, et una mecum iter aggredi. Adhuc enim saltem majori Missæ intererimus, cum tantum quinque millium passuum iter sit, et nunc sol his in regionibus primum appareat. Ille econtra, animo inquieto, inquit: Tantumne est ab re tua tibi otii, ut aliena cures? I tu quo vis, et sine me mec interea agere modo. Da veniam [inquit] ille alter, et age, ut lubet His dictis quisque suum, quod cœperat, peregit iter.

253. Hic itaque Antonius infelix cum parum salutis suæ consuleret, neque, quod desuper periculum imminebat, adverteret, dum suum illud negotium executioni mandare nititur, forte boves currum seu traham transverse agere, et a recta divertere semita; quos cum iratus crebro stimulis instigaret, et hi jugiter tum cornibus tum dorso sese motarent, et se traha in rupem verteret, ad quam sustentandam concite cum curreret ille, hoves ob hoc in formidinem versi cum nec alio propter jugum, quia eo jungebantur, ire possent, nutu divino plaustrum atque miserum rusticum una ad rupis ima trabentes et istum resupinum calcantes, a quibusdam, qui juxta iter habuere, inventus est mortuus. Hoc equidem, causa cognita, omnibus finitimis præsertim, et horrore exstitit et admirationi.

254. Eum igitur exanimus in carpento jacentem domum suam usque, ululantibus hinc inde affinis, traxere boves. Eo domus tota in mœrorem et luctum versa [est]. Ubi rediere, qui hoc S. Mariæ monasterium adierant parentes, cadaver illud turgidum et, ut aiebant qui interfuerant, supra modum et morem humanum lividum et fœdum humo tradidere. Memoriam etiam datum est et diffuse scriptum, idem fere in agro Passiniani cuidam rustico in translatione istius sanctissimi Joannis, quæ celebratur vi Id. Octob., accidisse: verum ille, cum præter consuetudinem regionis illius sereret, non vitam, sed boves amisit. Cæterum ipsius sanctissimi Joannis festivas celebratur iv Id. Julii. Hinc discant omnes, quid discriminis tum animæ tum corporis immineat

(197) Ita olim vocabatur Neapolis, urbs in ora maris Tyrrhæni celeberrima. Eodem nomine appellatur insula parva maris Tyrrhæni vulgo *Ventotienne* in regno Neapolitano. Suspicio Auctorem de Neapoli agere, cum vocet *Parthenopes regiones*, non insulas,

(198) Is electus est summus pontifex anno 1447.

(199) Eugenius IV post decimum sextum Pontificatus sui annum, ut testatur S. Antonius, obiit anno 1447.

his, qui Domini Jesu Sanctos digno non celebrant honore, etsi hac in præsentī vita non eas, quas merentur, dent pœnas. Cæterum, ut supra dixi, o quam expediret hic, quam alibi, pro nostris sceleribus flagris torturisque affici! Verum ad S. Joannis miracula redeamus, quæ sese nobis catervatim offerunt.

255. Alteri ex nostris agricolis filia et paralytica, id est, omni membrorum officio privata cum esset, tale ad S. Joannem votum misit: O Pater et pastor noster, Joannes beatissime, si tuis precibus filiam meam incolumem videro, tibi de penuria mea tantum offeram frumenti, quantum ipsa filia mea in pondere et numero computabitur. Mira res! e vestigio sequitur miraculum. Mox enim voto emisso, filia quam raptim ad patrem se conferens, qui adhuc flexis genibus humi procumbebat, collum amplecti, faciem osculari; dein toto corpore gestire. Eo ipse, et qui de familia erant præ gaudio lacrymis obortis Jesu et Virgini Mariæ matri ejus gratias agebant et Joannem sanctissimum pro tanto prodigio extollabant ad sidera, et illico frumentum ponderatum, ut voverat ipse, cuidam nostro procuratori, qui tunc Paterno præerat, per germanum puellæ mittere curaverunt: qui, cum quamobrem hoc frumentum daretur, interrogaret, ei adolescens rem omnem aperuit. Ille itaque Jesu et S. Joanni gratias agens, accepto frumento, multis præsentibus miraculum declaravit. Quod cum mater in S. Joannis festivitate prædicaret, ad nostras etiam aures tanti prodigii fama pervolavit.

256. Nec etiam duco prætereundum [quomodo] duo ex fluitimis fulmine interierint, qui huic S. Mariæ monasterio detrimentum inferebant. Montanus quidam de monte Migliario (qui quidem mons Migliarius ab isto S. Mariæ monasterio per quatuor millia passuum ferme abest inter orientalem et septentrionalem plagam) cum pascua hujus S. Mariæ monasterii et finitima suis cum pecoribus annuatim, nec verbis nec minis territus, utpote ferox, pasceret, nutu divino die quadam, cum oves coactas sub fago quadam lata et umbrosa ad æstus caloris evitandos, ut pastoribus æstivo tempore mos est, haberet, tempestate et vi ventorum ingenti cum tonitruo subito exorta, fulmen ab aere cum fœtore et splendore contortum, pastorem ipsum una cum pecudibus canibusque omnibus, qui parum ab arbore semoti erant, occidit.

257. Operæ pretium erat aspicere quot mortales cujusque conditionis et generis, qui ob varia tunc Alpem excolebant, ad hoc inauditum et stupendum miraculum, seu verius dicam, judicium confluxere, cui horribili spectaculo et pavendo quidam ex nostris conversis interfuit, qui hæc nobis statim curavit referre. Cæterum cum nonnulli, ut in re maxime fieri solet, impossibile ducerent, uno ictu fulminis mille et eo amplius pecudes ad extrema vitæ usque deduci

(200) Franciscus Altovita electus est Generalis Vallumbrosanus circa annum 1450, et obiit anno

posse: Non recte sentitis inquit: nam his oculis hausi. Sensim omnes, uti morbo contagioso fieri solet, et sulphureo fœtore et tonitruo ingenti utpote attonitæ et percussæ exstingui [cœperunt]; imo, quod majus est, carnes illas ut putridas, nec alii canes nec volucres etiam attingere voluerunt; et coris insuper seu pelles, quia mox scindebantur, nullius pretii exstitere. Cadaver vero illius miseri pestiferive pastoris maximis clamoribus femineisve ululibus, rusticorum more, affines sepulturæ dederunt.

258. Sunt et villulæ quædam et etiam oppidula non multum distantia ab monasterii Alpibus que quidem meridiem spectant: in quibus fuere nonnulli, qui soliti erant hujusce nostræ Alpibus arbores, cum quercus tum aceres nonnumquam et pomiferas arbores, ut castaneas, ut fagos sine modo et mensura, nulla habita super hoc permissione, incidere; minas insuper et accusationes (quia nostra tempestate Rectorum maxima pars muneribus corrumpuntur) parvi facere. Nostri igitur, quia jus negat vim vi repellere, ad solita decurrere arma, ad preces videlicet et orationes Jesu Christo et Virgini Mariæ matri ejus et S. Joanni fundentes, liceret saltem portiuncula hujus nemoris uti. Exaudivit Dominus servos suos, ut ait Propheta, de templo sancto suo, et nobis hoc modo tulit opem.

259. Cum unus ferocior cæteris etiam hic prope nostras dejiceret arbores, ecce repente vi ventorum aer clarus et lucidus atque serenus in gravedinem et tempestatem mutatur, adeo ut nobis in monasterio commorantibus dies in noctem videretur versa. Proh bone Jesu! [audivimus primo tonitru]; quod deinde tonitruum secutum est fulmen, quo equidem rusticus ille injuste agens obiit. Memoria mea nunquam talem sonitum audisse me memini. Monachi omnes ad preces, pueris junioribus præ pavore flentibus, currere. Quid multis opus est? Nescio, quid tum cum Abbate nostro, cui nomen Francisco Altovita (200), venerabili longeque prudenti viro, et jam in decrepita ætate constituto, de monasterii gubernatione tractans [agerem]. Illico palatii tabulata tremata, et ruere omnia visa repente. Jesu! inquit abbas. Ego etiam: Virgo Maria, esto nobis miseris præsidium!

260. Rusticus itaque ille, quia a fulmine ictus domum vesperi propriam cum non redisset, familia omnis imprimis in stuporem et admirationem versa [est]: inde alio se illa nocte contulisse putantes quiescere [incipiebant], cum subito malus superveniens nuntius, eum fulmine diem clausisse extremum, asserebat. Advolantibus itaque illis ubi cadaver jacebat, quampluribus adolescentibus, id in lignis funibus connexis tulere domum: quod quidem cadaver non parva suorum fletu humo tectum est. Cæterum hæc summæ admirationi esse, quia nec arbor aliquo in loco tacta, nec ipse [læsus] aspiciatur. Tantum ligula soles lacerata, quam non multo

1479, die 22 Aprilis, ut testatur Simius in Catalogo pag. 108.

a cadavere intra folia repererunt. Hæc igitur, A inevitabilia, multis mortalibus prope longeque antibus pro tempore incussere metum; verum litum opus rediere quidam. Nam semper ho- s, quibus opes nullæ vel parvæ sunt (imo dicam, intolerabilius est) hi interdum, quibus secundæ ant et divitiæ multæ, furtis et fraudibus, modo nt, aluntur; sed ut alias sæpius retulimus con- ilius esset secus vitam instituisse, nunc ad re-

. Presbyter quidam, Jacobus nomine, olim B monasterii S. Mariæ monachus; verum nec esse seu solemniter professus [erat], bene [ta- tacitus: nam octavum et decimum jam agebat m, cum Puppilii in S. Fidelis hujus religionis sterio sub D. Antonio procuratore una vitam remus. Hic, nescio quo malo dæmone instiga- habitum suæ religionis spernens, et ab se as, huc illuc, ut malus et apostata, nullius ve- diæ signum moribus vel vultu indicans, per rtini ecclesiolas vagabatur; quem memini, jam entibus aliis presbyteris, cum non erubesceret, i Puppilium sine S. Joannis prætexta venire et is et Missæ una cum cæteris religiosis, quod poterat, ipsis invitis, interesse [voluisse], eo d a præfato D. Antonio summo cum dedecore e arci ecclesia, quæ Puppilii est, populo præsentē itis pulso. Inde factum est, ut oppidum illud quam postea adiverit, nisi dum sacerdotali e fungeretur.

2. Hic itaque cum non multo post quamdam C aris ecclesiam in loco qui Ama vernacula ne dicitur (abest enim a monte Alvernæ ferme nor millia passuum) ab Episcopo Aretino jure rdotali impetrasset, in tantum suorum hominum m et inimicitias capitales ob stuprum cuidam læ illatum brevi devenit, ut quidam ex his icis puellæ affinitate [conjunctis] sibi magis isi, sæpius undique armati convolarent (Talis i eis mos est; non tantum verbis, verum etiam sta manu jus suum exquirere) [et] in eum rdum de imprevisio prædonum more infestos etus facerent, tum minis atrocibus, flagrisque ilibus impeterent, ita ut cum manibus sese m ire, tum quia sacerdos, tum quia solus, in tos haud posset, cogeretur genibus flexis rem are, [et, ut] sibi parcerent, orare. Cæterum D rusticorum durum genus haud flecteretur, imo cius fieret, alium loco sui ex ipsorum sententia quens, ad affines et propinquos qui haud procul ant, convolans, inde domum propriam adiens toribus suis rem omnem aperuit.

3. Verum cum vi ecclesiam suam recuperare t, quia res parum ei processerat, ignorans, l in re tam atroci esset agendum, æstuabat: mater, quia religiosa et [pia erat,] recte con- ns inquit: Mi fili, mihi, credas, volo nulla adeo e istuc tibi accidere, nisi quia S. Joannis habi- temerarie deposuisti; quocirca tibi consule,

meisque acquiesce consiliis, ne immaturum corpus terræ, animam vero æterno incendio tradas; aut habitum sume, quem mente proterva deseruisti; aut, si hoc non placet, istoc utitor; fac votum, et ego una tecum [faciam], annuatim in ipsius S. Joannis festivitate [ut] nonnullæ Missæ celebrentur in sui laudem et decus, et jam esto securus: nam nihil est quod amplius vereare, mi fili. Voveo, inquit ille, ac lubens faciam, nec illuc redibo, nisi prius hæ Missæ celebrentur. Res mira! mox celebra- tris Missæ, solus et inermis se ad ecclesiam suam conferens, libenter jucundoque animo ab omnibus, paulo ante infensissimis, accipitur, et hactenus, ut percepit, omnibus semper carus et gratus existit. Quis igitur hunc sanctissimum Joannem suis in necessitatibus non advocatum et patronum suique defensorem requisierit, cum hoc, et aliis miris prodigiis luce clarius constet, eum non solum sibi religione conjunctis, sed omnibus etiam extraneis præsto ad auxilium et ad opem ferendam esse?

PARS III.

264. Laudabile visum est, [ut] his S. Joannis pro- digiis aliud, quod [de] nostræ tempestatis duobus finitimis eremitis, qui in dedecus hujus monasterii plura et dixere et egere turpia, inseram: verum prius de situ loci paucis disseram. In jugis hujusce nostræ Alpium mons saxosus, asperrimus, incultusque exstat; qui quidem ex ea parte, quæ meridiem occasumve spectat, rupes horribiles, confractas abscissasque habet mirum in modum, quæ in vasta solitudine horrorem aspicientibus non parvum incu- tiunt. Inter duas igitur rupes vastas ingens saxum in Orientem porrigitur, in cujus eminentiori parte conspicitur oratorium satis venerabiliter et pulchre constructum, quod ex una parte atra silice jamjam ruinam minante, ex altera vero casis humillimis circumdatur; quem locum, qui prius habuerit, paucis aperire curabo, inde ad inceptum redibo.

265. Tempore itaque Eugenii summi Pontificis IV exstitit molendinarius quidam, cui nomen Marco, de valle quam vulgares et plebei Chiantim vocant. Hic imprimis, etsi egenus rerum temporalium, tamen vitam suam more priscorum beatorum viro- rum instituit, parce ac duriter vivens, ecclesias frequenter adiens, pauperibus, ut poterat, alimo- niam præbens. Is denique uxore orbatus, filios duos Jesu Christi servitio obligat: nam huic religioni unum, qui adhuc vitam hanc vivit, alterum Camal- dulensi, qui præsentī vita functus est, ut ipse expe- ditius Jesu inserviret, mancipavit. Inde quidquid sibi supererat, pauperibus tribuens, nudus nudum Jesum statuit sequi. Tali itaque mente devota hoc S. Mariæ monasterium suppliciter adiens, a R. D. Placido tunc Abbate, non habitum, verum temporis probationem facile impetravit.

265. In hoc itaque S. Mariæ monasterio per annum integrum corpusculum suum jejuniis, vi- giliis, aliis etiam flagris, quæ abstinencia amat, oppido enervavit: nam, ut alia omittam, quæ pro-

priis aspexi oculis (aderam enim) hieme aspera, vili veste et palliolo contentus etiam nudis pedibus inter nives et asperas glacies, nobis solo visu rigentibus, incedebat; quem morem fere, dum vixit, servavit. Inter cætera, quæ spiritualiter non superstitione ageret ad carnem edomandam erat, quod creberrime intus et foris nuda genua nudæ humi flectebat. Insuper quoties nos pueri gratia exercitii vel quietis ad Alpes seu ad nemora concederemus, hic una semper nobiscum iter aggrediebatur: monere, hortari ad meliora, ad vitam æternam, nunquam desistere.

267. Idem igitur sæpius agens, nobiscum ascendens et descendens, solitariam tandem vitam cupiens, statuit secum esse, secumque, ut dicitur, vivere. Petita igitur missione et facile impetrata (nam nondum probationis habitum acceperat) illuc ad eum locum inaccessum, de quo supra verbum fecimus, non sine maxima difficultate, nobis pueris comitantibus, et arma, quibus cædendum esset saxum, ferentibus, demum concessit. Cæterum a jugo Alpium ad saxum iter nullum erat: omnes enim in his locis, præter recta itinera, semitæ præcipites et anfractæ et angustæ sunt; ita ut, qui paululum titubaret, lapsu pedum in præcipitium (quia nulla virgulta et stirpes sunt) laberetur; nec etiam sunt radicēs, ad quas pede aut manu quisquam eniti possit; ut pote quia loca arida herbis humillimis et lapillis cooperta fere semper sunt, nisi hieme, qua nive geluque omnia rigent.

268. Tandem martis (201) et sarculis loco purgato per declivum montis semitam instarsulci egressimus. Quid multa? demum ferro, incendio, acetoque rupes mollitur, frangitur, panditur. Triennio itaque hoc in opere difficili consumpto, oratorium ad honorem Virginis Mariæ dedicatur; quod quidem omnibus finitimis et longinquis, qui locum devotionis gratia adibant, lætitiæ esse et admirationi. Lætabantur, hac ætate ferrea talem eremitam his in locis reperiri: admirabantur abstinentiam viri, loci asperitatem, omnium insuper rerum victui necessariorum difficultatem: nam, ut dixi, nudo fere corpore, nudis pedibus, fame, frigore, squallore, barba impexa, membris torridis, genibus crebris orationibus quassatis, fractis, inter rupes asperrimas, hieme nive glacieve opletas, Jesu Matrique ejus Virgini Mariæ interdiu et nocte deservire studebat.

269. Verum imprimis mirabile, unde tantus talisque animus sibi [esset], ut in rupibus asperrimis ædificium aggrediretur: nam, ut cætera in corpusculum domandum admiratione digna omittam, Jesum testor et SS. Angelos ejus (ut patris (202) mei Hieronymi verbis utar) nos monachos omnes sæpius eam in Nativitate Domini Jesu et in aliis præcipuis festivitibus gratia Communionis et

(201) *Martus* usurpatur pro malleo apud Conradum de Fabaria de casibus S. Galli cap. 14 At dubito, an hic non derivetur ab Italica voce, *Martora*, quæ, præter certum animalis genus, fuscinam significat, quod est instrumentum locis expurgandis aptum.

A Missæ audiendæ, quando deformis stridet hiems fessum vento Boreæ, oppletum nive, cruribus sanguinolentis calcaneisque scissis, lætum tamen ipso festivoque in Domino, hoc S. Mariæ monasterium adisse; nos vero omnes admiratione ducti, undique visendi studio ad eum confluere. Alii palliolum tergere; alii aquam calidam pro fricandis pedibus ferre; quisque pro se certatim obsequium libenti animo præstare.

270. Cæterum hoc summopere admirabantur omnes, quomodo, cum brevi corporis statura esset, altam nivem molemque glaciei vitasset; præsertim cum interdum per mensem tote aere ningeret. Est et aliud majus, quo insuperabile iter superare [vix] posset: nam novere omnes, super veterem nivem, intactam præsertim, nova modicæ altitudinis cum sit, non facile pedes ingredientium insistere: dilabitur enim pes per nudam glaciem, cum non recipit vestigium, et, pede fallente, nec manibus nec genibus nec adminiculis quisquam periculum anceps vitare valet; ita in lævi glacie tabidaque volutatur corpus, secantur interdum pedes, nudi etiam quandoque in infimam ingrediuntur nivem et ibi luctatis fit; cum glacies lubrica, ut dixi, non recipiat vestigium, et plerumque velut pedica capti hærent, visum miserabile! in dura et alta concretaque glaci.

271. Cum enim interdum quidam ex nostris misericordia ducti eum, quomodo ex hujusmodi periculis evasisset, interrogarent, inquit voce tenui et demissa: Jesus est; Jesus est: interfui enim aspiciens cum ex patribus quidam his verbis eum castigabant: Pace vestra, frater Marce, dicemus: quia præter ætatem vestram, et præterquam [quod] religio et res adhortetur, dure et parciter vitam ducitis. Proh! fidem Dei atque hominum! quid queritis? vultisne indiscrete vitam æternam arripere? vultisne in morte acerba ante tempus aliquo casu perire? Ille econtra, se ita vitam jam dudum instituisse, et se ita vivere velle, dum spiritus suos regeret artus, aiebat, et spem suam in Jesu Christi gratia sitam affirmare. Denique sæpius a nostris fatigatur; omnia in pejorem partem accipiens indignatur [et] veluti si pulsus hoc S. Mariæ monasterio fuisset, amplius non rediturus, eo animo discessit.

272. Exinde, nescio qua furia arreptus, cepit contra monasterium animos hominum vehementer grassari: (203) nam nullo maledicto se abstinere; verum ubique debacchari in monachos, convicia in conversos turpia, et maledicta sæpius garrulando addere, et, quod dictum quoque nefarium, abbatem monasterii virum egregium verbis lacerare; demum nihil prætermittere, quod in nostri dedecus fore existimaret. Cæterum nos flocci pendere, tantum sui misereri, eo quia indiscreta penitentia in hanc

(202) Auctor per Patrem suum, ut opinor, hic intelligit S. Hieronymum, suum patronum, cujus nomen gerebat.

(203) *Grassari* hic pro commovere vel concitare posuit Auctor, ut patet ex sensu.

esse insaniam censebamus. Res mira! hinc rima mali labes: nam illico non nobis tantum, sed omnibus finitimis cepit infensus existere: lures enim in forum judicum contra jus fasque conatus est. Verum tempus quam res mature desereret, si de his, quæ in quodvis genitum injuste egerit, singillatim aut [pro]bitudine parum dissererem.

His igitur et aliis multis insulse inepteque titia, tantum sibi omnium hominum odium cavavit, ut nec victum, etiam sibi soli necessarium, ostiatim petendo inveniret. Fuerunt ea temere qui dicerent, eum hac gratia, Jesu occulto ob id permittente, in illam devenisse insaniam, eadem visione delusus nimium sibi vindicaret dios quosvis religiosos præ se parvi faceret. Quidem visio seu dæmonis illusio, ut ipse solitus erat, talis fuit. Erat huic fratri cum quodam, qui [incolit] domum hospitalem S. Mariæ de Florentia, quæ in egenos infirmos suscipiendos et tollendos nuper ædificata micities vetus consuetudo; cui quia interdum sibi munuscula rusticalia deferebat, gratis esse, et dum eum negotia vel religio Florentinorum protraxisset, illuc pro necessariis currere semper. Ibi fama est, in quiete visam ubi genem Mariam cum pompa Angelorum, quæ visu diceret missam.

Verum visio, ut ab ipso accepere quidam, his Matutinalibus Officiis expletis, hic more sua corpusculum quieti paululum dare vellet, Maria piissima (si Virgo Maria fuit) præsentem parvo luminis globo, super saxo, ubi edificaverat frater ipse, gratia honoris spiritalibus comitantibus, ubi sibi in illa quiete est, præsto adfuit. Cum igitur ille, insolita re perfusus, paululum moraretur, indeque, quæ tam insigni, tam decora mulier esset, argaret, inquit illa: Illa sum equidem, cui tota et toto corpore inservire statuisti, et gratia his in locis silvestribus, et fere inhabitabiliorum ædificare voluisti.

His igitur in maximam spem, se quandoque d magnum fore, adductus, flexis genibus, stem animæ et corporis orabat: Cui Virgo: Hæc potissimum causa a Domino Jesu huc sum, ut pro tot cruciatibus, quibus corpore tuum exesum, et animæ obnoxium mea potissimum causa reddidisti, gratiam tibi tribuam: eo enim magis [id faciam], quia nusquam cum seu incolumen, nisi in meo præsidio. Inde cum omni pompa ceu fumus ex oculis visis evanuit. Hic ingens cupido eum, ut ora illud huic monasterio præponeretur, invasit. Hæc cupidine atque insolentia, ut supra

A diximus, neque dicto neque facto aliquo abstinere, quod modo ambitiosum foret, quoad semet præcipitavit. Nam Romæ..... (204), dolore et tædio affectus, diem clausit extremum.

276. Post hunc longo tamen intervallo successit alter; de quo (quia omnium rerum simulator et dissimulator fuit omnium, quos umquam gentium viderim, maximus) idoneum visum [est quædam præfari, et] de natura moribusque ejus paucis disserere. Huic igitur nomen Joannes erat, natione Hispanus, corpore procerus, satis eloquentiæ, parum sapientiæ habens, et ut κατὰ ἀντίφρασιν decet, hypocrita maximus. Omnia nempe, quæ ad illud officium pertinent, optime callens, quibus multos mortales variis modis decepit. Hic namque fuit unus ex his pseudo-religiosis, qui Florentinam urbem tempore Pontificis Pauli II (205) adivere, ex quibus unus crucem ligneam instar D. Andreæ Apostoli [gestabat] ultra omnes, quos unquam viderim, mortalis varius et mutabilis, qui quidem nisi suapte præter Christi Jesu poterat convenire aut colloqui (206): cujus ineptias et deliramenta, quia longe inutilia et vana, prætermittenda duxi, et Joannem nostrum redire, de quo in initio verbum fecimus.

277. Iste enim crucem ferream, ut pictura plus quam prophetæ Joannis Baptistæ adspicientium occurrit oculis, quæ se ferre. Proh Jesu bone! hic Joannes cilicinam vestem supra pannos habere, quam Joannes Baptista supra nudum corpus ferre solitus erat. Ille propheta, imo plus quam propheta, nudis pedibus; hic non solum soleis, sed ocreis circumdatus incedere, ille ad deserta, ne levi saltem fame vitam maculare posset; hic ad populos et ad turbas sese crebro conferre. Ille solus et dure et parciter vitam agere: hic vero, multis comitantibus, et copiose et laute. Ille vina et carnes ut venenum fugere: hic optima exquirere. Ille omni virtute, hic cunctis vitiis refertus: et quamquam talis et tantus nequam et pseudo-religiosus, quocumque in trivio, quacumque in turba, se novam religionem instituturum ad S. Joannis Baptistæ nomen, dicere.

278. Quid? quod his falsissimis multum fidei, multum devotionis a cunctis haberetur? Proh Jesu bone! ubi primum provinciam hanc ingressi sunt, ex cunctis agris, oppidis, civitatibus, mortales cujusque conditionis et generis eis obviam ire, ipsis hæerere parati panem et alia necessaria sibi et suis dare, commeatum portare; postremo quæ imperarentur, facere. Hæc, non ut audita, sed ut visa refero: interfui, vidi, tetigi: et multa insulse et temerario ab his acta atram mihi bilem moverunt, præcipue hoc, cum eis sacerdotes senes venerabilesque religiosi inservirent in rebus etiam infimis et vilissimis. Verum quid mirum? Cum beatum et feli-

Omisi hic absurdam quamdam et scandalosam parenthesis, quæ ad rem non facit. An autem hæc Auctore per simplicitatem scripta, an ab er malam fidem inserta sit, ignoro.

(205) Paulus II creatus Pontifex anno 1464, obiit anno 1471.

(206) Iterum sensus mutilus, quo, quid Auctor significatum velit, non intelligo.

cem se fore quisque putaret, si vel fimbriam horum pannosorum tetigisset. Quippe ita res humanæ se habent, ut non solum imprudentes rerum verum etiam interdum et prudentissimos nova omnia fucatis faciebus fallant.

279. Cæterum alios prætermittentes (neque enim digni sunt, de quibus verba fiant) ad nostrum falsum Joannem Baptistam veniam. Hic imprimis codicillos falsos seu bullas, in quibus, unde hujusce religionis initium ostendebatur in lucem proferre; quæ quidem omnibus in rebus adipiscendis hac nostra tempestate optima via est ad fallendum. Præterea anum quamdam [habebat], quæ sub habitu monialis Romæ cum aliis tribus in columnis templi D. Petri Apostoli, gratia pœnitentiæ agendæ, latens fingere, sibi per visum S. Joannem Baptistam apparuisse, in ora hominum propalare et multa alia, quæ instrumenta fraudis sunt, dicere et facere; postremo quæcumque dici aut fingi possunt ad simulationem conducentia, nihil prætermittere. His itaque et aliis artibus instructus ad has se contulit regiones.

280. Cætorum imprimis mulierculas quasdam, quæ Florentiæ domi propriæ veluti in monasterio se clausant, socias sibi fore et consiliorum participes ostendens, diu noctuque suis simulationibus fatigando, denique omnia tentando ad eas aditum invenit. Inde discessit, ex utriusque voluntate rebus diligenter compositis. Erat ei frater quidam fugitivus, negotiorum curator fidus acceptusque, et omnium consiliorum, nisi novissimi, ut inferius dicitur, particeps, quem suarum artium antea ignarum quotidiano usu facile parem similemque sibi efficere curavit: nam supplicem, humilem, oculisque humi demissis, et contra morem Sæbaraitarum (207) tacitum ad tempus reddere, ita ut his et aliis virtutibus fucatis, omnibus aliis vehementer admirationi, sibi vero gaudio et utilitati esset. Proh nefas! etiam puerum adolescentulum, quem aiebant filium illius mulieris clausæ, de qua supra verbum fecimus, existere, ut se pilosa veste indutum cum alio comite equitando ducebat. Verum plurima prætermittens, quædam magis necessaria paucis aperiam.

281. Hujus igitur fama passim non agrum Tusciæ tantum, verum et finitimos omnes complevit; alterum videlicet Joannem Baptistam venisse, futurum Ecclesiæ Christi pene dirutæ novum compositorem. Ideo, dum verbum Domini hinc inde prædicaret (nam, ut dixi, satis eloquentiæ habebat) multi mortales, alii audiendi verbum Jesu, alii nova cupidine tanti viri (sive virum dici fas est) visendi illecti, ad eum variis locis confluere: nam memini, me semel casu quodam, ita ut sit, dum negotiorum gratia varia loca lustrare necesse est, in D. Martini festivitate prædicationi suæ interfuisse, in qua inter alia, quæ ab ipso satis ornate, copiose, distincteque prolata sunt, pollicitus est, ceu montem aureum, quam multa se monasteria etiam tum monachorum

(207) Puto intelligi hæreticos Sabaitas, qui S. Joannis Baptistæ discipuli nuncupari volebant. De iis

tum monialium constructurum, et eos pro nomine Christi Jesu frigus, famem, sitim, et eodem tempore inopiam et laborem, demum cruces et tormenta immania, turpissimam etiam mortem ingenti constantique animo perluros. Asserebat etiam, monasteria finitima et longinqua, imo et religiones cæteras huic suæ pedissequas fore.

282. Quibus auditis, simulans necessitatem corporis, stomachatus foras quam raptim me contuli, demirans, non dico hominis dementiam, verum et insaniam, qua talia coram proferre auderet. Demum, confirmato animo, una cum aliis iter ad hoc, quid dixi, S. Mariæ oratorium, ut rei exitum perciperem, feci. Mirum, quanta illi equitanti auctoritas, quanta ab omnibus haberetur fides. Proh nefas! audebat, uti mos episcopis est, ubi jus eis datur, etiam omnibus occurrentibus benedictionem dare. En audacia, imo insolentia! Cæteram nos cæci mente, et novarum rerum cupidine illecti, prosequeremur; non rucicola tantum, verum et nobiles, cives, et quod majus est, etiam et egregii presbyteri, qui sua portenta et prodigia in itinere pleno ore, adductoque supercilio, multo plura et majora, quam fecerit dixerit, nobis enarrabant. Quid quod nostræ temeritatis eadem die pœnas luimus; cum enim, casualis mapalibusque rusticorum relictis, iter ruptis arduum jamjam aggredieremur, aere sereno in tempestatem mutato, cito inexpectata et subita vis ventorum et immanis aquarum procella, obsecrato cælo, undique et undique oboritur. Nos miseri, qui iter pedibus aggressi, in tali tantoque discrimine [eramus] positi, quid agere, quo nos vertere deberemus, ignorabamus penitus: nam ob ventorum immanitatem et copiam imbrium vix progredi ulterius poteramus, et retrogredi ducebamus terpe, et illic esse diu sub divo locus sterilis, et penuria rerum omnium non permittebat.

283. Ipse vero Joannes veritus pejora, ne vel solus vel cum paucis montani loci abrupta et concava adire cogere, verbis fucatis et compositis, quæ sibi abunde erant, nos ad altiora hortari, non satis esse, id nos voluisse aggredi, nisi durando summum rei teneremus; ad hæc Virginem Mariam, unicum omnium mortalium refugium, in serenis præsertim non defuturam. His igitur aliisque rationibus probatissimis, ubi animos nostros erectos vidit, calcaribus stringens equum, festinare, nos miseri quam raptim sequi; demum fessi, et sodore et pulvere et imbre copioso pleni, Virginis Mariæ oratorium adivimus, quod tunc quidam alius, Franciscus nomine, juvenis eremita habebat, quem olim S. Joannes captum a demone liberaverat.

284. Hic itaque iste bonus vir, toto corpore humi prostratus, dum Virginis Mariæ hymnum vespertinum caneremus, jacuit semper. Cum eos

vide Labbeum nostrum, tom. II Conciliorum, col. 402.

repente monachorum nostrorum non parva turba, ventos perpressi et imbrem, oratorium ingrediuntur. Inde surgens ille, oppletis oculis totaque facie lacrymis, constitit in medio, atque oculis nos omnes circumpiciens, demissa et lacrymabili voce inquit: Vos omnes oro deprecorque, Jesum, Virginemque ejus matrem Mariam precari velitis, [ut] me constantem et firmum invincibilemque contra insidias diaboli faciat: nam hoc oratorium, mihi æternam fore sepulturam spero: nec plura, ut fertur, per ipsam diem locutus [est], nisi in remotioribus et abditis locis. Nos demum, quia jam sol declinaverat, inde, admirantes et varia in itinere de eo, ut sit, confabulantes, ad monasterium læti concessimus, exitum rei cum gaudio præstolantes.

285. Cæterum non multo post socius frater, de quo supra verbum fecimus, lite inter eos de cæremoniis observandis nata, palam multis sua mala facinora fecit. Hinc sibi prima mali labes: hinc ab omnibus deinde observari, iniquus et perversus a cunctis haberi. Erant eo tempore, qui existimarent, hunc sub specie eremitica loca illa saxosa et fere inhabitabilia adiisse, ut ibi omni metu sublato, furtivas monetæ officinas cum paucis clientulis exerceret; sed ex aliis vitiis magis, quam quod cuiquam hoc compertum foret, hæc fama volabat: nam paulo post, quis qualisve existeret, sua multa nefanda facinora, quæ turpiter obscœneque egit, declaravere: nam æs alienum imprimis variis dolis et astibus grande ex diversis locis conflavit, quo monasteria, quæ dixerat, exædificaret. Verum, more bilinguium, aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habebat. Ducebat enim quosdam facinorosos secum, tum religiosos fugitivos, tum seculares, quos precibus de ergastulo extraxerat. Mutuas litteras et crebras a mulieribus, quas sub specie monialium clausas supra memoravi, dare sæpius et accipere; eas interdum, comite uno contentus, visitare.

286. Sed, ut verum fatear, huic pseudoeremitæ non minor vanitas inerat quam hypocrisis, neque reticere quæ audierat, neque suamet scelera occultare. Me vidente et audiente, plura dixit et egit inepte et insulse, et quod levitatis potissimum est, scenobatæ (208) officia ridicula ludosque ambitiosos ore, oculis, manibus efficere; prorsus, nec quid diceret, nec quid faceret, quidquam pensi habere; postremo in dies magis insanire. Demum cum multa nefaria stupra fecisset, præsens periculum formidans, congesta mutio et etiam ex vasis sacratis et planetis ipsius Virginis Mariæ oratorii non parva pecunia, clam cum quodam pestifero ad alias se contulit regiones. De ejus exitio varia apud nos

(208) Vox Græca est a *σκηνοβάτω*, id est in scenam prodeo, vel in theatrum produco. Inde *σκηνοβάτης* histrio; qui privata flagitia omnium oculis in theatra exponit uti explicat Budeus.

(209) Sic vocatur ab *Arimino* vulgo *Rimini*, quæ

dicuntur. Sunt qui affirmant, eum officium ganeonis [exercuisse] et meretriculas conducentem, luxuria perditum, et lenociniis infamem, et omnibus flagitiis et facinoribus coopertum, a suis consimilibus, ita ut in tali re evenire solet, in frustra concisum. Alii ob furtum Romæ inique perpetratum, deposito eremitali habitu, cum quibusdam nefariis cruce suspensum. Nobis, ea res etsi pro locorum absentia parum comperta sit, tamen satis constat, turpi morte pœnas luisse. Ita ille novus Joannes Baptista, qui novam Christianæ fidei religionem professus fuerat, dignum moribus factisque suis finem vitæ invenit.

287. Huic successit alter Ariminensis (209) bonus profecto vir; cui nomen etiam in ipso sacro fonte baptismatis est Homo Dei; qui quidem, veluti supradictus frater Marcus, plus hoc in monasterio S. Mariæ (quam) annum sub sæculari et conversali habitu peregit. Inde optans paulo asperiores vitam, præterquam instituta P. Benedicti, adamare, diligere illud S. Mariæ monasterium adivit. Qui, ut alia prætermittam, ad libidines et voluptates corporis domandas nunquam carnes, nunquam vina, nunquam lacticia degustat; raro oluscula, raro poma (comedit), fere jugiter pane et aqua contentus. Quid? quod in hac eremo, quamvis ipse satis nobilis, et quod magis est, delicatæ rebus prius assuetus, quando etiam deformis stridet hiems, nudis pedibus inter nives et asperas glacies incedit, eo tempore etiam vili veste et palliolo circumdatus; et circulo ferreo instar Evangelistæ Lucæ supra nudum corpus assidue utitur: orat frequenter, et corpus suum jugibus afficit maceratque diciplinis, lectione etiam Scripturarum, quæ vernacula lingua imprimuntur, instat semper; etiam Domini Jesu præcepta pro viribus adimplere conatur.

288. Domum hanc, ubi primum suam secundum Deum incepit instituere vitam, crebro visere cœpit, S. Joannem ubivis gentium extollit, sua egregia facta narrando ad cælum ferre; de monachis ceterisque nostris omnia bona dicere. Sic ab omnibus bonis puro diligitur affectu; mali vero eum odio habent, qui perversam eorum vitam insectatur et crimina, et probatis verisque rationibus flagitia turpitudinesque eorum effulminat. Stupent omnes in eo et oris gratiam, et suavitate sermonis, quia nec jejuniis nec aliis flagris quibus corpus afficit, morosus et anxius et iracundus et difficilis, ut quidam, imo perbenignus, suavis, dulcis, jucundus et affabilis efficitur. Cujus opera egregia in religione Christi Jesu, quæ vidi et accepi, si velim omnia diligenter litteris mandare, tempus quam materia citius me deseret.

289. Quodcirca, quia vita adhuc superest ei, et quem exitum sit habiturus, ignoramus penitus, et

est urbs Romandiolæ sita, in ora maris Hadriatici ad ostia fluvii Arimini, estque inter Bononiam ad occasum, et Anconam ad ortum hibernum quasi media.

apud Christianos non initium, verum finis laudatur, de eo finem faciam dicendi, si prius monuero omnes, ut non se corde vel operibus extollant; verum cum propheta dicant: Ego autem sum vermis et non homo. Et: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam; et cum Jesu: Ego non quero gloriam meam. Et ita agens quis, prospere ei succedent omnia; ubi autem secus vitam mortalis omnis instituerit suam, quamquam fortunatus videatur, ad tempus hoc erit; demum vero completur in illo id quod idem propheta dixit: Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani, et transivi, et ecce non erat; quaesivi eum, et non est inventus locus ejus. Quod multis exemplis, sed praesertim his superioribus liquido patuit.

PARS IV.

290. Quoniam beatissimus vir S. Joannes monasterium hoc in honorem Virginis Mariae dedicari voluit, nos etiam ejus exemplo ducti, quaedam ipsius Virginis Mariae prodigiosa acta supra his miraculis inseruimus; non indignum etiam nunc visum est, egregium et me norabile facinus utriusque describere. Quidam Florentinus de Ughis, cui nomen Ugho, nobili genere natus, filium unicum in cunis adhuc positum habens, cum aestivo tempore, quando frumenti tritura fervet, ut mos est nobilium, cum uxore totaque familia rus peteret, accidit die quadam nutricem cum infante ad aream contendisse. Inde forte, vel casu vel alio negotio praepedita, infantem in paleis jacentem seu sedentem deserens, abiit.

291. Caeterum trituratores, hujus rei penitus ignari, infantem una cum paleis, ligneis furcis et aliis armis seu instrumentis, tali negotio necessariis, in tugurium, ubi palea reconditur, suffocantes intruserunt: inde nutrix rediens, et infantem, quo in loco posuerat, minime reperiens, in fletus muliebri more prorupit. Statim sciscitantes ruricolae, quidnam esset, cognita causa, ut illico abiret, consulere. Illa itaque, verita pejora, fugam Arizium (210) versus cursim arripuit. Ubi autem ad heri aures, nutricem cum filio abiisse, pervenit, primum eam per suos sequi conatur; verum postquam id frustra fuit, divinum statuit auxilium implorare; eo illico tale emisit votum: Virgo Maria dulcissima, nominis Christiani unica spes, miserorum refugium, desolatorum solatium, a qua cuncta proveniunt bona, et tu Joannes beatissime, decus et honor non solum urbis nostrae, verum et totius provinciae, vobis duobus voveo, ecclesiam constructum ire, quam praediis aliisque bonis ditabo, si filium meum invenero [vivum] vel defunctum.

292. Res mira! non longo dato intervallo, cum ex famulis quidam ad paleas deferendas ob lecta (211) sternenda iisset, visum est sibi, infantis vagitum audisse, verum in primis vel murium vel aliorum

animalium sonum existimans, rem suam peragebat. Cum igitur iterum et iterum et saepius vagitum auribus captaret, suspensio gradu, ut callidus explorator, tugurium introgressus; et paulatim procedens, saepiusque subsistens, melius semper sonum aure captare. Demum, ubi propius ventum est, vere infantis vagitum esse percepit. Submotis itaque leviter paleis, eum illaesus, risibilem, et bonae habitudinis, Virginis Mariae, et S. Joannis gratia, non sine maxima admiratione, gaudens et laetus conspicit. Inde sublevans, osculansque crebro, ad parentes suos ovans, et Jesu gratias agens, detulit.

293. Quem ubi primum parentes conspexere, laetitia lacrymis obortis, in oscula ruunt; ille vero veluti ad notos alludens [amorem reddidit]. Tantus vigor in illo, et dulcis blandientis infantis risus apparuit, ut pater ingenti repletus gaudio [fuerit: qui] inquit: Mi fili, quem vel sublatum, vel laniatum a feris putabam, talem (te) conspicio? Quis, mi fili, te mihi ad hanc horam deduxit? Unde datur mihi ora tueri, nate, tua? Te tantum Virgo Maria, et Joannes beatissimus in hunc servavere diem; sic equidem, mi fili, ducebam animo, rebarque futurum; nec me Jesu Christi gratia, mea cura, fefellit. Vix haec verba ediderat, quod (*id est cum*) additum est verbis miraculum: nam infans, qui vix balbutiendo nomen patris prius exprimeret, clara voce quidquid pater dixerat, affirmabat; quomodo Virgo Maria eum lactaverat, nutrierat, conservaverat. Deinde conticuit. Mox Pater Jesu gratias agens, in clypeum aedem ad Virginis Mariae, sanctique Joannis decus dedicari jussit; praedia etiam nonnulla huic S. Mariae monasterio dono dedit, quae propriis aspectu oculis: nam haec Virginis Mariae aedes a S. Eliae abest fere per duo millia passuum Orientem versus; jus cujus ecclesiae etiam hac nostra tempestate hujus S. Mariae monasterii constat esse.

294. Quis, o bone Jesu! tam obtuso ingenio, tam impio (est) animo, qui non te, Domine Jesu, in Sanctis tuis extolleret, cum accipit, videt, experitur interdum, quot quantave prodigia per ipseos ubique terrarum opereris, bone Jesu, etiam tempestat nostra! Nam quidam, Joannes nomine, de vilis, quam vulgares et plebei Fornacem appellant, constitit. Hic equidem more pauperum et egenorum suam vitam parce ac dulciter ageret, carbonemque ad ferra igne edomanda, et in varia instrumenta conflanda, conficeret (horresco referens) ut parum cautus, in ardentibus ignivomosque rogos toto corpore prolapsus est. Qui cum esset, ut igni voraci voraretur, illico inquit: Virgo Maria, tuque Joannes beatissime, mihi misero, in tanto tali que discrimine posito, oro, feratis opem; et ego atriusque sedem jejunos, nudisque pedibus visitare satagebo (*lego*) satagam. Mirabilis Deus! vix emiserat votum, ut ipse referre solitus erat, cum statim ardor ignis,

(210) Forte vult dicere *Aretium*, vulgo *Arezzo*, de quo supra in annotatis actum est.

(211) *Lectum* in neutro genere pro masculino hic

adhibet Auctor, quod nusquam repertum; quomodo apud scriptores mediae et inferioris latinitatis *lectum stratum* pro lectisternio invenitur.

is naturæ suæ, quasi ros efficitur. Ille illico ex prosiliens, nullam passus combustionem, nec quidem, Jesum, Virginem Mariam, sanctum Joannem laudando expleri nequibat.

Inde, ut sibi eundi copia data est, utramque, hanc scilicet, et illam aliam Virginis Mariæ, intra Casentini montes et Alpes nostra memoria constructa est; de qua (quoniam ad hoc per hunc locum devenimus) non indignum visum est hanc dicere, et] describere, unde, quo tempore facta sit, ut ab his accepimus, qui aniculam illam hoc convenere sæpius, cui Virgo Maria appallignata est. Illud idem indicant annalia (212); etiam et picturæ, quæ memoria et religione perpetua tenentur in dextero cornu altaris conspiciuntur. Præterea additur rei miraculum. Cum enim hunc locum illud his superioribus annis conflagrasset, arietem illum ignis haud est ausus attingere. Hujus templi origo in picturis, ut diximus, conspicientium occurrit adhuc. Quid? Cum cæca saxa (nam illic saxorum ingens copia est) igne et in pulverem redacta sunt, illud tantum, ubi Virgo Maria sedere dignata est, illæsum ab hoc pro miraculo conservatum est. De cujus loci origo prius explananda sunt, quam initium mundi faciam.

In Casentini partibus oppidum est, vel redicam villa, quam loci incolæ dixere Stiam a qua Occidentem versus abest mons ferme millia passuum, a quo oritur flumen a septemli plaga, nomine Arnus; sed ex eo medio, collis oritur, satis in immensum pertingens; ubi humilissimis quercubus, seu ilicibus, aliisque arboribus, quas humus arida cingere solet, profecto suavis et amœnus. In hujus collis humano artificio potius quam natura plani-ernitur, muris in tribus vel quatuor brachiis ab undique vestientibus. Medium tenet ecclesiam orrenda, et religione dignissima, cujus talem esse originem. Tempore Martini Papæ V, quibusdam simultatibus et discordiis Florentinum ex eo Pontifice, tum ex quibusdam aliis causis, ut tum ferebatur, accitis bellum imeret (nam discordiis et simultatibus incendia in ruinæque paulatim aluntur) insuper et pestis varia quibusdam in locis vigeret, etiam peccatoribus, repentini largi subitive imbres et vi ventorum, qui omnia devastarent, eo anno terentur, pro se quisque Jesum Virginemque matrem Mariam, [ut liberarentur] a tanto periculis et excidio, orationibus et processionibus et quæ religio fieri amat, orarent, Virgo Maria voluit excellentissime ostendere, et patriam liberam reddere.

Cæterum pace omnium provinciarum ausim, toto orbe terrarum haud esse locum, qui ita

2) *Annalia* hic idem significare videtur, quod communiter *Annales*.

3) Est in tractu Casentino, ferme inter Vallem

A Virgini Mariæ curæ sit, et ubi plura beneficia ab ipsa Virgine conferantur mortalibus, et ipsa merito devote honorifice sancteque colatur, veluti in Etruria, et præsertim in ea parte, quæ a Florentinis habetur. Verum nunc ad propositum. Igitur hoc tempore anni cuidam devotissimæ feminæ Joannæ nomine, sarculo granum frumenti purganti, Virgo Maria, ubi nunc ecclesia ædificata est, apparuit, saxo desuper sedens, quod, ut supra diximus, æde flagrante, meritis ipsius Mariæ Virginis mire una cum quibusdam picturis illæsum servatum est. Verum apparitio talis fuit. Cum enim præter aeris morem, ut supra dictum est, copiosi subitque imbres vi ventorum omnia late vastantium e cælo dimitterentur, qui tunc in agris erant, alii antra, alii tuguria ad vim aquæ devitandam peterent, secumque, uti mos est, alter alteri diceret: Unde hoc infortunium isto anno nobis miseris mortalibus præter aeris morem et conditionem accidit? Proh fidem Dei atque hominum! quod si diu hic subitus et nimius imber perrexit, peribimus funditus. Inde alii prosequi: Unde putas, nisi unde dici solet, propter peccata veniunt adversa? Nostrum est igitur, habita imprimis nostrorum scelerum vera confessione, Jesu Christi, Virginisque Mariæ matris ejus auxilium inquirere, si forte sua solita pietate opem tulerit.

298. Dum hæc et alia, ut voluntas fert, jactarent, accidit, ut anus, quam diximus, quoddam etiam tuguriolum adierit, ubi Virgo Maria tali habitu et specie, ut ipsa referre solita erat, apparere dignata est. Formam itaque, uti venerabilis matronæ velatæ, vestibus etiam candidissimis indutæ, galerum insuper capite sustententis, et in manu libellum, quem assidue legebat, conspexit; cujus adventu omnes cæli nebulae dissipatæ sunt, imber concidit, sol de more cuncta suis radiis illustravit. Cum igitur anus illa, perfusa horrore, venerabundaque astitisset, nec contra ob splendorem intueri valeret, Virgo Maria inquit: Abi, nuntia plebano Stiæ, cæterisque finitimis, filium meum Jesum, Dominum nostrum, hoc in loco templum mihi dicari velle. Quapropter si tantam cladem, tantamque imbrium effusionem effugere et evadere optant, ædi futuræ initium muneribus et donis præbeant, et hoc tugurium cum cruce et populo devote lustrent.

D 299. Dubitanti itaque anni et rem prolatanti [*id est differenti*], ne, si nullum visionis daret signum, inter homines pro ludibrio haberetur, rursus Virgo Maria, inquit: Abi jam, et quod in tantæ rei confirmatione velis signum dari, jam datum est, mihi crede. His dictis Virgo Maria anum illam hac oratione instruxit, quam nec indecens visum est huic miraculo inserere; est enim talis: « O alto, o glorioso Iddio; illumina le tenebre del cor mio; dammi fede dritta, speranza certa, carita perfetta, seno e conos-

Umbrosam et Camaldulum, non procul a fluvio Arno.

cimento di te, ch' io faccia il tua verace e santo omandamento (214). » Inde Virgo Maria sublimis abiit. Additum est etiam huic et aliud mirum. Quidam enim Petrus Campedonici, gregem ovium pascens supereumdem locum, mirum splendorem instarsolis mirabundus præter morem conspexit. Inde felix Joanna, repleta et gratia et stupore, monitis Virginis obtemperare gestiens, ad quoddam molendinum, ubi cognata sua morabatur, iter cœpit, quod quidem non multum ab Arno distans in alveo fluminis fere situm est. Referuntur visa cognatæ, quæ etsi tunc pro ridiculis haberet, tamen deinde, causa diligenter cognita, summa devotione singulis pene diebus cum elemosynis tugurium illud adibat.

300. Joanna igitur, sic a cognata delusa, domum, quæ non multum distabat, mœsta abiit, in cujus vestibulo cum clibani officio inserviret, o rem mirabilem! o sanctum prodigium! ecce illico Spiritus sanctus, in specie humilis columbæ domum mulieris ingressus, mulierem non solum gratia confirmatam, verum etiam et apud mortales beatam, et fide dignam fecit. Postridie itaque plebanum Sticæ adiens, rem omnem, multis præsentibus, ordine aperuit. Mirum quantum illi nuntianti hæc, quia [erat] profecto bona mulier, fidei [datum] fuerit: verbis etiam illius Petri Campedonici, qui, ut supra diximus, splendorem supra tugurium conspexerat, addita [est] miraculo fides. Illico fama tanti prodigii oppidum agrumque complevit. Fit itaque virorum et mulierum utriusque ætatis et conditionis numerus non parvus; et communi consilio ad Dominum Jesum, Virginemque piissimam Mariam supplicationes statuunt. Inde humiles orationes fundentes, et ex oppido devote abeuntes cum hymnis et canticis spiritualibus tugurium una cum Joanna femina devotissima circumeunt; cum repente eo in loco lumina visa, angelicæque voces auditæ [fuerunt]: Ex hoc enim cuncto populo lacrymis gaudio obortis, virginem Mariam, [ut] se, omnesque fideles defendat et tueatur, implorant; inde læti, quia Virgini Mariæ curæ essent, domum redeunt.

301. Demum Virginis Mariæ precibus, bello, peste, imbre sedatis, causa tanta boni, unde esset, late cognita, non finitimi tantum monachi et clerici cum plebe sua, verum ex omnibus Etruriæ partibus, præcipue ex urbe Florentina turmatim et certatim votis muneribusque cumulati, illico advolant. Inde egregii templi origo, et in tantæ rei memoriam majus altare saxum, in quo Virgo Maria olim sedere dignata est, est dedicatum. Quid? quod annuatim xviii Kal. Oct. in die Exaltationis sanctissimæ Crucis Christi Jesu, quando templum illud dedicatum est, manant tota Etruria ex Senarum civitate usque catervatim frequentes homines, et undique viæ passim complentur, et hoc nos monachi, qui in hoc S. Mariæ monasterio degimus, conspiciamus annuatim,

(214) Est oratio Italica, qua petit fidem, spem et charitatem ad cognoscendum et implendum Dei mandatum.

quia eundo et redeundo infinitus mortalium numerus monasterium nostrum juxta iter habent. Meritis itaque gloriosæ Virginis Mariæ plura miracula, et beneficia mortalibus collata, [in] imaginibus cereis aliisque donis et muneribus intuentur Christiani. Libet in fine miraculi interrogare eos, qui propter ingentes divitias, felices, et beatos se fore existimant; quid beatius anu ista, quæ cum pauperrima, bene, beateque ac simpliciter viveret, meruit Virginem Mariam, non solum aspicere, verum sæpius convenire et colloqui? O me beatum et felicem! si daretur ejus dumtaxat consortio frui, qui Virginem Mariam hisce mortalibus oculis conspexisset semel!

302. Quod nunc scripturus sum, a multis religiosis, tum abbatibus tum monachis nostræ religionis fide dignis accepi. In monasterio S. Salvii prope Florentiam, quod sanatissimus Joannes post istud S. Mariæ ædificari voluit, quidam minister, seu, rectius dicam, conversus exstitit, cui nomen Bartholomæo: quem sæpius vidisse me memini; cujus opera, et quæ dæmon in eum inique egerit, quia præsertim hac tempestate magna et atrociora fuere, litteris mandare haud absurdum visum est, ut hinc quivis fideles intelligere possint, ut ait Apostolus, omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutiones pati, et hos solum tentationum expertes esse, qui suas voluptates explere satagunt. Hic itaque, cum vitam suam secundum Deum et S. Benedicti regulam multo labore, multa cura, modestissime parendo, et sæpe jejunando, aliis etiam flagris corpusculum suum castigando sancto sapienterque instituisset, in tantam simplicitatem et puritatem brevi pervenit, ut omnibus vehementer carus existeret: nam, ut cætera omittam, quibus ad enervandum corpus utebatur, sæpe nocturno tempore, hieme etiam torrida, inter nives et asperas glacies conspectus est nudus jacens: virtutibus ejus inimicus nominis Christiani diabolus eum aggressus est fraudibus tentans, si quo modo posset ipsum ab instituto tramite deviare. Ille e contra, Jesu favente, pro viribus resistere.

303. Verum cum diabolus videret, se semper ab eo repelli, statuit aliam viam aggredi ad ipsum perterrefaciendum: nam imprimis speciem Angeli lucis sibi assumens, blandis eum verbis alloqui, nunquam denique quietus esse, sed semper instare, suadere, orare, ut eum ad se adorandum impelleret. Interdum etiam formosæ mulieris faciem sibi vindicans, se virginem Mariam esse prædicabat. Nec mirum, nec incredibile alicui videatur, dæmonem varias species atque ora tum hominum tum ferarum sumere: nam fit subito sus horridus, atque tygris, squamosus draco, et fulva cervicis leona; fit etiam angelus lucis, fit juvenis pulcher, formosus; fit senex incurvus, venerabilis, tremulus, ut in Vita

orum Patrum, præsertim D. Antonii legitur ; A
 ue,quam vult, sibi sumit speciem, et eam il-
 eponit.

. Cæterum,cum nec precibus nec minis hunc
 olomæum ad suam voluntatem flectere posset
 ra et atrociora ausus est aggredi :nam umbras
 lam atras horrendasque,oculos ignitos præ se
 es,sulphureum pestiferumque fumum naribus
 s edentes præsto coram adesse conspicit, qua-
 rima, inquit : Hunc nobis infensum, vobis
 ntis afficiendum devorandumque, nisi sibi
 lat,et nobis jamjam assentiatur,præbeo. Verum
 pse haud perterritus, eorum sperneret et flocci-
 t minas, iterum illa: Monstrum hominis, taces?
 ne ridendo insultas ? Nec te pudet, o omnium
 um pessime?Inde cæteris :Efferatur foras, et
 gatur in profluentem, et, ut meritis est, B
 eatur aqua intolerabili. Vix ipsa dixerat, cum
 spiritus illi horridi et diri eum, ad Jesum et
 ginem Mariam et ad S. Joannem exclaman-
 epius sublime tollunt;quam vocem tunc nul-
 monachis, forte quia aliis negotiis intenti
 ], persensit, [et quia] etiam ipse aliquid
 atur foris, et nox jam adventaverat.

Dæmones itaque ipsum ad locum quemdam
 riore parte rupis stagnantem, a monasterio
 iani ferme per trecentos passus distantem
 ac exprobratione tulere : Modo modo peribis,
 re :te enim deorsum, ut meritis es, trudemus
 m. Ille vero, exitium tum animæ tum corpo-
 in discrimine timens, fortiter : Virgo Maria,
 um ! S. Joannes, serva me, geminando sæpius C
 rare. Dæmones e contra tartareis vocibus
 re : modo peribis, flagitiose , una una tarta-
 etemus regiones. Ergo tace : nam incassum
 preces. Verum huic duello, ut ipse referre
 erat, S Joannes nunquam defuit ; sed, ut
 Dominus noster certamen Antonii sanctissimi
 Joannes servi sui spectare. Tandem dæmones
 nnis gratia operante, victi, confusi, despecti
 um illum, tum rigore, tum labore, verberibus
 que concisum, jam jam extrema petentem,
 rum tendentes reliquere.

Quid interim monachi, qui in monasterio
 iani degebant, egerint, nec sentio prætermi-
 n; cum enim præfatum Bartholomæum haud
 pitio more solito reperissent, veriti pejora D
 erant enim,diabolum eum sæpius et delusisse
 utatum esse)mœsti abbati referunt. Tum ille,
 iter eum explorent intus forisque, si forte
 atur, imperat. Eo monachi expediti cum
 e, Jesu, Virgini Mariæ, et S. Joanni imprimis
 amendants, alii alio, ubi sibi persuaderent
 esse, ad multum noctis errantes, totum mona-
 n intus forisve lustravere. Demum consilio
 lam boni viri, cui nomen Simon, qui tunc
 idem monasterio præerat, turmatim ecclesiam

) Cum Auctor hic præsentem loquatur, haud
 ubiisse supra diximus.

mature adeunt. Illic devote psalmos, qui pœnitentia-
 tiales intitulantur, cum litanis decantant, spe-
 rantes, Dominum Jesum ei, sive extrema pa-
 tientis, sive innocenti, opem suam solita pietate
 laturum.

07. Denique cum jam ad mediam noctem per-
 noctassent, fessi somno, Prioris mandato, quisque
 suum repetit cubile. Vix cellas ingressi [erant],
 cum repente trinum sonitum majoris campanæ acci-
 piunt. His in admirationem prius, inde in lætitiã
 versi una iterum ecclesiam ingrediuntur, et fratrem
 istum madefactum, humore et limo oppletum, in
 scabello altaris, ubi sanctissimi Joannis corpus sa-
 cratissimum quiescit, exanimatum conspiciunt. His
 igitur fratribus eum interrogantibus ubinam gen-
 tium ea nocte fuerit, unde limus ille, unde humor
 [esset], nullum tunc dedit responsum ; nec poterat
 si voluisset : nam, ut diximus, jamjam extrema tene-
 bat. Tunc ex monachis quidam de mandato Prioris
 ad hospitium subnixum detulere, eamque pro se
 quisque, ut in tali re fieri solet, quam poterant Jesu
 Christi amore, charitatem exhibentes et misericor-
 diam ; postridie vero, jam resumptis viribus, non
 tantum monachi, verum etiam et conversi, et qui
 aderant, ruricolæ et opifices omnes (aderant enim
 multi propter novum monasterium ædificandum) ad
 eum tumultuario concursu irrumpentes, quidnam
 præterita sibi acciderit nocte vel ubinam locorum
 fuerit, inquirebant.

308. Tum ille voce humili et demissa omnia or-
 dine suo aperire ; ut sæpius a diabolo variis imagini-
 bus delusus sit, ut nunquam, Jesu favente sibi
 [consenserit] : asserit, ut dæmon eum suffocare,
 ni S. Joannes opem tulisset, voluerit, ut nunc etiam
 non sibi quies dari potuerit, et multa alia, quæ, ne
 lectori fastidio sim, prætermittam. Hæc itaque no-
 stra tempestate inaudita non admirationem tantum
 verum et metum præsentibus incutere, nam quisque
 sibi pejora vereri ; tamen, ut fratrum mos est, cum
 blandis verbis lenire ; nihil esse, quod vereri debe-
 ret ; tum quia imitari Jesum pro viribus studebat,
 tum, quod primum putandum est, quia S. Joanni
 curæ foret. Ad hæc addere : Nec diabolus valet quod
 vult : frangitur enim Dei potentia, Sanctorumque
 virtute debilitatur.

509. His igitur et aliis verbis in spem animum
 arrectus, se omnium orationibus commendans ad
 S. Salvii monasterium, ut securius viveret, consu-
 lentibus fratribus, perrexit ; quem et illic etiam
 diabolus insectari : am multis, quæ illic crudeliter
 inique egerit, prætermittam, uno tantum contenti
 erimus, quod quidem a venerabili viro D. Francisco
 (215), qui universæ Congregationi præest, accepimus.
 Verum et cicatrices in facie diu aspicientibus mon-
 stratæ sunt. Quod quidem sic sibi accidit. Cum Bar-
 tholomæus iste post Completorium æstivo tempore,
 ut religiosorum mos est, ad colorem intentissimum de-

dubie intelligit Franciscum Altovitam, quem annq

vitandum claustrum orando lustraret, et in hoc opere A laudabili, jam multum noctis consumpsisset, dæmon bonitati illius invidens, sumpta facie hircina seu caprina, frontem cornibus exasperatam ostendendo elevans, sulphureumque fumum ore putrido evomens, ipsum miserum in faciem pedibus ignitis prius percutiens, eumque in puteum aquarum, qui haud longe ab claustro aberat, conjicere voluit, sed non valuit: nam S. Joannis virtute debilitatus et fractus dæmon, alio in rem suam malam teterrimum et hircinum fragrans fœtorem, concessit.

310. Abbas vero monasterii per nuntium servum, qui eum toto corpore humi prolapsus invenerat, quid sibi evenerat, et quid periculi deinceps sibi impenderet intelligens, postridie, convocatis quibusdam ex patribus, consilium habet quidnam de hoc fratre Bartholomæo, quem diabolus tam atrociter insectabatur, agendum esset. Verum varii varia sentire: alii clausum eum habere, et opipare et delicate alere, si forte deficeret in sensu; alii necubi esset foris neu contenderet; alii alia. Demum Abbas ita [dixit]: Censeo, eum pro tempore abesse, et ad S. Cassiani monasterium in Scalaris monte duci, sibi que sub virtute salutaris obedientiæ imperari ut vitam agat laxiorem, ne velit indiscrete et ante tempus aliquo casu perire, et etiam, si monasterium extra hortulos vel aliud opus ageret, socios adesse, ne forte diaboli arte aliquid sinistri ei eveniret. Probatum ab omnibus et salutare ducitur, quod P. Abbas censuerat.

311. Ei itaque accersito vix persuadere potuerunt ut interdum aliquid cocti seu sorbitiuncule cum pauxillulo vini degustaret, asserens, se nec secus posse et carnis titillationes et dæmonis varios laqueos evadere: nam antea tantum herbis agrestibus et quibusdam leguminibus et pomis vescebatur. Ubi igitur de mandato patris sui abbatis monasterium S. Cassiani adivit, omnia, quæ imperabantur, vilia et contemptibilia agere, neque in hujusmodi rebus priorem pati alium, imo semper antevenire; quibus rebus et artibus ita Jesu Christo charissimus exstitit, ut, ipso Jesu volente, quæ Congregationi evenere bona, quæ etiam contingere mala, longe ante non solum præ sagierit, verum etiam prædixerit. Quid quod hactenus dæmon in eum amplius haud ausus est debacchari, etsi asperitatem adhuc pristinam servet, et non nisi super nudo ligno, seu frondibus quiescens jacet; de quo pro tempore satis dictum arbitror. *Hic aliqua sequuntur capita ad Sanctum nostrum non spectantia, quorum titulos, ut a Papebrochio descripti sunt, tradimus.*

Cap. xx. Quid in die festivitatis S. Mariæ Magdalænæ et S. Jacobi Apostoli in monte Milliaris acciderit, eorum festa servili opere violantibus.

Cap. xxi. Ut quidam nautæ meritis gloriöse Virg. Mariæ e naufragio et peste evasere.

Cap. xxii. de quodam monacho hujus monasterii, quem Virgo Maria, jam jam extrema patientem, sua solita pietate liberavit.

LIBER TERTIUS.

Cap. I. Unde et quomodo ædes S. Mariæ de Laureto initium sumpserit.

Cap. II. Unde templum S. Mariæ servorum initium habuerit.

Cap. III. De origine templi Virg. Mariæ, quod S. Mariæ de Gratia dicitur.

Cap. IV. Templum Virg. Mariæ juxta portam Flaminiam.

Cap. V. Templum Virginis Mariæ in agro Foroliviensi noviter ædificatum.

Cap. VI. Unde ecclesia S. Mariæ, quæ de saxo dicitur, initium habuerit.

(Papebrochius noster, qui magna ex parte hæc miracula exscripsit, testatur, post hos titulos ad S. Joannem Gualbertum proprie non pertinentes, in eodem codice subnecti sequentia.)

PARS I.

312. Rem profecto mirabilem, longeque stupendam rebusque veris veriore describo; cujus rei testes

(216) Per errorem hic Sixtus vocatur: est enim istius nominis IV, qui a Paulo II ex ordine Franciscano ad Cardinalatum assumptus, et successit in Pontificatu anno 1471.

omnes hujus S. Mariæ monasterii monachos et conversos et alios, tum cives, tum religiosos viros in medium afferre possem, si hoc opus ad infidelium, et non fidelium manus putarem venturum. Ceterum quia apud Christianos nihil est tam incredibile, quod non credatur a sanctis viris et Dei amicis fieri posse, eo hoc miraculum aggrediar, et tempus, personas etiam nonnullas nominibus propriis annotare curabo; quod superius feci in quibusdam, in aliis vero minime, cum tempus obscurum et anni indistincti essent; et conjecturare, sub dubia fingere, præsertim historiam seu miracula scribenti, non liceat.

313. Anno ab Incarnatione D. Jesu MCOCOLXXV tempore Xisti Pontificis II (216), hujus S. Mariæ monasterii Abbate D. Francisco Altovita, venerabili jam provecæ ætatis viro, ex oppido S. Miniatis, quod vulgato nomine dicitur del Tedesco (217), inter nobilissimam Urbem Florentinam et vetustissimas

(217) *Miniatum Teutonum* vulgo *san Miniato ad Tedesco* est urbs Etruriæ in colle sita ad Arnun fluvium inter Florentiam ad ortum, et Pisas ad occasum, utrimque 20 miliaribus distans.

Pisas conditum, quidam D. Joannes de Bon-Romæis A causidicus haud contemnendus, cum filia, sextum et decimum agente annum, et cum quibusdam aliis comitibus et religiosis, hieme deformi stridente gelu, et concretis nivibus, ad hoc S. Mariæ monasterium exsanguis et moribundus accessit. Cæterum prius, quid domi suæ, quid Florentiæ diabolus dixerit feceritque, dicendum puto, quam ad ipsius liberationem et ad S. Joannis miraculum veniamus.

314. Itaque hic, quem diximus, Joannes, præsentibus fere omnibus hujus monasterii monachis, hæc lacrymis retulit obortis : Venerabiles Patres, quæso, æquo animo audite. A quinque præteritis mensibus, die quadam quædam novitiæ puellæ (218), non obscuro loco natæ, domum meam juxta, ita ut sit, una lanam trahentes consederant, hac mea filia per fenestram deorsum respiciente : cum diabolus horam fallendi nactus, optans inter concordēs jurgia serere, lapidem non parvum supra puellas, ea parte qua filia mea respiciebat, deorsum jecit ; qua de re ipsæ puellæ irasci, et convicia in filiam meam dicere, eique mala minari ; quod ubi ad parentum aures devenit, quam raptim ex his quidam, quibus ne injuste agerent, obstiteram, convolare ad me clamitantes, indignum facinus, filiam meam lapidibus suas velle obruere, nec posse vicinas pati ; hæc [inquiunt], nisi te volente, haud fierent. Quibus ego : Ne velitis oro, tam cito puellarum verbis fidem adhibere. Nostis morem earum, quomodo in maledicendo de parvis magna loquuntur : insuper mihi hæc conviciari, prudentium hominum non est ; cum peroptime calleatis me non eos solum, qui sunt de familia mea, ut recte vivant, quantum in me est, curare ; verum et alios, modo facilem præbeant aurem, monere. Et illi : Satis dictum puta, vide ne posthac ad arma venire cogamur. Et ita discedunt a me ac si mecum bellum ineundum sit.

315. Ego illico domum petens meam, cæteris semotis, filiam his verbis aggredior : Cur, filia, inter nobis infensos litem et bellum recrudescere cupis ? Mi pater, inquit illa, oro quorsum hæc. [Respondi] : Quia, ut fertur, lapidem in tales hodie injecisti puellas. Ha, mi pater, nec feci nec ausim facere ; has profecto, ut sorores diligo. Tamen factum est, inquam ego. Posthac, mea filia, da operam, ut, ubi in via puellæ illæ consistunt, ne fenestris in partes illas vergentibus hæreas. Illa inquit : Faciam, mi pater. Postridie vero, quia ea via parum profecerat, dæmon, iterum lapide acriter quamdam ex puellis jam dictis vulneravit, ita ut tonsore indiguerit ad vulnus præcidendum. Fit ob hoc concursus virorum, undique strictis gladiis decurrentium, atque, ubi estis, perituri ! declamatum. Mei statim media domus, ostia clausere, et ex amicis et propinquis quidam per posticum ad me armati convolant ; et, ni vitassem, a meis ea die pessimum facinus perpetratum fuisset.

(218) Per novitiam puellam intelligunt Latini ancillam, quæ nondum per annum ministravit. Ac puto

316. Dum hæc hinc inde agerentur, cohors prætorica armata illuc cum equite properans, rem omnem diremit, et viri boni populares causa diligenter cognita fœdus et pacem inter nos iniere. Ego itaque ancipiti malo permolus, quod, neque unde istud mihi evenisset, satis conjecturare possem, neque si pejus inde sequeretur, quid in ea re agendum foret, scirem penitus, divinum statui, ab his qui domi erant, auxilium inquirendum. Cum igitur pro cujusque ingenio et studio crebro ad Jesum et ad Virginem Mariam preces darentur, filia mea hæc forte tum in thalamum, ut secretius oraret, se conferre volens, anum quamdam lectulo accumbentem, manumque dextram inter pulvinar et genas tenentem aspexit. Primo dubia, quidnam insolita facies ostenderet, vereri ; inde, pulso timore, putans unam esse ex familiaribus, ulterius processit. Cum statim diabolus, qui in anilem formam sese transformarat, caput efferens, et eam trucibus aspiciens oculis, tartarea voce inquit : Vide quid agas, quove te conferas.

317. His igitur verbis, talique aspectu perterrita, Virginem Mariam exclamans, ad nos timida rediens, rem, timore gelida atque rigida, vix valuit aperire. Ego falsam, quibus sæpe deludimur, imaginem putans, ne hæc curaret, blande monui. Ipsa econtra verum esse, affirmare. Deum sibi satisfaciens, et illuc me conferens, et imprimis lectum simulque omnia circumspiciens, anum illam haud videre quivi. Itaque mente suspensus, filias meas, ne quid vererentur, monens, aliis rebus, mihi magis necessariis, incumbens, in forum me contuli, cum paulo post ex filiabus meis alia, aliquanto junior, nescio qua causa, in thalamum iter habens, præfatam anum pari modo jacentem, ut hæc viderat, respiciens, non parvo timore correpta, ad alias prosilivit quamprimum.

318. Hæc igitur mihi de foro venienti dicentes, quid hoc esset, mirabar. Cogitanti itaque, et in animo sæpius volventi, diaboli opus existere, venit in mentem : eo quam primum, sacerdote monacho accersito, qui ecclesiam prope domum gubernabat, rem omnem clam sibi aperui. Hic statim clerico serio imperat, aquam benedictam et conjurationum deferre librum. Quibus delatis, thalamum intrepidi, signo crucis prius edito, ingredimur : spargitur statim a sacerdote aqua, sale et orationibus expurgata ; inde ordine quodam ad lectum accedentes : Conjuro te, inquit sacerdos, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti ; si malus hanc habitas cameram spiritus, mihi quid velis, quidve inquireas, aperias. Vix hæc sacerdos expleverat, cum statim querulosam audivimus vocem : Hei ferte opem miseræ ! cruciatus tantos perferre nequeo ! Quomodo te juvare possumus, inquit sacerdos ? Si Missas [ait] Gregorianas cum defunctorum obsequiis pro me curaveritis celebrari. Fiet, ait sacerdos, tu tantum in rem concede

per novitias hic significari juniores, cum dicat Auctor, fuisse puellas non obscuro loco natas.

tuam, ne tuis detrimentum metusve sit : aiebat enim, se patris mei matrem jam defunctam esse. imperat ergo sacerdos devote omnia in Christi Jesu nomine agi.

319. Air itaque rite, ut sibi placuerat, peractis, nocte quadam nos sopori deditos hoc modo exterruit dæmon : imprimis enim filiam meam, quæ hic est, excitans, eamque se Virgini Mariæ devote commendantem immite in genis percutiens, inquit : Tu tuatim, non meatim ages ? quousque abuteris patientia mea ? Hem ! tibi hæc diutius licere speras ? me volente, hæc amplius non facies. Quo sonitu, quibus verbis excussus somno, illico e lecto desiliens lumine accenso, concessi ad eam partem lectuli, ubi filia accumbebat : Mea filia, inquam, quid agis ? Unde oro, hic gemitus ? lacrymabatur enim : nondum enim mihi dederat responsum, cum subito idem dæmon inferiorem partem petens, filium parvulum, qui eodem in loco quiescebat, suffocare nitebatur. Ego statim opem tuli puero vagienti : signo enim crucis me imprimis, et ipsum muniens, inde libera voce dæmoni aiebam : Cur his innocentissimis, pessime, hujusmodi cruces et tormenta inferis ? I quo meritus es, in barathrum inferni, perfide, inique, maledicte.

320. Necdum verba finieram, et hanc filiam meam querentem audio : Mi pater, si qua in te filiæ tuæ pietas est, fer opem, fer auxilium ! me etenim dæmon iterum suffocare conatur. Parvulo itaque relicto, accurro ad eam, eodemque modo, ut puerum, crebris Christi Jesu signis muniens, dæmoni minari, si forte Jesum Virginemque Mariam vereretur, non desisto. Ille his crudelior effectus, puerum, ut torqueat, iterum repetiit. Ego illuc propero : ille ad filiam ; ego ad eam : ille ad puerum ; [ego quoque ad eum]. Quid vos multis moror ? Cum in tanto tali que discrimine quid agerem, quo me verterem, ignorarem penitus (quia, meis peccatis id exigentibus, neque Jesus, neque piissima Maria in tempore opportuno auxilium ferebant, et eorum mater etiam tunc domo aberat), mira voce, finitimi, vicini mihi succurratis, oro ! ter quaterque exclamare cœpi : cum velcius dictis vicini advolant, præsertim monachus iste, qui præsens est : rem enim malam ob præteritas conjurationes præsagebat.

321. Ubi advenere, foribus clausis inventis (ego enim a pueris meis abire, ne majus oriretur malum, haud audebam) pars clastra portarum sudibus et cuneis, et vi multitudinis in id obnitentis, si forte a cardinibus evellere possent, tentare ; pars per scallas, et qua sors dabatur, ad fenestras scandere. Ita brevi domus cujuscumque conditionis viris et mulieribus repletur, et causa cognita, omnes, unde hoc mihi malum esset, rogabant. Quibus ego : Hei ! unde putatis, nisi ob scelera mea fieri ? Miseremini mei omnes, miseremini mei, quia manus Domini super me facta est. Ædes igitur meæ, multitudinem non capientes, [cum repletæ essent,] turba multa domum circa, voces varias volutans, fere totum

A commovet oppidum ; quibus, ita ut fit in re nova, brevi spatio dato, clerici cujuscumque ordinis et nobiles et clari viri et alii quamplures, [præter] ignobile vulgus pro vallo domus meæ quingenti et amplius convenere.

322. Extemplo itaque sacerdotes, et, qui aderant religiosi viri, mihi misero ubertim lacrymas emittenti, compatientes, flexis genibus subnixæ Virginem Mariam, suumque dilectum filium Jesum hymnis et psalmis aliisque orationibus immixtis, mei misererentur, orare cœperunt ; idem et cæterum vulgus pro cujusque ingenio agere : et ita in oratione dia una mecum pernoctantes, eosque sommo fatigatos conspiciens, sic flebiliter alloquor : Deus bonus, justus, et pius, fratres, vobis præmia digna feret, qui me, meosque miserati, tantum onus pertulistis. Ite omnes in rem bonam ; isti religiosi pro rei necessitate modo sat erunt, dum paululum caput posuero : nam datur hora quieti : hi enim alternatim Jesum jugiter exorent. Inde discessere omnes. Dum itaque fessos oculos subtraho labori, religiosi qui aderant Jesum et Virginem ejus matrem Mariam exorabant ; jam enim aurora diem produxerat alium. cum adhuc dæmon, neque orationibus victus, neque religiosorum precibus fatigatus, alioversum [non] concesserat.

323. Ego itaque me divino auxilio penitus destitutum putans, magis curarum fluctuans æstu, atque animum, nunc huc celerem nunc dividens illuc, in partes varias trahebam, perque omnia versabam, cum Deus ex alto prospectans mihi, misera et iniqua animo volventi, succurrere per Mariam piissimam matrem suam sic voluit : nam filiam hanc ad me summa animi consternatione moribundam, flagranter lacrymis perlusam genas direxit, atque hic me alloquitur verbis : Mi pater, per has ego te lacrymas, per, si quis filiæ tuæ tangit honos animum, unum oro, quia unica spes tuarum filiarum, quia in te omnis domus inclinata recumbit, ne te crucies, ne te maceres, neque tuam propter me sollicitas senectam : imo, quod viri forti et constantis est, animum revoca, mœstumque mitte dolorem, atque olim hæc meminisse juvabit ; per varios casus, per tot discrimina rerum ad vitam tendimus beatam, sedes ubi Jesus, uti, te prædicante, accepi, quietas per Evangelistas suos ostendit : illic fas est perpetuo cum Jesu Matreque ejus gaudere ævo.

324. His itaque filiæ meæ verbis, corporis animique viribus paululum recuperatis, quievi : existimans me non penitus destitutum esse, cum filiam pulchellam adhuc, ita me exhortantem audirem. Demum religiosis omnibus gratias agens, et quandoque re ipsa ostensurum, modo vita superesset, pollicens, eos missos feci, uno hoc tantum monacho, qui nunc aderat, contentus : hic enim semper præsens meis in necessitatibus et discriminibus adfuit. Ubi discessere, his Virginem Mariam [verbis implorare] orando exorsus sum : Mater misericordiæ, mater pietatis et gratiæ, desolatorum refugium, miserorum

, me tibi, totamque meam commendo fami-
saltem his in periculis, nusquam gentium au-
nimæ ne pereant nostræ, tua solita pietate
e: nam nobis non cum mortalibus, sed cum
res est, cui nomina mille, mille nocendi ar-
quorum nulla spes datur non solum vincendi,
nec evadendi quidem.

His dictis, quem exitum res habitura esset,
expectabam, cum repente hanc meam filiam
ainatis ictibus diabolus atrociter in genis per-
i, mihi matrique suæ (nam domi tunc erat)
nam credi possit, adauctus [est] dolor, eoque
nati humi procumbebamus; filia vero mea
ruciatus nec amplius ferre valens, ad Virginis
picturam, quæ domi in quadam tabula con-
atur, confugiens, suppliciter tunso pectore
isque passis talem ad eam orationem imo
effudit: Quo me vertam nescio, si me dese-

Virgo beata, eo per Jesum filium tuum ne
nitus abjicias deprecor; quod si feceris, o
m piissima, me totam tibi voveo tuis inservi-
obsequiis. Mira res! ex eo enim Virginis Ma-
ricibus factum est ut nihil metueret, nihil ti-
sese omnibus in torturis invicibilem impas-
que redderet. Me patres dilectissimi, tempus
verba maturius desereret, si in omnibus quæ
is in hanc meam filiam in nosve fecerit,
do immorari vellem. Quamobrem nonnulla
memoria digna, quia intenti accipitis, referam.
Instanti igitur nocte, ecce iterum dæmon ex
iso me fatigatum somno, atque id nec opi-
a reperire sperans, ut meam filiam vexaret,
uo venit. Verum ego, qui summum fingebam,
tam intelligens, signo crucis filiam meam
ecuram reddidi. Id ille ægerrime ferens, ful-
ecti ad se summis viribus trahebat; ego econ-
me retrahere, Virginem Mariam, ut opem
assidue invocans. Ita in miserabili duello
a noctis parte consumpta, diabolus Virginis
precibus victus furibundusque in inferiorem
partem sese proripuit; ibi vasa multa effrin-
stia arculasve aperire, strepitu et tumultu
miscere. Noctis igitur quod superfuerat, tren-
nes duximus. Proh bone Jesu! hanc meam
deinde quoties ille in maxillis et in genis ver-
lo [percussit]! et ego una cum ipsa orando
defessi sumus.

Forte quinquies, nobis presentibus, domum
eam crudeli afficere morte [voluit]: per ae-
sam jugiter clamantem, Virgo Maria, fer opem,
me, obsecro! exportavit. O quam miserabile
que spectaculum omnibus oppidanis erat, eam
e suspensam deportari, nosque longe miseros
um Jesum Virginemque Mariam invocantes, et
sanos properantes aspicere! Mitto, quid mater
infortuniis agebat, uti suis questibus plateas

) *Torture* pro *cruciare* apud mediæ ævi
ores invenitur. Verosimiliter hic auctor Italicus
lico verbo *tormentare* desumpsit.

A vicosque omnes implebat, matres et filias ad fletum
gemitumque invitabat. Verum hoc tacendum non
duco, uti, dum dæmon eam, Virginem Mariam in-
vocantem, per scalarum gradus ulla vi contrudere
non valeret, iratus et accensus eam mediam comple-
ctens, sicque per aerem deportans, aiebat: Pessima
nunc peribis, jamque exemplum te omnibus dabo.
Quid puella virgo, tamen ita acerrime, ac si vir es-
ses, resistis? Mihi crede, non te tuæ preces, vel
tuorum orationes tuentur. Cui illa: Non me tuæ
deterrent minæ, o omnium dæmonum pessime; verte
te omnes in facies, et contrahe, quidquid sive ani-
mis sive arte tartarea vales, te tuasque, ut dixi, minas,
Jesu Virgineque Maria opem ferentibus, parvifacio.

328. Ita secum verbis dissidentibus, dæmon se a
puella separari ægerrime ferens, eam super quem-
dam puteum, qui domum extra erat, [ut] ad ter-
ram summa vi dejiceret, deportavit. Verum ipsa,
divino freta auxilio, cum nihil vereretur, mutare
sententiam dæmon statuit, et quam minis acribus-
que verberibus non vicerat, calliditatibus seu blan-
ditiis vincere aggressus est. Igitur eam talibus ver-
bis hortabatur: Jacla te deorsum, mi amicissima,
nihil est quod vereare; quod si feceris, post hæc
esto securus. Ne faciam, inquit illa, ne faciam. Noli,
o omnium pessime, assentari. Inde Virginem Mariam
in sui auxilium crebro invocare. Quis, o bone Jesu!
tam obtuso ingenio, quis tam impio et efferato animo
esset, quin obrigesceret et concuteretur simul vide-
re tantam dæmonis in puellam Virginem crudelita-
tem, et econtra puellæ in eum audaciam animadver-
tere, et tot cujuscunque conditionis viros et mulieres,
qui illuc confluerant, et jugiter conflebant, omnes
suspensos, et ad rem nusquam auditam nusquam
visam, penitus intentos aspicere; videre insuper ma-
trem una cum puellæ sororibus, multitudinemque
matronarum cognatarum et affinium omnes crinibus
solutis unguibus ora fædare, et pectora pugnistunde-
re, ita ut lamentis et gemitu femineoque ululatu tec-
ta fremerent, resonaret et magnis plangoribus æther?

329. Imprimis matris quærulæ voces omnes qui
aderant mortales ad gemitum compellere: Per me-
dios enim veluti fatua crinibus passis ruens, voci-
ferando aiebat: Hanc ego te filiam aspicio, te talem
misera concepisti, atque ad hanc alui diem, ut non a
mortalibus, sed a dæmone hisce oculis crudeliter
affici atque torqueri aspiciam? O me miseram! Quid
tantum demerui, quidve criminis, admisi, ut filiam
meam ludibrio dæmoni esse, tam turpiter, tam fæde
videam? Heu! dæmon, qui filiam meam nullo jure
insectari statuisti, me crucia potius, me tormenta
(219)! si qua tibi est pietas, in me omnia quæ potes
conjice mala; aut tu, bone Jesu, Pater Divinum, mi-
serere animi non digna ferentis (219*), tuoque invi-
sum hoc detrude caput sub tartara telo, quando aliter
nequeo crudelem abrumpere vitam (220).

(219*) VIRG. *Æneid.* II; verba Sinonis. (Ed.)

(220) VIRG. *Æneid.* IX: verba matris Euryali, (Ed.)

930. Inde paululum ad sanam rediens mentem, ad populum se convertens inquit : O vos, præsertim matres, audite, si qua piis animis gratia mei infelicis manet, seu filiæ meæ, in tanto talique discrimine positæ, cura remordet, flexis genibus una mecum Jesum, piissimamque Mariam matrem ejus invocetis, si forte sua solita pietate opem ferat, oro. Quod mox fecere omnes. O Jesu bone ! e vestigio filia ad matrem ruens, hilari jucundaque facie ita eam semivivam solatur : Mea mater pelle timorem, flere desine ; hic adsum tua filia ; nihil dæmonis ludibria metuas, oro. Forsan me torqueri et cruciatibus affici putas ? Minime, mea mater ; imo suavi et inenarrabili afficior dulcedine. Semper enim, desolatorum refugium, Virgo Maria præsens est, hortatur, adjuvat : perseverem monet : Sic, inquit, filia

itur ad astra. Ideo, tu mea mater, vosque omnes parcite metui, ponite modum dolori, et gratias Christo Jesu, Virginique Mariæ matri ejus si plura et majora nobis adhuc mala supersunt, agite semper.

331. Hæc itaque filiæ meæ verba, non solum jucunditati, verum et admirationi omnibus exstitere. Demum quispe suspensio animo domum suam concessit, nos vix læti intro ingressi, aliquod novum a dæmone semper opperiebamur malum. Nempe dum hæc lacrymis obortis nobis suo ordine, ut dixi, enarraret, omnes sui misereri, adeo ut quibusdam lacrymas moveret. Inde illud, quod superest adhuc, ni molestum est, paucis disseram. Cui omnes : Dicite : nam nihil in instanti tempore gratius fieri potest, et sumus otiosi. Dum enim, ut paulo ante retuli, in re dubia suspensos animos gereremus, ecce ex improvise dæmon atrocius solito filiam meam in primis, deinde me aggrediens, pedes totumque corpus mordicatu cruciabat, non secus ac famuli prætoris ignitis forcipibus nudum damnati corpus variis in partibus, illo clamores horridos ad sidera tollente, excruciant : nam modo crus interdum genu, quandoque pectus, nonnunquam genas mihi crudeliter seu dentibus seu unguibus (nihil enim conspicerem poteramus) attrahere.

332. Qui cum in his difficultibus, quid agerem, nescirem, Jesu respiciente, ad solitum unicum Virginis Mariæ præsidium confugi, cujus Officium cum devote coram imagine sua peragerem, id ægerrime dæmon ferens, librum vi e manibus meis abstulit, lampades cereosque accensos extinxit, arculas omnes, supellectilem etiam, vasaque subvertit, laceravit, fregit ; et, ne multis, paternitatibus vestris tædio sim, tantum detrimenti mihi in rebus mobilibus attulit, ut ultra centum aureos in his restaurandis recuperandisque exposuerim. Cum igitur diaboli gravis ira, nec exaturabile pectus, me cogere preces descendere in omnes, quia eum nec longa dies, pietas nec mitigaret ulla eum demum amplius ferre non valens, in hæc gravi pectore verba

(220*) Virgiliani quoque hi duo versus, *Æneid.* IV ; verba Didonis. (Ed.)

(221) Item ex Didonis ad Annam sororem ora-

prorupi, Ha ! cur me in oppido ingenti solum insectari statuisti ? A me et a filia mea, oro, quid vis ; quidve inquiris ? Si justum petieris, et in re potestateque nostra fuerit, fiet ; tantum dic quid vis, Nihil aliud volo, nisi hanc tuam filiam, inquit ille. Cui ego : Creatura Dei cum sit, eam tibi tradere nec volo nec possum. Sat, inquit, habeo si monialis non efficitur.

333. Ego itaque, cognita re, præ nimia cordis tristitia mente cæsus filiam seorsim advocans aio : Filia mea dulcissima, ut propriis oculis aspexisti, nihil ob gratiam tua inausum reliqui [ex iis,] que potui infelix. Qui memet in omnia verti, vincor a diabolo. Quod si meæ preces non sunt magnæ satis, dubitem haud equidem implorare, quod usquam est. Non vult te dæmon monialem effici. Assentientum est, si saltem hac causa, sibi potissima, nos insequi desisteret, si forte parceret, si finem his malis daret. Hoc enim tibi non votum, verum devotio exstitit ; non obligatio integra, sed quædam bona voluntas : ideo hanc a te voluntatem penitus amoveas, oro, et tibi, nobisque demum quietem dari velis. Ad hæc filia mea : Si mihi non animo fixam immotumque sederet, ne cui ne vinclo vellem sociare jugali (220*), et si Virgo Maria pugnam cum diabolo pro me non iniret, huic uni forsitan potui succumbere culpæ : sed mihi vel tellus, optem, prius ima dehiscat, vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras, pallentes umbras erebi, noctemque profundam, ante, pudor, quam te violem (221), aut te deseram, Christe Jesu ; tu qui primus a me vatos sæculi abstulisti amores, me conserves, neque liberes, oro precorque.

334. Sic effata, ad Virginis Mariæ matris imaginem ruens, sinum lacrymis implevit obortis. His accensus, præsto affuit hominum ille seductor, et, quia discordiæ, simultates et iræ quas suggererat, parum processerant, ut in Job olim virum justissimum, ita et in filiam meam sævire cœpit : nam in primis lineam vestem, qua carnes teguntur, inde laneam ; demum, quæ sericis desuper contexta erat, ut nobiles solent ferre puellæ, frustulatim fregit, laceravit dissipavit, consumpsit ; eamque fere nudam deserens, capitis comam vi evellere cœpit. Exclamat filia : Mi pater, fer tunicam, me nudam cooperi, tuque, Virgo Maria dulcissima, fer opem, serva me obsecro ! Ego in tanto discrimine cum vix essem apud me, et mortem [potius] quam vitam optarem, tamen illico tunicam afferri, inde tonsorem vicinum cursim advocari jussi. Ubi venit, capitis crines flavos, uti nunc etiam conspicitur, totondit et rasit.

335. His diligenter expietis, me cum lacrymis in orationem dedi : Jesu, inquam, omnipotens aspice nos hoc [in periculo] tantum, et, si pietate meremur, da deinde auxilium ; sin minus una nos interfice, oramus, des finem tandem tantis laboribus : nam,

tione desumpti sunt hi quinque versus, ut et infra ex eodem Virgilio plurimi, quos legendo statim agnoscat eruditus lector. (Ed.)

quod consilium mihi, aut quæ jam fortuna A quo enim melius per me vel per alios fieri diabolus crudelior in nos miseros sævire. filia mea solari, hortari, orare, ne tanto cerer. Hinc profecto, venerabiles patres, Jesu, Virginique Mariæ matri ejus non parvas agebam, qui mihi in tot tantisque diis posito talem dedissent filiam, [in qua] quo confugerem, ubi conquiescerem, cum mone et suavitate omnes curas doloremque m. Mirabar præterea summopere Incredibilem virtutem et fortitudinem, eamque imi neque corporis laboribus defatigari. tum etiam ægerrime tuli feroque eam talide, humanitate, probitate præditam, in uciatus propter mea scelera incidisse.

enique mihi, qui nunc huc ingentes nunc B ore curas mutabam, amici, [ut] filiam monialium traderem, consuluerunt. Feci, esum ab hoc his malis quandoque finem. Verum longe aliter ac ratus eram res diabolus enim, quia promissa non servavere sæviens, crebros et infestos impetus, sibilis, in moniales faciebat, tum minis atrocisque hostilibus impetebat, tum, quidquid inopis vitæ dabatur, perquam impie dirio omniaque sacra violata relinquebat, voces, dum divina ipsæ peragebant Officia, edentia mala tandem, quæ dici aut fingi possent, quibus moniales territæ trepidare, neque se sibi invicem, præsertim noctu, satis creinterdum adeo mente consternabantur, ut C into pavore reciperent animos: nam inter ut solitæ erant referre, sæpius pugnis aladebantur. His itaque coactæ, Virginem ne eas desereret, pariter exclamabant. ex monialibus quædam, quibus mens sanior e in pejus discrimen inciderent, quia oracassum ad Jesum pro ea fiebant, filiam meam nam primum remittendam censuere; quod, en ægre ferente, factum est.

Tum idem dæmon, qui fere per menses nos ad extrema deduxerat, in eam ingresacchari, currere, insanire, domum totam e nos omnes hostiliter impetere; ego, mea filia omnes, cum cætera nobis deesilia, exclamare. Quibus clamoribus vicini D ti, iterum ad nos convolantes, fraude et viream capientes, et a tergo manus vincientes, ue, præ rabie spumas emittentem, invitam. Animadvertatis, quæso, patres, quod corimus, quæ mens mihi tunc esset. Tum prohihi mortem conscivissem, ni prohibuissent, rant, amici. Quid facerem miser; quo mem, quo confugerem quem implorarem? O niserum, quam lacrymosum, suam aspicerem, suas præterea sorores, criminibus passibus scissis, ora pugnis sædatis?

Demum mater, cum talem non posset am-

plius perferre dolorem, in hæc prorupit verba: O Jesu omnipotens, tantone me crimine dignam duxisti, et tales me voluisti pendere pœnas? Nunquamne quiescam? Semperne in his versabor malis? Sed tu, o Pater, precer, me tuo fulmine interfice, vel permitte, ne quas genui filias, tam acriter, tam inique a dæmone torqueri videam. Unde in filiam hanc oculos convertens, hæc multo cum gemitu proferebat verba: Dei filia mea! heu mea lux, nemque desiderium! unde enim omnes gaudium et lætitiã sumere soliti eramus, te nunc, mea filia, sic vexari, sic jacere in lacrymis et sordibus aspiciamus! idque fieri nostra culpa. Me miseram! talem te his video oculis, mea filia! o me perditam! o afflictam! Quem nunc pro te rogem, mea filia, cum superi et inferi nobis adversentur.

339. His dictis, medium sermonem abrumpit, et auras ægra fugiens, seque in pavementum consternens, terram capite tundere cœpit; quam, et corpore et animo confectam, susceperunt famulæ, collapsaque membra marmoreo referunt thalamo stratisque reponunt. Inde filia, alia, et, quæ aderant, mulieres, quia atrocior dæmon esset, et filia magis insaniret, mœstam implere clamoribus domum. Passim itaque per omnes vias ad tale spectaculum concurritur, quorum omnium crimina diabolus per os puellæ dicere, exprobrare; demum, cum parceret nemini, neminemque relinqueret intactum, omnes illico, mente suspensi, et pallore pudoreque confusi, abibant; protinusque ad oppidi prætorem fama hujus rei convolat: inaudita re in stuporem versus horam statuit qua, summo cum honore, multis comitantibus, filiam viseret meam. Venit tandem: nolisset venisse: multa enim convicia in prætorem et in comites diabolus protulit, quæ nunc prætermittenda existimo.

340. Consulere deinde boni viri quidam, eam Florentium ad Sanctorum reliquias ducendam. Placuit. Omnibus itaque pro voluntate paratis, iter in Christi Jesu nomine aggredimur, quibusdam comitantibus, quibus profueram et prosum sæpe. Venimus Florentiam, omnia experti sumus, et, Sanctorum ejusdem civitatis Reliquias devote visitantes, nihil profecimus. Mihi itaque anxio et animo consternato, existimantique Jesum omnino nolle nobis opem ferre, quidam ex affinibus et amicis Florentinis inquirunt: Vis filia ut salvetur tua? Volo, [inquam,] opto et percupio. Eam igitur quam primum, [aiunt,] ad S. Mariæ de Valle Umbrosa monasterium ducere ne cuncteris, etsi stridet deformis hiems. Accepimus, vidimus, experti sumus incassum S. Joannis opem petiisse neminem, modo toto corde bonaque mente exposcat quivis. Ego, qui omnia aspera et ardua, levia dulciaque (modo filia liberaretur) ducebam, quidquid dixerant peragere statui.

341. Abbatem itaque vestrum imprimis adeuntes [salutavimus, qui] nos liberaliter honorificeque habuit. Inde miserans casum nostrum inquit: Ite in rem honam, et ne quis vestrum dubitet, titubetque

spero enim Dominum Jesum Virginis Mariæ et S. Joannis precibus tantum vobis lætitiæ, quantum mœroris ex ea sumpsistis, daturum. His arrecti animum dictis, iter in Jesu nomine aggressi [sumus.] Qua iter erat, et præsertim per pontem Sævum (222) multi mortales, re nova et inaudita impulsî, ad nos etiam frigore rigentes de oppidis, de villis concurrere. Etat operæ pretium [videre] jumentum non nisi orationibus et conjurationibus hujus qui adest sacerdotis, iter, diabolo id annitente, agere velle. Demum, quibusdam diebus consumptis, huc venimus hac spe ut vestris orationibus fiat huic miseræ salus. Hoc ipso ad ignem narrante, aliisque qui cum ipso aderant, ita esse asserentibus, accepimus.

342. Nunc autem ea quæ his propriis oculis aspeximus, studebimus enarrare. Ubi itaque primum has nostras adiere regiones, jumentum ita sisti a dæmone, [ut] nec ulterius passum unum fustibus baculisque tundentes, qui aderant, ire posse [crederent:] eam insuper de jumento cum deposuisset, multi ab humo elatam ex nostris ferre nequibant. Quod ubi intus cognitum est, ex monachis unus cum S. Joannis cruce illuc pergens, demum eam, ipso jugiter conjurante, ad Sanctorum elatam detulere sepulchrum; quo in loco multis conjurationibus multisque precibus incassum consumptis (nam dæmon interroganti nullum dabat responsum), eunt tristes monachi intro; illi vero domum hospitem concessere. Postridie vero, Missis ex more celebratis, cum monachi cum S. Joannis brachio extra monasterium devote irent, dæmon, S. Joannis virtutem non ferens, cantantibus monachis et psallentibus, in angulum ipsius capellæ, ubi erat puella se conferens, semper querulas, ut quidam audivere, proferebat voces.

343. Posito itaque brachio super caput puellæ, nullum ipsa, quia dæmon aberat, nisi sanæ mentis dare signum. Eo omnes gaudere, uno ore omnes S. Joannem ad sidera extollere et præcipue pater præ gaudio lacrymabatur. Inde nos intro, illi læti hospitem petunt. In meridie vero cum puella, quia præterita nocte haud quiescere poterat, paululum se sopori dedisset, illico adfuit illi efferatus dæmon. Exclamat puella; nam eam suffocare volebat. Accurrit Pater, accurrunt et cæteri, eamque tristes de lectulo ad ignem deferunt. Illico rem omnem intro nuntiari curant. Mittitur a decano ex sacerdotibus unus, qui illic domi dæmonem conjuret. Conjurat itaque ille dæmonem; in rem suam abeat, imperat in nomine Jesu. Econtra ille instare. Cum igitur nihil [se] proficere intelligeret sacerdos, ne vereantur orat; credant Jesu gratiam precibus Joannis sanctissimi brevi affuturam. Iterum cæteri omnes Jesum Virginemque Mariam totius orbis refugium orent, imperat decanus; sit suppliciter ab omnibus.

344. Sequenti vero die dæmon eodem modo, quo supra, non expectato S. Joannis brachio, nobis ordine itinerario psallentibus, invitus et murmurans

(221*) Est pons constructus super fluvium Sævum vulgo Siene, per quem Florentia ad Vallem Umbrosam itur, ut apparet in mappis geographicis.

A in rem concessit suam. Inde puella vere incolumis effecta, decretum est sua, ne iterum dæmon in eam vim haberet, confiteretur peccata. Eam itaque in confessione de patris nostri mandatis audivi, singulosque actus ejus diligenter inspexi; et ut cætera, quæ etiam post confessionem licet fari, omittam, quam devota, quam humilis, quam subnixa Virgini Mariæ semper exstitit! quot orationes, quot preces in Christi Jesu nomine effudit! quoties præter jejunia indicta ab ecclesia jejunavit! ut mirum sit dæmonem eam ingredi facultatem habuisse, nisi Jesus Dominus noster, quos diligit, castigaret et corripere. Ad sospitatem comprobendam diem integrum, deinde et dimidium, postquam convaluit, hunc locum habuere. Inde Jesu et Virgini Mariæ sanctoque Joanni gratias agentes, nobis omnibus tanto tamque repentino bono gaudentibus, læti in patriam rediere. Cæterum pater tanti beneficii haud ingratus, sacrum hujus monasterii pulcherrimis cereis adornavit, quos Florentiæ de industria jusserat fieri.

PARS II.

345. Quanquam incredibili fama de sanctitate Joannis, quæ non solum in Hetruriæ partibus, sed in Gallia etiam citeriore, et fere per totam Italiam percrebuit, undique, etiam de Gallia ulteriore, ad hoc S. Mariæ monasterium nobiles atque ignobiles homines affatim pro sospitate habenda, et præsertim a dæmone capti affluant, et [miracula ejus] sint celeberrima, tamen perscribam quædam memoria digna magis, in quibus, quod modo scripturus sum, clarum et vulgatum non solum in Florentino agro, verum et in urbe habetur. De S. Gaudentii oppido puella exstitit, quæ nondum alicui nupserat, cui nomen Antonia, neptis D. Bartholomæi abbatis Florentiæ. Hanc itaque puellam talis adortus fuerat dæmon, ut se nec ad hoc S. Mariæ monasterium duci, nec alio [pateretur,] ubi sui egressus periculum immineret: nam quoties Jesu vel Virginis Mariæ seu S. Joannis sive alterius Sancti, ita ut in conjurando fit, mentio ageretur, toties dæmon in eam debacchari, furere, crudelior fieri solito; hoc agere semper ille, quia bonorum invocatione, vel accessione sanctorum locorum crudeliores olito dat penas.

346. Forte fortuna fuit ut germanus suus Nicolaus, Abbas S. Mariæ de Fontana, superveniens, cunctantibus suis et spem et consilium dederit: illico enim suam lacrymantem adiens sororem, signo crucis in diabolum prius edito, inquit: Ne lacrymeris, obsecro, mea soror; nihil est quod vereare; solum tota mente Virgini Mariæ, et S. Joanni fac [te] commendes jugiter. Non tulit has voces dæmon: mox enim eam vehementer agitare, concutere, ad terram dejicere, sternere; ille Nicolaus exorcizare dæmonem, conjurare; nihil, quod puellæ utile futurum speraret, intentatum relinquere. Jesu tandem pietate quiescens, demum ad hoc S. Mariæ monasterium iter, comite illo D. Nicolao,

accelerant, totis viribus tamen, ne id fieret, dæmone annitente. Econtra Abbas ille Nicolaus orationibus continuis nihil apud se remissum, neque apud diabolum tutum pati.

347. Ubi vero ad has regiones ventum est, diabolus in puellam magis insanire, præsentem, nisi retro irent, mortem ei minitari, denique nihil moderati habere; voces indecoras in Jesum Sanctosque ejus edere, neque puellam quiescere, neque iter inceptum agere pati: Oratur itaque ab omnibus; Virginis Mariæ, nec incassum, requiritur auxilium. Illico enim dæmoni iræ et minæ cecidere. Cæterum cum haud procul a monasterio fere per ducentos passus essent, tunc dæmon totis viribus niti, ne ulterius duceretur puella; cui summa ope se monachus opponere, orationibus instare, ne diaboli malus animus compleretur in sorore; et quo ferocius clamitabat dæmon, eo infestius monachus et cæteri in eum invehi; tentare si qua via vel trahere, vel elevatam ferre valerent. Quod ubi secus ac voluissent procedit, neque quod intenderant, efficere possent, quamprimum se in turbam confertissimam conversorum et aliorum, qui his clamoribus exciti globum fecerant, recepit. Qui clamores illi? Quisnam repentinus ille cursus? inquit Abbas: aderat enim, aderamus et religiosi complures. Hei! [ait] monachus ille, soror mea, mi Pater, ita (23) dæmone pessime torquetur, ut jamjam labore in extremis; et, quod atrocius est, dæmon ipse neque precibus neque vi flecti potest ut iter institutum huc usque peragamus saltem, et deprecor ut nostrum, mi Pater, opem ferendo misereamini.

348. Mox Abbas monachos cum S. Joannis cruce præsto adesse jubet; deinde his qui præsentibus erant sæculares et conversi, [ait:] Adeste et vos; nihil est quod exspectis; his in discriminibus sine cunctatione properandum est. Cum itaque inde juvenes ferocissimi eam amovere vellent, facile diabolus docuit, vires humanas sine Numine divino in eum vanas esse: nihil enim nisi strepitus et vociferationes moro suo agere. Cæterum, ubi illuc cum S. Joannis cruce ventum est, dæmonis vires, nulla adhuc emissa conjuratione, ita cecidere, ut nullam amplius dæmon, nisi ubi in rem suam concessit, dederit vocem, et exinde prorsus in facie vultuque puellæ pallor, calor autem vitalis abesset omnis. Fertur itaque sublimis inter manus et ora parentum ad Sanctorum sepulcrum usque, et illic leniter humi elabatur, sternitur. Fiunt more solito conjurationes, interrogatur dæmon, interrogatur et ipsa; tacet uterque.

349. Tandem sacerdos, stomachatus fastiditusque diuturno silentio, jubet inde amoveri puellam, et indignatus in diabolum hæc protulit: Velis nolis, aut tibi aliorum concedendum est, aut loquendum. Inde concedunt hi intro, illi vero ad eis præparatum

(222) Diximus in Commentario prævio, caput S. Joannis in monasterio Passiniano conservatum fuisse, hodieque conservari. An autem per ali-

A foris locum: intus enim mulieribus neque accessus est neque locus, et, ut a majoribus nostris accepimus, nec fuit unquam. Sed, o bone Jesu, en miraculum! Dum enim ad hospitium puellam deferrent, ut ubi vis gentium in Christiana religione sit, Virginis Mariæ vespertinam Angelicam salutationem de more in monasterio campana pulsavit. Quo sonitu [cum] mox puellam, [ut] leniter humi flexi genibus, digitis insertis devote Virginem Mariam oraret, deponerent, illico nullam puellæ inferens molestiam diabolus in rem malam abiit.

B 350. Verbis equidem cujusdam nostri conversi addita miraculo fides, qui, domum rediens, jam die peracta et tenebris exortis, insolitos ejulatus adhuc perfusus horrore et tremebundus domi, se in nemore audivisse, compluribus narravit. Mirum quanta illi converso nuntianti hæc (quia bonus profecto [erat] vir) fides fuerit. Omnes igitur Jesum, et Virginem Mariam, et S. Joannem laudantes domum propriam discedunt. Cæterum non multo post [an] idem vel altèr diabolus eam sit ingressus, nobis non satis constat): sævior tamen longe, longeque crudelior [eam invasit.] Eo omnis familia, in luctum versa, ægerrime casum ferre, se miseros desertosque penitus clamare. His et matris jam decrepitæ assidui questus et ejulatus addebantur; nam interdum ne noctu quiescere, sed hæc inter alia: Mea filia in hoc me longa vita, et senectus infelix traxit, ut te non morbo humano, non ærumnis miserorum mortalium, non denique casu aliquo fatali, verum diabolo pessimo et inclementi videam atrociter et inique torqueri! Mea filia nec ego hujus mali expertus sum: nam nisi te genuissem, ita intolerabiliter non cruciareris. Inde cum in amplexum filiæ irruere vellet, vi diaboli filia ipsa turpiter miserabiliterque, manibus celeriter in eam versis, in terram consternatam dejecit, fletusque ab omni turba mulierum et comploratio hominum orta horrendum omnibus præbebat spectaculum.

C 351. Consolatur ægros animi Nicolaus monachus; inde postera die summa luce, omnibus rebus compositis, ad S. Salvii monasterium, quod ab urbe Florentina per mille passus abest, contendere statuit, quia istud S. Mariæ monasterium ea tempestate ob nives altas et concretas non sine maximo sororis discrimine adire poterat. Ubi itaque ad S. Salvii monasterium, ubi S. Joannis venerabile caput (222) digne honorificeque habebatur pervenire, fit subito hac re nova illuc utriusque sexus et conditionis hominum concursus non parvus. Hoc gaudere diabolus, hac de re summopere lætari; sperabat enim, multitudine hominum admiratione sui in unum collecta, facile aliquid discordiæ malive machinari. Equidem si ea quæ mihi perspicua et explorata sunt, recensuerim, quæ diabolus dixerit egeritque stupenda, dum in sancto Salvio, ut sospes puella quod tempus in S. Salvii monasterio exstiterit, vel an auctor per caput quamdam capitis partem intelligat, docere nos poterunt Vallumbrosani.

fieret, moram traxere, profecto maturius me tem-
pus quam res desereret: eo illustriora quædam,
parce tamen ac modice, perscribam.

352. Igitur Kal. Decembris, quibus Florentia
abiverant, quia jam diei extremum erat, dæmonis
conjunctionem in aliam diem transtulere. Cæterum
cum res indæmonem acerrime a monachis tum con-
junctionibus tum orationibus ageretur, ex eo nu-
mero qui operi pio instabant, paucos reliquit inta-
ctos; hunc belluenum, illum lascivum, alium hypo-
critam appellare. Præterea cum plus solito dæmon
ageretur, in Jesum Sanctosque ejus verba indecora
edere, et, ne lectorem detineam, omnia probra quæ
dici et fingi queunt, ore diabolico proferre, et am-
plius alia, quæ quidem non grata futura, si operi
huic insererem, cum forsitan necessaria [essent] **B**
exempli causa, eo absunt. Hæc cum monachi ægre
ferrent, multo ægrius abbas, optimum factu pro
tempore rati, si secretius propter populum conjura-
retur. Eo in abditam templi partem, id est in sacra-
rium secedentes, illic, nullo de vulgi multitudine
intromisso, licentius conjurare: cachinnari quan-
dequæ dæmon, interdum mite cum omnibus ingenium
de se dare, jocum movere, sermone uti modesto
molli vel procaci, monachorum manus tactu levi
attractare, singulos benigne appellare, et multa alia,
quæ instrumenta luxuriæ et malæ libidinis sunt, in
adolescentes monachos agere; denique omnibus mo-
dis tentare si eorum animos molles et ætate ægros
posset ad puellæ nefarios tactus et incestuosos com-
plexus maculare.

353. Verum ubi hac via intelligit se nihil pro-
ficere: difficile enim est omnes mortales, et præ-
sertim monachos, a teneris annis bonis sanctisque
monitis oppido instructos, his diaboli cavillationibus
fraudibusque falli. Eo aliam, qui mille nocendi sibi
artes [habet,] aggressus est viam; statim enim tur-
pissimas corporis partes, proh pudor! aperire: nulli
enim, quæ dici aut fingi potest, turpinidini parcere,
sperans, ex quo nequivit corpora, saltem animos
voluptate corrupta fœdare. Verum in his abbatem
non minue, quam in monasterii regimine, magnum
prudentemque religiosum fuisse, comperio. Igitur
veritus ne, si diabolus his mollibus et procacibus
verbis diu uteretur, animi monachorum juvenum,
adhuc invicti, ætate tamen fluxi ad aliquod tetrum
facinus converterentur, jussit inde ad altare majus **D**
omnes contendere, et illic res agi, malens in rei dis-
crimine a populo indecora audiri, quam monacho-
rum animas periclitari.

354. Dum igitur utrinque maxima vi decerta-
retur, et hinc inde utriusque sexus et conditionis eo
concurrerent mortales, intactum diabolus, præsertim
si aliquis cupidine audiendi illectus puellæ propius
inhæreret, relinquere neminem; hunc improbum,
illum furem, alium adulterum, eum ganeonem ap-
pellare, eorum flagitiosa scelera more suo in propa-
tulo aperire. Eo multi, pudore victi, sua secum pec-
cata et crimina ex mala conscientia reputantes, ru-

bore vultum faciemque perfusi, domum eo animo, ne
amplius illic redirent, discessere. Quibus rebus non
solum ager Florentinus, sed tota civitas permota est;
quo frequens populus ad rem tantam visendam facile
percurrit: nemo enim tam impurus animo credeba-
tur, quin, his auditis seu visis, non aliquantulum
flecti posset ad bonum; quo non jam in templo se
hominum tumultus sustinere, sed passim monaste-
rium totum invadere.

355. Cum igitur hujus tantæ rei miraculum
etiam et primores civitatis ad visendum impelleret,
quocumque inter eundem incederent, ex omnibus lo-
cis urbis concursus plebis post eos fieri, ita multis
passim agminibus per omnes vias ad S. Salvium
curritur; diversis etiam itineribus, ne motus ex mul-
titudine tumultuari orirentur, alii urbem, alii mo-
nasterium petere. Fuere tamen nonnulli quos, quia
merito a diabolo castigati [erant], hujusmodi itineris
piguerit pœnitueritque: complures enim, qui non-
dum ædem adiverant sacratam, propriis appellans
nominibus, fœneratores, schismaticos, infideles di-
cere, eosque, ubi ad se venerant, reprehendere, tum
in templo tum foris insectari acriter. Cæterum pa-
truus suus S. Trinitatis Abbas, de quo supra verbum
fecimus, vera pro fictis ducens, statuit rem tentare:
illico enim R. P. Vallis Umbrosæ Abbatem Fran-
ciscum Altovitam, his rebus novis et inauditis an-
xium, secumque multa mente agitantem ubi primum
opportunum fuit, adiens, sic [alloqui] familiariter
per amicitiam jam a teneris inceptam exorsus est.

356. Reverende Pater, cum nuntius, hujus mœ-
neptis prodigia et portenta asserens, omnium qui
in urbe quique extra urbem sunt implerit aures,
quæ equidem mihi pro commentis habentur (itidem
R. V. esse duco), visum est non abs re fore si, me-
tata prætexta, periculum si vera sint necne, facere
ausim. Quonam modo, inquit Vallis Umbrosæ abbas,
hoc fiet periculum? Cucullum vestrum me induam,
illuc modeste et humi defixis oculis pedetentim con-
cedam. Hanc enim optimam viam ad fallendum de-
xerim, cum et habitu et corporis motu ac gestibus
alium quam sim, simulaverim falso; qui si diabolus
est, hæc omnia, quorsum tendant, callet peroptime;
sin minus, facile existimabimus, hæc omnia ostentari
esse. Deus incepta nostra secundet, inquit abbas
alter; et ita, rebus una inter se compositis, rem
tentare aggreditur ille. Mira res! nondum enim
eo cucullo indutus ecclesiæ fores adierat, cum dæmon
clara voce præsentibus inquit: Cedite, cedite; en
quidam bonus vir: facie quidem et habitu religiosus
apparet, moribus autem secus esse facile probatur;
ecce qui nos ultro derisum ac tentatum venit.

357. Vix hæc ediderat diabolus, et ecce abbas ille
tristis, gravitate quadam et severitate compositus,
capite deflexo per ecclesiam ire; quem dæmon agno-
scens, eique insultans ait: Depone, Pater, habitum,
depone: non tuus, quem nunc fers, est cucullus.
Hypocrita, cur aspectum deforis potius, quam iatus
animum mutasti? Quid? cum puella, non mecum

acturum putabas? Nunc, ut meritis es, tuis
 veris dolis, qui rem manifestissimam non
 cere, verum tentare voluisti. His Abbas
 nsternatus mente, in fletum prorupit: con-
 a enim, cæterum neptis casu infelici moveba-
 gis: exinde pœnitentia ductus, neptem suam
 aliisque monachis longe commendans, ad
 nonasterium diaboli verbis, et, quod indecen-
 ipsa castigatus, tristis ac lacrymans discessit.
 Verum Dominico quodam die (qui dies fe-
 ue celeberrimus ubivis Christianorum habe-
 a multo plures solito ex tota urbe ex omnique
 gri ad S. Salvii monasterium advolarent cu-
 que conditionis et generis mortales, et diabo-
 s solito in eos insaniret, et unumquemque
 ns, tandem quo vitio circumventus esset, di-
 re major pars hominum sibi diffidens et ex
 ntia Dei iudicium timens, alii alio concedere,
 n templo esse. In hoc numero et primates ur-
 re complures, qui tunc in Republica Floren-
 tis pollentes potentesque videbantur, qui, ut
 erumque nobilitas, ore soluto ac libero de-
 et quæ verissima sunt, pro fictis ducere, et
 que modo spernere et irridere. Hi tamen,
 minum tumultus intellexerunt abesse, illuc
 re sese.

um dæmon fortius solito exclamare; Cedite,
 chi, ite his obviam, hos honorifice habeatis,
 nguem nostra instituta servant; ad hæc ma-
 alia cum dæmon strepens adderet, cives illi,
 veriti, ultro prodire noluerunt; verum con-
 e stimulis citati, alio tramite [quam] quo ve-
 et alia porta, [quam] qua urbe egressi fuerant,
 atem rediere. Ex his vero quidam, habita suo-
 lerum diligenti confessione, sperantes se Je-
 rgini Mariæ, gratia contritionis et confessio-
 e fore, humiles et confusi, uno tantum comite
 i, Sancti Salvii monasterium adeuntes, de-
 oculis pro ea orare; quos dæmon torvis as-
 oculis, tacere. Cui ex monachis unus: Hi sunt
 im numero, si nescis, quos heri contumeliosis
 insectatus es verbis. Hos, inquit dæmon, ne-
 riis lacerasse, neque vidisse me memini; quo,
 vera humilisque confessio sit, demonstratur,
 s antea facinorosos et sceleribus coopertos,
 robris, maledictisque verbis parcens, dæmon
 ixit, ut indignabundi et furibundi domum
 rent sese; modo vero, quia per confessio-
 aleactæ vitæ tetra facinora laverant, horrens
 , suis in eos destitutus viribus, ipsos se haud
 atebatur. Hæc eadem alibi accidisse litteris
 oriaræ datum est.

Igitur multis diebus in hoc opere pio incas-
 nsumptis (nam diabolus verbis se discessu-
 bat; cæterum re ipsa in dies asperior intole-
 que fieri), sanum pro tempore visum est con-
 eam ad S. Mariæ Servorum ecclesiam, si
 atissimæ Virginis Mariæ precibus res pro-
 irent, duci vel trahi. Ex monasterio itaque,

A diabolo summa ope enitente ne tale iter ei admo-
 dum contrarium fieret, discedentes, Florentiam
 versus, hinc inde concurrentibus utriusque sexus
 mortalibus, contendunt. Manat toties agris tota-
 que urbe rumor puellam illam urbem petere,
 quam visere optabant; id ita esse voces ejulatus-
 que dæmonis tartarei affirmabant. Eo clerici, reli-
 giosi, viri clari, nobiles ignobilesque, quo ibat, ir-
 rumpere, ita ut jam omnes complerent vias, nec
 iter nisi cum difficultate occurrentibus daretur.

361. Tandem invito diabolo antiquissimum illud
 S. Mariæ Servorum ingrediuntur templum; de quo
 ausim dicere, toto orbe terrarum haud esse ædem
 sacratam in qua ejusdem Virginis Mariæ meritis
 majora ac plura miracula beneficiaque collata mor-
 talibus, [in] imaginibus cereis intueantur Christiani.
 B Sunt et nexus ferrei, et catenæ, et compedes, et
 manicæ in foribus templi parietibusque suspensa,
 quæ omnia non parvam introeuntibus religionem
 incutiunt et horrorem; est et aliis opimis spoliis
 exuviisque, tum regum, tum principum templum
 illud mirifice exornatum, de quo quia paulo supra
 latius scripsimus, in instanti tempore pro re satis
 dictum puto. Quo redeam unde digressus sum, se-
 quebatur illam turba; quidquid Virginis Mariæ in
 templo seu extra occurreret oculis, quidquid mente,
 orare, puellam miseram illam sospitem reddi. Nec
 preces incassum missæ [fuerunt]: nam, ut semper,
 diabolus Virginis Mariæ virtutem ferre non valens,
 (nec dum templum ingressi fuerant) alio pro tem-
 pore, nullo dato signo, contulit sese. Ita esse, hoc
 potissimum signum fuit: nam, ut a germano suo
 accepimus, infecta dæmone, tristis, pallida, mœsta,
 oculis in terram defixis, nisi vi diabolica excitare-
 tur, semper esse; at ubi Virginis Mariæ templum
 C inivit, hilaris illico et læta effecta est, cunctos niti-
 dis intuens oculis: apagite, inquit, inde procul es-
 sent, orans. Ad Virginis Mariæ altare, marmore au-
 roque et ingentibus columnis mirifice constructum,
 devote et suppliciter se conferens, hanc digitis in-
 sertis orationem habuit: Gratias tibi ago, gloriosis-
 sima semper Virgo Maria, cujus precibus a tanto
 tamque diabolico morbo me sospitem et incolumem
 esse cognosco; tibi que posthac, miserorum refu-
 gium, me dedo, orans et obsecrans, animam cor-
 pusque meum e manibus diaboli liberum secu-
 rumque facias.

D 362. His dictis, exosculato altari, devote in suo-
 rum turbam se gestiens contulit. Clamor inde homi-
 num ortus: Virginem Mariam pro se quisque cer-
 tatim laudare, ad cælum suas virtutes extollere, et,
 ut in tali re plerumque a vulgo fieri solet, alter
 alteri [dicere:] Virgo Maria illa est ductrix cælo-
 rum itineris; Virgo Maria omnium diaboli machi-
 nationum ruina; Virgo Maria omnium flagitiosorum
 et facinorosorum refugium, modo ad eam supplices
 proficiscantur. Hæc et alia multa de Virgine Maria
 tunc dici; inde igitur ingenti stupore percussi om-
 nes, alii alio euntes discedero; puella vero læta cum

suis in patriam contendere. Nondum ab urbe per ducentos aberant passus, cum subito idem dæmon, suis minime id sperantibus, atrocius solito irrum- pit, humique eam cum hac exprobratione dejicien- do stravit : Quid, pessima, me teque, loca sancta petendo, his intolerabilibus torturis affici vis? Ini- qua audeat deinde talia alius vel alia, nisi de te monumentum mortalibus omnibus dederō. Eam mox hinc inde movendo quatere, ac nimium cru- deliter torquendo discerpere.

363. Comploratio comitum illico exoritur; con- veniunt illuc complures, tum miliones tum agaso- nes; insuper et diversi generis mercatores, qui, lu- cro vel egestate ducti, urbem crebro cum rebus venalibus adeunt, et, quid hoc sit, sciscitantur : tacere illi, dolore horroreque perfusi. Deficiente itaque his consilio, hunc Nicolaus frater in itinere, complorantibus aliis, crebra dans suspiria geme- bundus, stando insertis digitis cælum aspicere, nunc errando viam pervagari. Tandem illi multa secum cogitanti, Virginis Mariæ, quam plurimum nunc tacita mente, nunc ore libero invocabat, præsidium non defuit. Iterum Sanctum Salvium [ut] petat, pectori sibi occurrit. Eo igitur cum venissent, et admirationi monachis exstilere et misericordiæ. Nam fama tanti miraculi non urbem tantum, verum agrum compleverat, puellam [nempe esse] Virginis Mariæ meritis liberatam, in qua antea dæmon exi- stens tantum de se terroris et admirationis dederat. Quocirca omnes, quid hoc sit, admirari, semper tamen Virginem Mariam laudare. Tanta devotio de Virgine Maria semper apud omnes mortales me- rito constat : nam, ut alias veris rationibus asse- ruimus, quidquid miraculorum et virtutum hac in vita mortalibus fit, per Virginem Mariam, fieri [cen- sendum est], nec nostrum esse Dei secreta vel con- silia velle conjecturare; verum Jesum et Virginem Mariam, quæcunque sors acciderit mortalibus, sem- per extollere, [debemus, et] taciti mæstique rerum exitus exspectare.

364. Cæterum, quia jam multum diei processe- rat, conjurationem in diem posterum transtulere. Postridie vero cum dies festus S. Thomæ passim celebraretur, ex officio clericatus præpositus qui- dam, vir magno natu, primo mane, multis sacerdo- tibus comitantibus, seu misericordia ductus, seu potius tentandi gratia, eo cum nonnullis diversorum sanctorum reliquiis se contulit. Cum igitur ad al- tare, ubi dæmon tormentis afficiebatur, accederet, eum sagina plenum prius terribilibus oculis aspi- ciens dæmon, inde jocabundus inquit : En hic ma- gis vultum, quam ingenium curat. Ad hæc; o Pater reverende, hæ, quas attulisti Reliquias, quid sibi volunt? Ut his forte me perterrefacias, meque hinc dejicias, venisti? Ah! quam falleris, si hanc tibi cœpisti provinciam! eo desine. Non ego, inquit ille sed Dei virtus meritis Sanctorum, quorum Reliquiæ hic sunt, operabitur in servam Dei.

365. Inde sigillatim cum dæmone alia probra

diceret, Sanctorum Reliquiæ jussu illius præpositi afferuntur. Instabat itaque ille cum sanctorum Reli- quiis, alio contenderet; e contra dæmon, etsi longe torqueretur, durando resistere. Utrique per ho- ram magna vi certatur; præpositus autem, post- quam videt frustra inceptum [esse], neque diabolum alio contendere velle, et popularium animos et religiosorum non tam in admirationem quam in derisionem jam venisse, statuit callidius, si vere dæmon esset, tentare velle : mox enim stomacha- tus, unam atque alteram ex sanctorum Reliquiis proferens, inquit : Conjuro te in Jesu Virginisque Mariæ matris ejus virtute, si dæmon es, veluti ma- lis moribus te esse fateris, quorum Reliquiæ hæ sint, nominatim aperias; et unam ostendens [in- quit :] Da nomen : Stephani, ait dæmon. Inde al- teram : Laurentii, dæmon exclamare. Demum vere (nam quorundam tituli ita esse manifeste osten- debant) omnes suo nomine dicebat. Quibus illi, ingenti stupore perculsi, urbem petentes hujus- modi rem mirabilem passim vulgarunt.

366. Hac tantæ rei fama nonnulli ex primis civi- tatis impulsivi, quamprimum Sanctum Salvium ver- sus ea die iter arripuerunt, quibuscum dux Cebalia fuisse fertur, qui forte ea tempestate ob publica negotia Florentiam contenderat; quos secuta est et alia omnis ætatis et omnis ordinis turba : jam enim non solum Sancti Salvii templum, sed passim omnes mortalibus complentur viæ. Inclytorum autem, et eorum qui non in obscuro vitam agebant, adventum more suo semper dæmon prædicere, insultare qui- busdam, irridere alios. His igitur rebus admiratio- nem de se omnibus non parvam dare. Eo illic catervatim gentes passim irrumperere. Primoribus itaque civitatis ingredientibus templum, tantus tumultus hominum fuit, ut jam plus civium apud Sanctum Salvium quam Florentiæ esset. Circum- venti igitur a cæteris dextra sinistraque, et jam turba ex omni parte cedente, locum, ubi dæmon erat, vix adiere. Tunc spectaculum horribile in ecclesia esse, cum illuc omnis turba vi intromitti vult.

367. Ex hoc dæmon toto corpore gestire; cives vero una cum monachis, circumferens truces ocu- los, [intueri;] turbæ, ni cederet, minari; modo singulos, modo universos terrere clamore, impetu, atque aliis omnibus quæ ira fieri amat. Cunctantur paululum qui in primo latere erant, dum alios, [ut] exeat, alium circumspectat. Tandem [plurimi] civium minas terroresque pro nihilo ducentes, cla- more sublato, undique cupidinè visendi et audiendi quæ a diabolo dicebantur, illuc, ubi conjurabatur dæmon, veluti globo facto, irrumperunt; sed cum primi tota vi resisterent, et, qui a tergo erant, pro se quisque alter alterum trudere, vel de loco quem primum acceperat, amovere totis viribus conabatur, gradus scalarum et cancellos omnes turba homi- num complevit.

368. In tanta igitur turba nec temperatum mæ-

nibus foret, dum alter alterum vincere, trudere, insectari quovis modo curaret, ni bonorum quorundam monachorum consilio in sacrario, intromissis quibusdam ex primoribus, res ageretur. Tunc duo famuli inter se imprimis jurgia dare, inde pugnis, eo quod alter alteri impedimento esset, minari; demum, effervescente ira, arma capere, et jam nudatis gladiis sese hostiliter petere cœperunt; et fecissent profecto, ni, qui aderant, ictus venientium sustinuissent et exclamassent: O scelus! o nefas! quænam vos tam dira ira coegit, ne, ubi gentium sitis, ne quid agatis, consideretis? Miseri, nonne in æde sacrata estis? Nonne hic sacrum corpus Christi conficitur! Nonne hic Sanctorum adsunt Reliquiæ? Eo ab armis abstinete, date manus ad pacem.

369. Interim cum ad hæc spectacula omnium ora conversa, deditæque eo mentes cum oculis essent, mirum quam diabolus lætari, gestire, nec se ob lætitiâ capere. Ægre tandem sedati illi a plebe, multo ægrius diabolus passus est se amoveri inde. Eo amoto, plebs et populus, qui novarum rerum avidi illuc venerant, brevi dilabuntur; nobiles vero et primi civitatis, jam magna parte diei exacta, rigentes et trepidi in itinere secum quid præter morem puellæ accideret conferentes, in civitatem redire. Abbas vero Vallumbrosæ intelligens quantum periculum populo Florentino impenderet, quia catervatim frequentes ad hæc visenda advolarent mortales, propere convocato Sancti Salvii abbate, aliisque monachis quos idoneos ducebat, consilium habet quid de hac puella agendum sit.

370. Verum, cum varia sentirent, inquit abbas: Quo tardius fit quod de cœlo operimur bonum, eo magis refert mihi vobisque timere. Quare ita censeo: eam ad tempus abesse; et, nisi hiemis asperitas retardet, ad Vallem Umbrosam equitando ducatur; sin minus alio, vel domum repetat suam. Probant omnes, salutæque ducunt quod P. abbas consuerat. Tantum diabolus, [tum] quia jam suum impendere exitium intelligebat, tum quia rem ex sententia in Sancto Salvio non gesserat, secum sentire. Inquit enim: Si pro tempore alioversum tetendero, tamen ne se absolutam putet, quæ me in tot torturas, dum melius sperat, detrussit. His puellæ obortæ lacrymæ. Consolantur ægram animi et corporis tum religiosi, tum affines, nullam penitus, nisi nutu divino diabolo virtutem fore, asseverantes.

371. Primo itaque sequentis diei mane diabolus, ante pro ludibrio habitus, jumento et cæteris quæ itineri necessaria forent, ex sententia paratis, intelligens demum sese ad majora tormenta ductum iri, ne quo modo, eo id annitente, fieret, precibus seu minis [impedire conabatur]. Puella jumentum ascendere; verum ad terram consternari capillis passis, manibuspectus flebiliter tundere, humi corpus crebro volutando spectaculum miserabile præsentibus de se dare. Quod opus nefarium cum dæ-

monis, non puellæ esse, abbas cæterique optime callerent, de more ipsum dæmonem conatusque ejus conjurationibus frangentes, vimque suam, quæ nulla, ubi favor Jesu adest, probatur esse, ad nihilum redigentes, eam super jumentum stravere, delectis etiam ex omni numero duobus religiosis qui, si diabolus more suo iter impediret, præsto orationibus suppliciisque adessent; quos deinde Nicolaus frater, eis ingentes agens gratias, se satis pro ambobus, divina præeunte gratia, fore sperans, missos fecit.

372. Quid autem laboris in illo itinere asperrimo opera diaboli pertulerint, quid admirationis per omnes villas, vicos oppidaque qua iter facerent, de se diabolus dederit, non facile dici posset: nam, ut cætera omittam, ipsum germanum suum Nicolaum prædicante maudivi, potum cibumve aliquem, nisi orationibus et conjurationibus præmissis, nequivisse sumere; tanta cupido eo in corpore esse, vel potius suam sibi animam vindicare, dæmonem invaserat: multo enim plus temporis laborisque per mille passus monasterium juxta comites cum nonnullis familiaribus clientulisque nostris eam vi trahendo consumpsere, ut retulere quidam, ac prius in octo et decem millibus passuum consumpserant. Demum istud S. Mariæ monasterium adeuntes, dæmon, paratus ad dissimulanda omnia, talem fingebat puellam: supplicem, humilem, oculisque humi demissis; et ipse prorsus tacere, eamque, contra illorum morem, signo se S. crucis munire, orationem Dominicam et Virginis Mariæ salutationem tali tantaque devotione edere permittebat, ut et nostris vehementer admirationi, suis et gaudio et admirationi pariter esset.

373. Cæterum, quia expertis in re difficile est imponere, fuere qui dicerent non oportere ita facile dæmonum calliditatibus credere, verum periculum cum cruce cæterisque reliquiis faciendum. Idem omnes probant; qua, ubi ad certamen ventum est, quantæ astutiæ, quantique doli in dæmone insint, facile patuit; illico enim suis viribus usus, inde alio ire totis viribus conatus est, fecissetque satis, ni quidam penes monasterium palantes et affusi puellam tentantem fugam cepissent. Globo igitur juvenum facto, ad eam irrumpunt, et vinotam vi ad constitutum locum sublimem deferunt. Illic cum more solito res cum S. Joannis brachio ageretur, diabolus acerrime certare; nusquam alibi ita atrocem se dedisse aiebant qui aderant comites. Puellam enim mirum in modum quatiendo excutere, vociferari, debacchari, in monachos convicia dicere, in alios maledicta sæpius geminando addere; nihil indignum, nihil insonum in Jesum Sanctosque ejus, quin ore maledicto ederet, prætermittere.

374. Econtra monachi, religiosi viri, acrius in eum instare; non frigoribus intensissimis, non diurno labore frangi: virtus omnia vincere. Demum dæmon, suis diffidens viribus, se Deo daturum locum

sæpius exclamabat. Itaque S. Joannis precibus ad nihilum redactus est malignus, et indignatione et ira mutus effectus : eo utile visum est a conjuratione desistere. Inde igitur intro monachi, hi solitum hospitium petiere. Nocte igitur nativitatis Domini Jesu, ut ipsa referre nobis præsentibus solita erat, ei quiescenti talis visio fuit : Joannes sanctissimus ea hora, qua Veritas de terra orta est, præeunte non parvo luminis globo, præsto adfuit. Cum igitur puella, insolitæ rei horrore perfusa, paululum morata esset ; inde, quisnam esset, interrogaret : Ille, sum, inquit, cui toto pectore, tota mente animam corpusque commendas. Fidem verbis et cucullus monachalis, et crux, cum qua pingitur, fecere ; ipsam enim tunc præ manibus, ut aiebat, gestare.

375. Ea igitur in maximam spem recuperandæ sanitatis adducta, ei soæpitem redderet, orabat. Cui Joannes beatissimus : hac potissimum causa a Domino Jesu missus sum, cum nusquam te tutam seu incolumem nisi in sua virtute existimes. His et signum crucis addidit, inde cum omni pompa sublimis abiit, jam illa a diabolo liberata. Hinc repente gaudium oritur, ubi quidnam ei evenerit cognovere omnes ; quod quidem nescio qua gratia, quo fato in mœrorem versum est : vix enim narrandi finem fecerat, cum illico, ut in ægroto corpore accidere solet, restricta oculorum acie, in terram prolapsa, paulatim depulso sanguine, calor in ea exstinguebatur una cum spiritu, ita ut exanimatam dicerent quidam. Eo germanus aliive affines in lacrymas prorumpere ; quos Benignus, hujus monasterii monachus, his solabatur verbis : Siut lacrymæ metusque omnis procul : hoc enim nec novum est, nec inauditum : me vidente, mulieribus a dæmone captis accidit millies. Tum quid Jesu temporibus, ut Evangelistæ referunt, ei puero quem dæmon consueverat in aquam et ignem trudere, ut eum perderet, evenerit, animadvertatis oro. Nonne Jesu præsentem, cui omnia parent, dæmone tam atroce invito discedente, puer humi stratus, veluti mortuus, jacebat, qui, Jesu volente, statim surrexit ? Idem paulo post isti puellæ S. Joannis precibus fore, dubitet nemo.

376. His paululum arrecti animi ; oculos in eam sæpius et ora vertentes, tristes reliquam partem noctis duxere insomnem, hora autem qua ad missam auroræ campanæ pulsantur, mox puella illa, quasi a somno excussa, oculos aperiens in primis, inde paulatim movere membra. Surrexit tandem. Hi qui aderant, primum horrore perfusi, inde in lætitiâ versi, Deum laudare, virginem Mariam, et S. Joannem ad sidera efferre. Huic spectaculo nostræ religionis monachi cum misericordia tum novitate rei intuerfuere quamplures. Interfui et ego, et hæc ita, ut in tali re fieri solet, mussitantes conferebamus : Unde tanta vis tantave in diabolo potestas ? Quid iniquitatis, quid injustitiæ una virgo puella in Deum commiserit, ut de se tantum merue-

rit ? Nec tum nobis quid omnium suo tempore justissimus Job suo in corpore, suis in filiis, in his omnibus quæ possidere videbatur, pertulerit, haud occurrebat.

377. Sed redeo ad puellam ipsam, quæ quidem, ubi data est sibi facultas, talem Jesu virginique Mariæ orationem habuit, qualem nunquam antea in muliere audiveram ; domi, Florentiæ, hic beneficia quæ sibi contulerat referens, sese in tanto discrimine, quod ei, ut erat, primum videbatur, nunquam ab his desertam asserens. Ad hæc profecto maluisse mala, quam mundi bona, perpessam esse : his enim in fide et clementia Dei majorem spem, ac antea, ei sitam : omnibus enim ad vitæ æternæ patriam cupientibus festinare, nihil eis assiduis tribulationibus opportunius ducere ; nam hinc amor Dei, cognitio sui, animus ad patientiam ingens, libidinis malarumque cupiditatum, quæ ex insolentia fiunt, extirpatio. Hæc ubi dixit, oculos in nos benigne intendens, inde vultu demisso sic profatur. Jesus, a quo bona multa procedunt, vobis, pro tot tantisque in me collatis beneficiis, in Sanctorum patria restituat, vestrisque suppliciis et orationibus me commendatam habeatis, oro. His itaque verbis, fere omnibus præsentibus lacrymas concussit. Inde alii, sed præsertim Nicolaus monachus, quia liberaliter habitus, omnibus gratias agentes, domum propriam discedunt. Sunt qui dicant, ea nocte nativitatis Christi Jesu, qua dæmon in rem suam malam concessit, varios strepitus clamoresque horrendos in Sancti Salvii monasterio auditos, lampades ecclesiæ fractas : nobis tamen hoc parum compertum.

PARS III.

378. Ex oppido, quæ plebs S. Stephani dicitur, duos semifatuos, qui dæmoni crebro aperte se dederant, ad hoc S. Mariæ monasterium, non parva hominum comitante turba, contendere vidimus ; qui ut veram mentem, sanosque sensus recuperaverint enarrare studebo, si prius quomodo in illam devenerint insaniam liquido patefecerim. De primo igitur a sociis sic accepimus. Cum enim amore miro quamdam virginem deperiret, eamque sibi nuptui dari instanter peteret, alteri tandem, non parum sibi infenso, in matrimonium juncta est : quo supra bonum honestumque percussus longe, insanire, debacchari, exclamare, per vicos et compita miserum sese dicere, dæmoni vitam suamque animum committere ; puellæ adolescentulique viri [domum] explorans ; ut interficeret eos [occasionem] quærere, et alia multa, quæ insanus amor fieri amat, tum dicere, tum agere.

379. At illi ubi intelligunt, eo processum ut aut discedendum [foret], aut furiosus ille in viscera conjiciendus esset (nam neque caveri anceps periculum, neque cum insanis rem agere nisi cum dedecore posse, cognoscebant), affines suosque omnes, malum vident, orabant. Eo parentes vinctum domi clausum multis diebus prope regalibus dapibus, si

in viam rediret, educatum habuere. Quibus arari, nec furor leniri, verum in dies magis insania malove spiritu agitari; dæmonem xilium, prob nefas! appellare; [et] mihi consciscam, exclamare, ni hinc extraxerim nil nisi insani capitis prorsus dicere. His aliisque rebus affines ninium per nec quid agere, [nec] quo se vertere, ad ntelligerent, insanusne esset, an a dæmone mnia dubitationem afferre. Cunctantibus aque secum agitantibus, utile visum est c Jesu, Virginis Mariæ, et S. Joannis graeriri.

sum itaque vinctum in lucem prodire, ra hominum spiritus plenum, torvis terrie oculis spectantem trahi jubent. Quid sciam animi, quam habebat in vultu, nisi recuperata sanitate, deposuit. Igitur, compositis ex voto rebus, proficiscentibus illo furente procaciterque exclamante, minum hinc inde dextra lævaque circum-eum, admirari, et, qua iter erat, ex agris, juscunq̄ue sexus ad eum concurrere morgre denique, asperis itineribus difficultatum fessi, hoc S. Mariæ monasterium segesima fere hora (222*), tertia die qua domo tenuere. Liberaliter itaque a monachis hauritionibus, et orationibus persenserunt morbo dæmoniaco, verum insania quaorare. Quod equidem cum non satis confines cæterique socii perferrent, ut immorba indecora edere, se Deo Sanctisque rite ad ulterius posse, asserebant.

ne cum abbati nuntiarentur, eorum ignoimmoderatione linguæ permotus, hospionacho alterio comitante, adire curavit mum. Ibi imprimis eos castigare, quod tam s tamque leves essent, [ut] neque id perent, unde magna spes, major etiam merces ret]. Nonne, si constantes esse voluerimus, ona a Jesu nobis abunde erunt, divitiæ næ, decus, gloria? Ad hæc benigne eos admonere, constanti animo perferrent egerumnas, calamitates omnes, quæ multa in hominum vita fortunaque versantur; S. Mariam Servorum Florentiæ consultit ær devoteque proficiscantur; nihil esse tam tamque incurabile, dicere, quod Virginis precibus a Jesu non impetrent mortales, cto corde id inquirent; præterea ea manie et misericordia Virginem Mariam semper firmabat, ut nemo unquam ab ea frustra petiverit. Quod etiamsi aliud mentibus gitaretis, [inquit,] esset tamen quandoque um in viam, et corda vestra ad Jesum in Matremque ejus toto corde [ut] vobis misero opem ferat, ut dixi, invocare [oportet]. misericors est, desolatorum refugium, mi- Id est ferme circa vesperam,

A serorum spes, portus tutus per hoc procellosum mare navigantium; et, ne multis vos detineam, ipsa est quæ non solum [quæ] in terris, sed quæ in cœlis sunt, pacata tranquillaque facit; spesque nostræ omnes in ea sitæ sunt.

382. Postquam accepere ea qui aderant viri, etsi haud secus ac abbas disseruerat sentirent, tamen postulavere plerique [ut] proponeret qua via hoc aggredi deberent. Censeo, inquit abbas, aliorum more fieri votum pro eo: nam spolia opima regum ducumque, aliorumque hominum, cereæ imagines quæ oculis ingredientium ædem illam sacratam se offerunt occurruntque, quid aliud quam in variis calamitatibus vota Virgini Mariæ obligata ostentant, vehementissimeque ad id peragendum. si quis daretur casus, intuentium accendant animos? Hoc idem vos, si sapitis, si vere viri estis, aggredi longe fore utile dico. Postquam autem amicos eorum ad aliquod votum emittendum alacres videt, valedicens, eos dimisit. Illi igitur postero die summo mane festinantes, has spes et cogitationes secum portantes, urbem Florentinam ingressi sunt. Inde virginis Mariæ templum adeuntes, eum Florentinis occurrentibus conspicuum insania. novitasque vocum et ineptiæ nusquam visæ faciebant.

383. Mira res! ea die qua Florentiam isti contenderant, ecce alter repente, nostris, qui tunc foris essent, apparuit, qui ex eodem oppido Castellano, eodem etiam insanæ mentis morbo affectus, hoc S. Mariæ monasterium spes bonæ mentis recuperandæ peteret. Hic non parvum sibi occurrentibus, quia absque exemplo insaniret, dolorem et admirationem incutere. Sciscitanti itaque abbati, unde sibi hæc insania [esset,] sic comites dedere responsum. In paternæ hæreditatis divisione a germanis fraude deceptum, suisque bonis, commentis quibusdam ab his spoliatum, nulla jure. pecunia amicitiaque prohibentibus, recuperare valuisse; unde prius dolorem ingentem, hanc deinde insaniam concepissee sibi ait: interdum enim ita vehementissime mens ejus insania occupatur, ut nudato gladio quosdam graviter atrociterque vulnerasset, ni cauti quamprimum petiissent fugam. Nobis igitur his difficultatibus anxiiis rebusque humanis diffidentibus, fuere qui ita consulerent, priusquam aliud novum oriretur malum, huc contenderemus. Ea spe igitur et fiducia carpsimus iter hoc arduum; S. Joannem, ut miseris cæteris, ita nobis his in ærummis opem laturum, censemus.

384. His P. abbas, cum aliis qui aderant, ad pietatem motus, ut alios, liberaliter in hospicio habere curavit, et paulo post eo se conferens, cibo potuque recreatos non parum hac parvula oratione erexit: Jesu Christo, dilectissimi fratres, quisunque casus acciderit, merito gratias agere obligamur: ea propter revocate animos; forti atque pacato animo sitis, et memineritis omnes viros egregios virtute gloriosisque factis, per varios casus per multa di-

scrimina rerum supera petiisse: nam patienter totorando non regna inania, non fluxias divitias, non potentiam mox perituram, verum veram patriam, libertatem, vitamque quærimus æternam, quæ omnia a Jesu, si duraverimus, dabuntur.

385. Cæterum, quia eo huc venistis, ut hic sospitatem integrumque recuperet sensum, paucis accipite. Mos nobis est, eos orationibus Reliquiisque conjurare, qui diabolo capti sui esse desierint, qui que etiam devotione, vel dudum beneficiis a S. Joanne habitis, suis in adversitatibus languoribusque aliis quotidie, ita ut fit, devote hoc S. Mariæ monasterium petierint; cum stultis autem nihil agitur sanctorum enim reliquas pollui putamus, si eas, quamvis egregias, si sit insanus, tangere oscularique sit ausus (223); quocirca, ut aliis besterna die, ita vobis consulo urbem Florentinam petere, templumque S. Mariæ Servorum suppliciter cum vobis adire: nam neque locus alter sanctior his in regionibus, miraculisque clarior; neque quisquam Sanctorum auxiliaretur, cui Virgo Maria non ferret opem.

386. Id omnes uno ore salubre utileque fore asseverantes, nostrisque orationibus supplices commendantes, postera die pariter cum ortu solis discedentes, Florentiam concessere. Eis vix civitatem ingressis, alii qui ab æde Virginis Mariæ sacrata domum redibant, fiunt obviam ante portam, quærentesque: Res satin; salvæ? Minime inquirunt; quid enim salvi est homini, vero sensu amisso? Quibus illi: In Deo spem ponere, et fidelite Virginem Mariam exorare, vestrum est. Et ut isto paulo ante insanus, jam nunc bona mente suum peragit officium, nec secus huic alteri Virginis Mariæ precibus censemur eventurum. Cum ita utrinque res verbis solatoriis ageretur, conveniunt miraculo, ut fit, rei novæ, qui juxta portam intus forisque aderant, homines. Re itaque cognita, quisque Virginis Mariæ, sanctique Joannis præclarissima facta verbis ad cælum ferunt, qui tot celeberrime et egregia prodigia et operati essent, et operarentur quotidie; inde illi

(223) Certe erronea fuit illa persuasio, qua hi monachi putabant Sanctorum Reliquas contaminari stultorum tactu: nam in variis mundi partibus Sanctorum Reliquiæ insanis applicantur, ut sanam mentem recuperent.

(524) Quem putemus hunc Crispum, antea indicavimus.

(225) Nota universim in hoc auctore plurimos esse sensus mutilos, oblongos, vitiosos et obscuros, quos semper corrigere nec lubuit nec licuit. Inter

A de plebe S. Stephani, alii ad Virginis Mariæ templum, alii domum contendunt.

387. Hi itaque, ut illi superiores, a Virgine Maria impetrare facile quæ petebant. Mox læti, donis templo additis, ut sociis se jungerent, maturaverunt iter. Primi de industria eos morantes tardius ire: eo facilius una pontem Sævum juxta convenere. Illic repente utrinque denuo gaudium exortum est; Virginem Mariam, sanctumque Joannem pro se quisque laudare, extollere, magnificare. Quippe res mortalium ita se habent; in prosperis vel malus lætatus Deo gratias agit, Sanctosque ejus laudat. Isti igitur cum alio itinere, [quam advenerant, domum redire, [et] vota etiam quæ sancto Joanni emisserant, persolvere vellent, ne sibi cæterisque oneri essent, inito inter se consilio, ex omni numero quatuor maxime impigros eligunt, et eos ad nos cum mandatis et donis mittunt. Illi itaque, ubi ad istud S. Mariæ monasterium venerunt, nos cupidos, rei que exitum expectantes, acta edocent, ut statim precibus Virginis Mariæ et S. Joannis in sensum bonum redierit ille; ut redeuntes suis occurrerint; ut incolumis ille alter; ut sua venit vota persolvere. His auditis, Jesu et Virgini Mariæ matri ejus, quæ sua solita pietate deserit neminem, gratias egimus. Postera die, Missis ex voto eorum celebratis, in patriam contendunt suam.

388. Sed mihi, Laurenti magnifice, multa legenti, multaque audienti, videnti etiam quamplura, quæ Jesus per Virginem Mariam et sanctos suos mari terraque præclara facinora ac prodigia fecit, constat non tantum Sanctorum meritis quam mortalium fide hæc patrata esse: nam, ut sacra nos carmina edocent, credenti bonoque corde exigenti impossibile nihil; imo facile omnia impetrare quis fidelis posset. Hæc a me in calce horum miraculorum breviter perstricta sunt, ut eorum infidelitatem, seu, rectius dicam, insolentiam perfringam, qui, ut Crispus (224) ait, quæ sibi facilia factu putant, æquo animo accipiunt; nuper ea, veluti ficta pro falsis ducunt. Vale vir magnaminis diu felix, nosque in tuis secundis rebus respice (225).

D alia obscuritatem pariunt quædam particule, quæ aut crebro omittit, aut in sensu vix usitato adhibet. Sic sæpe omittit conjunctionem *ut*, ubi plane est necessaria; quam tamen majoris claritatis causa plerumque supplevi. Etiam sæpissime utitur *eo* pro *ideo*, et *at* pro *quam*. Præterea creberrime habet Infinitivi præsens, pro imperfecto indicativi, aliæque multa in aliis scriptoribus raro occurrentia.